

Natura 2000 Fenntartási Terv

*HUON20018 Őrség
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
és
HUON10001 Őrség
különleges madárvédelmi terület*

Óriszentpéter

2021

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

Felelős tervező

Dr. Szentirmai István

Vezető szakértők

Dr. Bartha Dénes (erdőmérnök)
Dr. Kalóczkai Ágnes (környezetgazdálkodási agrármérnök)
Dr. Klein Ákos (biológus, ökológus)
Dr. Korda Márton (természetvédelmi mérnök)
Dr. Kovács-Krasznai Eszter (ökológus, környezet-jogász)
Dr. Szentirmai István (biológus, zoológus)
Dr. Szépligeti Mátyás (természetvédelmi mérnök, botanikus)
Schneider Zoltán (biológus)

Közreműködő szakértők

Gruber Ágnes (biológia tanár, zoológus)
Havas Márta (erdőmérnök, tájvédelmi szakértő)
Heffenträger Gábor (erdőmérnök, vadgazdamérnök)
Tárczy Andrea (térinformatikus)
Varga Anna (ökológus)
Dr. Zagyvai Gergely (környezetmérnök)

TARTALOMJEGYZÉK

I.	NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	5
1.	A TERÜLET AZONOSÍTÓ ADATAI	6
1.1.	NÉV	6
1.2.	AZONOSÍTÓ KÓD	6
1.3.	KITERJEDÉS	6
1.4.	A KIJELÖLÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ FAJOK ÉS/VAGY ÉLŐHELYEK	6
1.4.1.	A terület jelölő élőhelyei.....	6
1.4.2.	A terület jelölő fajai.....	7
1.5.	ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK	8
1.6.	EGYÉB VÉDETTSÉGI KATEGÓRIÁK	11
1.7.	TERVEZÉSI ÉS EGYÉB ELŐÍRÁSOK.....	15
2.	VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK	20
3.	KEZELÉSI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA	32
3.1.	TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉS, A TERÜLET RENDELTETÉSE	32
3.2.	KEZELÉSI JAVASLATOK.....	35
3.2.1.	Élőhelyek kezelése.....	41
3.2.2.	Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés.....	129
3.2.3.	Fajvédelmi intézkedések.....	134
3.2.4.	Kutatás, monitorozás.....	135
3.2.5.	Mellékletek: a tervezési területen javasolt természetvédelmi kezelések, valamint a művelési ág lehetséges megváltoztatásának összegzése (térkép és táblázat)	138
3.2.6.	A tervezési terület helyrajzi számait és erdőrészeit érintő kezelési egységek	142
3.3.	A KEZELÉSI JAVASLATOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES ESZKÖZEI A JOGSZABÁLYOK ÉS A TULAJDONVISZONYOK FÜGGVÉNYÉBEN	143
3.3.1.	Agrártámogatások.....	143
3.3.2.	Pályázati források	151
3.3.3.	Egyéb.....	152
3.4.	A TERV EGYEZTETÉSI FOLYAMATÁNAK DOKUMENTÁCIÓJA	152
3.4.1.	Felhasznált kommunikációs eszközök.....	153
3.4.2.	Kommunikációs eszközök és címzettek összefoglalva.....	155
3.4.3.	Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	155
3.4.4.	A komplex fenntartási terv egyeztetésének dokumentációja	176
3.4.5.	A véleményezhető komplex fenntartási tervre érkezett módosítási javaslatok hatósági és területi kezelő szervek részéről.....	178
II.	A NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV KÉSZÍTÉSÉT MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ	210
1.	A TERVEZÉSI TERÜLET ALAPÁLLAPOT JELLEMZÉSE	211
1.1.	KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK	211
1.1.1.	Éghajlati adottságok	211
1.1.2.	Vízrajzi adottságok.....	212
1.1.3.	Talajtani adottságok.....	214
1.2.	TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK	217
1.2.1.	A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek.....	229
1.2.2.	A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	260
1.2.3.	A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	262
1.2.4.	A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	313
1.3.	TERÜLETHASZNÁLAT	315
1.3.1.	Művelési ág szerinti megoszlás	315
1.3.2.	Tulajdoni viszonyok.....	316
1.3.3.	Területhasználat és kezelés.....	316

2.	FELHASZNÁLT IRODALOM	354
3.	TÉRKÉPEK.....	357
3.1.	ÁTTEKINTŐ TÉRKÉPEK.....	357
3.2.	ÉLŐHELYTÍPUSOK	358

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Őrség kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (KTT) Őrség különleges madárvédelmi terület (KMT)
--------------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUON20018 HUON10001
---------------------------------------	------------------------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	HUON20018: 44.165,39 ha HUON10001: 45.694,33 ha
---------------------------------------	--

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

A jelölő élőhelyek és fajok felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának 2021. évi változatát vettük alapul.

1.4.1. A terület jelölő élőhelyei

A) KTT

- 6230*¹ Fajgazdag Nardus-gyepek szilikátos alapkőzetű hegyvidéki területeken
- 91E0* Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők
- 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal
- 3130 Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval
- 3260 Alföldektől a hegyvidékekig előforduló vízfolyások *Ranunculus fluitans* és *Callitriche-Batrachium* növényzettel
- 3270 Iszapos partú folyók részben *Chenopodium rubrum*, és részben *Bidens* növényzettel
- 4030 Európai száraz fenyők kontinentális európai területek domb- és hegyvidékein
- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinia caerulea*)
- 6430 Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidrofil magaskórós szegélytársulásai
- 6440 Folyóvölgyek *Cnidium dubium*-hoz tartozó mocsárrétjei
- 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórét (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

¹ *: kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus

- 6520 Hegyi kaszálórétek
- 7140 Tőzegmohás lápok és ingólápok
- 7230 Mészkedvelő üde láp- és sásrétek
- 9130 Szubmontán és montán bükkösök
- 91M0 Pannon cseres-tölgyesek

1.4.2. A terület jelölő fajai

A terület adatlapján szereplő jelölő fajok:

A) KTT

- sűrű csetkák (Eleocharis carniolica)
- tompa folyamkagyló (Unio crassus)
- sávós bődöncsiga (Theodoxus transversalis)
- kétsíkós hegyiszitakötő (Cordulegaster heros)
- erdei szitakötő (Ophiogomphus cecilia)
- nagy tűzlepke (Lycaena dispar)
- csíkos medvelepke (Callimorpha quadripunctaria)
- lápi szitakötő (Leucorrhinia pectoralis)
- vérfü-hangyaboglárka (Maculinea teleius)
- sötét hangyaboglárka (Maculinea nausithous)
- nagy hőscincér (Cerambyx cerdo)
- skarlátbogár (Cucujus cinnaberinus)
- díszes tarkalepke (Hypodryas maturna)
- lápi tarkalepke (Euphydryas aurinia)
- szivárványos ökle (Rhodeus sericeus)
- ragadozó őn (Aspius aspius)
- törpecsík (Sabanejewia aurata)
- magyar bucó (Zingel zingel)
- német bucó (Zingel streber)
- selymes durbincs (Gymnocephalus schraetzer)
- réti csík (Misgurnus fossilis)
- homoki küllő (Gobio kessleri)
- halványfoltú küllő (Gobio albipinnatus)
- ingola fajok (Eudontomyzon spp.)
- sárgahasú unka (Bombina variegata)
- vöröshasú unka (Bombina bombina)
- alpesi tarajosgöte (Triturus carnifex)
- nagyfülű denevér (Myotis bechsteini)
- nyugati piszedenevér (Barbastella barbastellus)
- közönséges denevér (Myotis myotis)

B) KMT

- billegető cankó (Actitis hypoleucos) (szaporodó állomány)
- jégmadár (Alcedo atthis) (állandó állomány)
- lappantyú (Caprimulgus europaeus) (szaporodó állomány)
- fehér gólya (Ciconia ciconia) (gyülekező és szaporodó állomány)
- fekete gólya (Ciconia nigra) (szaporodó állomány)
- kék galamb (Columba oenas) (szaporodó állomány)

- haris (*Crex crex*) (szaporodó állomány)
- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*) (állandó állomány)
- balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*) (állandó állomány)
- fekete harkály (*Dryocopus martius*) (állandó állomány)
- örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) (szaporodó állomány)
- rétisas (*Haliaeetus albicilla*) (állandó állomány)
- törpegém (*Ixobrychus minutus*) (szaporodó állomány)
- töviszúró gébics (*Lanius collurio*) (szaporodó állomány)
- erdei pacsirta (*Lullula arborea*) (szaporodó állomány)
- barna kánya (*Milvus migrans*) (gyülekező és szaporodó állomány)
- hegyi billegető (*Motacilla cinerea*) (szaporodó állomány)
- füleskuvik (*Otus scops*) (szaporodó állomány)
- darázsölyv (*Pernis apivorus*) (szaporodó állomány)
- hamvas küllő (*Picus canus*) (állandó állomány)
- kis vízicsibe (*Porzana parva*) (szaporodó állomány)
- függőcinege (*Remiz pendulinus*) (szaporodó állomány)
- partifecske (*Riparia riparia*) (szaporodó állomány)
- karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) (szaporodó állomány)

1.5. Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

A) KTT

1. táblázat: Az érintett települések listája

Település	Megye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Alsószölnök	Vas	949,34	2,15	94,71
Apátistvánfalva	Vas	1285,62	2,91	100,00
Bajánsenye	Vas	943,92	2,14	43,20
Csákánydoroszló	Vas	232,23	0,53	8,73
Csöde	Zala	153,88	0,35	14,50
Csörötnek	Vas	1659,38	3,76	80,82
Daraboshegy	Vas	428,14	0,97	93,22
Felsőjánosfa	Vas	216,81	0,49	70,76
Felsőmarác	Vas	1648,37	3,73	94,53
Felsőszenterzsébet	Zala	188,53	0,43	22,88
Felsőszölnök	Vas	2355,86	5,33	100,00

Gasztony	Vas	46,24	0,10	3,24
Halogy	Vas	349,34	0,79	49,55
Hegyhátszentjakab	Vas	832,24	1,88	87,84
Hegyhátszentmárton	Vas	1273,73	2,88	100,00
Ispánk	Vas	691,69	1,57	100,00
Ivánc	Vas	1634,88	3,70	95,38
Kercaszomor	Vas	882,67	2,00	68,57
Kerkáskápolna	Vas	304,85	0,69	33,15
Kétvölgy	Vas	627,47	1,42	100,13
Kisrákos	Vas	1015,36	2,30	91,82
Kondorfa	Vas	1927,24	4,36	89,20
Magyarföld	Zala	490,13	1,11	55,13
Magyarlak	Vas	531,67	1,20	69,80
Magyarszombatfa	Vas	986,27	2,23	61,87
Nádasd	Vas	856,89	1,94	24,07
Nagyrákos	Vas	1517,67	3,44	94,22
Orfalu	Vas	694,18	1,57	100,00
Órimagyarósd	Vas	1170,44	2,65	95,21
Óriszentpéter	Vas	3160,23	7,16	94,14
Pankasz	Vas	871,50	1,97	94,05
Rábagyarmat	Vas	1594,02	3,61	94,93
Rátót	Vas	98,26	0,22	13,51
Szaknyér	Vas	292,78	0,66	100,00
Szakonyfalu	Vas	1085,79	2,46	97,08
Szalafő	Vas	2736,97	6,20	100,00
Szatta	Vas	579,31	1,31	96,33
Szentgotthárd	Vas	3791,14	8,58	55,97
Szentgyörgyvölgy	Zala	675,34	1,53	22,83
Szóce	Vas	1658,66	3,76	88,66
Vasszentmihály	Vas	6,37	0,01	0,99
Velemér	Vas	637,58	1,44	66,78
Viszák	Vas	925,70	2,10	91,37
Zalalövő	Zala	156,71	0,35	2,98
Összesen:		44 165,39	100	átlag: 69,6

B) KMT

2. táblázat: Az érintett települések listája

Település	Megye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Alsószölnök	Vas	949,34	2,08	94,71
Apátistvánfalva	Vas	1285,62	2,81	100,00
Bajánsenye	Vas	943,03	2,06	43,16
Csákánydoroszló	Vas	232,23	0,51	8,73
Csöde	Zala	153,88	0,34	14,50
Csörötnek	Vas	1659,38	3,63	80,82
Daraboshegy	Vas	428,14	0,94	93,22
Felsőjánosfa	Vas	216,81	0,47	70,76
Felsőmarác	Vas	1648,37	3,61	94,53
Felsőszenterzsébet	Zala	188,53	0,41	22,88
Felsőszölnök	Vas	2355,86	5,16	100,00
Gasztony	Vas	46,24	0,10	3,24
Halogy	Vas	349,34	0,76	49,55
Hegyháthodász	Vas	233,94	0,51	28,95
Hegyhátsál	Vas	141,98	0,31	31,00
Hegyhátszentjakab	Vas	832,24	1,82	87,84
Hegyhátszentmárton	Vas	1273,73	2,79	100,00
Ispánk	Vas	691,69	1,51	100,00
Ivác	Vas	1634,88	3,58	95,38
Kercaszomor	Vas	882,67	1,93	68,57
Kerkáskápolna	Vas	344,23	0,75	37,43
Kétvölgy	Vas	626,63	1,37	100,00
Kisrákos	Vas	1015,35	2,22	91,82
Kondorfa	Vas	1927,24	4,22	89,20
Magyarföld	Zala	490,04	1,07	55,12
Magyarlak	Vas	531,67	1,16	69,80
Magyarszombatfa	Vas	986,27	2,16	61,87
Nádasd	Vas	1935,98	4,24	54,38
Nagyrákos	Vas	1517,67	3,32	94,22
Orfalu	Vas	694,18	1,52	100,00
Órimagyarósd	Vas	1170,44	2,56	95,22
Óriszentpéter	Vas	3159,92	6,92	94,13
Pankasz	Vas	871,50	1,91	94,05
Rábagyarmat	Vas	1594,03	3,49	94,93
Rátót	Vas	98,26	0,22	13,51
Szaknyér	Vas	292,78	0,64	100,00
Szakonyfalu	Vas	1085,79	2,38	97,08
Szalafő	Vas	2736,97	5,99	100,00

Szatta	Vas	579,31	1,27	96,33
Szentgotthárd	Vas	3791,15	8,30	55,97
Szentgyörgyvölgy	Zala	674,90	1,48	22,82
Szőce	Vas	1707,21	3,74	91,26
Vasszentmihály	Vas	6,37	0,01	0,99
Velemér	Vas	637,58	1,40	66,78
Viszák	Vas	925,70	2,03	91,37
Zalalövő	Zala	145,29	0,32	2,76
Összesen:		45 694,33	100	átlag: 68,67

1.6. Egyéb védeltségi kategóriák

A) KTT

3. táblázat: Védeltségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Átfedés (ha)	Átfedés (%)	Kapcsolódó jogszabály száma
<i>ex lege</i> láp		Holtág V. Csörötnék 037/1 b hrsz	9,88	0,02	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Holtág IX. Gasztony 051/3 hrsz	2,73	0,006	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Vadkacsás-tó Viszák 0154/1. g, h hrsz	6,69	0,02	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Berki-láp Kerkáskápolna 04 a,b hrsz	8,15	0,02	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Kercai-mocsár Kercaszomor 0276/2,4 hrsz	1,03	0,005	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Fekete-tó Szentgotthárd 0828/39	4,84	0,01	A természet védelméről szóló 1996.

		Orfalu 050/1hrsz			évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Ördög-tó Szentgotthárd 0608/2 hrsz	0,30	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Holtág VI. Szentgotthárd 0321 c hrsz	2,46	0,005	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Holtág VII., VIII. Szentgotthárd 0314 a, b,c hrsz	8,00	0,02	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Veleméri agyagbánya Velemér 0111/1 hrsz	2,43	0,005	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Várdomb Hegyhátszentm árton 017/58 hrsz	0,41	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Tótfalu Felsőmarác 03/38 hrsz	0,27	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Pusztatemető Kercaszomor 0230 hrsz	0,55	0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Velemér 042/9, 056, 057/4 hrsz	0,24	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
országos ökológiai hálózat magterület övezete	MT	-	33 990,01	76,96	2018. évi CXXXIX. törvény Magyarorsz ág és egyes kiemelt térsegeinek

					területrendezési tervéről
Rába-völgy Ramsari terület	-	-	1074,56	2,43	19/2011. (XII. 15.) VM rendelet
nemzeti park		Őrségi Nemzeti Park	43 933,5	99,47	4/2002. (II. 27.) KöM rendelet
különleges madárvédelmi terület	HUO N100 01	Őrség különleges madárvédelmi terület	44 165,39	100	275/2004. (X.8.) kormányrendelet

B) KMT

4. táblázat: Védeltségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Átfedés (ha)	Átfedés (%)	Kapcsolódó jogszabály száma
<i>ex lege</i> láp		Holtág V. Csörötnek 037/1 b hrsz	9,88	0,02	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Holtág IX. Gasztony 051/3 hrsz	2,73	0,006	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Vadkacsás-tó Viszák 0154/1. g, h hrsz	6,69	0,01	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Berki-láp Kerkáskápolna 04 a,b hrsz	8,15	0,02	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Kercai-mocsár Kercaszomor 0276/2,4 hrsz	1,03	0,005	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Fekete-tó	4,84	0,01	A természet védelméről

		Szentgotthárd 0828/39 Orfalu 050/1hrsz			szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Ördög-tó Szentgotthárd 0608/2 hrsz	0,30	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Holtág VI. Szentgotthárd 0321 c hrsz	2,46	0,005	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Holtág VII., VIII. Szentgotthárd 0314 a, b,c hrsz	8,00	0,02	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> láp		Veleméri agyagbánya Velemér 0111/1 hrsz	2,43	0,005	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Várdomb Hegyhátszent márton 017/58 hrsz	0,41	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Tótfalu Felsőmarác 03/38 hrsz	0,27	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Pusztatemető Kercaszomor 0230 hrsz	0,55	0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> földvár		Velemér 042/9, 056, 057/4 hrsz	0,24	<0,001	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
országos ökológiai hálózat magterület övezete	MT	-	35 445,68	77,57	2018. évi CXXXIX. törvény Magyarorsz ág és egyes kiemelt

					térsegeinek területrendezési tervéről
Rába-völgy Ramsari terület	-	-	1074,56	2,35	19/2011. (XII. 15.) VM rendelet
nemzeti park		Őrségi Nemzeti Park	43 933,5	96,15	4/2002. (II. 27.) KöM rendelet
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	HUO N200 18	Őrség kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület	44 165,39	96,65	275/2004. (X.8.) kormányrendelet

1.7. Tervezési és egyéb előírások

Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek

A tervezési terület az 504-es számú vadgazdálkodási tájegységbe tartozik. A területre vonatkozó tájegységi vadgazdálkodási terv az agrárminiszter 12/2018. (VII. 3.) AM rendelete az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről. Ennek alapján az alábbi vadgazdálkodási üzemtervek készültek:

- Rábavölgye Vadásztársaság (18-153550-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00102-5/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Szombathelyi Erdészeti Zrt. (18-153650-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00023-5/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Pinkamente Vadásztársaság (18-153710-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00074-5/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Szombathelyi Erdészeti Zrt. (18-153810-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00022-4/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Hármashatár Vadásztársaság (18-153910-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00028-7/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Hársas Patak Vadásztársaság (18-154010-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00176-5/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Őrségi Vadásztársaság (18-154110-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00002-7/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Szombathelyi Erdészeti Zrt. (18-154250-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00026-5/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.

- Vadása Vadásztársaság (18-154350-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00078-5/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.
- Széchenyi Zsigmond Vadásztársaság (18-154410-504) vadgazdálkodási üzemterve –jóváhagyta: Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály (VA-06/AKF01/00139-5/2019.) Érvényesség: 2037. február 28.

Településrendezési eszközök

KTT és KMT egyaránt

5. táblázat: Településrendezési eszközök

Település	Megye	Elfogadott tervek
Alsószölnök	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 1/2007 (I. 25.) rendelet Településfejlesztési koncepció és településszerkezeti terv, 3/2007 (I. 23.) határozat
Apátistvánfalva	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, településszerkezeti terv, 130/2007 (XII.17.) határozat
Bajánsenye	Vas	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv (egységes szerkezetben), 5/2001.(VI.26.) rendelet Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 10/2008 (XI.26) rendelet
Csákánydoroszló	Vas	Településfejlesztési koncepció 2018, 8/2018. (II.12.) határozat Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 4/2009. (IV. 9.) rendelet
Csöde	Zala	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat módosítása, 9/2005. (XII.20.) rendelet
Csörötnek	Vas	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv, 19/2007 (XII. 20.) rendelet
Daraboshegy	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat - módosítás (egységes szerkezetben), 2/2008. (III.3.) rendelet
Felsőjánosfa	Vas	Helyi építési szabályzat - egységes szerkezetben 2014., 4/2006. (IX. 29.) rendelet
Felsőmarác	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat - módosítás 2012., 17/2012. (XI. 15.) rendelet
Felsőszenterzsébet	Zala	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 7/2007 (VIII.21.) rendelet

Felsőszölnök	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 12/2012. (IV. 30.) rendelet
Gasztony	Vas	Településfejlesztési koncepció 2017., 21/2017. (IV.18.) határozat
Halogy	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat (egységes szerkezetben), 2/2008. (II.29.) rendelet
Hegyháthodász	Vas	Helyi építési szabályzat és külterületi beépítésre szánt területekre vonatkozó szabályozási terv, 1/2005 (III.3.) rendelet
Hegyhátsál	Vas	Helyi építési szabályzat, 2/2008. (II.26.) rendelet
Hegyhátszentjakab	Vas	Helyi építési szabályzat (egységes szerkezetben), 6/2005. (V.2.) rendelet
Hegyhátszentmárton	Vas	Nem rendelkezik elfogadott tervvel
Ispánk	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 5/2006 (VIII.01.) rendelet
Ivanc	Vas	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv, 6/2007 (IX.26.) rendelet
Kercaszomor	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat - egységes szerkezetben, 10/2006. (VIII. 31.) rendelet
Kerkáskápolna	Vas	Község helyi építési szabályzata és szabályozási terve, 6/2005.(III.31.) rendelet
Kétvölgy	Vas	Helyi építési szab. és szabályozási terv elfogadása, 13/2000 (XII. 27.) rendelet
Kisrákos	Vas	Nem rendelkezik elfogadott tervvel
Kondorfa	Vas	Szabályozási terv, 6/2009 (IV.20.) rendelet
Magyarföld	Zala	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 6/2007 (VIII.21.) rendelet
Magyarlak	Vas	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv, 17/2007.(XII.22.) rendelet
Magyarszombatfa	Vas	Helyi építési szabályzat és szab. terv elfogadása, 5/2002. (X. 11.) rendelet
Nádasd	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat (egységes szerkezetben), 4/2010. (V.14.) rendelet
Nagyrákos	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 6/2009. (XI. 19.) rendelet
Orfalu	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 4/2006 (IX. 18.) Rendelet
Órimagyarósd	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 12/2006. (XI. 14.) Rendelet

Óriszentpéter	Vas	Helyi építési szabályzat, valamint szabályozási tervének módosítása, 6/2004. (IV. 16.) rendelet
Pankasz	Vas	Nem rendelkezik elfogadott tervvel.
Rábagyarmat	Vas	Helyi építési szabályzat és szabályozási terv, 9/2007 (XII. 18.) rendelet
Rátót	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat - módosítás 2013., 9/2013. (XII. 11.) rendelet
Szaknyér	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 6/2006 (X. 20.) Rendelet
Szakonyfalu	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 1/2007 (I. 25.) Rendelet
Szalafő	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 3/2008 (IV.8.) rendelet
Szatta	Vas	Község helyi építési szabályzata és szabályozási terve, 12 / 2003. (XII.15.) sz. rendelet
Szentgotthárd	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 19/2016. (VI.30.) rendelet
Szentgyörgyvölgy	Zala	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat - egységes szerkezetben 2013., 8/2008. (V. 10.) rendelet
Szőce	Vas	Helyi építési szabályzat (egységes szerkezetben) 2016., 3/2005. (II.20.) rendelet
Vasszentmihály	Vas	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat, 6/2006. (VIII.10.) rendelet
Velemér	Vas	Településszerkezeti terv és helyi építési szabályzat, 7/2006. (XII. 7.) Rendelet
Viszák	Vas	Nem rendelkezik elfogadott tervvel.
Zalalövő	Zala	Szabályozási terv és helyi építési szabályzat 2015., 2/2015. (II. 17.) rendelet
Vas Megye Területrendezési Terve		2010. Vas_TrT_I_201011 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési terve
Zala megye Területrendezési Terve		20/2006. (XII.20.) ÖR számú közgyűlési rendelet 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési terve

Körzeti erdőtervek

- Alsó-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve – 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet (Érvényes 2012. január 1-től 2021. december 31-ig)
- Felső-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve – VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat (Érvényes 2018. január 1-től 2027. december 31-ig)
- Körmendi Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve - 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet (Érvényes 2016. január 1-től 2025. december 31-ig)
- Szentgyörgyvölgyi Erdőtervezési Körzet erdőterve – 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet (Érvényes 2016. január 1-től 2025. december 31-ig)
- Felső-Kemeneshát Erdőtervezési Körzet erdőterve – 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet (Érvényes 2017. január 1-től 2026. december 31-ig)

Halgazdálkodási terv és horgászrend

- A Fenntartási terv elkészültekor a Sporthorgász Egyesületek Vas megyei Szövetségének VA/FEF03/321-4/2016. számú határozattal jóváhagyott 2016-2020. közötti időszakra vonatkozó Halgazdálkodási Terve hatályos.
- A mindenkor aktuális, érvényes halgazdálkodási terv az illetékes területi halgazdálkodási hatóságnál, az aktuális, érvényes horgászrend pedig a halgazdálkodásra jogosultnál elérhető.

Vízgyűjtő-gazdálkodási terv

- A Víz Keretirányelv Hazai Megvalósítása, Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv, 1-3 Rába, 3-1 Mura és 4-1 Zala alegységek, közreadja: Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, 2016. április.
(<http://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149>)

2. Veszélyeztető tényezők

KTT és KMT egyaránt

6. táblázat: A tervezési területen jellemző veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H=nagy, M=közepes, L=kicsi)	Érintett aránya (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03	Vegyes művelésű és agro- erdészeti rendszerek átalakítása specializált termelésűvé (pl. monokultúra)	M	10	A mezőgazdasági élőhelyek tájleptékű változatosságának csökkenése, a táblák méretének növekedése, a kezelések homogenizálódása csökkenti az erdei pacsirta (<i>Lullula arborea</i>) élőhelyét.
A05	Kis táji elemek felszámolása (pl. sövények, kőfalak, nyílt árkok, források, magányos fák) mezőgazdasági parcellák összevonása céljából	M	5	A különböző táji elemek, elsősorban a sövények, fasorok, mezővédő erdősávok, magányos fák (erdei hagyásfa, és gyepterületen álló fa egyaránt) felszámolása negatívan befolyásolja, vagy teljes mértékben megszünteti a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>), töviszúró gébics (<i>Lanius collurio</i>), füleskuvik (<i>Otus scops</i>), karvalyposzáta (<i>Sylvia nisoria</i>) fészkelő vagy táplálkozó helyeit.
A06	Gyepművelés felhagyása (pl. legeltetés vagy kaszálás megszüntetése)	M	10	A kaszálás, illetve legeltetés elmaradása alapvetően veszélyezteti a 6410 Kékperjés láprétek meszes, tűzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>), a 6440 <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei, a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) és a 6520 Hegyi kaszálórétek jelölő élőhelyek fennmaradását, mivel művelés hiányában ezek degradálódnak, gyomosodnak, majd helyüket fásszáru növényzet foglalja el. A művelés felhagyása következtében hosszabb távon beszűkülnek a csíkos medvelepke (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>), a nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), a sötétaljú hangyaboglárka (<i>Maculinea nausithous</i>), a vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>) és a lápi tarkalepke (<i>Euphydryas aurinia</i>) élőhelyei is. A gyepművelés felhagyásának következtében kialakuló becserjésedés és erdősülés kedvezőtlenül

A08	Gyepterület kaszálása vagy vágása	H	10	A nem megfelelően időzített kaszálás veszélyezteti a 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>), a 6440 <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei, a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>) és a 6520 Hegyi kaszálórétek jelölő élőhelyek állapotát, élővilágát, köztük a sötétaljú hangyaboglárka (<i>Maculinea nausithous</i>), a vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>) és a lápi tarkalepke (<i>Euphydryas aurinia</i>) állományait. A túl intenzív kaszálás átalakíthatja a 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>) élőhelytípus fajkészletét. A túl korán végzett kaszálás veszélyezteti a haris (<i>Crex crex</i>) fészkelését, valamint a nem megfelelően végzett gépi kaszálás az egyedek közvetlen pusztulását is okozhatja.
A09	Intenzív legeltetés vagy túllegeltetés	H	3	A villanypásztoros technológiával legtöbbször vele járó túllegeltetés a 6440 <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei és a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>) élőhelytípusokra veszélyt jelent, ugyanis azokban a folyamatos rágást és taposást tűrő fajok szaporodnak fel, míg több karakterfaj kiszorul, ezáltal a gyepek fajkészlete jellegtelennek válik. Ennek következtében visszaszorul a sötétaljú hangyaboglárka (<i>Maculinea nausithous</i>), a vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>) és a lápi tarkalepke (<i>Euphydryas aurinia</i>) állománya.
A33	A vízháztartás vagy a víztestek fizikai módosítása mezőgazdasági célból (kivéve gátak létesítése és működtetése)	M	0,004	A belvizek elvezetése a szántóföldekről a 3130 Oligo-mezotróf állóvizek Littorelletea uniflorae és/vagy Isoetoneuronaceae vegetációval élőhelytípus létfeltételeit megszünteti. Az üde és nedves rétek, kaszálók lecsapolása kedvezőtlenül érinti a haris (<i>Crex crex</i>) populációit a potenciális fészkelési lehetőségeinek beszűkülése miatt.

B01	Erdővé alakítás más művelési módból vagy erdősítés (kivéve lecsapolás)	M	0,5	A 3130 Oligo-mezotróf állóvizek Littorelletea uniflorae és/vagy Isoeto-Nanojuncetea vegetációval élőhelytípus számára alkalmas, belvizes szántókat a nehéz művelhetőség miatt, a 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>), a 6440 <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei, a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) és a 6520 Hegyi kaszálórétek jelölő élőhelyek egyes állományait a nehéz megközelíthetőség és a kedvezőtlen táji környezet miatt az erdősítés veszélye fenyegeti.
B02	Más típusú erdővé alakítás, beleértve a monokultúrákat is	M	22	A fenyőfajok 10%-ot meghaladó fenntartása rontja a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal, a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek és a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>) jelölő élőhelyek állapotát. A bükk tölgyekkel való lecserélése közvetlenül veszélyezteti a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>) jelölő élőhely fennmaradását.
B03	Erdőfelújítás idegenhonos vagy tájidegen fajokkal, vagy azok betelepítése (beleértve az új fajokat és GMO-kat)	M	5	Az idegenhonos vagy nem termőhelyhonos fafajok állományai (akácok, erdei- és lucfenyvesek, vörös tölgyesek, egyéb idegenhonos fafajok alkotta faültetvények) a fent felsorolt közösségi jelentőségű élőhelyek potenciális termőhelyeit foglalják el. További probléma az akácokból kiinduló növényi invázió, mely az állományokkal szomszédos élőhelyeket degradációval, gyomosodással veszélyezteti, akár teljesen át is alakítja. Az idegenhonos fafajokkal végzett erdőfelújítás kedvezőtlenül hat a közép fakopáncs (<i>Dendrocopus medius</i>), hamvas küllő (<i>Picus canus</i>), fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>), örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>), füleskuvik (<i>Otus scops</i>), fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>), és a kék galamb (<i>Columba oenas</i>) állományaira.

B06	Fakitermelés (kivéve tarvágás)	H	26	A területen folytatott vágásos erdőgazdálkodás a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i>-val és <i>Carpinus betulus</i>-szal, a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek jelölő élőhelyek állapotát egyaránt jelentős mértékben veszélyezteti. A vágásterületeken megszűnik a jelölő élőhely, az állományok többsége egykorú, ritkák az idős faegyedek. A vízfolyások menti fák „mederkarbantartási” céllal való kivágása megszünteti a meder és a víztest árnyalását, ezzel veszélyeztetve a ritka hegyiszitakötő (<i>Cordulegaster heros</i>) és az ingola fajok (<i>Eudontomyzon</i> spp.) állományait. A tervezési területen ritkának számító magas kőris egyedeinek kivágása veszélyezteti a díszes tarkalepke (<i>Euphydryas maturna</i>) állományát. A nem megfelelő időben és módon végzett fakitermelés veszélyezteti a közép fakopáncs (<i>Dendrocopus medius</i>), hamvas küllő (<i>Picus canus</i>), fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>), örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>), füleskuvik (<i>Otus scops</i>), fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>), kék galamb (<i>Columba oenas</i>) és a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) valamint a darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>) fészkelését. A fakitermelés során a fészkaljak közvetlenül elpusztulhatnak, illetve a fekete gólya, rétisas és darázsölyv esetében a jelentős bolygatás is negatívan befolyásolja a költési sikert.
-----	--------------------------------	---	----	---

B07	Lábon álló és fekvő holt fa eltávolítása, beleértve a törmeléket is	H	26	A holtfa nagyarányú eltávolítása veszélyezteti a szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>), a nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>) és a skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>) állományait, a nyugati piszedenevér (<i>Barbastella barbastellus</i>), nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>) szaporodó és pihenő helyeit, valamint a balkáni fakopáncs (<i>Dendrocopos syriacus</i>), közép fakopáncs (<i>Dendrocopus medius</i>), hamvas küllő (<i>Picus canus</i>), fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>), örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>) szaporodó és táplálkozó helyeit és a kék galamb (<i>Columba oenas</i>) költőhelyeit.
B08	Idős fák eltávolítása (kivéve a lábon álló vagy fekvő holt fát)	H	26	Az idős, odvas fák nagyarányú eltávolítása veszélyezteti a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal, a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek jelölő élőhelyek állapotát, továbbá a szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>), a nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>) és a skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>) jelölő fajok állományait, a nyugati piszedenevér (<i>Barbastella barbastellus</i>), nagyfülű denevér <i>Myotis bechsteinii</i>) szaporodó és pihenő helyeit, valamint a balkáni fakopáncs (<i>Dendrocopos syriacus</i>), közép fakopáncs (<i>Dendrocopus medius</i>), hamvas küllő (<i>Picus canus</i>), fekete harkály (<i>Dryocopus martius</i>), örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>) szaporodó és táplálkozó helyeit és a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>), kék galamb (<i>Columba oenas</i>), füleskuvik (<i>Otus scops</i>), fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>) költőhelyeit.

B16	Faanyag szállítása	M	26	A faanyag kiszállítással, közelítéssel történő mozgatása, szállítása, puha, felázott talajon való munkavégzés által okozott mély talajsebek a légyszárú szint, az újulat, valamint a gombafonalak roncsolása, az erdei mikorrhiza hálózat károsítása útján veszélyezteti a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i>-val és <i>Carpinus betulus</i>-szal, a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek jelölő élőhelyek állapotát. A faanyag kiszállítással, közelítéssel történő mozgatása jelentős talajbolygatással jár, veszélyezteti a földön fészkelő lappanytú (<i>Caprimulgus europaeus</i>) költését, továbbá a szállítás során fellépő jelentős emberi zavarás a fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>), darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>) és a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) fészkelésére is kedvezőtlenül hat.
B20	Növényvédő szerek erdészeti használata	L	0,008	A vágásos gazdálkodás során alkalmazott növényvédő szerek a légyszárú szint, különösen annak védett fajai, valamint a gombafonalak roncsolása, az erdei mikorrhiza hálózat károsítása útján veszélyezteti a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i>-val és <i>Carpinus betulus</i>-szal, a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek jelölő élőhelyek állapotát. Az erdőfelújításokban, erdőszegélyekben a lappantyú (<i>Caprimulgus europaeus</i>) és az erdei pacsirta (<i>Lullula arborea</i>) állományára közvetve kedvezőtlenül hat a táplálékforrás mérgezésén keresztül.

B27	A hidrológiai viszonyok átalakítása vagy a víztestek fizikai változása és lecsapolás erdészeti célból (beleértve a gátakat)	M	0,1	A melioráció a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmus minor</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek jelölő élőhelyek eljellegtelenedését okozza.
D02	Vízenergia (gátak, duzzasztók, hidroelektromos energia-termelők), beleértve az infrastruktúrát	M	0,1	A Rábán létesített vízerőművek duzzasztógátjai megakadályozzák a halak vándorlását, így veszélyeztetik a jelölő halfajokat. Emellett a visszaduzzasztott szakaszokon megváltoztatják az áramlási viszonyokat, feliszapolódást és vízminőségromlást eredményeznek, veszélyeztetve ezzel jelölő halfajok és az erdei szitakötő (<i>Ophigomphus cecilia</i>) állományait. A gátak, duzzasztók okozta élőhely átalakítás kedvezőtlenül hat a jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>), kis vízicsibe (<i>Porzana parva</i>), törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>), függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>), a billegetőcankó (<i>Actitis hypoleucos</i>) és a partifecske (<i>Riparia riparia</i>) populációira. Az ártéri erdőket érintő infrastrukturális beruházások negatívan befolyásolják a barna kánya (<i>Milvus migrans</i>) reprodukciós sikerét. A potenciális fészkelőhelyek víz alá kerülhetnek, vagy a part menti költőhelyek környezete, olyan mértékben átalakul, hogy költésre alkalmatlanná válik.
D06	Elektromos áram és kommunikáció átvitel (vezetékek)	M	1	A közép feszültségű vezetékek a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>), fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>), fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>) közvetlen pusztulását okozzák.
F02	Építkezés vagy átalakítás (pl. lakott területé vagy településé) meglévő városi vagy rekreációs területeken	H	0,1	A közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>) élőhelyéül szolgáló épületek felújítása erősen veszélyezteti a faj kolóniáit.

G08	Hal- és vadállomány kezelése	H	40	Az erősen túltartott nagyvadállomány folyamatos zavaró, degradáló hatása a 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>), a 6440 <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei, a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>), a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i>-val és <i>Carpinus betulus</i>-szal, a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek élőhelytípusok esetében gyomosodást, jellegtelenedést okoz. A gyepes élőhelyek kaszálását, az erdei élőhelyeken a fiatal faegyedek felnövekedését akadályozza az élőhely fennmaradását veszélyeztető nagyvadállomány. A túltartott vaddisznó állomány okozta fészekpredáció negatívan befolyásolja a földön fészkelő lappantyú (<i>Caprimulgus europaeus</i>), haris (<i>Crex crex</i>) és erdei pacsirta (<i>Lullula arborea</i>) költési sikerét.
G13	Állatok mérgezése (kivéve ólommérgezés)	M	1	Az illegális célzott vagy véletlen mérgezések a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) közvetlen pusztulását okozzák.
G14	Ólom használata lövedékként vagy horgászsúlyként	M	1	A zsákmányállatokból származó és ragadozóknak akkumulálódó ólomlövedékek a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) pusztulását okozzák.
I01	Az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok	M	2	A bíbor nebáncsvirág (<i>Impatiens glandulifera</i>) a ligeterdőkben, magaskórósokban látványosan terjed, kiszorítva a honos fajok állományait, veszélyeztetve elsősorban a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) jelölő élőhelytípus állományait.

102	Egyéb idegenhonos inváziós fajok (az Unió számára veszélyt jelentő fajokon kívül)	H	A fehér akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>) terjedése a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i>-val és <i>Carpinus betulus</i>-szal, a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek jelölő élőhelyek számos élőhelyfoltjának átalakulásával, eltűnésével fenyeget. A ligeterdőkben a zöld juhar (<i>Acer negundo</i>) terjedése is komoly veszélyt jelent. Legalább áttételesen valamennyi jelölő értékre negatív hatással van élőhelyeik beszűkülésre, leromlásra útján. Az inváziós halfajok több vízben élő közösségi jelentőségű fajt, köztük az alpesi tarajosgőte (<i>Triturus carnifex</i>) állományait is veszélyeztetik. A lágyszárú özőnfajok közül a legnagyobb problémát a <i>Solidago gigantea</i> jelenti. Jelentős veszélyforrás a 6410 Képerjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinion caeruleae</i>), 6430 Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidofil magaskórós szegélytársulásai, a 6440 <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei, a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórét (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis) és a 7230 Mészkevelő üde láp- és sásrétek élőhelytípusokra nézve, melyekben eluralkodhat, kiszorítva onnét a honos fajokat. A 91E0* Enyves éger és magas kőris alkotta ligeterdők élőhely esetében, a kevésbé jó vízellátottságú állományok aljnövényzetét elborítja. Emellett valamennyi erdei jelölő élőhelytípust veszélyeztet az amerikai alkörmös (<i>Phytolacca americana</i>) terjedése. A hibrid keserűfű (<i>Fallopia x bohemica</i>) terjedése kiszorító hatása révén erősen veszélyeztet a 3270 Iszapos partú folyók részben <i>Chenopodium rubri</i>, és részben valamennyi gyepes élőhelytípust.
-----	---	---	--

J04	Kever forrású talajszennyezés és szilárd hulladékok (kivéve kibocsátások)	L	1	Az erdőterületeken szétszórt szemét, továbbá a lakosság által használt illegális hulladéklerakókból származó szennyezés veszélyezteti a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i>-val és <i>Carpinus betulus</i>-szal, a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek jelölő élőhelyek állapotát.
L02	Fajösszetétel-változás természetes szukcesszió következtében (más, mint a mezőgazdasági vagy erdészeti gyakorlat által okozott közvetlen változás)	M	1	A holtágak feltöltődése a réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>) megmaradt élőhelyeinek eltűnését jelentheti. A mészkerülő fenyvesek lombdökké alakulása, a lombavar felhalmozódása átalakítja a 4030 Európai száraz fenyérek élőhelytípus mára már jelentősen beszűkült, utolsó előfordulási helyeit is. A 7140 Tőzegmohás lápok és ingólápok területén megjelenő magaskórós, illetve fás növényzet árnyalása révén kiszorítja a tőzegmohákat és az élőhely egyéb jellemző fajait. A fenyvesek pusztulása és a záródó erdővé alakulása a lappantyú (<i>Caprimulgus europaeus</i>) állományait kedvezőtlenül érinti.

N05	Élőhelyek elhelyezkedésének változása (földrajzi eltolódás-a), méretének és/vagy minőségének változása a klímaváltozás következtében	M	1	A klímaváltozás következtében tapasztalható csapadékhiány és a csapadék egyenlőtlen eloszlása, az átlaghőmérséklet emelkedése, a légköri aszályok gyakoribbá válása és a fokozódó időjárási szélsőségek hosszú távon valamennyi közösségi jelentőségű élőhelytípus, de kiemelten a vizes, lápi és mocsári élőhelyek fajösszetételére, elhelyezkedésére kedvezőtlenül hathatnak. A veszélyeztető tényezőknek fokozottan kitett élőhelyek: a 3130 Oligo-mezotróf állóvizek Littorelletea uniflorae és/vagy Isoetes-Nanojuncetea vegetációval, a 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (<i>Molinia caerulea</i>), 6440 Folyóvölgyek Cnidion dubiihoz tartozó mocsárrétei, a 7140 Tőzegmohás lápok és ingólápok, 7230 Mészkedvelő üde láp- és sásrétek, a 91E0* Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnus incanae</i>, <i>Salix alba</i>), a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>). A klímaváltozás elősegítheti egyes idegenhonos, inváziós fajok elterjedését is. Élőhelyének kiszáradása veszélyezteti a lápi álarcos-szitakötő (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>), az alpesi tarajosgöte (<i>Triturus carnifex</i>) és az ingola fajok (<i>Eudontomyza</i> spp.) fennmaradását a tervezési területen. A holtágak kiszáradása a réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>) megmaradt élőhelyeinek eltűnését jelentheti. Táplálkozóhelyeinek kiszáradása pedig a fekete gólyát (<i>Ciconia nigra</i>) veszélyezteti.
J01	Felszíni és felszín alatti vizeket érintő kevert forrású szennyezés (édesvízi és szárazföldi)	M	1	A kommunális szennyvíz beeresztése, különösen kisvízes időszakokban jelentős mértékben rontja a vízminőséget és ezzel veszélyezteti a Rába és a kis vízfolyások élővilágát, köztük a jelölő rovar- hal és madárfajokat.

K05	Víztestek fizikai változása	M	1	A vízfolyások kotrása és egyéb szabályozási beavatkozások megszüntetik a tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), az erdei szitakötő (<i>Ophiogomphus cecilia</i>), a balkáni hegyiszitakötő (<i>Cordulegaster heros</i>), valamint a dunai ingola (<i>Eudontomyza mariae</i>) élőhelyét. A víztestek partjának mesterséges átalakítása, természetes vegetáció jelentős bolygatása vagy megszüntetése közvetve és közvetlenül negatívan befolyásolja a jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>), billegetőcankó (<i>Actitis hypoleucos</i>), partifecske (<i>Riparia riparia</i>), függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>), kis vízicsibe (<i>Porzana parva</i>) törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>), barna kánya (<i>Milvus migrans</i>), hegyi billegető (<i>Motacilla cinerea</i>) és a billegető cankó (<i>Actitis hypoleucos</i>) költési sikerét.
-----	-----------------------------	---	---	---

* kiemelt közösségi jelentőségű élőhely

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

KTT és KMT egyaránt

A tervezési terület jelenlegi arca évezredes emberi behatások nyomait viseli magán és szinte nincs olyan része, amely ne függene az emberi hasznosítástól. Ez a kultúrtáj kiváló példája annak, amikor a hagyományos tájhasználat különleges természeti értékeket hoz létre. A természetvédelmi szempontból prioritásként kezelt élőhelyek és fajok jelentős részére igaz a fenti megállapítás, így fennmaradásuk záloga fenntartható hasznosításuk. A terület élőhelyei és a hozzájuk kötődő fajok így két fő csoportba sorolhatóak. Az egyik csoportot tehát azok képezik, amelyek másodlagosnak tekinthetők és hosszú távú megőrzésükhöz rendszeres kezelésre van szükség, helyreállításukhoz pedig az őket létrehozó hasznosítás visszaállítása kell. A másik csoportba tartoznak azok az élőhelyek, amelyeket a terület klímazonális záró növénytakarásai alkotnak, fennmaradásukhoz, rekonstrukciójukhoz legtöbb esetben az érintetlenség, beavatkozás-mentesség a legjobb eszköz. Szintén ide sorolhatóak a terület legjelentősebb értékét jelentő vízfolyások, amelyek esetében szintén az érintetlenség szolgálja leginkább a természetvédelmi célokat. Az alábbiakban ebben a csoportosításban tárgyaljuk a természeti értékekkel kapcsolatos célkitűzéseket.

Kezelést igénylő természeti értékek

Ide tartozik a tervezési terület összes gyeper élőhelye, amelyek korábbi erdők helyén állnak: 6410 Kékperjés láprétek meszes, tözeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinia caerulea*), 6440 Folyóvölgyek *Cnidion dubii*-hoz tartozó mocsárrétei, 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*), 6520 Hegyi kaszálórétek. Táji léptékben ezen élőhelyek kiterjedésének növelésére és a meglévő élőhelyfoltok összekapcsolására van szükség a rajtuk élő populációk életképességének növelése érdekében. Ehhez korábban felhagyott gyepek helyreállítására, illetve szántóterületek gyepesítésre, valamint a vizsagyepesedett szántók természetességének növelésére van szükség. Ezen túl, legtöbbjük esetében a hagyományos kezelés fenntartása, vagy visszaállítása a cél, mivel ez akadályozza meg a visszaerdősülést és ez eredményezi a legkedvezőbb természetvédelmi helyzet elérését. A hagyományos gyepterkezelés általánosságban az évi kétszeri kaszálást, esetenként a sarjú legeltetést, illetve szigorúan kontrollált, kis állatlétszámmal történő időszakos legeltetést jelent. A legtöbb rétet jelenleg csak évente egyszer kaszálják, ezért általánosságban elmondható, hogy a kezelés intenzitásának növelésére van szükség. Általában az évekénti kétszeri, ritka esetekben az ettől való eltérés vezethet természetvédelmi szempontból megfelelő állapot eléréséhez. Mindegyik élőhelyen fontos cél az általánosan elterjedt inváziós idegenhonos növényfajok, úgymint a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*), az egynyári seprence (*Erigeron annuus*) és az ürömlevelű parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), valamint honos inváziós fajok, úgymint a siska nádtippa (*Calamagrostis epigeios*) és a földi szederfajok (*Rubus fruticosus* agg.) visszaszorítása. A kisebb mértékben fertőzött gyepeken ehhez elegendő a hagyományos évi kétszeri kaszálás folytatása, erőteljesebben fertőzött foltoknál azonban intenzívebb beavatkozásra van szükség. A vízfolyások menti mocsárréteken, valamint a 6430 Síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek hidofil magaskórós szegélytakarásai élőhelyen további két faj, a cseh óriáskeserűfű (*Fallopia x bohemica*) és a bíbor nebáncsvirág (*Impatiens glandulifera*) visszaszorítása is kiemelt feladat. Szintén általános cél a nagyvad általi bolygatások, elsősorban a vaddisznótúrás visszaszorítása, amely a gyomok előretöréséhez vezet, valamint a vaddisznó és kisebb mértékben a vörös róka okozta

fészekpredáció csökkentése a földön vészkelő jelölő madárfajok kiemelten a haris (*Crex crex*), erdei pacsirta (*Lullua arborea*) és a lappantyú (*Caprimulgus europaeus*) érdekében. A rajtuk élő védett növény (szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), zergeboglár (*Trollius europaeus*), sárga sásliliom (*Hermerocallis lilio-asphodelus*), kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*), valamint védett és közösségi jelentőségű állatfajok (pl. nagy tűzlepke, hangyaboglárkák, lápi tarkalepke) megőrzése érdekében fontos cél a kaszálás térbeli elrendezésének diverzifikálása és kaszálatlan területek meghagyása. A kaszálások idejének és módjának megválasztása kulcsfontosságú a haris (*Crex crex*) zavartalan költésének biztosítása érdekében. Összességében így érhető el, hogy a különböző időben szaporodó fajoknak egyaránt megfeleljen a kezelés. Az üde gyepek esetében sok helyen szükséges a legeltetés megszüntetése vagy intenzitásának csökkentése, mert a jelenlegi hasznosítás gyomosodást, degradációt okoz. Ezen gyepek esetében meg kell akadályozni a talajvízszint további csökkenését, a már kiszáradtakon pedig a megemelésére van szükség. A kékperjés lápréteken kiemelt cél a lápi tarkalepke megmaradt állományainak megőrzése, illetve korábbi élőhelyeinek helyreállítása, valamint az élőhelyek ökológiai folyosókkal történő összekapcsolása. Ehhez kifejezetten a faj igényeihez igazodó kaszálási rendszerek bevezetése szükséges. A kékperjésekkel együtt a dombvidéki kaszálórétek és egyes mocsárrétek jelentik az európai szinten is jelentős vérű-, sötétaljú és szürkés hangyaboglárka (*M. alcon*) lepkefajok élőhelyét, ezért ezeken kiemelt cél a lepkék életciklusához alkalmazkodó kezelés alkalmazása. Ez a kezelés azonban számos más védett rovarfajnak is megfelelő, így ezek fennmaradását is szolgálja. A hegyi kaszálórétek esetében a legfőbb cél, hogy kezelésük folytatódjon, hiszen a felhagyás ezeken a legjellemzőbb. A rajtuk élő rendkívül ritka nedűgombafajok (pl. rózsaszínű nedűgomba [*Hygrocybe calyptriformis*], vörösödő nedűgomba [*H. punicea*]) érdekében vegyszermentes, extenzív használatuk folytatására van szükség.

A 7140 Tőzegmohás lápok és ingólápok és a 7230 Mészkedvelő üde láp- és sásrétek élőhelytípus esetében a legfőbb cél a vízháztartás megőrzése, szükség esetén javítása. A szukcesszió általi átalakulás és a gyomosodás megakadályozása érdekében szükség van a kezelésükre, azonban ez kizárólag nagyon kíméletes, kisgépekkel vagy kézzel végzett kaszálással, cserjeirtással, a beszóródó lombosított eltávolításával lehetséges. Több, országos viszonylatban is ritka fajunk, úgymint a tőzegeper (*Comarum palustre*) vagy a kereklevelű harmatfű (*Drosera rotundifolia*) fennmaradásához mesterséges szaporításra és visszatelepítésre van szükség.

Az erdei élőhelyek közül a mészkerülő erdőfenyvesek tartoznak a kezelést igénylő élőhelyek csoportjába. Bár ezek az élőhelyek az emberi túlhasználat eredményeként jöttek létre és beavatkozás nélkül jelölő erdei élőhelyekké alakulnának, mégis érdemesek arra, hogy jelenlegi állapotukban őrizzük meg őket. Sekély, kisavanyodott és kavicsos talajukon olyan növényritkaságok találhatnak élőhelyet, mint pl. a különböző védett korpafű- (*Lycopodium* spp.) és körtikefajok (*Pyrola* spp., *Orthilia secunda*, *Moneses uniflora*, *Chimaphila umbellata*) vagy a bordapáfrány (*Blechnum spicant*). Emellett a védett nagygombák is itt érik el a legnagyobb faj- és egyedszámot (pl. rózsaszínű nyálkagomba [*Gomphidius roseus*], disznófülgomba [*Gomphus clavatus*], fekete szagosgereben [*Phellodon niger*]). Ezen élőhelyek megőrzése ezért kiemelt természetvédelmi cél, melynek érdekében a természetes szukcesszió visszaszorítására, a tápanyagfeldúsulás és a lombosodás lassítására van szükség. A bennük található lékekben, nyiladékokon és hegyi kaszálórétekkel határos szegélyekben kell megőrizni az 4030 Európai száraz fenyérek uroló maradványait, melyhez szintén a lombosodás megakadályozására van szükség.

Az agrárterületeket az ember nagymértékben átalakította, a természetes vegetációt gyakorlatilag teljesen lecserélte. Mégis, számos jelölő madárfaj szaporodása vagy táplálkozása valamilyen mértékben kötődik hozzájuk. Az elmúlt évtizedekben a mezőgazdaság intenzifikációja, a kis parcellás földművelés visszaszorulása és a természetes agrártáji elemek (mezővédő erdősávok, cserjesorok) eltűnése negatívan befolyásolta a haris (*Crex crex*), erdei pacsirta (*Lullula arborea*), karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*), töviszúró gébics (*Lanius collurio*) rétisas (*Haliaeetus albicilla*) és a füleskuvik (*Otus scops*) állományait. Ezen fajok megőrzése érdekében, a különleges madárvédelmi területen természetközeli mezőgazdálkodás előtérbe helyezése szükséges. Ehhez elengedhetetlen a növényvédő és kártevőirtó szerek használatának jelentős mérséklése, agrártáji elemek telepítése és mozaikos tájszerkezet kialakítása.

A karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*), füleskuvik (*Otus scops*), és töviszúró gébics (*Lanius collurio*) táplálkozó és költőhelyeinek biztosítása érdekében kifejezetten szükséges a mezőgazdasági utakat és parcellákat követő cserje és sövény sorok restaurációja és fenntartása.

Az erdei pacsirta (*Lullula arborea*) a gyep és szántóföldi parcellák mozaikjai mellett a hagyományosan művelt szőlőhegyekhez is kötődik a térségben. Ezek a speciális általában extenzíven művelt élőhelyek az erdei pacsirta mellett számos más védett madárfajnak (búbos banka (*Upupa epops*), kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*)) szolgálnak refúgiumként az intenzív agrártájban. Ezen jellegzetes élőhelyek hagyományos művelésének fenntartása kívánatos.

A partifecske (*Riparia riparia*) fészkelésre alkalmas folyópartfalak és egyéb homokfalak fenntartása és cserjementesítése elengedhetetlen a faj sikeres költésének biztosításához.

Kezelést nem igénylő természeti értékek

Ebbe a csoportba sorolható az erdei élőhelyek nagy része, mivel ezek fenntartásához hosszú távon nincs szükség emberi beavatkozásra. Ideális esetben az ezekkel kapcsolatos természetvédelmi cél ez emberi beavatkozások fokozatos és teljes megszüntetése volna. Jelenlegi állapotuk és a hasznosításuk iránti erőteljes igény miatt azonban legtöbbjük esetében rövidebb távon nem elérhető cél az érintetlenség elérése. Ennek egyik oka az inváziós, illetve intenzíven terjedő idegenhonos fajok, dombvidéken elsősorban a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), a Rába mentén pedig emellett a zöld juhar (*Acer negundo*) és az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*) jelenléte, melyek visszaszorításához célzott vegyszeres kezelésre van szükség. Hosszabb távon azonban fontos célkitűzés a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (Asperulo-Fagetum), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal, a 91E0* Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (Ulmenion minoris) és a 91M0 Pannon cseres-tölgyesek élőhely-típusokból összeadódó érintetlen erdőtömbökből álló hálózat kialakítása. Ennek érdekében az inváziós fajokkal nem fertőzött erdők közül fokozatosan egyre többet kell kivonni a faanyagtermelésből. A gazdaságilag hasznosított erdőkben általános cél az elegyesség és a szerkezeti változatosság növelése. A védett lepkefajok (pl. tarkaszövő (*Endromis versicolora*), apáca-púposzövő (*Furcula bicuspis*), nagy színjátszólepke (*Apatura iris*), gyászlepke (*Nymphalis antiopa*) érdekében növelni kell a lágy lombos fajok (nyírek, nyárok és fűzek) arányát. A szaproxylofág rovarfajok, úgymint a skarlátbogár, a nagy

hőscincér és a nagy szavasbogár érdekében növelni kell a holtfa mennyiségét. Ugyanezen fajok és a védett és közösségi jelentőségű madár- (pl. középfakopáncs (*Dendrocopos medius*), örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) valamint denevérfajok (pl. nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*), hosszúfülű denevér (*Myotis bechsteini*)) érdekében növelni kell az idős erdők arányát, valamint az idős, odvasodó faegyedek mennyiségét az erdőkben. A védett lágyszárú fajok megőrzése érdekében fontos a fakitermelések és közelítések megfelelő talajviszonyok közötti, kíméletes kivitelezése. A fenti célok elérésnek fontos eszköze lehet az örökerdő üzem mód bevezetése, olyan erdőkezelés alkalmazása, amely a természetes erődinamikai folyamatokra épít. Fontos cél emellett a kultúrfenyvesek, valamint a fenyőfajok vagy az idegenhonos fafajok által dominált állományok jelölő élőhelyekké alakítása, ezzel ez utóbbiak kiterjedésének növelése. A sűrű csetkák, valamint a jelölő kétéltűfajok érdekében kiemelt cél az erdei vízállás megőrzése, a faanyag közelítések során kikerülése.

A folyóvízi élőhelyek esetében hosszú távon a természetvédelmi cél az érintetlenség biztosítása, az emberi behatások minimálisra szorítása minden olyan szakaszon, ahol ez nem veszélyeztetett lakott területet vagy jelentős infrastruktúrát. Elsősorban a kis vízfolyások jelölő fajainak megőrzése érdekében fontos cél a kommunális szennyvízterhelés csökkentése, a szennyvíztisztítás hatékonyságának növelése, fejlesztése. Kiemelten vonatkozik ez a Zálára, amely nagyon jelentős terhelést kap Óriszentpéteren. A jelenleg is szabadon meanderező mederszakaszokat változatlan formában kell megőrizni, lehetőség szerint mellőzni kell az árvízvédelmi célú beavatkozásokat. A Kerca-, Kerka- és Szentgyörgyvölgyi-patakokban fenn kell tartani a meder árnyalását a balkáni hegyiszitakötő (*Cordulegaster heros*) megőrzése érdekében. Mindegyik vízfolyáson, de kiemelten a Rába folyón el kell érni a teljes hosszirányú átjárhatóságot, hogy az olyan jelölő halfajok, mint pl. az ingola fajok (*Eudontomyzon* spp.) és a magyar bucó (*Zingel zingel*) szabadon közlekedhessenek. A holtágak helyreállítása, vízpótlásának megoldása fontos cél lehet a réti csík (*Misgurnus fossilis*) állományának megerősítése érdekében és a lápi álarcos-szitakötő újbóli megtelepedésének elősegítéséhez. Az inváziós gerinctelen és halfajok visszaszorítása szintén fontos cél.

A folyókat övező természetes vegetáció és partszerkezet fenntartása szükséges a kis vízicsibe (*Porzana parva*), jégmadár (*Alcedo atthis*), törpegém (*Ixobrychus minutus*) állományainak fenntartásához.

3.2. Kezelési javaslatok

KTT és KMT egyaránt

A tervezési terület kezelési egységeinek lehatárolása a 2011-ben készült, 2019-ben a jellegtelen gyepek élőhelyek, cserjések, fásodott területek vonatkozásában aktualizált, az Általános Nemzeti Élőhelyosztályozási Rendszer 2011-ben kiadott változatán (ÁNÉR 2011) alapuló élőhelytérkép alapján történt. Ennek során az azonos kezelést igénylő élőhelyfoltokat összevontuk, illetve az élőhelyfoltok belül különböző kezelést igénylőket leválasztottuk. Arra törekedtünk, hogy a kezelési javaslatok megfelelő mértékben specifikusak lehessenek, így az eltérő kezelést igénylő élőhelyeket elkülönítettük. Ugyanakkor azt is szem előtt tartottuk, hogy a kezelési egységek rendszere könnyen áttekinthető legyen, és a terület ne legyen indokolatlanul felaprózva. A kezelési javaslatokat a kezelési egységeken előforduló jelölő értékek igényeinek figyelembevételével és a kezelési egység jelenlegi állapotának

függvényében határoztuk meg. Az egyes kezelési egységekbe sorolt ÁNÉR élőhelytípusok és közösségi jelentőségű élőhelyek összefoglalását a 7. táblázat mutatja. A korábbi tervkészítési gyakorlattól eltérően a beépített területeket is kezelési egységekbe soroltuk és külön-külön határoztunk meg rájuk kezelési javaslatokat, mivel a tervezési területen ezek is jelentős természeti értéket hordoznak.

Az élőhelyek kezelésére vonatkozó 3.2.1-es fejezetben elsőként a gazdálkodáshoz szorosan nem kötődő kezelési javaslatokat adjuk meg, majd a gazdálkodáshoz köthető javaslatokat. A gazdálkodáshoz köthető javaslatokat négy alfejezetben tárgyaljuk, annak megfelelően, hogy a javaslatok a mezőgazdálkodásra, az erdőgazdálkodásra, a vadgazdálkodásra vagy a vízgazdálkodásra vonatkoznak. A mezőgazdálkodással érintett kezelési egységcsoportok között, a gyepek és szántók mellett a gyümölcsösöket és kiskerteket is külön tárgyaljuk ezek kiemelkedő természetvédelmi jelentősége miatt. A gazdálkodáshoz köthető javaslatokat minden esetben kezelési egységenként adjuk meg a következő tagolásban. Elsőként minden kezelési egységre általános kezelési javaslatokat adunk, majd ezt követik a kezelési egységekre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok. Ezen belül kötelezően betartandó és önkéntesen választható előírás-javaslatokat különböztetünk meg. A gazdálkodáshoz köthető javaslatokat követik az élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok. Egy adott gazdálkodási műveletre több, egymástól eltérő mértékű korlátozás vonatkozhat. Javaslatunk szerint ezek közül a terület használojának van lehetősége választani, a várható bevételkiesés és a megkapható támogatás mértékének figyelembe vételével.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára, megadják, hogy a jelölő értékek megőrzéséhez milyen kezelési előírás-javaslatok alkalmazása szükséges. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz. A tervkészítés időpontjában jogszabály alapján kötelezően betartandó előírásokon túli, a célokhoz illeszkedő, kívánatos kezelést megfogalmazó előírás-javaslatok iránymutatásként szolgálnak.

A táblázatban az egyes kezelési egységekhez tartozó összes élőhelytípust, beleértve a hibrideket is, megadjuk. A következő fejezetben azonban már csak főkategóriák szintjén soroljuk fel az érintett élőhelytípusokat a könnyebb áttekinthetőség kedvéért.

7. táblázat: A kezelési egységek összefoglaló táblázata

KTT és KMT egyaránt

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett ÁNÉR élőhelytípusok	Érintett közösségi jelentőségű élőhelyek	Terület (ha)
KE-1	Beépített területek, udvarok, parkok, temetők	P6, U2, U2xRAxOB, U3, U4, U4xOD, U4xODxU9, U10, U10xD34, U10xOB, U10xOC	--	607,11
KE-2	Utak	U11, U11xOCxRA	--	293,75
KE-3	Bányák és anyagyerőhelyek	U5, U5xOD, U5xRB, U5xU8, U6, U7	--	54,68
KE-4	Magassásrétek	B5, B5xB1a, B5xB2, B5xB4, B5xB4xD5, B5xD1, B5xD2, B5xD2xRB, B5xD34, B5xD34xOB, B5xD34xOD, B5xD5, B5xD5xD2, B5xD5xP2a, B5xE1xOB, B5xJ1a, B5xJ4, B5xJ5, B5xOB, B5xOBxP2a, B5xOBxRB, B5xOD, B5xODxP2a, B5xOG, B5xP2a, B5xP2axOD, B5xRA, B5xRAxP2a, B5xRB, B5xRBxOB, B5xRC	6410, 6510, 7230, 91E0*	157,96
KE-5	Üde és nedves gyepek	D1, D1xB4, D1xD2, D34, D34xB5, D34xB5xE1, D34xB5xP2a, D34xD2, D34xD2xB5, D34xD2xOB, D34xE1, D34xE1xB5, D34xE1xD2, D34xE2, D34xOB, D34xOBxB5, D34xOBxOD, D34xOBxP2a, D34xOBxRB, D34xOD, D34xRA, D34xRB, D34xRBxOB, D34xT6, E1, E1xB5xD5, E1xD2, E1xD2xB5, E1xD2xOB, E1xD34, E1xD34xOB, E1xD5, E1xD5xD2, E1xE2, E1xE2xD5, E1xE2xP7, E1xE2xRB, E1xOB, E1xOBxD2, E1xOBxD34, E1xOBxP2a, E1xOBxRB, E1xODxRB, E1xP2a, E1xP45, E1xRB, P45, P45xE1xOB	6410, 6440, 6510, 6520, 7230	708,79
KE-6	Kiszáradó láprétek és magaskórósok	D2, D2xB5, D2xB5xD5, D2xD1, D2xD1xD5, D2xD34, D2xD34xD5, D2xD34xE1, D2xD34xP2a, D2xD5, D2xD5xB5, D2xD5xD34, D2xD5xOB, D2xD5xP2a, D2xD5xRB, D2xE1, D2xE1xB5, D2xE1xOD, D2xE2, D2xE2xOB, D2xOB, D2xOBxE2, D2xOBxP2a, D2xOBxRB, D2xOD, D2xP2a, D2xP2axD5, D2xP2axE1, D2xP2axOB, D2xP2axOD, D2xRA, D2xRBxOB, D2xRBxP2a, D2xE5, D2xP2b, D2xRB, D5, D5xB5, D5xB5xP2a, D5xD2xOB, D5xD2xP2a, D5xD2xRB, D5xE1, D5xOB, D5xOBxP2a, D5xOBxRB, D5xP2a, D5xRB	6410, 6510, 6520, 7230	202,43
KE-7	Csenkeszes sovány gyepek	E2, E2xD2, E2xD34, E2xE1, E2xE1xOB, E2xE34, E2xOB, E2xOBxP2a, E2xOBxP2b, E2xOBxP7, E2xOBxRB, E2xOBxRC, E2xOBxS4, E2xOBxRB, E2xP2a, E2xP7, E2xRB, E2xRBxOB, E2xS4, E2xE5	4030, 6510, 6410, 6520,	485,16
KE-8	Jellegtelen gyepek	OB, OBxB5, OBxB5xD5, OBxB5xOD, OBxB5xP2a, OBxB5xRB, OBxB5xD2, OBxD2, OBxD2xRA, OBxD2xRB, OBxD34, OBxD34xRA, OBxD34xRB,	4030, 6410, 6510, 6520	2863,03

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett ÁNÉR élőhelytípusok	Érintett közösségi jelentőségű élőhelyek	Terület (ha)
		OBxD5, OBxD5xP2a, OBxE1, OBxE1xB5, OBxE1xP2a, OBxE2, OBxE2xP2a, OBxE2xRB, OBxI1, OBxOBxP2a, OBxOC, OBxOD, OBxODxD2, OBxODxP2a, OBxODxP2b, OBxODxP8, OBxODxRA, OBxODxRB, OBxODxT9, OBxP2a, OBxP2axB5, OBxP2axD5, OBxP2axE1, OBxP2axRA, OBxP2axRB, OBxP2b, OBxP2bxRB, OBxP7xS6, OBxRA, OBxRB, OBxRBxD34, OBxRBxT9, OBxT10, OBxT5, OBxT6, OBxT8, OBxT9, OBxU10, OBxU11, OBxU2, OBxU4, OBxE5, OC, OCxE2, OCxE5, OCxOB, OCxOBxE2, OCxOD, OCxODxE2, OCxODxP2a, OCxODxRB, OCxP2a, OCxP2axE2, OCxP2axRB, OCxP2b, OCxP7, OCxRA, OCxRaxT8, OCxRB, OCxRBxT8, OCxRC, OCxT10, OCxT6, OCxT8, OCxT8xRB, OCxU2, OCxU4, OD, ODxB5, ODxBA, ODxD2xP2a, ODxD34xP2a, ODxJ4, ODxOB, ODxOBxP2a, ODxOBxRA, ODxOBxRB, ODxOC, ODxOD, ODxP2a, ODxP2axRB, ODxP2bxRB, ODxP8, ODxRA, ODxRB, ODxRBxB5, ODxRBxP2a, ODxRBxB5, ODxRBxT6, ODxRC, ODxT11, ODxT7, OFxRB, OG		
KE-9	Tőzegmohaláp	C23xJ1a	7140	0,61
KE-10	Csarabosok	E5, E5xD2, E5xE2, E5xOB, E5xOC, E5xP2b, E5xP8, E5xRB, E5xRC	4030, 6410, 6520	1,36
KE-11	Szántók	T1, T1xT10, T10, T10xOB, T10xOD, T10xT6, T2, T5, T5xOB, T5xS7, T6, T6xT10, T6xT11, T6xT8, T6xT9	--	6 900,79
KE-12	Kaszáló gyümölcsösök	P7, P7xE2, P7xOB, P7xOBxRB, P7xRB, P7xRBxOB	6510, 6520	34,97
KE-13	gyümölcsösök	T7, T8, T8xE2, T8xOB	--	16,45
KE-14	Kiskertek, csemetekertek, karácsonyfások	T11, T11xD5, T11xOD, T11xRA, T11xT10, T11xT6, T3, T9, T9xT11, T9xT6xT11, T9xT8	--	554,30
KE-15	Bükkösök és gyertyános-tölgyesek	K1a, K1a×J5, K1a×K2, K1a×K2×S4, K1a×K5×S4, K1a×RB, K1a×RC, K1a×S4, K2, K2×J5, K2×K1a, K2×K1a×S4, K2×K5, K2×K5, K2×K5×N13, K2×K5×RB, K2×K5×RDb, K2×K5×S4, K2×K7b×S4, K2×L2a, K2×N13, K2×N13×K5, K2×N13×S4, K2×P1, K2×RB, K2×RC, K2×RC×S4, K2×RD, K2×RDb, K2×S1, K2×S4, K2×S4, K2×S4×K5, K2×S4×S5, K2×S5, K2×S6, K2×S7, K5, K5×J5, K5×K2, K5×K2, K5×K2×N13, K5×K2×RB, K5×K2×RC, K5×K2×S4, K5×K2×S4, K5×N13, K5×N13×K2, K5×N13×RC, K5×P1, K5×RB, K5×RC, K5×RD, K5×RDb, K5×S4, K5×S4×K2, K5×S4×N13, K5×S5	9130, 91G0*	9867,79
KE-16	Cseres-kocsányos tölgyesek	L2b	91M0	43,51
KE-17	Ligeterdők	J4, J4xB5, J4×J1a, J4×OB, J4×OD, J4×RB, J4×RD, J4×S2, J5, J5×OD, J5×RB, J5×RB×RC, J5×S4, J6×RC	91E0*, 91F0	473,76
KE-18	Érintetlen erdők	B5×D34×OB, D2×OB×RB, D2×P2b, D2×RB, D34×E1, D5, D5×RB, E1×OB,	6410, 6430, 6440, 6510,	1965,37

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett ÁNÉR élőhelytípusok	Érintett közösségi jelentőségű élőhelyek	Terület (ha)
		E2, J4, J5, J5×B5, J5×D5, J5×J2, J5×K1a, J5×K2, J5×RB, J5×RB×RC, J5×RC, J5×RC×RB, J5×S4, K1a, K2, K2×K5, K2×RC, K2×S4, K2×RDb, K5, K5×K2, K5×K2×RB, K5×RB, K5×RC, K5×S4, K5×RDb, N13, N13×S4, N13×RDb, OB, OB×E5, P1, P1×OD×D2, P2b×E5, P8, P8×P1, RB, RB×D2, RB×D34, RB×OB, RB×P2a, RB×RC, RC, RC×RB, RD, RDb, RDb×N13, RDb×OB, RDb×S4, S1, S3, S4, S4×K2, , S4×K5, S4×N13, S4×P1, S4×RC, S4×S5, S4×RDb, S5, S5×RB, S5×RC, S5×S4, S6	6520, 9130, 91E0*, 91G0*	
KE-19	Mészkertülő erdeifenyvesek	N13, N13×K2, N13×K2×S4, N13×K5, N13×K5×S4, N13×RB, N13×RB×K5, N13×RB×S4, N13×S4, N13×S4×K2, N13×S4×K5, N13×K2, N13×K5, N13×RDb, N13×S4, N13×S5	--	256,63
KE-20	Láposodó erdeifenyvesek	S4×K2	--	87,47
KE-21	Jellegtelen erdők	OA, P1, P1×K5, P1×P8, P1×RB, P1×RC, P1×RD, P1×S4, P1×S5, P1×E5, P1×P8, P1×RDb, P3, P8, P8×OD, P8×OD×OF, P8×OF, P8×P1, P8×RB, P8×RB×OB, P8×S5, P8×S7, P8×E5, P8×S5, RA, RA×OB, RA×OC, RA×OD, RA×P2a, RB, , RB×B4, RB×B5, RB×B5×OD, RB×D2, RB×D34, RB×D5, RB×E2, RB×E2×OB, RB×E5, RB×E5×D2, RB×J4, RB×J4×B5, RB×J5, RB×J5×S4, RB×J6, RB×K2, RB×K2×J5, RB×OB, RB×OB×D2, RB×OB×D34, RB×OB×J5, RB×OB×OD, RB×OB×P2a, RB×OC, RB×OD, RB×OD×B5, RB×P2a, RB×P2a×B5, RB×P2a×D2, RB×P2a×OB, RB×P2a×OC, RB×P2a×OD, RB×P2a×T8, RB×P2a×OB, RB×P2b, RB×P2b×OB, RB×P2b×OC, RB×P2b×OD, RB×P7×E2, RB×RA×P2a, RB×RC, RB×RC×OD, RB×RDa, RB×RDb, RB×S4, RB×S5, RB×S5×T11, RB×S6, RB×S6×OB, RB×U2×OC, RB×U3, RB×E5, RB×P2b, RB×RDb, RB×S4, RC, RC×J5, RC×K2, RC×K5, RC×N13, RC×OD, RC×P2a, RC×P2a×E1, RC×P2b, RC×RB, RC×RB×N13, RC×RB×P2a, RC×RDb, RC×S3, RC×S4, RC×P1, RC×RB, RC×RDb, RD, RD×OB, RD×OD, RD×P2a, RDa, RDa×OD, RDa×P2b, RDb, RDb×OD, RDb×RB×OD, RDb×K2, RDb×K5, RDb×N13, RDb×RB, RDb×S4	6110, 9130, 91E0*, 91G0*	6420,52
KE22	Kultúrfenyvesek	S4, S4×B5, S4×D2, S4×J5, S4×K2, S4×K2×K5, S4×K2×N13, S4×K2×RC, S4×K2×S5, S4×K5, S4×K5×N13, S4×N13, S4×N13×K5, S4×N13×RB, S4×OB, S4×OC, S4×OD, S4×P1, S4×RB, S4×RC, S4×RC×OD, S4×RD, S4×S1, S4×S3, S4×S5, S4×S5×RC, S4×S5×RB, S4×S6, S4×N13, S4×P2b, S4×RDb, S5, S5×K2, S5×K5, S5×N13, S5×OB, S5×OD, S5×P1, S5×P2a×OD, S5×P8, S5×RB, S5×RC, S5×RD, S5×S1, S5×S3, S5×S4,	91E0*	13 238,57

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett ÁNÉR élőhelytípusok	Érintett közösségi jelentőségű élőhelyek	Terület (ha)
		S5×S4×K2, S5×S4×K5, S5×S4×RB, S5×S6, S5×N13, S5×P8, S5×S4		
KE-23	Idegenhonos fafajú faállományok	P2c, S1, S1×K2, S1×OD, S1×RB, S1×RC, S1×S4, S1×S5, S2, S2×J4, S3, S3×K2, S3×RB, S3×RC, S3×RD, S3×S4, S3×S5, S6, S6×K2, S6×OD, S6×RB, S6×RD, S6×S4, S7, S7×S4	--	660,64
KE-24	Fás vagy cserjés foltok és sávok	P2a, P2axB5, P2axD5, P2axOB, P2axOBxD2, P2axOBxE1, P2axOBxOD, P2axOBxRB, P2axOC, P2axOD, P2axODxRB, P2axRA, P2axRAxOB, P2axRB, P2axRBxE1, P2axRBxOb, P2axRBxOB, P2axRBxOD, P2axRC, P2axRCxOB, P2b, P2bxOB, P2bxOBxRB, P2bxOD, P2bxODxOB, P2bxRA, P2bxRB, P2bxRBxOB, P2bxRBxOD, P2bxS6, P2bxE5	--	255,82
KE-25	Rába folyó	I1, I1xJ3, I1xOD, U8	3130	136,1
KE-26	Kis vízfolyások	U8	--	
KE-27	Holtágak, mocsarak és bányatavak	A1, A1xB1a, A1xOG, B1a, B1axI1, B1axJ1a, B2, B2xA4, B2xB1a, B2xB5, B2xOF, B2xRB, B4, B4xJ1a, B4xP2a, B4xRB, B4xRC, J1a, J1axB1a, J1axB5, J1axOD, J1axRC, J3, U9b	3150, 7230	106,57
KE-28	Mesterséges tavak	U9, U9xA1, U9xD5xB5, U9d, U9dxOD	--	46,87

* kiemelt közösségi jelentőségű élőhely

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. *Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok*

Bányászat

A tervezési területen jelenlévő szénhidrogén bányászathoz kapcsolódó létesítmények biztonsági övezete gyakran gyeper és erdő élőhelyekre is kiterjed. Ezeken, a bányászati jogszabályok betartása mellett, a természetvédelmi szempontokat is figyelembe véve kell folytatni a gazdálkodást.

Települések, épített környezet, tájvédelem

A tervezési területbe több település belterülete is beletartozik, így Óriszentpéteren a Galamboszer és a Keserűszer belterületi részei, Szalafő és Apátistvánfala esetében pedig a teljes belterület. A bel- és külterületek beépíthetőségét, használatát alapvetően a települések szabályozási terve és a helyi építési szabályzat határozza meg. Ezeken a területeken elsősorban a tájkép, a szerves, a Vendvidéken a szórvány településszerkezet, a népi építészeti hagyományok megőrzése, a természetes életközösségek és élőhelyek megóvása a cél, oly módon, hogy az érintett területrészekben ne történjen tájképet negatívan befolyásoló beépítés, a táj kialakulását létrehozó hagyományos használat (kaszálók, kaszáló gyümölcsösök, tókák) fenntartása folytatódjon. Új gyümölcsös létesítése, meglévő felújítása, pótlása során hagyományos helyi gyümölcsfajtákat kell választani, melyek jellemzőek az adott településre, kistérségre. Lehetőleg tág hálózatban (6 – 10 m x 6 – 10 m) kerüljenek elültetésre. Kerülni kell a terület intenzívebbé váló kezelését (pl. rendszeres gépi fűnyírás, szárazúzózás, intenzív gyümölcsös létesítését), az idegenhonos és inváziós növény- és állatfajok telepítését, elhelyezését, az ökológiai csapdaként működő művi, mesterséges kerti tavak létesítését, a túlzott növényvédőszer használatot.

Védett bel- és külterületen a hagyományos településszerkezethez nem igazodó telekalakítás nem engedélyezhető. A hagyományos kialakítású épületek felújítása, átalakítása során az épületre jellemző eredeti arányokat fenn kell tartani. Az épületek utcafronti homlokzatán a meglévő hagyományos építészeti motívumokat felújítás, átalakítás során is maradéktalanul meg kell őrizni. Az épületek homlokzatának, külső falfelületeinek festése, burkolása során az élénk, feltűnő, a területre jellemző hagyományos faluképbe nem illő színek használata tilos (települések Településképi rendeletei). Épületek homlokzatán vulkanikus kőzet, csempe, pala, márvány és szintetikus díszburkolatok alkalmazása tilos (települések Településképi rendeletei). Tetőfedésre kizárólag természetes alapanyagok használhatók, amelyek színe egységesen természetes – nem festett – barna, vörös vagy azok árnyalata lehet. Védett a szőlőhegyeken, zártkertekben, pincés és prэшázás területeken kizárólag szőlő és egyéb gyümölcs feldolgozására vagy tárolására szolgáló épületek helyezhetők el. Újonnan létesítendő pincék és prэшázak szerkezetének, megjelenésének illeszkednie kell az adott területre jellemző hagyományos pincékhez, prэшázakhoz. Bel- és külterületen, amennyiben lehet, kerülni kell a kerítések építését, ha szükséges, a kerítés anyaga csak fa, őshonos fajokból álló élő sövény, patics, drótháló lehet. Az új épületek, építmények, nyomvonalas létesítmények, berendezések létesítésekor, valamint a meglévők bővítése során gondoskodni kell a tájba illesztésről. A táji értékek megóvása érdekében minden olyan tevékenységet meg kell akadályozni, amely a tájkép átalakításával jár. A terület táji értékeit a történeti táji védettség szempontjából a természeti és kultúrtörténeti értékekkel együtt szükséges védeni. A kialakult jellegzetes falusias településképp megőrzése érdekében javasoljuk a hagyományos megoldások követését:

- a beépítés, épület-elhelyezés módjában
- a beépítés szintszámában (földszintes épületek)
- a kerítés, élősövények kialakításában, ill. elhagyásában
- a kerti építmények, műtárgyak létesítésére vonatkozóan
- az építmény anyagában
- az épület tömegformálásában
- az épület homlokzati kialakításában
- a zöldfelületek kialakításában és kezelésében
- a kerti vízállások, tókák fenntartásában
- a hagyományos gyümölcsösök telepítésében, megőrzésében.

A tervezési terület sajátossága, hogy a beépített, illetve intenzíven hasznosított területek nem válnak el élesen a természetközeli élőhelyektől, így azokra jelentős hatást gyakorolhatnak. Ebből a megfontolásból ezeket is kezelési egységekbe soroljuk és megadjuk a rájuk vonatkozó legfontosabb kezelési irányelveket.

(a) Kezelési egység kódja: KE-1

(b) Kezelési egység meghatározása: beépített területek, udvarok, parkok, temetők

Ebbe a kezelési egységbe soroltuk a bel- és külterületeken található épületek által igénybe vett területeket és a körülöttük lévő udvarokat, valamint településeken található parkokat és temetőket. A kezelési egység 74%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- P6 Parkok, kastélyparkok, arborétumok és temetők
- U10 Tanyák, családi gazdaságok
- U2 Kertvárosok, szabadidős létesítmények
- U3 Falvak, falu jellegű külvárosok
- U4 Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

Nem érint Natura 2000 élőhelyet.

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- közönséges denevér (*Myotis myotis*)
- fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)
- balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*)
- füleskuvik (*Otus scops*)
- hamvas küllő (*Picus canus*)

*Érintett, egyéb kiemelt fajok: nagy fehérsávós lepke (*Neptis rivularis*), füsti fecske (*Hirundo rustica*), molnár fecske (*Delichon urbica*), házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*), gyöngybagoly (*Tyto alba*)*

(d) Általános kezelési javaslatok:

Az épületek esetében biztosítani kell a védett madárfajok (fecskék, rozsdafarkú) fészkelési lehetőségét, a fészkek eltávolítása a természetvédelmi törvény értelmében tilos (elkerülhetetlen felújítási munkák során a fecskefészkek eltávolítása csak természetvédelmi hatóság engedélyével végezhető). A templomtornyokat madár- és denevérbarát módon kell felújítani, gondoskodni kell a bejárónyílások megőrzéséről. Lakóépületek esetén a társbérő védett fajok (denevérek) által használt tereket, amennyiben az állatok jelenléte lehetetlenné teszi az együttélést, csak a költési időszakot követően (november 1. és március 15. között) szabad ezen fajok elől elzárni. Az udvarokon kerülni kell az inváziós növényfajok telepítését, törekedni kell az őshonos cserje- és fafajok alkalmazására. Parkokban, temetőkben meg kell hagyni az idős fákat a jelölő madárfajok fészkelésnek segítése végett. A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományának védelmében gólyafészkek magasító kosarak kihelyezése mellett a településeken a madarak által használt villanyoszlopok szigetelését is el kell végezni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004.(X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Speciális kezelési előírásokat nem határozzunk meg.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Élőhelyrekonstrukciós javaslatokat nem teszünk.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A bel- és külterületeken található épületek által igénybe vett területeket és a körülöttük lévő udvarokat, valamint településeken található parkok és temetők számos védett és közösségi jelentőségű faj élőhelyét jelentik. Ezek kialakítása, karbantartása és működtetése során a fent megadott javaslatok betartásával lehet biztosítani a természeti értékek megőrzését.

(a) Kezelési egység kódja: KE-2

(b) Kezelési egység meghatározása: utak

Ebbe a kezelési egységbe a szilárd burkolattal ellátott és el nem látott utakat, valamint vasutakat soroltuk. A kezelési egység 97%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- U11 Út- és vasúthálózat

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

Nem érint Natura 2000 élőhelyet.

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- füleskuvik (*Otus scops*)
- karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*)
- töviszűrő gébics (*Lanius collurio*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok: --

(d) Általános kezelési javaslatok:

Az utak mentén a gallyazási, fakivágási munkálatokat a madarak fészkelési időszakán kívül, augusztus 1. és március 15. között kell végezni. A mezőgazdasági utak menti őshonos cserjesávokat meg kell őrizni, teljes felszámolásuk kerülendő. A cserjesorok kezelését, felújítását az adott nyomvonalon szakaszosan, több évre szétnyújtva kell végezni. Az erdei élőhelyek és gyepek közelében kerülendő a vegyszeres gyomirtás.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004.(X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Speciális kezelési előírásokat nem határozzunk meg.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Élőhelyrekonstrukciós javaslatokat nem teszünk.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az utak karbantartása során végzett tevékenységek károsíthatják a környezetükben található természeti értékeket. Az útmenti fa- és cserjesorok madarak élőhelyét jelentik, ezért sikeres szaporodásuk a fa- vagy cserjekivágással járó munkálatok költési időszakon kívüli időzítésével biztosítható. Mivel az utak gyakran értékes erdei és gyepek élőhelyek között haladnak, ezek károsításának elkerülése érdekében kerülendő a vegyszerhasználat.

(a) Kezelési egység kódja: KE-3

(b) Kezelési egység meghatározása: bányák és anyagnyerőhelyek

Ebbe a kezelési egységbe a felhagyott kavicsbányák és anyagnyerőhelyek területe, meddőhányói, illetve a rekultivációjuk során létrehozott új tavak tartoznak. Ide tartoznak a bányaterületek regenerálódó, gyepesedő és erdősülőben lévő részei is. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti terület részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- U5 Meddőhányók, földdel már befedett hulladéklerakók
- U6 Nyitott bányafelületek
- U7 Homok-, agyag-, tőzeg- és kavicsbányák, digó- és kubikgödrök, mesterséges löszfalak

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

Nem érint Natura 2000 élőhelyet.

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- jégmadár (*Alcedo atthis*)
- törpegém (*Ixobrychus minutus*)
- töviszúró gébics (*Lanius collurio*)
- függőcinege (*Remiz pendulinus*)
- partifecske (*Riparia riparia*)
- billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*)

*Érintett, egyéb kiemelt fajok: gyurgyalag (*Merops apiaster*)*

(d) Általános kezelési javaslatok:

A bányaterületek rekultivációjánál figyelembe kell venni a természetvédelmi szempontokat, ezeket össze kell hangolni a tájrendezési előtervben, valamint a műszaki üzemei tervben foglalt előírásokkal. A tavak kialakításánál lankás rézsút kell kialakítani, amely szaporodóhelyet biztosít a védett kételtűfajoknak. A vízzel feltöltődő bányagödrökben szükséges a zátony szigetek megőrzése és kialakítása a billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*) fészkeléséhez. A bányatavak szegélyében kialakuló nádas övezet és part menti puhafaligeterdők, fűzfásorok megőrzendők a törpegém és a függőcinege fészkelését segítő. A bányagödrök esetében meg kell őrizni a függőleges rézsűk egy részét, hogy fészkelőhelyet biztosítson a partifecskeknél (*Riparia riparia*), gyurgyalagoknak (*Merops apiaster*) és a jégmadárnak (*Alcedo atthis*). A meddőhányókon kialakuló cserjésekben fészkelő töviszúró gébics valószínű fészkelése miatt a cserjések kezelése, gyérítése mozaikosan történjen a fészkelési időszakon kívül (augusztus 31. március 15. között).

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004.(X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Speciális kezelési előírásokat nem határozunk meg.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Élőhelyrekonstrukciós javaslatokat nem teszünk.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A felhagyott bányák helyén kialakuló vizes élőhelyek és partfalak védett állatfajok élőhelyét jelentik. A rekultiváció során ezért figyelembe kell venni ezen fajok élőhelyigényeit.

3.2.1.2. *Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok*

3.2.1.2.1. *Mezőgazdálkodás*

Gyepek

A tervezési terület gyepes, többnyire fátlan élőhelyeit 7 kezelési egységbe lehet sorolni, melyek megközelítőleg annak 10%-át adják. Természetközeli élőhelytípusba sorolható gyepek azonban a tervezési terület mindössze 3%-át borítják. A Magassásrétek (KE-4) kezelési egység mélyfekvésű, üde-nedves termőhelyen található, magasnövésű és erős versenyképességű sásfajok által uralt élőhelyeket és cserjésedő, fásodó változataikat foglalja magába, ahol a sásos foltok gyakorta magaskórósokkal, kékperjés láprétekkel, mocsárrétekkel váltakoznak a domborzati viszonyok és talaj nedvességtartalmának függvényében. Kialakulásuk gyakran a gépekkel nehezen megközelíthető vagy kaszálható területek felhagyásához vagy kevésbé intenzív kezeléséhez köthető. A fajszegény, erdők vagy szántók által körülvett magassásosok esetében a beerdősülés is elfogadható irány, azonban gyepeként való művelésük helyreállítása természetmegőrzési szempontból előnyösebb.

Az Üde és nedves gyepek (KE-5) kezelési egységbe az év egy részében vízállásos mocsár- és láprétek, valamint a kissé szárazabb, de magas szálfüvekkel jellemezhető, üde gyepek kerültek. A legtöbb természetközeli gyepes élőhelyfolt e kezelési egységbe tartozik. Ideális kezelésük az évente két alkalommal végzett kaszálás vagy a második növedék legeltetése. Egész éven át tartó legeltetésük a jelenlegi legeltetési technológia mellett gyakran túlhasználathoz, a gyepterület állapotának, fajkészletének leromlásához vezet, ezért kerülendő. Az érintett védett fajok nagy száma és az állományok magas aranyvessző általi veszélyeztetettsége miatt a kaszálásból, legeltetésből kihagyott területrészek szakszerű kijelölése, a természetvédelmi kezelővel való egyeztetése különösen fontos.

A Kiszáradó láprétek és magaskórósok (KE-6) kezelési egység a zömében különféle élőhelytípusokkal váltakozva előforduló kékperjéseket és a lápi magaskórósokat foglalja magába. Ideális kezelése az évente egy alkalommal végzett kaszálás, mely a gyomos vagy

fajszegény sásos foltokon intenzívebb is lehet. Ez alól kivételt képeznek a lápi tarkalepke (*Euphydryas aurinia*) által lakott élőhelyek, ahol a faj számára kedvező növényzeti szerkezet fenntartásához kétszeri kaszálásra van szükség. A kaszálásból kihagyott területrészeket az egyéb érintett védett fajok figyelembevételével kell kijelölni. A kezelési egységbe tartozó gyepek legeltetése természetmegőrzési szempontból csak pásztor által irányítva volna elfogadható, ennek azonban jelenleg nincs realitása a régióban.

A Csenkeszes sovány gyepek (KE-7) kezelési egység a domboldali, dombháti helyzetű, sekély, tápanyagszegény talajon kialakult, rövid fűvű gyepeket foglalja magába. A lehatárolás alapját képző élőhelytípusba sorolható gyepterületek igen fajgazdagok, alacsony hozamuk miatt azonban a felhagyás leginkább e gyepeket fenyegeti. Évente egy vagy két alkalommal való hasznosításuk kaszálás vagy legeltetés útján is történhet.

A Jellegtelen gyepek (KE-8) kezelési egység magába foglalja a parlageredetű, a kezeletlen vagy nem megfelelően kezelt, leromlott állapotú, illetve özönnövényekkel erősen fertőzött gyepek valamennyi típusát. A természetközeli fajkészletű foltokkal váltakozó vagy azokkal szomszédos állományai évente két-háromszor végzett kezelés útján jó eséllyel helyreállíthatók. Az eredeti fajkészletet már nyomokban sem hordozó, erdők vagy szántók által körülzárt területrészein a honos fajokkal való erdősülés vagy erdősődés is elfogadható. Szintén elfogadható a regeneráció kezdeti stádiumában lévő, szántó művelési ágú területek felülvetése, szükség esetén szerves trágyával történő tápanyag-utánpótlása a magasabb hozam elérése érdekében.

A Tőzegmohaláp (KE-9) kezelési egység területén csak természetvédelmi célú cserjeirtás, fakivágás, a fűvar eltávolítása és a vízháztartás biztosítása érdekében végzett beavatkozás folytatható.

A Csarabosok (KE-10) kezelési egység néhány, apró területrészén a sovány, levegőtlen, agyagos, kavicsos feltalajon fejlődött, mészkérülő félcserjék és lágyszárú növényzet együtteséből álló élőhelyek jellemzőek. Az érintett közösségi jelentőségű élőhelytípus legfőbb veszélyeztető tényezője a tápanyag-feldúsulás és az ezzel járó cserjésedés. A lombhullató fásszárú növényzet rendszeres eltávolítása az ide sorolt csarabos fenyegetések fennmaradásának záloga.

(a) Kezelési egység kódja: KE-4

(b) Kezelési egység meghatározása: Magassásrétek

Egykori üde-nedves kaszálórétek felhagyása nyomán vagy vízállásos, nehezen kaszálható területen kialakult, rendszerint zsombéksás (*Carex elata*), bántási sás (*Carex buekii*), éles sás (*Carex acuta*), mocsári sás (*Carex acutiformis*), hólyagos sás (*Carex vesicaria*), erdeikáka (*Scirpus sylvaticus*) uralta, néhol cserjésedő, erdősödő, viszonylag fajszegény élőhelyek. Gyakran magaskórósokkal, magasabb térszíneken kékperjés láprétekkel, mocsárrétekkel váltakozva jelennek meg. A kezelési egység 97%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- B5 Nem zsombékoló magassásrétek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)

- 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
- 7230 Mészkevelő üde láp- és sásrétek
- 91E0* Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

* kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- csíkos medvelepke (*Callimorpha quadripunctaria*)
- sárgahasú unka (*Bombina variegata*)
- mocsári béka (*Rana arvalis*)
- nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi szempontból a kezeletlen magassásosok gyepeként való hasznosítása és lassú beerdősödése egyaránt elfogadható, előnyben kell azonban részesíteni a gyepterület helyreállítását. A nem kellő intenzitással kezelt üde kaszálórétek helyén kialakult magassásosokat évi 2 alkalommal végzett kaszálás, illetve legeltetés útján ajánlott megbontani. A sások zseme hajtásainak tavaszi, nedves talajállapotok mellett végzett legeltetésével hatékonyan segíthető az állományok mocsárrétté alakítása. A mocsárrétté alakított állományokra már az Üde és nedves gyepek (KE-5) kezelési egység előírás-javaslatai az irányadók. A túllegeltetést, nedves talajállapotok melletti gépi munkát, talajsebzést el kell kerülni, az özönnövényeket vissza kell szorítani. A gyepeként való kezelés esetén a hasznosítást érdemben nem akadályozó fák, cserjék meghagyhatók, de a kisebb facsoportok kivágása is elfogadható gyephelyreállítási céllal. A sásosokhoz kötődő élőlények védelme érdekében kezelésből kihagyott területrészek is kijelölendők.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004.(X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- A gyepek (rét vagy legelő művelési ágban nyilvántartott területek) vonatkozásában: A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY45	A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület

	szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY94	10-15% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY103	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítás, illetve a kaszálás felfüggesztése, és haladéktalanul a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság értesítése, akinek a javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kialakítása.
GY105	Minden évben tisztító kaszálás elvégzése.
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY118	Élőhelyrekonstrukció.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Élőhelyrekonstrukcióra az egykori gyepterületek helyreállítása esetén lehet szükség. Az erdősödő, cserjésedő területrészekben cserjeirtás, fakivágás, a nyílt területeken szárazzás, majd évi kétszeri legeltetés vagy kaszálás, illetve a második/harmadik növedék legeltetésével kombinált kaszálás útján a kezelési egység területén még helyreállíthatók az egykori üde gyepek.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A felhagyott nedves gyepek újbóli használatba vételével növelhető lenne a 6410 Kékperjés láprétek meszes, tűzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinia caerulea*) és a 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) közösségi jelentőségű élőhely kiterjedése. A természetvédelmi szempontból tartósan megfelelő gyepgazdálkodási tevékenység megvalósítása érdekében célszerű évente a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetett legeltetési/kaszálási tervet készíteni.

A kezeletlen állapot fenntartása esetén a sásfajok a talajt sűrűn átszövő gyökérzete, valamint a kezelés hiányában folyton képződő, vastag avarréteg következtében a foltok csak lassan erdősülnek, és magas aranyvesszővel (*Solidago gigantea*) való fertőzöttségük általában alacsony. Idővel a kezelési egység foltjai 91E0* Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas köris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnionincanae*, *Salicionalbae*) jelölő élőhellyé alakulhatnak, ami természetvédelmi szempontból alapvetően elfogadható, azonban ha a tervezési területet egységesen szemléljük, előnyösebb a nagyobb élőhelyi változatosságot fenntartani. Ennek érdekében javasolt a korábban is gyepterületként hasznosított, a művelés felhagyása következtében sásos, nádas területeket kaszálással és/vagy legeltetéssel kezelni.

(a) Kezelési egység kódja: KE-5

(b) Kezelési egység meghatározása: Üde és nedves gyepek

Mocsárrétek és mezofil jellegű, zömében kaszált, néhol legelt fajgazdag gyepek és a területükön található sásos, szittyós, erdei kákás mélyedések, cserjések, kisebb facsoportok. A

kezelési egység 96%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- D1 Meszes láprétek, rétlápok
- D34 Mocsárrétek
- E1 Franciaperjés rétek
- P45 Fáslegelők, fáskaszálók, legelőerdők, gesztenyeligetek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)
- 6440 *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei
- 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek
- 6520 Hegyi kaszálórétek
- 7230 Mészkedvelő üde láp- és sásrétek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*)
- sötétaljú hangyaboglárka (*Maculinea nausithous*)
- kis apollólepké (*Parnassius mnemosyne*)
- nagy tűzlepké (*Lycaena dispar*)
- haris (*Crex crex*)
- fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
- fekete gólya (*Ciconia nigra*)
- töviszűrő gébics (*Lanius collurio*)
- füleskuvik (*Otus scops*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

kígyógyökerű keserűfű (*Persicaria bistorta*), közönséges zergeboglár (*Trollius europaeus*), széleslevelű ujjaskosbor (*Dactylorhiza majalis*), sárga sásliliom (*Hemerocallis lilio-asphodelus*), kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*), hosszúlevelű fűrtösveronika (*Pseudolysimachion longifolium*), szibériai nőszirm (*Iris sibirica*), keskenylevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*), széleslevelű gyapjúsás (*Eriophorum latifolium*), töviskés sás (*Carex echinata*), csillagos nárcisz (*Narcissus radiiflorus*), tükrös busalepké (*Heteropterus morpheus*), vérfű-aranybagoly (*Diachrysa zosimi*), recés tarkalepké (*Melitaea aurelia*), barnás tarkalepké (*Melitaea britomartis*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az érintett területek kaszálással vagy legeltetéssel egyaránt kezelhetők. Az évi kétszeri hasznosítás kívánatos a fajkészlet fenntartása és a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) visszaszorítása, elterjedésének megakadályozása érdekében is. Fontos, hogy a két kezelés között legalább 60 nap regenerációs időt kell hagyni. A nedves gyepek a legeltetéssel való hasznosításra különösen érzékenyek, könnyen túlhasználat miatti leromlás léphet fel. A legeltetés intenzitását, az itató és delelőhelyek, karámok elhelyezkedését mindenképpen ajánlatos a működési terület szerint illetékes nemzeti park igazgatósággal folyamatosan

egyeztetni. A túllegeltetés elkerülése érdekében a legeltetett területeken a gyepmagasság irányadóan ne csökkenjen 10 cm alá. Amennyiben az adott gazdálkodónak lehetősége van rá, az e kezelési egységbe sorolt területeken az első növedéket kaszálással ajánlott hasznosítani, a második növedéket kaszálás vagy legeltetés útján. Téli legeltetés nem javasolt. A kaszálások és a legeltetés időzítését hangyaboglárka lepkék (*Maculinea* spp.) jelentős állományának élőhelyein azok rajzási idejéhez kell igazítani, így nem végezhetőek június 16. és augusztus 15. között. Amennyiben ezt az időjárási viszonyok nem teszik lehetővé vagy más védett faj számára kedvezőtlen az időzítés, a kaszálatlan területek meghagyásával kell mérsékelni a káros hatásokat. A kaszálásokat a földön fészkelő védett és jelölő madárfajokra különös tekintettel kell végezni. A kezelési egységbe tartozó réteken boronálás csak március 15. és április 15. között, a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve végezhető. Kezelésenként változó helyen bűvósávok, kaszálatlanul hagyott területrészek, illetve legelésből kizárt területek jelölendők ki, melyek helyszínét a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. Így megőrizhetők a kezelési egységhez kötődő közösségi jelentőségű és egyéb védett fajok, és megelőzhető, visszafordítható az állományok gyomosodása. A kezelésből kizárt foltok a tavaszi boronálás előtt, tárgyév március 15. és április 15. között zúzhatók le. Általános cél a cserjésedés, a területcsökkenés megakadályozása, a már cserjésedő, fásodó gyepek cserjeirtás, majd újbóli kaszálás útján való helyreállítása. Ugyanakkor a cserjeirtás előtt egyeztetni javasolt a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) és a tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*), valamint más védett fajok élőhelyeinek megőrzése érdekében. Cserjeirtás madarak fészkelési időszakán kívül, csak augusztus 31. és március 15. között végezhető. Kivételes esetekben, ha a cserjésedés, fásodás már annyira előrehaladott, hogy az eredeti gyepek falkészlete már nyomokban sem fedezhető fel, és táji környezete alapján középtávon sem várható a fajok visszatelepülése, a tájhoz fajokból álló erdővé alakulás is elfogadható vegetációfejlődési irány.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) *Javasolt előírások:*

Kód	Kezelés leírása
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY25	A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása.
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY30	A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni,

	valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelést lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY45	A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY71	Kaszálás június 15. előtt a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt egyeztetés alapján lehetséges.
GY76	Kaszálás augusztus 15. után lehetséges.
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY100	A kaszátlan terület legalább 50%-ának a tábla belsejében történő biztosítása.
GY103	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítás, illetve a kaszálás felfüggesztése, és haladéktalanul a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság értesítése, akinek a javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kialakítása.
GY105	Minden évben tisztító kaszálás elvégzése.
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY108	Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor.
GY117	Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jóságállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
GY122	A legelészkiárt terület kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve.
GY128	Kaszálás szárazúzással nem helyettesíthető.
GY129	A területen található őshonos cserjék minimum 5 %-ának meghagyása kisebb csoportokban, mérettől függetlenül (kis- és nagytermetű cserjék egyaránt).
GY130	Gépi cserjeirtás csak kemény (száraz vagy fagyott) talajon végezhető. Tartós esőzés után a munkák szüneteltetése, gépekkel mozogni a területen csak annak felszáradása után lehet. A gépi munkavégzés nem károsíthatja a gyepterületet.
GY131	A cserjék - későbbi kezelések megkönnyítése érdekében - talajszintben való kivágása.
GY132	A levágott növényi részek lehordása a gyepterületről 1 hónapon belül, a kivágott cserjéket tilos a gyepterületen deponálni.
GY135	Legeltetési hasznosítás esetén legalább 10 cm-es gyepterület magasság biztosítása.

VA03	A területen szóró, vadetető, szóó nem létesíthető.
------	--

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A jó állapotú gyepterületek a jelenlegi kezelés fenntartásával vagy a közelmúltban felhagyott kezelés visszaállításával megőrizhetők, illetve helyreállíthatók. Fontos a „Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok” fejezetben írt legeltetési terv és legelési nyomás betartása, mert általános probléma a legelőterületek túl- vagy alulhasználata. Fontos volna ezért drót, illetve kerítés helyett valódi pásztor alkalmazása.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A tervezési terület gyepes Natura 2000 élőhelyei kezelés hiányában leromlanak, illetve beerdősödnek. A megfelelően végzett kaszálás vagy legeltetés eredményeképp a domináns gypalkotók mellett számos kísérőfaj is szerephez juthat, ugyanakkor az idegenhonos magas aranyvessző nem képes felszaporodni. A gyepes élőhelyekhez kötődő közösségi jelentőségű és védett fajok fennmaradásához is elengedhetetlen a megfelelő kezelés.

A fogasolás, gyepszellőztetés a gypnemez felszaggatása következtében, a domináns fűféléket juttatná előnyhöz, és a kisebb versenyképességű, érzékenyebb fajok visszaszorulását okozná. Téli legeltetés a túlhasználat és a gypfelszín maradandó károsításának veszélye miatt nem javasolt. A kaszálókön, legelőkön megtalálható őshonos méretes fák számtalan élőlénynek nyújtanak élőhelyet, és tájképi értékük is jelentős, ezért megőrzésük, felújításuk mindenképpen szükséges.

A természetvédelmi szempontból is megfelelő, de az évenként változó viszonyokhoz is alkalmazkodni képes gyepgazdálkodási tevékenység megvalósítása érdekében célszerű évente a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetett legeltetési/kaszálási tervet készíteni és precízen végrehajtani. A legtöbb ide tartozó rét esetében a június 15. előtti első kaszálás és az augusztus 15. utáni második kaszálás a legalkalmasabb kezelés, hiszen a rajtuk élő fajok évszázadokon keresztül ehhez alkalmazkodtak. Az időjárási körülményekhez, talajállapothoz, illetve speciális igényű fajokhoz igazodás érdekében, szükséges a kaszálatlan területek maghagyása is. A villanypásztorral elkerített területeken a legelő állat válogat, nem egyenletesen hasznosítja azt, alul és túlhasznált területrészeket hagyva maga után. A kedvezőtlen hatás a szakaszos legeltetési technológia és a szakaszok elhagyását követően rövidesen, a gyomok magérlelését megelőzően végzett tisztító kaszálással némileg csökkenthető. Ez azonban a gyp zsombékos szerkezetét tönkreteszi, ezért nem kielégítő hatású. A pásztor által végzett munkát a villanypásztor sem gazdasági, sem természetmegőrzési szempontból nem pótolja. A minimális gypmagasság meghatározására a túlhasználat elkerülése miatt van szükség.

A szárazzás nyomán a szerves anyag a kezelt területen marad, akadályozva a kisebb versenyképességű fajok egyedeinek csírázását, kihajtását, ezért bár a beerdősülést megakadályozza ugyan, nem helyettesítheti a kaszálást vagy legeltetést. Több megőrzendő állat- és növényfaj a cserjésekhez kötődik, ezért a gyepterületeken végzett cserjeirtások során érdemes azok kis részét visszahagyni az érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve. A cserjék visszaszorítását úgy érdemes végezni, hogy az ne akadályozza a gyp jövőbeli

kezelését, regenerálódását. A szórók, szóók, vadetető közelében kis területen koncentráltan jelentkezik a nagyvad által okozott taposási kár, ami a kiemelten értékes gyepekben maradandó kárt okoz.

(a) Kezelési egység kódja: KE-6

(b) Kezelési egység meghatározása: Kiszáradó láprétek és magaskórósok

A kezelési egységet kiemelkedően fajgazdag és védett fajokban bővelkedő, magassásos, magaskórós, cserjésedő és puhafás ligeterdei foltokkal mozaikoló kékperjés láprét foltok alkotják. A kezelési egység 97%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- D2 Kékperjés rétek
- D5 Pataktápi és lápi magaskórósok

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6410 Kékperjés láprétek
- 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek
- 6520 Hegyi kaszálórétek
- 7230 Mészkevelő üde láp- és sásrétek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)
- vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*)
- sötét hangyaboglárka (*Maculinea nausithous*)
- lápi tarkalepke (*Euphydryas aurinia*)
- haris (*Crex crex*)
- töviszúró gébics (*Lanius collurio*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

alacsony pozdor (*Scorzonera humilis*), közönséges zergeboglár (*Trollius europaeus*), széleslevelű ujjaskosbor (*Dactylorhiza majalis*), kenyérbél cickafark (*Achillea ptarmica*), nagy völgyecsillag (*Astrantia major*), sárga sásliliom (*Hemerocallis lilio-asphodelus*), csermelyaszat (*Cirsium rivulare*), hosszúlevelű fürtösveronika (*Pseudolysimachion longifolium*), kornistránics (*Gentiana pneumonanthe*), szibériai nőzirom (*Iris sibirica*), szürkés hangyaboglárka (*Maculinea alcon*), havasi tűzlepke (*Lycaena hippothoe*), lápi gyönyházlepke (*Brenthis ino*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az érintett területeken a kezelést általánosságban véve évente egyszer végzett kaszálás útján ajánlott megvalósítani. A nagyszámú védett, a különböző intenzitással és időzítéssel végzett kezelésekre esetenként eltérően reagáló természeti érték jelenléte miatt különösen fontos a kaszálatlanul hagyott területrészeknek a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóság által való kijelölése oly módon, hogy a védett növényfajok populációinak egy része mindig tudjon magot érlelni, ugyanakkor a gyomokkal erősen fertőzött vagy cserjésedéssel fenyegetett foltokon megtörténjen a kaszálás. A nem gyomosodó, nem

cserjésedő magaskórósok, illetve magaskórós jellegű védett növényfajok (szibériai nőszirom – *Iris sibirica*, kornistárnics – *Gentiana pneumonanthe*) jelentős állományainak élőhelyül szolgáló területrészeken elegendő lehet a minden második évben végzett kaszálás. A lápi tarkalepke (*Euphydryas aurinia*) élőhelyén kétszeri kaszálás szükséges a faj számára megfelelő gyepterkezet fenntartásához. A kaszálásokat a lepkefaj rajzási időszakához kell igazítani, a hernyófészkek megőrzése érdekében minden kaszálás alkalmával 20-30% kaszátlan területet kell visszahagyni a nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyen. Általános cél a cserjésedés, a területcsökkenés megakadályozása. Ezt a célt a cserjésedő foltokon ősszel vagy télen végzett kézi cserjeirtás, vagy – a súlyosan cserjésedett területrészeken – a kaszálható állapot eléréséig kemény (száraz vagy fagyott) talajon végzett szárazzás, majd kaszálás útján kell elérni. Madarak fészkelési időszakában cserjeirtás nem végezhető, csak augusztus 31. és március 15. között megengedett. Erős gyomosodás vagy a magasság fajok túlzott elszaporodása esetén egyes területrészeken időlegesen szükségessé válhat az évi kétszeri kaszálás a fajkészlet fenntartása vagy helyreállítása és a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) visszaszorítása, elterjedésének megakadályozása érdekében. A kaszálást általánosságban véve a tájban kialakult hasznosítási hagyományoknak megfelelően május végén, június elején, az esetlegesen szükséges második kaszálást augusztus második felében célszerű végezni. A legnagyobb fajgazdagság hosszú távon az időben és térben változtatatosan megvalósított és intenzitásában is évről évre változó kaszálás útján tartható fenn.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004.(X.8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY25	A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterkezet állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.

GY96	20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY103	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítás, illetve a kaszálás felfüggesztése, és haladéktalanul a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság értesítése, akinek a javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kialakítása.
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY128	Kaszálás szárzúzással nem helyettesíthető.
GY130	Gépi cserjeirtás csak kemény (száraz vagy fagyott) talajon végezhető. Tartós esőzés után a munkák szüneteltetése, gépekkel mozogni a területen csak annak felszáradása után lehet. A gépi munkavégzés nem károsíthatja a gyepet.
GY131	A cserjék - későbbi kezelések megkönnyítése érdekében - talajszintben való kivágása.
GY132	A levágott növényi részek lehordása a gyepterületről 1 hónapon belül, a kivágott cserjéket tilos a gyepen deponálni.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységbe tartozó gyepterületek egy részét erősen veszélyezteti a fásszáruak térnyerése. E területrészekben a cserje-, illetve fafajok visszaszorítása és a gyepterület rendszeres, évi egy-két alkalommal történő kaszálása útján való helyreállítás szükséges.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A jó vízellátottságú, jó fajkészletű láprétek évente egyszer vagy rendszertelenül végzett kaszálás esetén is stabilak, de hosszabb idejű kezeletlenség esetén cserjésednek, fajokban elszegényednek, illetve gyomosodnak. A megfelelően végzett kaszálás eredményeképp a számos, eltérő életmenetű védett faj képes a fennmaradásra, ugyanakkor az idegenhonos magas aranyvessző felszaporodása és a cserjésedés megelőzhető. A láprétek kezelését bár legalább részben pásztoroló legeltetéssel is lehetne végezni, a jelenlegi villanypásztor-rendszerrel dolgozó, intenzív legeltetési rendszerek rugalmatlanságuk miatt erre alkalmatlanok. A gyepes élőhelyekhez kötődő közösségi jelentőségű és védett fajok fennmaradásához is elengedhetetlen a megfelelő kezelés. A fogasolás, gyepszellőztetés a gyepnemez felszaggatása következtében a domináns fűféléket juttatná előnyhöz, és a kisebb versenyképességű, érzékenyebb fajok visszaszorulását okozná, míg a hengerezés a talaj tömörítése útján rontaná annak szerkezetét, és ugyancsak a fajkészlet leromlásának veszélyével fenyegetne. A szárzúzás nyomán a szerves anyag a kezelt területen marad, akadályozva a kisebb versenyképességű fajok egyedeinek csírázását, kihajtását, ezért, bár a beerdősülést megakadályozza ugyan, nem helyettesítheti a kaszálást. Az első kaszálás idejét a lápi tarkalepke élőhelyén június 15-30. között kell végezni és a hernyófészkek védelme érdekében 20-30%-ot kaszálatlanul kell hagyni. A szórók, szóók, vadetetők közelében kis területen koncentráltan jelentkezik a vadak által okozott taposási kár, ami a kiemelten értékes gyepekben maradandó kárt okoz.

(a) Kezelési egység kódja: KE-7

(b) Kezelési egység meghatározása: Csenkeszes sovány gyepek

Jellemzően dombhíti, domboldali helyzetű, tápanyagban szegény, sekély termőrétegű talajokon kialakult, alacsonyfüvű gyepfoltok, sokszor egykori szántók helyén, melyek fajgazdagságuknál és számtalan védett fajuknál fogva kiemelkedő természeti értéket képviselnek. A kezelési egység 96%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- E2 Veres csenkeszes rétek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 4030 Európai száraz fenýérek
- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)
- 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek
- 6520 Hegyi kaszálórétek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- sárga gyapjasszöví (*Eriogaster catax*)
- haris (*Crex crex*)
- töviszúró gébics (*Lanius collurio*)
- karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*)
- erdei pacsirta (*Lullula arborea*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

vérvírös nedűgomba (*Hygrocybe punicea*), rózsaszínű nedűgomba (*Hygrocybe calyptriformis*), réti szegfű (*Dianthus deltooides*), szártalan bábakalács (*Carlina acaulis*), őszi füzértékercs (*Spiranthes spiralis*), agárkosbor (*Orchis morio*), keleti rablópille (*Libelloides macaronius*), apró boglárka (*Pseudophilotes schiffmülleri*), északi boglárka (*Plebejus idas*), nagyfoltú hangyaboglárka (*Maculinea arion*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt gyepfoltok esetében a legfontosabb cél a beerdősülés elkerülése. Ennek érdekében évi egyszeri, kétszeri vagy háromszori kezelés javasolt. Szem előtt kell azonban tartani, hogy két hasznosítás között legalább 60 nap regenerációs időt kell hagyni. A kétszeri, illetve háromszori kezelés az élőhely szempontjából kedvezőbb, mert hozzájárul a sovány, tápanyagszegény talajokhoz alkalmazkodott fajok fennmaradásához. A kezelés kaszálással és legeltetéssel egyaránt történhet, előnyösebb azonban, ha az első növedék hasznosítása kaszálással történik. A kaszálásokat és a legeltetést a nagyszámú védett növényfaj virágzásának, termésérlelésének figyelembevételével, illetőleg évente változó helyen kaszálásból kihagyott foltok kijelölésével szükséges végezni. A legeltetés intenzitását, az itatóhelyek, karámok elhelyezkedését mindenképpen ajánlatos a működési terület szerint illetékes nemzeti park igazgatósággal egyeztetni. Téli legeltetés nem javasolt. Cserjeirtást csak a madarak fészkelési időszakán kívül augusztus 31. és március 15. között lehet végezni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY25	A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása.
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedek vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY94	10-15% kaszátlan terület meghagyása parcellánként.
GY103	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítás, illetve a kaszálás felfüggesztése, és haladéktalanul a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság értesítése, akinek a javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kialakítása.
GY105	Minden évben tisztító kaszálás elvégzése.
GY122	A legelészhez tartozó terület kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve.
GY128	Kaszálás szárzúzással nem helyettesíthető.
GY130	Gépi cserjeirtás csak kemény (száraz vagy fagyott) talajon végezhető. Tartós esőzés után a munkák szüneteltetése, gépekkel mozogni a területen csak annak felszáradása után lehet. A gépi munkavégzés nem károsíthatja a gyepterületet.
GY131	A cserjék - későbbi kezelések megkönnyítése érdekében - talajszintben való kivágása.
GY132	A levágott növényi részek lehordása a gyepterületről 1 hónapon belül, a kivágott

	cserjéket tilos a gyepon deponálni.
GY134	Legeltetési hasznosítás esetén legalább 5 cm-es gypmagasság biztosítása.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységbe tartozó gyepterületek jelentős részét erősen veszélyezteteti a fásszáruak térnyerése. E területrészekben a cserje-, illetve fafajok visszaszorítása és a gyepterület rendszeres, évi egy-két, esetleg három alkalommal történő kaszálása vagy legeltetése útján való helyreállítás szükséges.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A megfelelően végzett kaszálás eredményeképp a domináns gypalkotók mellett számos kísérőfaj és védett faj is szerephez juthat. A természetvédelmi szempontból is megfelelő, de az évenként változó viszonyokhoz is alkalmazkodni képes gypgazdálkodási tevékenység megvalósítása érdekében célszerű évente a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetett legeltetési/kaszálási tervet készíteni és precízen végrehajtani. A villanypásztorral elkerített területeken a legelő állat válogat, nem egyenletesen hasznosítja azt, alul és túlhasznált területrészeket hagyva maga után. A kedvezőtlen hatás a szakaszos legeltetési technológia és a szakaszok elhagyását követően rövidesen, a gyomok magérlelését megelőzően végzett tisztító kaszálással némileg csökkenthető. A pásztor által végzett munkát a villanypásztor sem gazdasági, sem természetmegőrzési szempontból nem pótolja. A minimális gypmagasság meghatározására a túlhasználat elkerülése miatt van szükség.

A szárazzás nyomán a szerves anyag a kezelt területen marad, akadályozva a kisebb versenyképességű fajok egyedeinek csírázását, kihajtását, ezért bár a beerdősülést megakadályozza ugyan, nem helyettesítheti a kaszálást. Az erdei pacsirta számára fontos a télvégi időszakban a gyorsan felmelegedő nyers talajfelszínek megléte, így a filcesedés és a tisztító kaszálás elmaradása e faj szempontjából is kerülendő. A cserjék visszaszorítását úgy érdemes végezni, hogy az ne akadályozza a gyp jövőbeli kezelését, regenerálódását.

(a) Kezelési egység kódja: KE-8

(b) Kezelési egység meghatározása: Jellegtelen gyepek

Nem kellő intenzitással vagy nem megfelelően kezelt gyepek, illetve parlag eredetű, kezeletlen, fásodó, gyomos, helyenként özönnövényekkel erősen fertőzött területek és néhány vadföldként hasznosított terület sorolható ide. A kezelési egység 97%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- OB Jellegtelen üde gyepek
- OC Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek
- OD Lágyszárú évelő özönfajok állományai
- OF Magaskórós ruderalis gyomnövényzet
- OG Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 4030 Európai száraz fenyérek
- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (*Molinion caeruleae*)
- 6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek
- 6520 Hegyi kaszálórétek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)
- haris (*Crex crex*)
- erdei pacsirta (*Lullula arborea*)
- töviszúró gébics (*Lanius collurio*)
- karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*)
- darázsölyv (*Pernis apivorus*)
- lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)
- rétisas (*Haliaeetus albicilla*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

Nem ismertek egyéb kiemelt fajok a kezelési egység vonatkozásában.

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó gyepek kezelésének célját a gazdaság szintjén kell eldönteni, a természetvédelmi célok figyelembe vételével. Amennyiben a gyepterület természetességének növelése és valamely jelölő élőhelyé alakítása a cél, úgy az alábbi kezelési irányelvek érvényesek. Évi kétszeri kaszálás vagy legeltetés, illetve az újbóli feltörés mellőzése útján az ide sorolt területek állapota a legtöbb esetben jelentősen javítható. Minden legeltetéssel való hasznosítást követően tisztító kaszálás elvégzése szükséges. A két kezelés között legalább 60 nap regenerációs időt kell hagyni. A nedves gyepek a legeltetéssel való hasznosításra különösen érzékenyek, könnyen túlhasználattal miatti leromlás léphet fel. Téli legeltetés nem javasolt. A legeltetés intenzitását, az itatóhelyek, karámok elhelyezkedését mindenképpen ajánlatos a működési terület szerint illetékes nemzeti park igazgatósággal egyeztetni. Kaszálásból, legeltetésből kihagyott területrészek kijelölése csak a gyomokkal nem vagy elenyésző mértékben fertőzött, illetve az esetlegesen megjelenő védett fajok érdekében, a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve indokolt.

Annak ellenére, hogy kezelési egységhez tartozó gyepek vegetációs szempontból jellegtelenek és nem képviselnek kiemelkedő értéket, számos védett vagy jelölő madárfaj használja ezeket fészkelő vagy táplálkozó helyként. A kezelési egységhez kiemelkedően kötődik a haris (*Crex crex*) és az erdei pacsirta (*Lullula arborea*). Ezért az özönnövényektől mentes területeken kisebb foltokban a jelenlegi vegetációs állapot megőrzése javasolt. Kaszálások során kiemelt figyelmet kell fordítani a földön fészkelő jelölő madárfajokra, amely haris esetében a magas aranyvesszővel érintett területeken történő körütekintő szárazzást jelenti első sorban.

A gyepterületeken cserjesávok, cserjefoltok meghagyása célszerű a töviszúró gébics (*Lanius collurio*) és karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) fészkelésének elősegítésére. Cserjeirtás kizárólag a madarak fészkelési időszakán kívül végezhető, augusztus 31. és március 15. között.

Az erdőkkel körülvett vagy erdőtervezett erdőterületeken található gyomos állományok és vadföldek, továbbá parlagterületek esetében természetvédelmi szempontból a honos fafajokkal történő erdősítés vagy önerdősülés is elfogadható irány. Az özönnövények egyedeinek mechanikus visszaszorítását vegyszeres kezeléssel célszerű kiegészíteni. Az 5 cm átmérőt elért fásszárú egyedeket injektálás, a vékonyabbakat kéreghántás és kenés vagy szelektív vegyszer permetezésével szükséges kezelni a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetett módon.

A regeneráció kezdeti szakaszában lévő, alacsony természetességű és szántó művelési ágú területek esetében, amennyiben erre szükség van a gazdaság szintjén a más kezelési egységbe tartozó gyepek fenntartásához, elfogadható a jellegtelen gyepek intenzívebb kezelése, szerves trágyával történő hozamfokozása is.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedek vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY59	Legeltetési terv készítése és egyeztetése szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal.
GY79	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyepterület állapotának megfelelő, természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő kaszálási terv készítése és egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY81	A gyepterület évente legalább kétszer szükséges kaszálni.
GY103	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítás, illetve a kaszálás felfüggesztése, és haladéktalanul a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság értesítése, akinek a javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kialakítása.
GY105	Minden évben tisztító kaszálás elvégzése.
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY108	Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor.
GY117	Éjszakai helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.

GY119	Mezőgazdasági földterület első erdősítése támogatható.
GY128	Kaszálás szárazúzással nem helyettesíthető.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A jellegtelen gypállományok állapota a kaszálás, legeltetés, valamint a cserjék, fák és özönnövények visszaszorítása mellett a jó fajkészletű gyepekről gyűjtött magokkal való felülvetéssel vagy hasonló eredetű széna időleges ráhordásával tovább javítható.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A megfelelő intenzitással végzett kaszálás vagy legeltetés eredményeképp a domináns gypalkotók mellett számos kísérőfaj is szerephez juthat, ugyanakkor az idegenhonos özönnövények nem képesek nagyobb területrészeket tartósan elborítani. A kellő intenzitású kezelés, illetve erdősítés vagy erdősülés révén idővel az érintett területek közösségi jelentőségű élőhellyé alakulhatnak.

A legelő állat válogató magatartása miatt szükséges minden hasznosítást követően tisztító kaszálást végezni. Téli legeltetés a túlhasználat és a gyepfelszín maradandó károsításának veszélye miatt nem javasolt. A természetvédelmi szempontból tartósan megfelelő gypgazdálkodási tevékenység megvalósítása, az özönnövények szakszerű visszaszorítása érdekében célszerű évente a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetett legeltetési/kaszálási tervet készíteni.

(a) Kezelési egység kódja: KE-9

(b) Kezelési egység meghatározása: Tőzegmohaláp

A kezelési egységbe mindössze egyetlen, néhány tized hektár kiterjedésű, erdők által körülölelt tőzegmohaláp sorolható, szórványosan molyhos nyírral, nyugati felében magasság dominanciával, szegélyében rekettyefűz és fülesfűz alkotta cserjesávval. Moha- és gombavilága igen értékes, több országos viszonylatban is igen ritka faj élőhelye. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- C23 Tőzegmohás átmeneti lápok és tőzegmohalápok

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 7140 Tőzegmohás lápok és ingólápok

Érintett közösségi jelentőségű fajok: -

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

keskenylevelű tőzegmoha (*Sphagnum cuspidatum*), csónakos tőzegmoha (*Sphagnum palustre*), kereklevelű harmatfű (*Drosera rotundifolia*), keskenylevelű gyapjúsás

(*Eriophorum angustifolium*), vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), molyhos nyír (*Betula pubescens*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A tűzegmohaláp területén csak természetvédelmi célú kezelést lehet végezni, gazdálkodási tevékenység nem folytatható.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- Felső-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY23	A felhalmozódott fűavar eltávolítása.
GY25	A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Meg kell akadályozni, hogy a fás szárú növényzet záródjon a mohagyep felett. Ugyanakkor a cserjék teljes kivágása nem kívánatos, hiszen a lápot körülvevő cserjesávnak szerepe van a helyi klíma fenntartásában. A láp körüli nagyobb, lombhullató fák kivágása megfontolandó, az esetlegesen bedőlő fák eltávolítandók. A magasások sűrű növedékét, és a behulló lombavart évente legalább egyszer el kell távolítani.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A cserjék alatt visszaszorulnak, majd eltűnnek a ritka, védett növényfajok állományai. A környező fák lombavarja alatt szintén kikopik az eredeti növényzet. A magasság fajok gyökerének sűrű szövedéke, a levelek árnyalása, majd a belőlük képződő avar kiszorítja a lápi fajok többségét, gyorsítja a láp feltöltődését. E hatások csökkentése érdekében kell a cserjéket visszaszorítani, az avarosodást mérsékelni.

(a) Kezelési egység kódja: KE-10

(b) Kezelési egység meghatározása: Csarabosok

A tervezési területen található csarabosok többségükben mészkerülő erdők szegélyében, erdei utak mentén, azok rézsűjében vagy egykori rakodók helyén található, keskeny, igen kis kiterjedésű élőhelyfoltok. Esetenként sekély talajú, alacsony záródású erdei fenyvesek, borókások területén is megtalálhatók. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- E5 Csarabosok

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 4030 Európai száraz fenyérek
- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
- 6520 Hegyi kaszálórétek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

henye boroszlán (*Daphne cneorum* subsp. *arbusculoides*), kapcsos korpafű (*Lycopodium clavatum*), kereklevelű körtike (*Pyrola rotundifolia*), alacsony pozdor (*Scorzonera humilis*), csarabbagoly (*Anarta myrtilli*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az élőhely az erdőgazdálkodási tevékenység során kímélendő, területén rakodó, készletező hely, közelítőnyom nem létesíthető. Az élőhelyen megjelenő cserjék, fák (különösen a lombos fafajok egyedei) 2-3 évente kivágandók. Minden beavatkozást a természetvédelmi kezelő útmutatásai alapján, a védett növényfajokra figyelemmel javasolt elvégezni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- A NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. Rendelet.
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY25	A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A (g) pontban javasolt előírások és kezelési módok útján az élőhelytípus fenntartható, a cserjésedett állományok rekonstruálhatók. Az avarosodott, füvesedő foltok egyes részein nyers talajfelszín kialakítása (akár tolólappal) javasolt legfeljebb az élőhely kiterjedését 50 %-ban érintő területrészen. Egyéb élőhelyfejlesztési beavatkozás nem indokolt.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A tápanyagszegény környezethez alkalmazkodott, fényigényes fajok alkotta csarabosok a lombos fa és cserjefajok záródó koronája alatt fény hiányában és a lombavar okozta tápanyagfeldúsulás, takarás (árnyékolás) következtében eltűnnek. A fásszárú, lombos növények rendszeres eltávolítása, a füvesedett, avarosodott foltokon nyílt talajfelszín nyitása útján az élőhelytípus jó állapotban fenntartható, illetve még csak részben károsodott foltjai helyreállíthatók.

Szántók

(a) Kezelési egység kódja: KE-11

(b) Kezelési egység meghatározása: szántók

Ebbe a kezelési egységbe soroltuk az összes szántóterületet függetlenül attól, hogy kis- vagy nagyparcellás-e, illetve, hogy aktuálisan milyen kultúra van rajta. Az összevonás indoka, hogy jelenlegi kezelésük már nem tér el lényegesen, az extenzív gazdálkodás jelenléte elhanyagolható. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti terület részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- T1 Belvárosok, beépített faluközpontok, lakótelepek
- T2 Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák
- T5 Vetett gyepek, füves sportpályák
- T6 Extenzív szántók
- T10 Fialat parlag és ugar

Érintett Natura 2000 élőhelyek:--

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- erdei pacsírta (*Lullula arborea*)
- haris (*Crex crex*)
- töviszúró gébics (*Lanius collurio*)
- rétisas (*Haliaeetus albicilla*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:--

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységgel kapcsolatos legfőbb természetvédelmi cél használatának extenzívebbé tétele, valamint a minél mozaikosabb térszerkezet kialakítása. Ennek érdekében az egybeművelt parcellák méretét legfeljebb 5 ha-ra kell csökkenteni. Vegyszermentesen használt, gyepes vagy szálas pillangós növényekkel vetett táblaszegélyeket kell létrehozni. Növelni kell a szálas pillangós takarmánynövények arányát a vetésszerkezetben. Javasolt minél nagyobb területen áttérni a biológiai vagy ökológiai gazdálkodásra, ennek keretében a talajforgatás nélküli művelésre.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
SZ04	Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás és vadriasztó lánc használata.
SZ05	Évelő szálas pillangós takarmánynövények betakarítása esetén minden kaszáláskor táblánként legalább 5%, de legfeljebb 10% kaszálatlan terület fennhagyása.
SZ07	Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítás, illetve kaszálás azonnali felfüggesztése, majd haladéktalanul a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság értesítése. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül az igazgatóság tájékoztatja a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható.
SZ10	Trágya, műtrágya: természetes vizektől mért 200 m-en belül trágya, műtrágya nem deponálható.
SZ22	Rágcsálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek nem alkalmazhatók.
SZ27	Vegyszer gyomirtás, kivéve az özönnövények mechanikus irtását kiegészítő vegyszeres kezelést, nem végezhető.
SZ29	Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 5 hektár.
SZ35	Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyagmennyisége nem haladhatja meg a 90 kg/ha/év mértéket.
SZ38	5 év átlagában a következő vetésszerkezet betartása javasolt fővetésű növények tekintetében: legalább 30% kalászos gabona, legalább 20% szálas pillangós takarmánynövény (szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke), legalább 10% zöldugar, legfeljebb 25% egyéb kultúra.
SZ45	Öntözés nem megengedett.
SZ46	Melioráció nem megengedett.
SZ48	Drénezés nem megengedett.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel, a megjelenő inváziós növényfajok irtása.
SZ60	Magvetéshez kizárólag a közeli természetes gyepről származó magkeverék, illetve kaszálék használható fel.
SZ68	A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amely őshonos cserjékből vagy fákból álló sövény, illetve fasor lehet. A táblaszegély inváziós cserje és fajoktól való mentességének biztosítása kizárólag mechanikai eszközökkel.
SZ69	A betakarítást végző gépek sebessége nem haladhatja meg a 10 km/h-t.
SZ71	A táblák területének 5%-án, azok valamely széléhez/széleihez igazítva vetett vagy fennhagyott (azaz: zöld vagy fekete) ugarsávok kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park-igazgatósággal egyeztetve.

SZ74	Őshonos fajokból álló fasorok, facsoportok, szoliter fák, cserjefoltok telepítése.
------	--

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Elsősorban a vízfolyások mentén javasolt a szántók gyepesítése, amelyhez a termőhelynek megfelelő, lehetőleg helyben gyűjtött magkeveréket kell alkalmazni. Parcellák között őshonos fajszerkezetű mezővédő erdősávok, cserjesorok, facsoportok telepítését kell végezni.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A szálas pillangós növénykultúra számos élőlény, köztük védett madárfaj számára nyújt kedvező élőhelyet, ezért ennek arányát növelni szükséges. A földön fészkelő madarak érdekében madárbarát kaszálási módszert kell alkalmazni. A műtrágya használatát a környező vizes élőhelyek kíméletének érdekében kell mérsékelni, lehetőleg szerves trágyával kiváltani. Változatos élőhelyszerkezet kialakításához van szükség a kis parcellaméretre és szintén emiatt fontos a vegyszermentes, gyepes táblaszegélyek és ugarterületek kialakítása. Ezek jelentenek például táplálkozó- és költőterületet a közösségi jelentőségű erdei pacsirtának. Visszagyepesítés esetén törekedni kell a termőhelyre jellemző növényzet, hosszabb távon jelölő élőhely kialakítására. A fasorok és a fásszárú csoportok kialakítása lehetőséget biztosít számos jelölő faj fészkelésére.

Gyümölcsösök, csemetekertek, kiskertek

(a) Kezelési egység kódja: KE-12

(b) Kezelési egység meghatározása: kaszáló gyümölcsösök

A kezelési egységbe azok a tervezési területre jellemző gyümölcsösök kerültek, amelyek döntően hagyományos tájhonos fajtákból állnak, a fák tág állásban vannak és alattuk réti növényzet található, amelyet általában kaszálással hasznosítanak. A kezelési egységhez 57 élőhelyfolt tartozik, összesen mintegy 34 ha kiterjedésben. A kezelési egység 68%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- P7 Hagyományos fajtájú, extenzíven művelt gyümölcsösök

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6510 - Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
- 6520 - Hegyi kaszálórétek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- füleskuvik (*Otus scops*)
- hamvas küllő (*Picus canus*)
- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok: búbosbanka (Upupa epops)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kaszáló gyümölcsösök átmeneti élőhelyek szerepét töltik be a gyepek és az erdők között, adottságaik leginkább a gyepes erdőszegélyekre hasonlítanak. Ennek fenntartása érdekében a gyümölcsfákat tág állásban, egymástól 6-10 méterre kell ültetni, hogy elég fény jusson a gyepszintre. A fajtaválasztásnál hagyományos helyi gyümölcsfajtákat kell választani, lehetőleg jellemzően az adott településre, mert ezek a legalkalmasabbak az extenzív, vegyszermentes termesztésre és hosszú élettartamúak. Az ilyen gyümölcsösökben gazdag rovarfauna, beleértve a nagy éjjeli pávaszemet vagy a remetebogarat is, tud kialakulni, és védett odúlakó madarak is fészkelőhelyet találnak, úgymint a hamvas küllő vagy a füleskuvik. A gyepszint kezelését az üde, illetve a csenkeszes sovány gyepeknek megfelelően kell kezelni (lásd fentebb), a fűnyírozást, szárazúzást kerülni kell.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY108	Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor.
GY128	Kaszálás szárazúzással nem helyettesíthető.
GY135	Legeltetési hasznosítás esetén legalább 10 cm-es gyepmagasság biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhönös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A felhagyott kaszáló gyümölcsösök esetében cserjeirtásra, a fák megfiatalítására van szükség az eredeti állapotok helyreállításának érdekében. Cserjeirtás kizárólag a madarak fészkelési időszakán kívül, augusztus 31. és március 15. között végezhető. A fiatalabb, kevés természetes faodút tartalmazó gyümölcsösökben mesterséges madárodúk kihelyezésével lehet növelni a madarak fészkelési lehetőségeit.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Fontos ezen élőhelyeken a kaszálása alkalmazása a gyomosodás megelőzése érdekében, amely szárazúassal nem helyettesíthető, mivel az utóbbi kifejezetten kedvez a gyomoknak. Legeltetés esetén a túlhasználat elkerülése érdekében, legalább 10 cm-es magasságot kell hagyni.

(a) Kezelési egység kódja: KE-13

(b) Kezelési egység meghatározása: gyümölcsösök

A kezelési egységbe azok a gyümölcsösök kerültek, amelyek nem feleltek meg a kaszáló gyümölcsös kritériumainak. Jellemzően intenzív gyümölcsfafajtákkal telepített, vegyszerek felhasználásával kezelt, fűnyírozott aljú és idős faegyedeket nem tartalmazó kertekről van szó. A kezelési egység 47 foltban helyezkedik el a tervezési területen és összesen 16 ha-t fed. A kezelési egység 94%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- T7 Intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények
- T8 Extenzív szőlők és gyümölcsösök

Érintett Natura 2000 élőhelyek:--

Érintett közösségi jelentőségű fajok:--

Érintett, egyéb kiemelt fajok: --

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az élővilág kímélete érdekében a biológiai természetnek megfelelő vegyszereket kell alkalmazni. Kerülendő a gypszint gyomirtóval történő kezelése, célszerű fűnyírással, mulcsozással vagy kaszálással fenntartani. Az idősebb fák közül minél többet meg kell kímélni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
SZ19	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.

GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY108	Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Javasolt ezeket a gyümölcsösöket is fokozatosan kaszáló gyümölcsösökké átalakítani. Ehhez a pótlásokban vagy a kert bővítésében hagyományos tájfajtákat kell alkalmazni és tág állásban ültetni. Át kell térni a gyepszint kétszeri kaszálására az üde és a csenkeszes sovány gyepeknek megfelelő előírások betartása mellett. Mesterséges madárodúk kihelyezésével lehet növelni a madarak fészkelési lehetőségeit.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az elhanyagoltabb gyümölcsösökben megjelenő inváziós gyomok veszélyeztetik a környező természetes élőhelyeket, azért a gyomokat vissza kell szorítani.

(a) Kezelési egység kódja: KE-14

(b) Kezelési egység meghatározása: kiskertek, csemetekertek, karácsonyfások

A kezelési egységbe a házak körüli és szőlőhelyeken található konyhakertek, valamint az erdészeti szaporítóanyagot és dísznövényeket előállító csemetekertek és karácsonyfások kerültek. A karácsonyfások nagy térfoglalása miatt a kezelési egység 494 foltban helyezkedik el, összesen 554 ha-on. A kezelési egység 99%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

- T3 Zöltség- és dísznövénykultúrák, melegházak
- T9 Kiskertek
- T11 Csemetekertek, faiskolák, kosárkötő fűz ültetvények

Érintett Natura 2000 élőhelyek:--

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- erdei pacsirta (*Lullula arborea*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok: --

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az élővilág kímélete érdekében javasolt a vegyszerhasználat mérséklése, lehetőleg az áttérés

biológiai termesztésre. A csemetekertekben és karácsonyfásokban a sorközök ápolására mechanikus módszereket kell alkalmazni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
GY107	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása.
GY108	Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységgel kapcsolatban nincsenek élőhelyfejlesztési javaslatok.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az elhanyagoltabb kertekben megjelenő inváziós gyomok veszélyeztetik a környező természetes élőhelyeket, ezért a gyomokat mechanikus módszerekkel vissza kell szorítani.

3.2.1.2.2. Erdőgazdálkodás

A tervezési terület erdei élőhelyei 10 kezelési egységbe kerültek besorolásra. A kezelési egységek felállítása alapvetően a kezelési javaslatok alapján történt, ennek megfelelően több élőhelytípusnál jelentős összevonásokra került sor. Általánosságban a tervezési terület erdei kapcsán hosszú távon elérendő célként a tájhonos fafajok alkotta, faj- és szerkezetgazdag, többkorú állományok kialakítását, illetve fenntartását fogalmaztuk meg. Ennek megfelelően a tájhonos fafajok alkotta erdők esetében csaknem kizárólag a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódok alkalmazását, valamint a tarvágások területének minimalizálását javasoljuk. A jelenleg homogén korösszetételű erdőállományoknál törekedni kell a változatos koreloszlás és ezáltal a mozaikos térszerkezet kialakítására, így egyszerre biztosítható az erdőállományok gazdasági célokat szolgáló hozama, jobb egészségi állapota, a faegyedek és facsoportok állékonysága is. Kiemelt cél az erdők elegyességének növelése is. Ennek megfelelően a tervezési területen – néhány ritka eset kivételével – általános cél az őshonos elegyfajok kímélete, illetve felkarolása. Külön hangsúlyozandó a lombos pionír fafajok kímélete, illetve a tájban honos erdeifenyő elegyfajként való továbbra is kívánatos alkalmazása. Az erdő szerkezeti elemei közül külön kiemelés érdemel a holtfa kérdése. Napjainkra közismert tényné vált, hogy az álló és fekvő holtfa szerepe rendkívül sokrétű az erdei életközösségekben. Ennek megfelelően nagy hangsúlyt fektettünk a kérdésre a megfogalmazott javaslatok között. A tervezési terület védett területeket is érintő részén általánosságban javasoljuk a 30 m³/ha, míg a fokozottan védett területeken az 50 m³/ha – természetes úton keletkező – holtfa-mennyiség visszahagyását. Javaslatunk szerint a jelzett mennyiség eléréséig – a baleset- és vagyónvédelmi szempontból aggályosokon kívül – minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó, majd annak elérése után a holtfa mennyisége fenntartandó. A jelzett mennyiségeknek legalább 30%-ának álló holtfának kell lennie. A fenti értékekbe a holtfa minden korhadtsági állapota beleértendő. A holtfához kötődő javaslatok a terület jelölő fajai közül a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) és a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) állományainak megőrzését segítik elő.

A tervezési területen ugyancsak általános cél a biotópfák hálózatának kialakítása. A javaslat szerint a biotópfának jelölt őshonos faegyedek végérvényesen a területen maradnak, azokat pusztulásuk után sem lehet kivágni. Hektáronként legalább 6 biotópfát kijelölését javasoljuk. A biotópfák hosszú távú megőrzése a terület jelölő fajai közül a nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*) és a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*) állományainak megőrzését segítik elő.

Minden élőhely esetében alapvető természetvédelmi cél az inváziós növényfajok visszaszorítása is.

Meg kell említeni az egyre nagyobb gondot okozó vadállomány helyzetét is. Erdőfelújításokban és különösen az erdei környezetben lévő gyepekben a vaddisznó érzékeny károkat okoz túsásával. A szarvas rágásával és hántásával nemcsak az erdőfelújításokat és fiatalabb állományokat veszélyezteti, hanem esetenként a ritka növényeket is. Az erdőgazdálkodás és a természetvédelem közös érdeke a vadtűrőképesség határát el nem érő nagyvadállomány fenntartása, mely a közeljövő sürgető feladata.

Az alábbiakban röviden bemutatjuk az elkülönített 10 erdei kezelési egységet. Fontos hangsúlyozni, hogy a fent bemutatott – a legtöbb kezelési egységben elérendő célként megfogalmazott – javaslatokat az alábbiakban nem ismételjük meg.

A tervezési terület legnagyobb területfoglalású erdei jelölő élőhelyei a bükkösök és gyertyános-tölgyesek (KE-15) közös kezelési egységbe kerültek. A két élőhelytípus esetében – a fent tárgyalt általános javaslatokon túl – további jelentős ökológiai állapotjavító javaslat a gazdálkodás alól mentesített erdők hálózatának kialakítása. A javaslat szerint 3–5 ha-os, a gazdálkodás alól mentesített foltokat kell kijelölni a teljes erdőterület 10%-ának mértékéig.

Ezt természetesen a terepviszonyok vagy egyéb tényezők (pl. inváziós fajok állományai) jelentősen befolyásolhatják. Ezek célja, hogy olyan fajgazdag életközösségek kialakulását tegyék lehetővé, amelyekben az érintetlen erdőkhöz kötődő fajok (pl. gerinctelenek, gombák) populációi is hosszú távon stabilan fenn tudnak maradni. A hálózat akkor válik teljessé, ha a 3–5 ha-os foltok között legalább 300 m-enként 0,1–0,5 ha-os „ökológiai ugrókövek” is kijelölésre kerülnek. Ezek szerepe, hogy a gazdálkodás alól mentesített erdőkben élő populációk között a genetikai kapcsolatot megteremtse.

Hangsúlyozandó, hogy a két élőhelytípus esetében ma már jelentős gyakorlati tapasztalatok állnak rendelkezésre a folyamatos erdőborítás mellett történő gazdálkodás kapcsán, így nem látjuk akadályát az erre való áttérésnek. Az áttérést több lépcsőben javasoljuk kivitelezni az állományok korának függvényében. A gyertyános-tölgyeseknél a konszociációk esetében hosszú távú cél az élőhelyek helyreállítása, mely esetenként indokolhatja a kis kiterjedésű tarvágások alkalmazását. A kezelési egység kapcsán megfogalmazott javaslatok az érintett jelölő élőhelyek fenntartásán túl a sűrű csetkák (*Eleocharis carniolica*), a sápadt szemeslepke (*Lopinga achine*), a kis apollólepke (*Parnassius mnemosyne*), a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), a nagy höscincér (*Cerambyx cerdo*), a sárgahasú unka (*Bombina variegata*), az alpesi tarajosgöte (*Triturus carnifex*), a nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*), a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*), örvös légykapó (*Ficedula albicollis*), hamvas küllő (*Picus canus*), fekete harkály (*Dryocopus martius*), közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), kék galamb (*Columba oenas*), fekete gólya (*Cicocia nigra*), darázsölyv (*Pernis apivorus*), lappantyú (*Caprimulgus europaeus*) és a rétisas (*Haliaeetus albicilla*) jelölő fajok állományainak megőrzését célozzák.

A tervezési terület egykor nagy kiterjedésű, de napjainkra drasztikusan visszaszorult jelölő élőhelyei a cseres-kocsányos tölgyesek (KE-16). Ritkaságuk miatt hosszú távú megóvásuk csak a kifejezetten kíméletes, extenzív gazdálkodás mellett képzelhető el. Ennek megfelelően javasoljuk az örökerdő üzemmódra való áttérést, és a továbbiakban a természetes újulatra alapozott, kisebb lécek nyitása mellett való gazdálkodást. Az élőhely megőrzésének alapfeltétele a rá jellemző termőhelyi tényezők helyreállítása, vagyis a lecsapoló árkok felszámolása. A kezelési egység kapcsán megfogalmazott javaslatok a jelölő élőhely fenntartásán túl a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) és a nagy höscincér (*Cerambyx cerdo*) jelölő fajok állományainak megőrzését célozzák.

Ligeterdők (KE-17) néven közös kezelési egységben tárgyaljuk a puhafás ligeterdőket, a keményfás ligeterdők származékait és a közepes vagy annál rosszabb természetességű pataki menti égerligeteket. A puhafás ligeterdők esetében az érintkező vizek mentén sávszerűen a gazdálkodás felhagyását, míg a fennmaradó területeken legfeljebb 0,5 ha-os mikrotarvágásokat javaslunk. Az égerligetek esetében a folyamatos erdőborítás megvalósítását a jellemzően sávszerűen megjelenő élőhelyek miatt kis kiterjedésű (legfeljebb 50 m-es, egymástól legalább 150 m-re lévő) szakaszok vágását, majd sarjztatását javasoljuk. A kezelési egység kapcsán megfogalmazott javaslatok a jelölő élőhely fenntartásán túl a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), nagy höscincér (*Cerambyx cerdo*), fekete harkály (*Dryocopus martius*), fekete gólya (*Ciconia nigra*) és a rétisas (*Haliaeetus albicilla*) jelölő fajok állományainak megőrzését célozzák.

Az érintetlen erdők (KE-18) elnevezésű kezelési egységbe az Őrségi Nemzeti Park természeti övezetbe sorolt erdőrészletei, illetve az égerligetek jó (4-es és 5-ös²) természetességű állományai kerültek. Az ide sorolt erdőrészletekben fatermesztési célú beavatkozásokra a későbbiekben nem kerül sor. Itt hosszabb távon az érintetlenül hagyás feltételeinek

² Az élőhelyek természetességének értékeléséhez a Németh – Seregélyes-féle, 5 fokozatú skálát használtuk : 1 = Teljesen leromlott / a regeneráció elején járó állapot; 2 = Erősen leromlott / gyengén regenerálódott állapot; 3 = Közepesen leromlott / közepesen regenerálódott állapot; 4 = Jónak nevezett, „természetközeli” / „jól” regenerálódott állapot; 5 = Természetes állapot.

megteremtése a cél, így a természetvédelmi célú beavatkozásoknak – a baleset- és vagyonvédelmi szempontok figyelembevétele mellett – ezt kell szolgálni. A kezelési egység kapcsán megfogalmazott javaslatok a jelölő élőhely fenntartásán túl a sápadt szemeslepke (*Lopinga achine*), a kis apollólepke (*Parnassius mnemosyne*), a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), a sárgahasú unka (*Bombina variegata*), a alpesi tarajosgöte (*Triturus carnifex*), a nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*) a nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*), kék galamb (*Columba oenas*), örvös légykapó (*Ficedula albicollis*), közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), fekete harkály (*Dryocopus martius*), hamvas küllő (*Picus canus*) és a fekete gólya (*Ciconia nigra*) jelölő fajok állományainak megőrzését célozzák.

A tervezési terület jellemző, de ritkuló élőhelyei a mészkerülő erdeifenyvesek (KE-19). Megőrzésük speciális intézkedéseket kíván, így a bevezetőben írt általános javaslatok e kezelési egység esetében nem érvényesek (nem cél a holtfa megőrzése, a második szint kialakítása és a jelentős lombelegy megőrzése). Az élőhely fenntartása a környéken egykor jellemző kisparaszti szálalás hatásait utánzó gazdálkodással képzelhető el. Ezt elősegítheti, ha ezek az erdők külön erdőrésztletbe kerülnek, és felnyitott erdőként kezeljük őket tovább.

Hasonlóan speciális élőhelyek a lápodosó erdeifenyvesek (KE-20) is. Fragmentális előfordulásuk és érzékeny mivoltuk miatt megőrzésük csak körültekintő kezelés mellett képzelhető el. A lápodosó foltok és az azokat körülvevő 50 m széles gyűrű által lefedett területen a gazdálkodást javasoljuk felhagyni. Az élőhely hosszú távú megőrzésének alapvető feltétele a termőhely vízviszonyainak rekonstrukciója, vagyis a vízelvezető árkok felszámolása. A befoglaló erdőrésztletben a folyamatos erdőborítás melletti gazdálkodás folytatható, mely során az erdei fenyvesben spontán megjelenő lombelegy megsegítése volna kívánatos.

A jellegtelen erdők (KE-21) alacsony természetességi állapotú, szerkezet- és fajszegény állományok. A fiatal és középkorú állományok kezelését javasolt úgy végezni, hogy az erdőrésztletek átvezethetők legyenek örökerdő üzemmódba. Az idősebb állományokban a hosszan elnyújtott fokozatos felújító vágás mellett történő véghasználat javasolt, melyet követően az új állomány nevelése a fentiek szerint végzendő. Alacsony természetességi jellemzői ellenére több jelölő madárfaj kötődik a kezelési egységhez, kiemelten a lappantyú (*Caprimulgus europaeus*).

A fenyőültetvényeket magába foglaló kultúrfeenyvesek (KE-22) valamely jelölő élőhellyé átalakítandó állományok. Amennyiben a fenyvesben jelen van változatos lombelegy, akkor az átalakítást erre alapozva, folyamatos erdőborítás mellett javasolt elvégezni. A lombelegy hiányában a tarvágást követő fafajcsere elvégzése javasolt. Alacsony természetességi jellemzői ellenére több jelölő madárfaj kötődik a kezelési egységhez, kiemelten a lappantyú (*Caprimulgus europaeus*).

Az idegenhonos fafajú faállományok (KE-23) kezelési egységbe az idegenhonos lombos fafajok alkotta állományokat, illetve a nemesnyárasokat soroltuk. A kezelési egységbe sorolt minden erdőrésztlet esetében cél a termőhelynek megfelelő természetszerű erdővé alakítás. Ez az elegyetlen állományok esetében ez teljes állománycserével érhető el. Azokban az erdőrésztletekben, melyekben őshonos fafajok is előfordulnak, az átalakítást ezek kímélete mellett javasolt elvégezni.

Közös kezelési egységbe kerültek a fás vagy cserjés foltok és sávok (KE-24). A szántók, gyepek közé ékelődő fasorok, erdősávok és facsoportok fontos ökológiai szereppel bírnak, ezért megőrzésük fontos cél. Javasolt elkerülni az egy időpontban történő levágásukat, és őshonos fafajokkal történő felújításukról gondoskodni kell. A kezelési egység kapcsán megfogalmazott javaslatok lehetővé teszik a karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*), töviszúró gébics (*Lanius collurio*) és a füleskuvik (*Otus scops*) hosszútávú megőrzését.

(a) Kezelési egység kódja: KE-15

(b) Kezelési egység meghatározása: Bükkösök és gyertyános-tölgyesek

A kezelési egységbe került besorolásra a tervezési terület két legnagyobb területfoglalású klímaregionális erdőtársulása. Érdemes megjegyezni, hogy a tervezési területen a bükkösök közül inkább az elegyfajokban gazdagabb állományok a jellemzők, az elsősorban gazdálkodási okokra visszavezethető elegyetlen bükkösök ritkébbak.

A kezelési egység másik fő élőhely-csoportját a gyertyános-tölgyesek, illetve azok származékai adják. Ide soroltuk a „típusos” állományokat, tehát azokat, ahol a gyertyán és a kocsányos és/vagy kocsánytalan tölgy elegyaránya legalább 70%, a fenyők részaránya kisebb, mint 20%, beleértve a második lombkoronaszintet is. A kezelési egységbe összesen 9867,05 ha erdő tartozik. A kezelési egység 99%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytipusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- K1a Gyertyános-kocsányos tölgyesek
- K2 Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek
- K5 Bükkösök

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 9130 Szubmontán és montán bükkösök (*Asperulo-Fagetum*)
- 91G0 * Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal (kiemelt jelentőségű élőhely)

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- sűrű csetkák (*Eleocharis carniolica*)
- sápadt szemeslepke (*Lopinga achine*)
- kis apollólepke (*Parnassius mnemosyne*)
- skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)
- nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- sárgahasú unka (*Bombina variegata*)
- alpesi tarajosgőte (*Triturus carnifex*)
- nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*)
- nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)
- örvös légykapó (*Ficedula albicollis*)
- hamvas küllő (*Picus canus*)
- fekete harkály (*Dryocopus martius*)
- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)
- kék galamb (*Columba oenas*)
- fekete gólya (*Cicocia nigra*)
- darázsölyv (*Pernis apivorus*)
- lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)
- rétisas (*Haliaeetus albicilla*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

disznófülgomba (*Gomphus clavatus*), farkasölő sisakvirág (*Aconitum vulparia*), zalai bükköny (*Vicia oroboides*), erdei ciklámen (*Cyclamen purpurascens*), fecsketárnics (*Gentiana asclepiadea*), kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*), tarkaszövő (*Endromis*

versicolora), apáca púposszövő (*Furcula bicuspis*), nagy színjátszólepke (*Apatura iris*), gyászlepke (*Nymphalis antiopa*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt mindkét élőhely-típus esetében kiemelten fontos természetvédelmi cél az állományok ökológiai állapotának javítása, fejlesztése. Ez alapvetően az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelésével (védett területen legalább 30 m³/ha, míg fokozottan védett területen 50 m³/ha, melynek legalább 30%-a álló holtfa. Az elvárt mennyiség eléréséig minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó. Ezt követően a holtfa mennyisége fenntartandó), az elegyfajok kíméletével és felkarolásával, a második lombkoronaszint és a cserjeszint kialakításával, illetve kíméletével, az állományok korának növelésével, illetve az érintetlen erdők és biotópok (hektáronként legalább 6 db) hálózatának kialakításával, valósítható meg. Az érintetlen erdők hálózatát úgy javasolt kialakítani, hogy legalább 500 méterenként legyen egy fatermesztést nem szolgáló (csak természetvédelmi kezeléssel érintett) erdőfolt. Az elegyfajok kapcsán kívánatos volna legalább 30% elegyfaj jelenléte, melybe a tárgyalt élőhelyek esetén a bükk, a kocsányos és kocsánytalan tölgy és a gyertyán nem számít bele. Fontos külön hangsúlyozni a pionír fajok szerepét is, melyek kímélete alapvető jelentőségű természetvédelmi szempontból. Erre különösen alkalmasak az erdőszegélyek, rézsűk, de az állományban szórtan megjelenő egyedek is kímélendők. A második lombkoronaszint kímélete kapcsán hangsúlyosan javasolt az alsószintű gyérítések teljes elhagyása.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme érdekében egy famagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

Fontos feladat az inváziós, illetve intenzíven terjedő fajok visszaszorítása is. Az intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelendő az akác esete, melyre a tervezési területen jellemző, hogy a bükkösökben és gyertyános-tölgyesekben spontán megjelenik, különösen akkor, ha ott valamilyen beavatkozás történik. Ennek megfelelően a beavatkozások előtt a környékbeli akácegyedeket javasolt vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani. Ugyancsak fontos volna az ellene való mihamarabbi fellépés, ha az adott állományban spontán megjelenik.

E célok eléréséhez fontos eszköz az örökerdő üzemmódra való áttérés mindkét élőhelytípus esetében. Ma már a két élőhelytípus esetében jelentős gyakorlati tapasztalatok állnak rendelkezésre a folyamatos erdőborítás mellett történő gazdálkodás kapcsán, így nem látjuk akadályát az erre való áttérésnek. Az átállás ütemezése a következők szerint javasolt: a következő 10 évben az állományok 1/3-át, az azt követő 20 évben szintén 1/3-át javallott átsorolni. A fennmaradó 1/3-ad átsorolása – a fiatalabb korosztályokba való tartozásuk miatt – csak 30 év után tehető meg. A javasolt áttérés több lépcsős mivolta miatt az alább tett részletes kezelési javaslatok között vágásos gazdálkodásra vonatkozók is szerepelnek. A faj- és élőhelyvédelem miatt általában nem követendő a fokozatos felújító vágás, amely eddig homogén állományokat eredményezett és a jövőben is ezt tartana fenn. (A jelenleg idős (>80 év) erdők esetében azonban elképzelhető a hosszabb (>15 év) ciklusú, több bontóvágást alkalmazó fokozatos felújítóvágás is.) A szálalás és adott esetben a szálalóvágás az ajánlott út. A gyertyános-tölgyesek esetében külön kell szólni az elegyfajokról is. Az erdőgazdálkodás során a tölgy(ek) és a gyertyán elegyarányát egy tágabb intervallumban (40–60%, ill. 20–40%) úgy kell fenntartani, hogy a jellemző elegyfajok is teret kaphassanak. A konszociációk esetében hosszú távú cél az élőhelyek helyreállítása, mely esetenként indokolhatja a tarvágások alkalmazását. Lehetőség szerint az ilyen esetekben is törekedni kell a tarvágások területének minimalizálására, illetve a fokozatos felújítóvágások alkalmazására.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Alsó-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2012. január 1. - 2021. december 31. 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet
- Felső-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat
- Szentgyörgyvölgyi Erdőtervezési Körzet erdőterve: 2016. január 1. – 2025. december 31. 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet
- A Felső-Kemenesháti Erdőtervezési Körzet erdőterve: VA-06/AKF02/3171-10/2018. határozat

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökzöld vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetsszerű erdők 100 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E10	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és az állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során az idegenhonos növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.

E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkenek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és bűvőhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Természetes, természet szerű és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E32	Örökerdő üzemmódra való áttérés.
E36	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E37	Tájhonos fafajú állományok véghasználata során az idős állományban legalább 5% területi lefedettséget biztosító hagyásfa csoport (mikroélőhely) visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló formájában.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E49	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítés és a tuskózás elhagyása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. Megjegyzés: bükk, kocsánytalan tölgy, kocsányos tölgy, gyertyán, kislevelű hárs, nagylevelű hárs, magas kőris, hegyi juhar, korai juhar, mezei juhar, madárcseresznye, erdeifenyő, rezgő nyár, bibircses nyír, kecskefűz.
E53	Természetes újulat esetében mesterséges felújítás nem alkalmazható.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: bükk, kocsánytalan tölgy, kocsányos tölgy, gyertyán, kislevelű hárs, nagylevelű hárs, magas kőris, hegyi juhar, korai juhar, mezei juhar, madárcseresznye, erdeifenyő, rezgő nyár, bibircses nyír, kecskefűz.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. Megjegyzés: kocsányos tölgy, gyertyán, kislevelű hárs, nagylevelű hárs, magas kőris, hegyi juhar, korai juhar, mezei juhar, madárcseresznye, erdeifenyő, rezgő nyár, bibircses nyír, kecskefűz.

E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágú szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
E74	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: életciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.
E80	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb egyedek kímélete.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. <i>Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyeül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a</i>

	<i>természetvédelmi őrszolgálatlal egyeztetett módon.</i>
E95	A talajszinten odúval rendelkező fák kivágása magas tuskó visszahagyásával, az odú megőrzésével.
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az elegyetlen, ültetvénytípusú tűlevelű faállományok (lucfenyvesek, erdeifenyvesek, vörösfenyvesek), illetve az akácok lecserélése mindenütt javallott a termőhelynek megfelelő elegyes állományokra (részletesebben a 3.2.2. fejezetben).

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A bükkösökben és gyertyános-tölgyesekben az ökológiai állapotok fejlesztésének alapvető eszköze a folyamatos erdőborítást biztosító erdőkezelési módok kiterjesztése. Ez a legcélravezetőbb gazdálkodási mód, mely a tervezési terület jelölő erdei élőhelyeinek zömét adó gyertyános-tölgyesek (91G0*) és bükkösök (9130) kedvező természetvédelmi helyzetét úgy tudja fenntartani, hogy közben a gazdasági haszonvétel is megvalósul. A kezelés eredményeként hosszabb távon faj- és szerkezetgazdag erdők jönnek létre. Ezzel szemben a vágásos gazdálkodás során a végvágást követően kialakult vágásterületen hosszú évtizedekre megszűnik a jelölő élőhely, melynek sikeres regenerálódása számos tényezőtől függ, és koránt sem garantált.

Az inváziós, illetve intenzíven terjedő növényfajok visszaszorítása ugyancsak az élőhelyek kedvező állapotának megőrzése, illetve helyreállítása miatt szükséges. A tervezési területen a fehér akác spontán terjedése számottevő problémaként jelentkezik, mely különösen a vágásterületeken jellemző, de a zártabb állományokba és azok szegélyeibe is behatol. Térnyerésének megakadályozása a termőhely-átalakító képessége, illetve az őshonos fajokat elnyomó képessége miatt ugyancsak alapvető feladat a jelölő élőhelyek hosszú távú fenntartása érdekében.

A kezelési javaslatokban a holtfával, a hagyásfával, az érintetlen erdők hálózatának kialakításával és az elegyfajokkal kapcsolatban megfogalmazott javaslatok az erdő faji és szerkezeti változatosságának növelését, illetve az ezekhez kötődő állatfajok (köztük jelölő fajok) élőhelyeinek fejlesztését/megteremtését célozzák. A közelítés módjára, illetve a fahasználatok idejének korlátozása a fentiekben túl a kezelési egységbe sorolt jelölő élőhelyekre jellemző kora tavaszi geofiton aszpektus kíméletét is célozzák.

(a) Kezelési egység kódja: KE-16

(b) Kezelési egység meghatározása: Cseres-kocsányos tölgyesek

A kezelési egységbe a cseres-kocsányos tölgyeseket soroltuk, melyek a vizsgált területen belül a Szőce–Nádasdi-fennsík egykor jellemző, napjainkra drasztikusan visszaszorult élőhelye,

jelenleg csak néhány jobb állapotú foltja maradt fenn. A kezelési egységbe összesen 43,51 ha erdő tartozik. A kezelési egység 44%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytipusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- L2b Cseres-kocsányos tölgyesek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 91M0 Pannon cseres-tölgyesek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)
- nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)
- fekete harkály (*Dryocopus martius*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:--

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A cseres-kocsányos tölgyesek egykor elterjedt, jellemző élőhelyek voltak a vizsgált tájban, de napjainkra drasztikusan visszaszorultak, jobb állapotú állományai ma már unikális ritkaságként kezelendők, hosszú távú megőrzésük kiemelt feladat. Ennek megfelelően az ide sorolt erdőkben kifejezetten kíméletes, extenzív gazdálkodást javasunk megvalósítani, melyet leginkább az örökerdő üzemmódra való áttérés garants. Ennek során a természetes újulatra kisebb kiterjedésű lécek nyitása javasolt, fokozottan ügyelve arra, hogy a lécek ne cseresedjenek el, illetve ne gyertyánosodjanak el.

A cseres-kocsányos tölgyesek hosszú távú megőrzésének, illetve bizonyos helyeken a rekonstrukciójuknak alap feltétele, hogy az élőhelyre jellemző változó vízgazdálkodást, mint termőhelyi tényezőt helyre kell állítani, a lecsapoló árkokat fel kell számolni.

A kezelési egységbe sorolt élőhely-típus esetében is kiemelt feladat az állományok ökológiai állapotának javítása, fejlesztése. A cseres-kocsányos tölgyesekben is cél a holtfa-készlet fejlesztése (védett területen legalább 30 m³/ha, míg fokozottan védett területen 50 m³/ha, melynek legalább 30%-a álló holtfa. Az elvart mennyiség eléréséig minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó. Ezt követően a holtfa mennyisége fenntartandó). Ezen az élőhelyen is fontos az elegyesség növelése, kívánatos volna legalább 30% elegyfaj jelenléte, melybe a tárgyalt élőhely esetén a csertölgy és kocsányos tölgy nem számít bele. Fontos külön hangsúlyozni a pionír fafajok szerepét is, melyek kímélete alapvető jelentőségű természetvédelmi szempontból. Erre különösen alkalmasak az erdőszegélyek, rézsűk, de az állományban szórtan megjelenő egyedek is kímélendők. A második lombkoronaszint kímélete kapcsán hangsúlyosan javasolt az alsószintű gyérítések teljes elhagyása. Az erdő ökológiai állapotát javítja a cserjeszint kialakítása, illetve kímélete és az állományok korának növelése is. A tervezési terület egészén megvalósítani kívánt a biotópfa-hálózat (hektáronként legalább 6 db) értelemszerűen ezt a kezelési egységet is érinti.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme érdekében egy famagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

Fontos feladat az inváziós, illetve intenzíven terjedő növényfajok visszaszorítása is. Az intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelendő az akác esete, melyre a tervezési területen jellemző, hogy cseres-tölgyesekben is spontán megjelenik, különösen akkor, ha ott valamilyen

beavatkozás történik. Ennek megfelelően a beavatkozások előtt a környékbeli akácegyedeket javasolt vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani. Ugyancsak fontos volna, az ellene való mihamarabbi fellépés, ha az adott állományban spontán megjelenik.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Alsó-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2012. január 1. - 2021. december 31. 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet
- A Felső-Kemenesháti Erdőtervezési Körzet erdőterve: VA-06/AKF02/3171-10/2018. határozat

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökerdő vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 100 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és az állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során az idegenhonos növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfa meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkeinek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és bűvőhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.

E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Természetes-, természetszerű- és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E32	Örökerdő üzemmódra való áttérés.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: bibircses nyír, molyhos nyír, rezgő nyár, mézgás éger.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágy szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: élekciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E80	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészletek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb egyedek kímélete.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyeül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe

	<i>véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a természetvédelmi őrszolgálatkal egyeztetett módon.</i>
E95	A talajszinten odúval rendelkező fák kivágása magas tuskó visszahagyásával, az odú megőrzésével.
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A tervezési területen egykor elterjedt, de mára drasztikusan visszaszorult élőhely. Kialakulásának feltétele a változó vízgazdálkodású termőhelyek, melyeket a legtöbb esetben lecsapoló árkokkal gyökeresen megváltoztattak, és a cseres-tölgyesek letermelését követően elsősorban erdeifenyő ültetvényeket hoztak létre. Fontos lenne e közösségi jelentőségű élőhely kedvező természetvédelmi helyzetének megteremtése, mely érdekében elkerülhetetlen az élőhelyek rekonstrukciója. Ennek érdekében a rekonstrukcióra kijelölt területeken a lecsapoló árkokat fel kell számolni, és az ültetvényeket – azok véghasználatát követően – a cseres-tölgyesekre jellemző fajkészlettel kell felújítani. Az így létrehozott állományokat átmeneti üzemmódban javasolt kezelni, majd, ha az már lehetséges, akkor örökrdő üzemmódban történő kezelés javasolt.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A tervezési terület jelölő élőhelyei között szerepelnek a pannon cseres-tölgyesek (91M0) is, melyek közül a területen a cseres-kocsányos tölgyes fordul elő. Bár korábban elterjedt élőhely volt, de napjainkra igen jelentős mértékben visszaszorult, csak fragmentumai maradtak meg. Ezek megőrzése fontos természetvédelmi feladat. Ez indokolja a szigorú korlátozások mellett történő gazdálkodásra vonatkozó javaslatokat.

Az inváziós növényfajok visszaszorítására tett javaslatok az élőhelyek kedvező állapotának megőrzése, illetve helyreállítása miatt szükséges. A tervezési területen a fehér akác spontán terjedése számottevő problémaként jelentkezik. Térnyerésének megakadályozása a termőhely-átalakító képessége, illetve az őshonos fajokat elnyomó képessége miatt alapvető feladat a jelölő élőhelyek hosszú távú fenntartása érdekében.

A kezelési javaslatokban a holtfával, a hagyasfával és az elegyfajokkal kapcsolatban megfogalmazott javaslatok az erdő faji és szerkezeti változatosságának növelését, illetve az ezekhez kötődő állatfajok (köztük jelölő fajok) élőhelyeinek fejlesztését/megteremtését célozzák.

(a) Kezelési egység kódja: KE-17

(b) Kezelési egység meghatározása: Ligeterdők

A kezelési egység a közepes vagy rosszabb természetességű patak menti égerligeteket, a puhafás ligeterdőket és a keményfás ligeterdők származékait öleli fel. Az égerligeteket a tervezési terület jellemző élőhelyei, mely a klasszikus patak menti előfordulások mellett

esetenként völgylábi termőhelyeken is megjelenik. Természetességüket tekintve általában jobb állapotúak azok, melyek valamely üde lomberdőbe ágyazódva fordulnak elő, míg rosszabbak, melyek gyepekkel, illetve szántókkal határosak. A puhafás ligeterdők a tervezési területen alapvetően a Rába mentén fordulnak elő. Ezekben az állományokban a fehér fűz az állományalkotó, helyenként a törékeny fűz is elegyedik, ellenben a fekete nyár és a fehér nyár kifejezetten ritka. A kezelési egységbe összesen 473,76 ha erdő tartozik. A kezelési egység 98%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- J4 Fűz-nyár ártéri erdők
- J4 Fűz-nyár ártéri erdők × J1a Fűzlápok
- J5 Égerligetek
- J6 Keményfás ártéri erdők

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 91E0 * Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (Alno-Pandion, Alnion incanae, Salicion albae) (kiemelt jelentőségű élőhely)
- 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (Ulmenion minoris)

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)
- nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- feketeharkály (*Dryocopus martius*)
- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)
- fekete gólya (*Ciconia nigra*)
- billegető cankó (*Actitis hypoleucos*)
- jégmadár (*Alcedo atthis*)
- rétisas (*Haliaeetus albicilla*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*), tűzgepőfrány (*Thelypteris palustris*), struccpáfrány (*Matteuccia struthiopteris*), fecsketárnics (*Gentiana asclepiadea*), farkasboroszlán (*Daphne mezereum*),

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt mindkét élőhely-típus esetében kiemelten fontos természetvédelmi cél az állományok ökológiai állapotának javítása, fejlesztése. Ez alapvetően az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelésével (védett területen legalább 30 m³/ha, míg fokozottan védett területen 50 m³/ha, melynek legalább 30%-a álló holtfa. Az elvárt mennyiség eléréséig minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó. Ezt követően a holtfa mennyisége fenntartandó), az elegyfajok kíméletével és felkarolásával, a második lombkoronaszint és a cserjeszint kialakításával, illetve kíméletével, az állományok korának növelésével, illetve a biotópfák (hektáronként legalább 6 db) hálózatának kialakításával, valósítható meg. Az elegyfajok kapcsán kívánatos volna legalább 30% elegyfaj jelenléte. Fontos külön hangsúlyozni a pionír fajok szerepét is – elsősorban az égerligetek és keményfás ligeterdők esetében –, melyek kímélete alapvető jelentőségű természetvédelmi szempontból. Erre

különösen alkalmasak az erdőszegélyek, de az állományban szórtan megjelenő egyedek is kímélendők. A második lombkoronaszint kímélete kapcsán hangsúlyosan javasolt az alsósintű gyérítések teljes elhagyása.

Fontos feladat az inváziós, illetve intenzíven terjedő növényfajok visszaszorítása is. Az intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelő az akác esete, melyre a tervezési területen jellemző, hogy az állományokban spontán megjelenik, különösen akkor, ha ott valamilyen beavatkozás történik. Ennek megfelelően a beavatkozások előtt a környékbeli akácegyedeket javasolt vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani. Ugyancsak fontos volna, az ellene való mihamarabbi fellépés, ha az adott állományban spontán megjelenik.

Az égerligetek e kezelési egységbe sorolt közepes vagy annál rosszabb természetességű állományai esetében a folyamatos erdőborítás melletti gazdálkodás megvalósítása a cél. Ezt javasolt legfeljebb 50 méter hosszú, egymástól legalább 150 méterre lévő szakaszokon és vékonyrudas kortól 20 évente legfeljebb egy alkalommal elvégezni. Abban az esetben, ha az égerliget más faállománnyal érintkezik, akkor javasolt az égerligeteket (illetve a patakokat) védő sáv kialakítása is, az égerliget szélétől a befoglaló állományban legalább 30 m széles sáv gazdálkodás alóli mentesítésével. Azon égerek esetében, melyek pionír állományként spontán verődtek fel, és a természetes szukcesszió folyamataként a gyertyános-tölgyes felé fejlődik, nem feltétlenül szükséges e folyamat ellen dolgozni, az átalakulás engedhető, de ezekben az állományokban is a folyamatos erdőborítás melletti gazdálkodás javasolt.

A tervezési területen jellemző helyzet, hogy az égerligetek számottevő része nem erdő művelési ágban van, így erdőként való kezelésük, illetve annak szabályozása szakjogi kérdéseket vet fel. Az érintett élőhely-foltok erdőként való erdőtervezése fontos volna.

A puhafás ligeterdők esetében a Rába mentén az elsődleges árvízlevezetési sávtól számított 50 méter széles sávban, illetve a holtágak mentén 30 méter széles sávban kívánatos volna a gazdálkodás felhagyása. Az így kialakult szalagszerű állományokban csak természetvédelmi kezelést kell végezni, mely az inváziós fajok visszaszorítását, az élőhely természetességének fokozását célozná. A magárahagyás abban az esetben valósítható meg, ha ez nem okoz jelentős árvízvédelmi kockázatot. Az 50 m-nél szélesebb állományokban mozaikos állományszerkezet kialakítása a cél, mely mozaikos elrendeződésű, legfeljebb 0,5 ha-os mikrotarvágásokkal, majd sarjzattal, illetve a fehér fűz dugványozásával érhető el. Hangsúlyozandó, hogy a fehér fűz esetén az alapfaj alkalmazása támogatandó, a nemesített fajtáké (pl. 'Bédai egyenes') nem. A mikrotarvágások esetében hangsúlyozandó az elegyfajfajok kímélete! Mivel a kezelési egységbe sorolt erdők egy részében a gazdálkodás felhagyását, míg más részletekben az örökérdő gazdálkodásra való áttérés javasolt, ezért ez a kettősség az alábbi részletes javaslatok között is megjelenik.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme érdekében egy famagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Alsó-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2012. január 1. - 2021. december 31. 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet

- Felső-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat
- Szentgyörgyvölgyi Erdőtervezési Körzet erdőterve: 2016. január 1. – 2025. december 31. 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E02	A szabad rendelkezésű erdő és fásítás jelzése (elhelyezkedés, kiterjedés, fafajok) a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóság felé.
E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökerdő vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 100 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E10	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.
E11	A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részekként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrészlet megosztásával.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkenek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és búvóhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.
E24	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes

	eloszlásban.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Természetes, természetszerű és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E32	Örökerdő üzemmódra való áttérés.
E36	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E37	Tájhonos fafajú állományok véghasználata során az idős állományban legalább 5% területi lefedettséget biztosító hagyásfa csoport (mikroélőhely) visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló formájában.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E49	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítés és a tuskózás elhagyása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. Megjegyzés: fehér fűz, törékeny fűz, fekete nyár, fehér nyár, zselnicemeggy, mezei szil, vénic-szil, hamvas éger, kocsányos tölgy, magas kőris, gyertyán, mézgás éger.
E53	Természetes újulat esetében mesterséges felújítás nem alkalmazható.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: fehér fűz, törékeny fűz, fekete nyár, fehér nyár, zselnicemeggy, mezei szil, vénic-szil, hamvas éger, kocsányos tölgy, magas kőris, gyertyán, mézgás éger.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. Megjegyzés: törékeny fűz, fekete nyár, fehér nyár, zselnicemeggy, mezei szil, vénic-szil, hamvas éger, gyertyán.
E61	Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a tájhonos fafajok tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése.
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E66	Meghatározott szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítása.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag

	keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: élekciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.
E80	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb egyedek kímélete.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. <i>Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyeül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a természetvédelmi őrszolgálatkal egyeztetett módon.</i>
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy

	éven belül le kell bontani.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A tárgyalt élőhelyek közül elsősorban a Rába menti puhafás ligeterdők esetében kell számításba venni az élőhelyrekonstrukciók lehetőségét. Erre elsősorban ott lehet szükség, ahol a puhafás ligeterdő termőhelyén nemesnyáras áll. Ezek véghasználatát követően a puhafás ligeterdők fajkészletével történő felújítás javasolt, hangsúlyozottan fehér fűz főfafajjal.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az érintett élőhelyek csaknem minden esetben igen érzékeny vízi életközösségekkel szomszédosak, sőt általában azokkal szerves egységet alkotnak. Azokban az esetekben, ahol a gazdálkodás felhagyását javasoljuk, ott elsősorban ennek az igen érzékeny egységnek a fenntartása a cél.

A javaslat szerint gazdálkodással továbbra is érintett erdőrészekben a kezelési javaslatok a terület jelölő erdei élőhelyeinek hosszú távú fenntartását, kedvező természetvédelmi állapotuk megőrzését, illetve javítását célozzák. Ezzel a céllal szerepelnek az inváziós növényfajok visszaszorításával kapcsolatos javaslatok is, melyek közül a cseh óriáskeserűfű (*Fallopia × bohemica*), a zöld juhar (*Acer negundo*), a süntök (*Echinocystis lobata*), az amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), a bíbor nebáncsvirág (*Impatiens glandulifera*) és a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) terjedése okozza a legnagyobb problémát. Elsősorban az erdei élőhelyekhez kötődő állatfajok (köztük jelölő fajok) életfeltételeinek biztosítását célozzák az elegyfajok kíméletére, a holtfa, a biotópfák és a hagyásfák (hagyásfa-csoportok) kíméletére, visszahagyására és a második lombkoronaszint, illetve cserjeszint kialakítására/kíméletére irányuló javaslatok.

(a) Kezelési egység kódja: KE-18

(b) Kezelési egység meghatározása: Érintetlen erdők

A kezelési egységbe döntően természetsterű állományok kerültek besorolásra, melyek döntő többségét az Őrségi Nemzeti Park leendő A zóna besorolású erdőrészei adják. Ezek az erdők állami tulajdonban vannak. A kezelési egység leendő A zónát érintő területén a fontosabb természetsterű erdei élőhelyei a gyertyános tölgyesek, a bükkösök és a mészkerülő lomelegyes fenyvesek köréből kerültek ki. Ebbe a kezelési egységbe soroltuk az égerligetek jó (4-es és 5-ös) természetességű állományait is, melyek között magántulajdonú részek is vannak, és olyanok is, melyek nem érintik a leendő A zónát. A kezelési egységbe összesen 1965,37 ha erdő tartozik. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- J4 Fűz-nyár ártéri erdők
- J2 Láp- és mocsárerdők
- J5 Égerligetek
- K1a Gyertyános-kocsányos tölgyesek
- K2 Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek
- K5 Bükkösök

- N13 Mészkerülő lombelegyes fenyvesek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 9130 Szubmontán és montán bükkösök (*Asperulo-Fagetum*)
- 91E0 * Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (kiemelt jelentőségű élőhely)
- 91G0 * Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal (kiemelt jelentőségű élőhely)

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- sápadt szemeslepke (*Lopinga achine*)
- kis apollólepke (*Parnassius mnemosyne*)
- skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)
- nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- sárgahasú unka (*Bombina variegata*)
- alpesi tarajosgöte (*Triturus carnifex*)
- nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*)
- nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)
- kék galamb (*Columba oenas*)
- örvös légykapó (*Ficedula albicollis*)
- fekete harkály (*Dryocopus martius*)
- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)
- hamvas küllő (*Picus canus*)
- fekete gólya (*Ciconia nigra*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

disznófülgomba (*Gomphus clavatus*), farkasölő sisakvirág (*Aconitum vulparia*), farkasboroszlán (*Daphne mezereum*), zalai bükköny (*Vicia oroboides*), erdei ciklámen (*Cyclamen purpurascens*), kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*), tarkaszövény (*Endromis versicolora*), apáca púposzövény (*Furcula bicuspis*), nagy színjátszólepke (*Apatura iris*), gyászlepke (*Nymphalis antiopa*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az ide sorolt erdőrészekben fatermesztési célú beavatkozásokra a későbbiekben nem kerül sor. Itt hosszabb távon az érintetlenül hagyás feltételeinek megteremtése a cél, így a természetvédelmi célú beavatkozásoknak ezt kell szolgálni. Ezekben a területeken kiemelten fontos az inváziós növényfajok visszaszorítása, a holtfában és egyéb szerkezeti elemekben szegény állományokban ezek kialakítása, illetve kialakulásuk elősegítése.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Alsó-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2012. január 1. - 2021. december 31. 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet

- Felső-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat
- Szentgyörgyvölgyi Erdőtervezési Körzet erdőterve: 2016. január 1. – 2025. december 31. 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E10	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágú szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E73	Inváziós fás szárú növényfajok visszaszorítása során azok mechanikai eltávolítása a növények sikeres vegyszeres irtását követően.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E87	Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód fenntartása.

	Vadgazdálkodási előírás-javaslatok
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A leendő A zóna várható kijelölése érinteni fog elegyetlen, ültetvényszerű tűlevelű faállományokat (lucfenyvesek, erdeifenyvesek, vörösfenyvesek), esetleg akácosokat, melyek lecserélése mindenütt javallott a termőhelynek megfelelő elegyes állományokra (részletesebben a 3.2.2. fejezetben).

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A zavartalanság biztosításának célja, hogy olyan inváziós fajoktól mentes, szerkezeti elemekben gazdag erdőterületek jöjjenek létre, melyekben csak természetvédelmi kezelés valósul meg, gazdasági célokat szolgáló fatermesztés nem. Ez az erdei élőhelyekhez kötődő legtöbb faj esetében kedvező hatású. Kifejezetten előnyös a zavarásra érzékeny, zárt erdei fajok, mint pl. fekete gólya, fehérhátú fakopáncs, hosszúfülű denevér, vadmacska számára, valamint a holtfához kötődő ritka fajok, pl. a remetebogár számára.

(a) Kezelési egység kódja: KE-19

(b) Kezelési egység meghatározása: Mészkerülő erdeifenyvesek

A tervezési területre jellemző élőhely, de a jobb természetességű állományai igen megritkultak. Eredetüket tekintve minden bizonnyal elsődleges és másodlagos – a tájhasználat hatására kialakult – állományok is előfordulnak, de ezek egymástól nem különíthetők el egyértelműen. A faszintet uraló erdeifenyő mellett változó elegyarányban jelenhetnek meg pionír lombos fafajok (bibircses nyír, rezgő nyár), illetve többnyire gyenge növekedésű zárterdei fafajok (gyakrabban kocsánytalan tölgy, szelídgesztenye, ritkábban bükk, gyertyán). A vizsgált területen a Vendvidék keleti részén (Orfalu, Kétyölgy) és Szalafő körzetében vannak még állományai. A kezelési egységbe összesen 255,74 ha erdő tartozik. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- N13 Mészkerülő lombelegyes fenyvesek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:--

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

sötétedőhúsú rókgomba (*Cantharellus melanoxeros*), rózsaszínű nyálkásgomba (*Gomphidius roseus*), tarkahúsú érdestinóru (*Leccinum variicolor*), henye boroszlán (*Daphne cneorum*), körtike fajok (*Pyrola sp.*, *Chimaphila umbellata*, *Moneses uniflora*,

Orthilia secunda), vörös áfonya (*Vaccinium vitis-idaea*), kapcsos korpafű (*Lycopodium clavatum*), közönséges laposkorpafű (*Diphasium complanatum*), bordapáfrány (*Blechnum spicnat*), tarkaszövény (*Endromis versicolora*), apáca púposszövény (*Furcula bicuspis*), nagy színjátszólepke (*Apatura iris*), gyászlepke (*Nymphalis antiopa*), nagy daliáscincér (*Acanthocinus aedilis*), csarabbagoly (*Anarta myrtilli*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi szempontból különleges megítélésű élőhelyek. Mivel az erre az élőhelyre jellemző mohák, lágyszárúak és törpecserjék létfeltétele a tápanyagszegény környezet, ezért a kezelési egységnél fő cél ennek az állapotnak a megteremtése, illetve fenntartása. Éppen ezért az általánostól eltérően ezen az élőhelyen nem cél a holtfa megőrzése, a második lombkoronaszint kialakítása és a jelentős lombelegy jelenléte sem.

Természetvédelmi szempontból a legjobb természetességi állományokban a legkedvezőbb a környéken egykor jellemző kisparaszti szálalás hatásait utánzó gazdálkodás folytatása volna. Ez egyrészt a szálalás folytatásának szükségességét jelenti, másrészt a kifejezetten értékes állományokban helyenként javasolt volna a lombalom, a gallyak és ágfa összegyűjtése, ezzel a felhalmozódott tápanyagok eltávolítása. Fontos volna továbbá az állományok teljes záródásának megakadályozása. Természetvédelmi szempontból a legkedvezőbb az volna, ha a lombkoronaszint záródása nem haladná meg a 70%-ot. E cél elérésének jogi alapjait teremtené meg, ha az ide tartozó erdőrészetek felnyitott erdő kategóriába kerülnének átsorolásra, és külön erdőrészletbe kerülnének. Az elegyesség tekintetében a klimax társulások főfafajainak (kocsányos és kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk) kímélete nem cél, de a tájra jellemző pionír fafajok 10-20%-os elegyaránya megtartandó.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme érdekében egy famagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Felső-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetszerű erdők 100 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.

E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkének (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E28	Természetes, természetszerű és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E32	Örökerdő üzemmódra való áttérés.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrésztlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E49	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítés és a tuskózás elhagyása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. Megjegyzés: bükk, kocsánytalan tölgy, kocsányos tölgy, erdeifenyő, bibircses nyír, rezgő nyár.
E53	Természetes újulat esetében mesterséges felújítás nem alkalmazható.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: bükk, kocsánytalan tölgy, kocsányos tölgy, erdeifenyő, bibircses nyír, rezgő nyár.
E61	Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a tájhonos fafajok tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágy szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).

	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.
E80	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb egyedek kímélete.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. <i>Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyéül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a természetvédelmi őrszolgálattal egyeztetett módon.</i>
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység esetében élőhelyrekonstrukciót nem tervezünk.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A szálalás, illetve az örökerdő üzemmód a környék jellemző élőhelyének hosszú távú megőrzését célozza. A fahasználatok mellett fontos volna az egykori tradicionális erdőhasználatok (pl. alomszedés) folytatása, vagy azok hatásainak utánzása. Ezzel biztosítható az élőhely és a hozzá kötődő – a tájra kifejezetten jellemző – növényfajok hosszú távú megőrzése. Ugyanezt a célt szolgálja az elegyfajok alacsony elegyarányon való tartása, illetve a holtfa kíméletének hiánya is.

(a) Kezelési egység kódja: KE-20

(b) Kezelési egység meghatározása: Láposodó erdeifenyvesek

A láposodó erdeifenyves ma már csak a Szőce-Nádasdi-fennsíkon található meg, és itt is csak fragmentális kiterjedésben. A kezelési egységbe azok a pangóvízes erdeifenyvesek kerültek,

melyekben tőzegmoha-állományok is élnek. Mivel rendkívül érzékeny, kis kiterjedésű élőhelyekről van szó, ezért a megőrzését célzó kezelési egység magába foglalja a befoglaló élőhelyet is. A kezelési egységbe összesen 82,47 ha erdő tartozik. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- S4 Ültetett erdei- és feketefenyvesek × K2 Gyertyános-kocsánytalan tölgyesek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:--

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- sűrű csetkák (Eleocharis carniolica)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

tőzegmoha fajok (*Sphagnum* sp.), tarkaszövő (*Endromis versicolora*), apáca púposzövő (*Furcula bicuspis*), nagy színjátszólepke (*Apatura iris*), gyászlepke (*Nymphalis antiopa*), nagy daliáscincér (*Acanthocinus aedilis*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Igazán unikális, napjainkra drasztikusan visszaszorult élőhely, melyet akár kisebb erdészeti beavatkozások is igen érzékenyen érintenének. Ennek megfelelően az ide sorolt erdőrészeket láposodó foltjait, illetve az azokat körülvevő 50 m széles gyűrű által lefedett területen a gazdálkodást javasoljuk felhagyni, bennük csak természetvédelmi erdőkezelés megvalósítását javasoljuk. Ennek részeként gondoskodni kell a lecsapoló árkok megszüntetéséről, és időnként a záródó erdeifenyő foltok megbontásáról, továbbá a megjelenő zárterdei fafajok visszaszorításáról. Ezekben a foltokban a holtfa-készlet növelése sem cél, a tápanyagszegény körülmények fenntartása miatt. E területen gépi taposás nem engedhető meg.

Az 50 m széles gyűrűn kívül a folyamatos erdőborítás melletti gazdálkodás folytatható. Ezeken a területeken már nem cél az erdeifenyő állomány hosszú távú fenntartása, így a spontán megjelenő lombelegy megsegítése volna kívánatos. Hosszabb távon a cseres-kocsányos tölgyes élőhelyek rekonstrukciója volna az elérendő cél. Ezekben az állományrészekben kiemelten fontos természetvédelmi cél az állományok ökológiai állapotának javítása, fejlesztése. Ez alapvetően az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelésével (Védett területen legalább 30 m³/ha, míg fokozottan védett területen 50 m³/ha, melynek legalább 30%-a álló holtfa. Az elvárt mennyiség eléréséig minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó. Ezt követően a holtfa mennyisége fenntartandó.), az elegyfajok kíméletével és felkarolásával, a második lombkoronaszint és a cserjeszint kialakításával, illetve kíméletével, az állományok korának növelésével és a biotópfák (hektáronként legalább 6 db) hálózatának kialakításával, valósítható meg. Az elegyfajok kapcsán kívánatos volna legalább 30% elegyfaj jelenléte, melybe a tárgyalt élőhely esetén a csertölgy és kocsányos tölgy nem számít bele. Fontos külön hangsúlyozni a pionír fafajok szerepét is, melyek kímélete alapvető jelentőségű természetvédelmi szempontból. Erre különösen alkalmasak az erdőszegélyek, rézsűk, de az állományban szórtan megjelenő egyedek is kímélendők. A második lombkoronaszint kímélete kapcsán hangsúlyosan javasolt az alsószintű gyérítések teljes elhagyása.

Fontos feladat az inváziós, illetve intenzíven terjedő növényfajok visszaszorítása is. Az intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelendő az akác esete, melyre a tervezési területen jellemző, hogy cseres-tölgyesekben is spontán megjelenik, különösen akkor, ha ott valamilyen

beavatkozás történik. Ennek megfelelően a beavatkozások előtt a környékbeli akácegyedeket javasolt vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani. Ugyancsak fontos volna, az ellene való mihamarabbi fellépés, ha az adott állományban spontán megjelenik.

Mivel a láposodó foltok és az azokat körülvevő 50 m-es gyűrű kezelése markánsan eltér a befoglaló erdőrészlet fennmaradó részének kezelésétől, ezért szerepelnek a részletes javaslatok között első ránézésre ellentmondásos előírások.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme érdekében egy fmagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Felső-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat
- A Felső-Kemenesháti Erdőtervezési Körzet erdőterve: VA-06/AKF02/3171-10/2018. határozat

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészleteiben a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökerdő vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E04	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok populációinak, továbbá a természetes és természetsszerű erdők 100 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének korlátozása.
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmének figyelembe vételével.
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és az állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során az idegenhonos növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfa meghagyása.

E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkeinek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és bűvőhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.
E24	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Természetes-, természetszerű- és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
E32	Örökerdő üzemmódra való áttérés.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E47	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés elhagyása.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: erdeifenyő, kocsányos tölgy, mézgás éger, bibircses nyír, molyhos nyír, rezgő nyár.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. Megjegyzés: erdeifenyő, kocsányos tölgy, mézgás éger, bibircses nyír, molyhos nyír, rezgő nyár.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások

E70	mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E73	Inváziós faszárú növényfajok visszaszorítása során azok mechanikai eltávolítása a növények sikeres vegyszeres irtását követően.
E80	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb egyedek kímélete.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. <i>Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyéül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a természetvédelmi őrszolgálatlal egyeztetett módon.</i>
E87	Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód fenntartása.
E95	A talajszinten odúval rendelkező fák kivágása magas tuskó visszahagyásával, az odú megőrzésével.
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A tervezési terület unikális élőhelye, mely kialakulásának és fennmaradásának alapfeltétele a termőhely megfelelő vízellátottsága, vízállásos foltok megléte. Ezeket a termőhelyeket az intenzívebb gazdasági hasznosítás érdekében a legtöbb esetben lecsapoló árkokkal behálózták, így a vízháztartás alapvetően megváltozott. Az élőhely megőrzésének alapvető feltétele a termőhelyi viszonyok rekonstrukciója, vagyis a vízháztartás helyreállítása. Ennek érdekében a rekonstrukcióra kijelölt területeken a lecsapoló árkokat fel kell számolni.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A tervezési terület unikális erdei élőhelye, melynek megőrzése csak akkor garantálható, ha a láposodó foltokkal érintett állományfoltokat fatermesztést nem szolgáló üzemmódba átvezetik, és ott csak természetvédelmi erdőkezelést folytatnak. Ugyancsak alapvető feltétel a terület vízháztartásának helyreállítása, mely az élőhelynek, illetve a hozzá kötődő tőzegmohák fennmaradásának alapvető feltétele.

Az inváziós, illetve intenzíven terjedő növényfajok visszaszorítására tett javaslatok az élőhelyek kedvező állapotának megőrzése, illetve helyreállítása miatt szükséges. A tervezési területen a fehér akác spontán terjedése számottevő problémaként jelentkezik. Térnyerésének megakadályozása a termőhely-átalakító képessége, illetve az őshonos fajokat elnyomó képessége miatt alapvető feladat a jelölő élőhelyek hosszú távú fenntartása érdekében.

Az 50 m széles gyűrűn kívüli területeken a fenyőterületek átalakítása cseres-kocsányos tölgyessé az igen ritka jelölő élőhely területi kiterjedésének növelését célozza. A kezelési javaslatokban a holtfával, a hagyásfával és az elegyfajokkal kapcsolatban megfogalmazott javaslatok az erdő faji és szerkezeti változatosságának növelését, illetve az ezekhez kötődő állatfajok élőhelyeinek fejlesztését/megteremtését célozzák.

(a) Kezelési egység kódja: KE-21

(b) Kezelési egység meghatározása: Jellegtelen erdők

Szegényes fajkészlettel jellemezhető, többnyire vágásos üzemmódban kezelt erdők, amelyek a hosszú idő óta fennálló intenzív erdőművelés következtében messze állnak a természetszerű állapottól. Az ide sorolt állományok jelentős része valamely klímaregionális erdőtársulás (bükkös, gyertyános-kocsánytalan tölgyes) leromlott származéka. A lombkoronaszintben sokféle fafaj (lombos és fenyő egyaránt) megjelenik, közös jellemzőjük a hiányzó vagy igen fejletlen cserjeszint és a gyér, esetenként teljes hiányzó gyepszint. Ebbe a kezelési egységbe kerültek besorolásra a pionír fafajok (erdeifenyő, mézgás éger, bibircses nyír, rezgő nyár, kecskefűz) alkotta – jellemzően spontán kialakult – erdők is. A kezelési egységbe összesen 6420,52ha erdő tartozik. A kezelési egység 86%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- P1 Őshonos fafajú fiatalosok
- P3 Újonnan létrehozott, őshonos vagy idegenhonos fafajú fiatal erdősítés
- P8 Vágásterületek
- RA Őshonos fajú facsoportok, fasorok, erdősávok
- RB Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők
- RC Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők
- RDa Őshonos lombos fafajokkal elegyes fenyves származékerdők

- RDb Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6410 Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)
- 9130 Szubmontán és montán bükkösök (Asperulo-Fagetum)
- 91E0 * Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Pandion, Alnion incanae, Salicion albae) (kiemelt jelentőségű élőhely)
- 91G0 * Pannon gyertyános-tölgyesek Quercus petraea-val és Carpinus betulus-szal (kiemelt jelentőségű élőhely)

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)
- fekete harkály (*Dryocopus martius*)
- lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Ezen jellegtelen, alacsonyabb természetességi állapotú állományokban alapvető természetvédelmi cél a természetesség növelése, illetve hosszabb távon valamely jelölő erdei élőhellyé való alakítás.

A kezelési egységbe sorolt élőhelyek esetében kiemelten fontos természetvédelmi cél az állományok ökológiai állapotának javítása, fejlesztése. Ez alapvetően az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelésével (védett területen legalább 30 m³/ha, míg fokozottan védett területen 50 m³/ha, melynek legalább 30%-a álló holtfa. Az elvárt mennyiség eléréséig minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó. Ezt követően a holtfa mennyisége fenntartandó), az elegyfajok kíméletével és felkarolásával, a második lombkoronaszint és a cserjeszint kialakításával, illetve kíméletével, az állományok korának növelésével és biotópfák (hektáronként legalább 6 db) hálózatának kialakításával, valósítható meg. Fontos hangsúlyozni a pionír fafajok szerepét is, melyek kímélete alapvető jelentőségű természetvédelmi szempontból. Erre különösen alkalmasak az erdőszegélyek, rézsűk, de az állományban szórtan megjelenő egyedek is kímélendők. A második lombkoronaszint kímélete kapcsán hangsúlyosan javasolt az alsószintű gyérítések teljes elhagyása.

Fontos feladat az inváziós, illetve intenzíven terjedő növényfajok visszaszorítása is. Az intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelő az akác esete, melyre a tervezési területen jellemző, hogy cseres-tölgyesekben is spontán megjelenik, különösen akkor, ha ott valamilyen beavatkozás történik. Ennek megfelelően a beavatkozások előtt a környékbeli akácegyedeket javasolt vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani. Ugyancsak fontos volna, az ellene való mihamarabbi fellépés, ha az adott állományban spontán megjelenik.

Az idesorolt erdőrészletek közül a középkorúak, illetve annál fiatalabbak kezelését javasolt úgy végezni, hogy azok az örökzöld üzemmódba átvezethetők legyenek. Az idősebb állományokban a hosszan elnyújtott fokozatos felújító vágás mellett történő véghasználat javasolt, melyet követően az új állomány nevelése a fentiek szerint végzendő.

A fiatalosokban, illetve a fiatal állományokban a nevelővágásokat úgy kell végezni, hogy az erdőrészletben minimum 30% elegyfaj maradjon (a tervezési területen klimax társulások állományalkotó fafajin kívül). A későbbi nevelővágásokat változó eréllyel kell elvégezni, és az erdőben a második lombkoronaszint kialakulását elő kell segíteni.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme

érdekében egy famagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Alsó-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2012. január 1. - 2021. december 31. 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet
- Felső-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat
- Szentgyörgyvölgyi Erdőtervezési Körzet erdőterve: 2016. január 1. – 2025. december 31. 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet
- A Felső-Kemenesháti Erdőtervezési Körzet erdőterve: VA-06/AKF02/3171-10/2018. határozat

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E08	Rakodó, depónia kialakításának területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E10	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása az inváziós növényfajok eltávolítására vonatkozó tevékenység kivételével.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkenek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és bűvőhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó

	lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E28	Természetes, természetyszerű és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
E32	Örökerdő üzemmódra való áttérés.
E36	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E37	Tájhonos fafajú állományok véghasználat során az idős állományban legalább 5% területi lefedettséget biztosító hagyásfa csoport (mikroélőhely) visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló formájában.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E49	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítés és a tuskózás elhagyása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E53	Természetes újulat esetében mesterséges felújítás nem alkalmazható.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E61	Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a tájhonos fafajok tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése.
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágú szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a

	gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: élekciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E80	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb egyedek kímélete.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. <i>Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyeül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a természetvédelmi őrszolgálatlal egyeztetett módon.</i>
E95	A talajszinten odúval rendelkező fák kivágása magas tuskó visszahagyásával, az odú megőrzésével.
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt erdőket a termőhelytől függően 9130 Szubmontán és montán bükkösökké, 91G0 * Pannon gyertyános-tölgyesekké, 91M0 Pannon cseres-tölgyesekké, a 91E0 * Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdökké vagy 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdökké szükséges átalakítani (részletesebben a 3.2.2. fejezetben).

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós növényfajok visszaszorítása az élőhelyek kedvező állapotának megőrzése, illetve helyreállítása miatt szükséges. A tervezési területen a fehér akác spontán terjedése számottevő problémaként jelentkezik, mely különösen a vágásterületeken jellemző, de a zártabb állományokba és azok szegélyeibe is behatol. Térnyerésének megakadályozása a termőhely-átalakító képessége, illetve az őshonos fajokat elnyomó képessége miatt ugyancsak alapvető feladat a jelölő élőhelyek hosszú távú fenntartása érdekében.

A kezelési javaslatokban a holtfával, a hagyásfával és az elegyfajokkal kapcsolatban megfogalmazott javaslatok az erdő faji és szerkezeti változatosságának növelését, illetve az ezekhez kötődő állatfajok (köztük jelölő fajok) élőhelyeinek fejlesztését/megteremtését célozzák.

A tárgyalt gazdálkodási módszerekkel hosszabb távon a jellegtelen erdők jelentős része jelölő élőhellyé alakítható.

(a) Kezelési egység kódja: KE-22

(b) Kezelési egység meghatározása: Kultúrfenyvesek

Azok a fenyőállományok kerültek ebbe a kezelési egységbe, melyekben a fenyőfaj(ok) (fajtól függetlenül) elegyaránya legalább 70%. A vizsgált területen igen elterjedt élőhely-csoport. Számos típusuk létezik, mindegyikre jellemző az erős emberi behatás, a szerkezeti elemekben és fajokban való szegénység, uniformizálódás. A kezelési egységbe összesen 12885,98 ha erdő tartozik. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- S4 Ültetett erdei- és feketefenyvesek
- S5 Egyéb ültetett tájidegen fenyvesek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 91E0 * Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (kiemelt jelentőségű élőhely)

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:--

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Általánosságban kijelenthető, hogy a tervezési területen – a mészkerülő és a láposodó erdőfenyvesek kivételével – nem cél az erdőfenyő uralta élőhelyek fenntartása, az erdőfenyő

jelenléte mint elegyfaj volna kívánatos. Ennek megfelelően természetvédelmi szempontból ezek valamely jelölő élőhelyé váló átalakítása volna a legkedvezőbb. Hogy konkrétan melyikké, azt a termőhelyi adottságok határozzák meg, de általánosságban bükkösök, gyertyános-tölgyesek vagy cseres-kocsányos tölgyesek jöhetnek szóba, de helyenként a pataksmenti ligeterdők is érintettek. A kategóriába sorolt állományok kezelése az állományalkotó fajtól függően némileg eltérő lehet. A nagy területen pusztuló kultúrlucosok esetében az átalakítást javasolt a pusztulás ütemében végezni tarvágást követő mesterséges erdőfelújítással. A kultúr vörösfenyvesek esetében nem feltétlenül szükséges a tarvágásos állománycseréje. Javasolt inkább hosszabb távra elnyújtva, a folyamatos erdőborítás fenntartása mellett, változatos lékek nyitásával elvégezni azt. A kultúr erdeifenyvesek esetében is elsősorban a folyamatos erdőborítás mellett történő átalakítás a preferált beavatkozás. E során az állományokban már jelenlévő elegyfajok kímélete alapvető cél, tehát az előhasználatok során ezek javára kell dolgozni. Azokban a kultúr erdeifenyvesekben, melyek a fenti módszerekkel bármely ok miatt nem alakíthatók át (pl. a változatos lombelegy hiánya miatt), a tarvágást követő állománycseréje a javasolt beavatkozás.

Az állományok fafajcseréje mellett további cél az erdők szerkezetgazdagságának növelése is, így a már jelenlévő holtfa, mikroélőhelyek és biotópfák kímélete itt is fontos. A holtfa esetében az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelése is cél (védett területen legalább 30 m³/ha, míg fokozottan védett területen 50 m³/ha, melynek legalább 30%-a álló holtfa. Az elvárt mennyiség eléréséig minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó. Ezt követően a holtfa mennyisége fenntartandó). Az elegyes állományok kialakítására általános szabályként javasolható, hogy 20-30% változatos, őshonos lombelegy és ugyanennyi erdeifenyő elegy jelenléte volna kívánatos.

Fontos feladat az intenzíven terjedő növényfajok visszaszorítása is. Az inváziós, illetve intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelandó az akác esete, melyre a tervezési területen jellemző, hogy az érintett erdőkben spontán megjelenik, különösen akkor, ha ott valamilyen beavatkozás történik. Ennek megfelelően a beavatkozások előtt a környékbeli akácegyedeket javasolt vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani. Ugyancsak fontos volna, az ellene való mihamarabbi fellépés, ha az adott állományban spontán megjelenik.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme érdekében egy famagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Alsó-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2012. január 1. - 2021. december 31. 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet
- Felső-Őrség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat
- Szentgyörgyvölgyi Erdőtervezési Körzet erdőterve: 2016. január 1. – 2025. december 31. 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet
- A Felső-Kemenesháti Erdőtervezési Körzet erdőterve: VA-06/AKF02/3171-10/2018. határozat

b) Javasolt előírások:

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkenek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E22	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m ³ /ha, kifejezetten vastag (többségében 30 cm mellmagassági átmérő feletti) odvas, böhönc, fészkelő- és bújóhelynek alkalmas élő fák kijelölése és folyamatos fenntartásának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
E30	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
E31	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E48	Mesterséges felújítás, illetve pótlás esetén géppel részleges talaj-előkészítés.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E54	Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során a természetes cserje- és lágyszárú szint kímélete, valamint a talajtakaró megóvása.

E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a tájhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágy szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
E74	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E74	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezés kizárólag indokolt esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) történő elvégzése.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: élekciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E77	Az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedeinek eltávolítása során tekintettel kell lenni a túlzott mértékű kitermelés okozta lékesedés elkerülésére a kitermelésre kerülő egyedek kijelölésével vagy a kitermelt idegenhonos fajok egyedeinek helyén, kézi munkával, talaj-előkészítés nélkül, mesterséges felújítás elvégzésével.
E78	A természetvédelmi szempontból értékes gyepterületekkel érintkező állományok esetében a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett szélességben erdőszegély kialakítása.
E80	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E84	Fakitermelés tervezése során az érintett erdőrészek korosztály-eloszlásának javítása. Térben változó erélyű nevelővágások végzése, az alsó szint és az átlagkornál fiatalabb

	egyedek kímélete.
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. <i>Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyéül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a természetvédelmi őrszolgálatlal egyeztetett módon.</i>
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységen belül élőhelyrekonstrukcióra van szükség, a termőhelynek megfelelő lombos fafajok visszahozatalával, a potenciális természetes erdőtársulás kialakításával (részletesebben a 3.2.2. fejezetben).

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési javaslatok az élőhelyrekonstrukció érdekében, a potenciális természetes erdőtársulás visszahozatalát célozzák. A holtfa, a mikorélőhelyek és az őshonos elegyfajok kímélete, illetve az inváziós fajok visszaszorítása az erdőhöz kötődő állatfajok életfeltételeit, illetve a helyreállítandó élőhely „induló szerkezetgazdagságát” biztosítják.

(a) Kezelési egység kódja: KE-23

(b) Kezelési egység meghatározása: Idegenhonos fafajú faállományok

A kezelési egységbe tartoznak az idegenhonos lombos fafajok alkotta erdők, illetve a nemesnyárasok. A kategóriában a legnagyobb jelentőséggel a vöröstölgyesek, illetve az akácosok bírnak. Kisebb, de nem elhanyagolható területet foglalnak el a nemesnyárasok. A tervezési területen előforduló további – csekély kiterjedésű – állománytípusok az amerikaikörisések, az ezüstjuharosok és a feketediósok. A kezelési egységbe nem csak az elegyetlen állományok kerültek, hanem azok az erdők is, melyekben a fenti fajok jelentősebb elegyaránnyal vannak jelen. A kezelési egységbe összesen 634,03 ha erdő tartozik. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- S1 Ültetett akácosok

- S2 Nemesnyárasok
- S3 Egyéb tájidegen lombos erdők
- S6 Nem őshonos fafajok spontán állományai
- S7 Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok

Érintett Natura 2000 élőhelyek:--

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:--

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt minden erdőrészlet esetében cél a termőhelynek megfelelő természetszerű erdővé alakítás. Az elegyetlen állományok esetében ez teljes állománycserével érhető el. Azokban az erdőrészletekben, melyekben őshonos fafajok is előfordulnak, az átalakítást ezek kímélete mellett javasolt elvégezni.

Az inváziós, illetve intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelendő az az akác, illetve az akácosok esete. Mivel a kisebb bolygatások hatására is intenzív terjedéssel reagál, a beavatkozások előtt javasolt az akácegyedeket vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani.

A kezelési egység által érintett területen előforduló vízforrások, vízbázisok védelme érdekében egy famagasságnyi sugarú körben folyamatos erdőborítást javasolt biztosítani, közvetlen közelükben közelítőnyom nem jelölhető ki.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
- Alsó-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2012. január 1. - 2021. december 31. 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet
- Felső-Örség Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve: 2018. január 1. - 2027. december 31. VA-06/AKF02/7148-1/2018. határozat
- Szentgyörgyvölgyi Erdőtervezési Körzet erdőterve: 2016. január 1. – 2025. december 31. 45/2015. (VII. 28.) FM rendelet
- A Felső-Kemenesháti Erdőtervezési Körzet erdőterve: VA-06/AKF02/3171-10/2018. határozat

b) *Javasolt előírások:*

Kód	Erdőterületekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfa meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.

E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészéknek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E24	Az erdőrészeteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
E30	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
E31	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása.
E41	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozás megállapítása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E54	Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása.
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. Megjegyzés: a konkrét fafajokat a termőhely függvényében kell meghatározni.
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a tájhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E67	Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújításának elhagyása, azok más művelési ágban (pl. gyp) történő hasznosítása.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágy és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag

	keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E77	Az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedeinek eltávolítása során tekintettel kell lenni a túlzott mértékű kitermelés okozta lékesedés elkerülésére a kitermelésre kerülő egyedek kijelölésével vagy a kitermelt idegenhonos fajok egyedeinek helyén, kézi munkával, talaj-előkészítés nélkül, mesterséges felújítás elvégzésével.
E81	Faanyag mozgatása csak kemény (száraz vagy fagyott) talajviszonyok mellett.
E86	A letermelt faanyag április 30-ig történő elszállítása a xilofág rovarfajok védelme érdekében. <i>Megjegyzés: A közösségi jelentőségű xilofág rovarok élőhelyéül szolgáló területen kitermelt vagy készletezett faanyag – időjárási és útviszonyokat is figyelembe véve - április végéig történő kiszállítása javasolt. A nagy lerakatok helyett kisebb sarangok összeállítása, illetve árnyékos helyre történő készletezése javasolt, a természetvédelmi őrszolgálatkal egyeztetett módon.</i>
Vadgazdálkodási előírás-javaslatok	
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységen belül élőhelyrekonstrukcióra van szükség, a termőhelynek megfelelő lombos fafajok visszahozatalával, a potenciális természetes erdőtársulás kialakításával (részletesebben a 3.2.2. fejezetben).

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az idegenhonos lombos fafajok visszaszorítása, idegenhonosságuk, jelentős termőhelyátalakító képességük, inváziós tulajdonságuk miatt az erdőnevelések és erdőfelújítások során mindenképpen indokolt. Az akáccal elegyes gyertyános-kocsánytalan tölgyes állományok természetességének javítása a vertikális és horizontális szerkezet differenciálásával, az árnyaló második lombkoronaszint megtartásával/kialakításával, az akácelegy lehető legsürgősebb eltüntetésével, a cserjeszint kíméletével, a további inváziós fajok visszaszorításával érhető el. A holtfa, a mikorélőhelyek és az őshonos elegyfajok kímélete, illetve az inváziós fajok visszaszorítása az erdőhöz kötődő állatfajok életfeltételeit, illetve a helyreállítandó élőhely „induló szerkezetgazdagságát” biztosítja.

(a) Kezelési egység kódja: KE-24

(b) Kezelési egység meghatározása: fás vagy cserjés foltok és sávok

Nagyon változatos eredetű és megjelenésű élőhelyekből álló kezelési egység, amely magában foglalja a cserjésedett vagy fásodóban lévő hajdani gyepek és szántókat is, ha azok már döntően fásszárú növényzettel borítottak. Ide tartoznak a gyepek és szántók közti, utak menti fa- és cserjesorok is, valamint a nyílt élőhelyekbe beékelődő fa- és cserjefoltok. Általában kis kiterjedésű élőhelyfoltok alkotják, melyek nem rendelkeznek erdőtervvvel. Összesen 453 élőhelyfolt tartozik a kezelési egységbe, 248 ha kiterjedésben. A kezelési egység 98%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre esik.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- P2a Üde cserjések
- P2b Galagonyás-kökényes cserjések

Érintett Natura 2000 élőhelyek:--

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- töviszúró gébics (*Lanius collurio*)
- karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*)
- füleskuvik (*Otus scops*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységbe tartozó élőhelyek többségében nem folyik gazdálkodás. Mivel általában nem erdő művelési ágú területek, így üzemtervvel sem rendelkeznek, hasznosításuk kevésbé szabályozott, egyedi engedélyekhez vagy bejelentésekhez kötődik. Mivel nagyban hozzájárulnak a táji léptékű élőhelydiverzitás fenntartásához, ráadásul számos védett állatfajnak nyújtanak élőhelyet vagy éppen ökológiai folyosót az alkalmas élőhelyfoltok között, megőrzésük fontos feladat. Kiemelten vonatkozik ez a gyepek és szántók közé ékelődő fasorokra és cserjesávokra, amelyek pl. a sárga gypjasszövő vagy a töviszúró gébics és karvalyposzáta legfontosabb élőhelyeit jelentik. Amennyiben szántók vagy gyepek erdősülése révén jöttek létre, az eredeti élőhely helyreállítása csak kivételes esetben fogadható el, pl. ha két értékes élőhelyfolt összekapcsolása miatt szükséges. Minden egyéb esetben folyamatos jelenlétükre kell törekedni, így levágásuk legfeljebb szakaszosan képzelhető el, mindig hagyva elegendő mennyiséget belőlük. Cserjeirtás és fakitermelés csak a madarak fészkelési időszakán kívül, augusztus 15. és február 28. között végezhető.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

(a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

(b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős, vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkének (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E33	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágú szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.

	• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E72	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók az agresszívan terjedő fajok visszaszorítására.
E88	Fakitermelés csak augusztus 15. és február 28. között végezhető.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Mezőgazdasági parcellák között, illetve gyep és szántóföldi területek között őshonos cserjesávok és facsoportok telepítését javasoljuk. Illetve a már meglévő hasonló elhelyezkedésű facsoportok kíméletét szorgalmazzuk (részletesebben a 3.2.2. fejezetben).

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az érintett élőhelyek állapotának javítása az őshonos fafajok javára történő szelektálás és felújítás, az idős faegyedek kímélete, az elegyesség növelése és az inváziós, illetve intenzíven terjedő fafajok, elsősorban a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) visszaszorításának útján érhető el.

3.2.1.2.3. Vadgazdálkodás

A tervezési területen a élőhely fennmaradását veszélyeztető nagyvadállomány nagyvadállomány károkat okoz a gyepekben, az erdők aljnövényzetében és rendkívül nehezíti teszi az erdők természetes felújítását. A vaddisznó és kisebb mértékben a vörös róka jelentős predációs nyomással bír a földön fészkelő védett és jelölő madárfajokra. A probléma országos jelentőségű, a nagyvadállomány apasztása lokálisan nem elegendő. A gyepek megőrzéséhez, az erdők természetességének növeléséhez és a folyamatos erdőborítás melletti gazdálkodáshoz a nagyvadlétszámot az erdő ökológiai eltartóképesége alá kell szorítani oly módon, hogy védett és veszélyeztetett élőlények állományait, élőhelyek fennmaradását és az erdőfelújítások sikerességét kerítés hiányában ne veszélyeztesse. Az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről szóló 12/2018. (VII. 3.) AMrendeletből az alábbi nagyvadfajokra vonatkozó állománykezelési előírásokat emeljük ki:

Gímszarvas

A vadgazdálkodási tájegységben a gímszarvasállomány mennyiségét tekintve jelentős. A jelentett létszámok és a teríték alapján országosan a felső negyedben helyezkedik el. Az állomány minősége a trófeabírálati adatok alapján a vadgazdálkodási tájegységek között a középső harmadban helyezkedik el. Az állomány minősége országos viszonylatban közepes/jó. A vadászati nyomást célszerű fokozatosan emelni olyan szintre, hogy 10 éven belül a vadgazdálkodási tájegység becsült gímállománya a fenntartandó legkisebb és az élőhelyet nem veszélyeztető legmagasabb szabadterületi létszám közé (12,25 db/1000 ha) csökkenjen.

Őz

A mennyiségi jellemzőket nézve az őz jelentősége közepes. A jelentett létszám alapján az alsó negyedben, a terítéket tekintve pedig a felső negyedben található. Az agancsok minősége gyenge. Az állomány minősége a trófeabírálati adatok alapján a vadgazdálkodási tájegységek között az alsó negyedben, az utolsó helyen helyezkedik el, gyenge az állomány. A terítéket célszerű fokozatosan növelni addig az egyensúlyi állapotig, amikor az őzállomány hasznosításának mértéke és a hasznosítás összetétele is biztosítja a vadgazdálkodási tájegység területén célként meghatározott 23 db /1000 ha létszám fenntartását.

Vaddisznó

Az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj területén a vaddisznó szabad területi létszámát a következő 10 évben a 2017-ben becsült létszámnak legalább felére (40-60%-kal) kell csökkenteni és a továbbiakban 7,5 db vaddisznó 1000 hektáronkénti szinten tartani a létszámot.

8. táblázat Az 504-es számú vadgazdálkodási táj tervezett és becsült állományadatai

	Fenntartandó állománylétszám		Fenntartható állománylétszám		Becsült állománylétszám (2019)	
	Összesen (db)	Sűrűség (db/1000 ha)*	Összesen (db)	Sűrűség (db/1000 ha)*	Összesen (db)	Sűrűség (db/1000 ha)*
Gímszarvas	1700	9,43	2900	16,08	4548	25,22
Őz	3400	18,86	4900	27,17	5554	30,80
Vaddisznó	800	4,44	1900	10,54	2874	15,93

* Az 504-es számú vadgazdálkodási tájegység 180 314 ha-nyi területére számolva

Fontosnak tartjuk, hogy az állománylétszámok a tervezett maximum és minimum értékek között a mediánban legyenek meghatározva, mert a vadállománybecslések nagyon pontatlanok és

jelentős szórást mutatnak.

Kiegészítő intézkedésként javasoljuk a vadföldek létrehozásának és fenntartásának támogatását is, hogy a vad általi nyomás csökkenhessen az egyéb élőhelyeken. Az apróvadállomány ugyanakkor nem gyakorol jelentős hatást a jelölő értékekre. Vadföldek létesítését a növényzet télen történő fennhagyásával és 2 m széles szegélyvegetáció extenzív kaszálásával javasoljuk oly módon, hogy monokultúra alkalmazása esetén adott kultúrnövény egybefüggő területe ne legyen nagyobb 2 hektárnál.

A 269/2007. (X.18.) Korm. rend. 4.§ (5) bekezdése értelmében vadgazdálkodási létesítmény elhelyezésére csak a vadászati hatóság engedélye mellett van lehetőség. A gyepterületen „szóró” elhelyezése természetvédelmi szempontból nem támogatható. Egyéb vadászati létesítmények - les, vadbefogó udvar stb.- elhelyezése egyedi elbírálás mellett, a jelölő élőhelyek károsodását megakadályozó egyedi korlátozásokkal engedélyezhető. Vadászati létesítmény elhelyezésekor annak megközelítését már létező nyomvonalon vagy oly módon kell megoldani, hogy a gyepterületen gépjárművel való tartamos közlekedés ne okozza annak feltörését, felcsapázását. A földön fészkelő madarak, illetve az apróvad szaporulatának védelme érdekében támogatandó a vadászható emlős és szárnyas ragadozók engedélyezett módszerekkel történő visszaszorítása.

Vadkárelhárító kerítések

Vadkárelhárító kerítések létesítését az állomány optimális szintre való csökkentése után nem javasoljuk. Hosszú távon a kerítések számának csökkentését tartjuk kívánatosnak. A kerítések csökkentik a vad élőhelyét, koncentrálják a mozgását, ezáltal növelve a kerítetlen területekre jutó vadsűrűséget és okozott terhelést, amely további kerítések létesítését vonják maguk után elindítva egy öngerjesztő folyamatot. A kerítések nem kívánatos tájképi elemek és bontásuk gyakori elmaradása esetén kellemetlen hulladékként maradnak a természeti környezetben. A folyamatos erdőborítás előretörésével a felújítási kötelezettség alá eső területek is várhatóan csökkenni fognak, amellyel párhuzamosan az erdővédelmi kerítések térfoglalása és szerepe is csökkenni fog.

További intézkedési javaslatok

A vadgazdálkodók számára javasoljuk tartós vadkíméleti területek alkalmazását, ahol a vad nyugalma hatékonyan tudják biztosítani. Ennek jelentősége – a vadgazdálkodó egyéb érdekein felül – az olyan nagyméretű, több száz egyedet számláló szarvascsapatok kialakulásának elkerülésében játszik fontos szerepet, amelyek mozgásuk során órák alatt képesek értékes élőhelyeket, teljes erdősítéseket, gabonavetéseket stb. teljesen tönkre tenni. Szintén ebből az okból kifolyólag javasoljuk az 1-2 állományapasztó társas vadászat helyett egyéni vadászatok (lesvadászat, cserkelés stb.) alkalmazását.

(a) Kezelési egység kódja: KE-25

(b) Kezelési egység meghatározása: Rába folyó

A kezelési egységbe kizárólag a Rába folyó medrét soroltuk, a benne található zátonyokkal és partmenti iszapnövényzettel együtt. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti terület részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytipusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- II Üde természetes pionír növényzet
- U8 Folyóvizek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 3130 Oligo-mezotróf állóvizek Littorelletea uniflorae és/vagy Isoeto-Nano-juncetea vegetációval

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*)
- sávós bődöncsiga (*Theodoxus transversalis*)
- tompa folyamkagyló (*Unio crassus*)
- magyar bucó (*Zingel zingel*)
- német bucó (*Zingel streber*)
- ingola fajok (*Eudontomyzon* spp.)
- selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*)
- ragadozó őn (*Aspius aspius*)
- törpecsík (*Sabanejewia aurata*)
- homoki küllő (*Gobio kessleri*)
- függő cinege (*Remiz pendulinus*)
- billegető cankó (*Actitis hypoleucos*)
- jégmadár (*Alcedo atthis*)
- hegyi billegető (*Motacilla cinerea*)
- törpegém (*Ixobrychus minutus*)
- partifecske (*Riparia riparia*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

Keffermüller-denevérszárnyú-kérész (*Oligoneuriella keffermuellerae*), sápadt denevérszárnyú-kérész (*Oligoneuriella pallida*), rábai kérész (*Neoephemera maxima*), drávai tegzes (*Platyphylax frauenfeldi*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A Rába a vízlépcsők, a települések és a hidak közvetlen érintett védelmi területeit kivéve természetközeli állapotúnak tekinthető, ahol nincsenek akadályoztatva a természetes mederfejlődési folyamatok. Elsődleges cél tehát a jelenlegi kedvező ökológiai állapot hosszútávon történő fenntartása a természetvédelmi és árvízvédelmi célok összehangolásával. Ennek megfelelően az alábbi javaslatokat tartjuk fontosnak:

Vízkárelhárítási tevékenységek:

- Legfeljebb a lefolyást gátló fák és uszadék eltávolítása javasolt. Ez alól kivételt képeznek a vízi létesítmények al- és felvízi oldalának 500-500 méteres szakaszai, valamint a települések belterületeinek be- és kivezető 500 m-es szakaszai.
- A jövőben újonnan létesítendő homok és kavicsbányászati tevékenység nem javasolt, a kavicszátonyok érintetlenül hagyandóak. Mederkotrás nem javasolt, ez alól kivételt képez a vízi létesítmények (pl. hidak, duzzasztógátak) közvetlen környezete.
- A mederben és a partok mentén növényzetirtás kerülendő. Ez alól kivételt képeznek a vízi létesítmények al- és felvízi oldalának 500-500 méteres szakaszai, a települések belterületeinek be- és kivezető 500 m-es szakaszai, valamint az inváziós fajokkal fertőzött területrészek. Inváziós növényfajok irtása kizárólag mechanikus módszerrel vagy a vízi szervezetekre nem veszélyes vegyszerrel lehetséges.
- A mederben végzett mederbiztosítási, partbiztosítási tevékenység kerülendő. Ez alól kivételt képeznek a vízi létesítmények al- és felvízi oldalának 500-500 méteres szakaszai, valamint a települések belterületeinek be- és kivezető 500 m-es szakaszai.
- A szabad folyású szakaszokon az iszapolási, kotrási tevékenység kerülendő. Ez alól kivételt képeznek a vízi létesítmények al- és felvízi oldalának 500-500 méteres szakaszai, valamint a belterületi szakaszok.
- A duzzasztó művek felvízi, lassú áramlású, ill. pangóvízi állapottal jellemezhető szakaszain a feliszapolódás csökkentésére fenntartó kotrások elvégzése szükséges. Ennek ideje nem eshet egybe a halak ívási időszakával.
- Lassú áramlású, homokos mederrészek területén a beavatkozás kerülendő, a halak ívása szempontjából az ilyen típusú élőhelyek fenntartása, kialakulásának elősegítése szükséges. Az ilyen élőhelyek kialakulását a természetes mederfejlődési folyamatok biztosításával lehet elérni. A természetes mederfejlődési folyamatok alapvető feltétele a mederstabilizálás, ill. a partvédő művek megszüntetése.
- Sodrottabb szakaszok, finom kavicsos-sóderes medreinek fenntartásának, kialakulásának elősegítése szükséges.
- A bentikus és/vagy litofil fajok védelme érdekében a munkálatokat az ívási, illetve a zsenge ivadék megerősödése utáni, valamint a téli veremelés megkezdése előtti időszakra, július 1. és október 31. közé szükséges időzíteni.
- A partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőhelyeinek védelme érdekében, a meredek, leszakadt partfalakat meg kell őrizni, becserjésedés esetén ezek bozótmentesítése szükséges.

Hosszirányú átjárhatóság:

- Hosszabb távon megvizsgálandó a duzzasztóművek felszámolásának, az akadályok megszüntetésének lehetősége. Újabb duzzasztók kialakítása nem kívánatos, kizárólag olyan energiahasznosítás fogadható el, amely jelentősen nem változtatja meg az áramlási viszonyokat.
- A meglévő duzzasztóművek közül a magyarlaki esetében van szükség a hallépcső továbbfejlesztésére, mert ez jelenleg nem működik hatékonyan. Fontos az alsószőlőki hallift és a szentgotthárdi hallépcső hatékonyságának folyamatos monitorozása is. A hallépcsőket lehetőleg egész éven át, de legalább március-október között üzemeltetni kell.
- A hallépcsők az idegenhonos inváziós fajok (pl. amerikai jelzörák) terjedését is megkönnyíti. Ezen fajok koncentrációját a hallépcsőkben, illetve csónakcsúszdákban ki kell használni a gyérítésükre, hogy ezzel is akadályozzuk a terjedésüket.
- A meglévő duzzasztóművek esetében, a természetes vízjárási viszonyokhoz leginkább

haszonlatos állapot kialakítása ökológiai szempontból szükségszerű, ezért elengedhetetlen a műtárgyak üzemrendjének felülvizsgálata. Szükséges a műtárgyak átalakítása, hidraulikai, áramlási feltételeinek, a természetvédelmi szempontokat prioritásként kezelő üzemrendjének kialakítása az ökológiai vízigény folyamatos biztosítása céljából.

Keresztirányú átjárhatóság:

- A kezelési egység területén extenzíven kezelt part menti pufferzóna kialakítására van szükség. Ennek érdekében mindkét parton legalább 50 m széles erdős vagy gyepes sávot kell kialakítani.
- A partmenti, litorális régióban a fásszerű vegetáció irtása kerülendő, a felújítás elvégzését hazai honos fajokkal kell elvégezni. A lefolyást gátló uszadék és holtfa eltávolítása ugyanakkor a folyó 6 m-es parti sávjában megengedhető.
- A kezelési egység teljes területén az idegenhonos fajok telepítésének teljes tilalma szükségszerű.
- A kezelési egység teljes területén az inváziós, illetve idegenhonos halfajok (*Ameiurus nebulosus*, *Carrasius gibelio*, *Oncorhynchus mykiss*, *Salvelinus fontinalis*, *Pseudorasbora parva*) egyedszámának minimalizálása, folyamatos gyérítése szükséges.
- A tervezési területen a vízfolyásba jutó szennyvíz mennyiségének minimalizása és hosszabb távon annak megszüntetése javasolt.
- A területen található szennyvíztelepek hatékonyságának növelése szükségszerű a vízminőség javítása érdekében.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása, idegenhonos halfaj nem telepíthető. <i>Megjegyzés: Mivel az idegenhonos fajok telepítését az 1996. évi LIII. törvény 14. §-a természetes és természetközeli állapotú vizek esetében általánosan megtiltja, ennek kapcsán a tilalom hatékony érvényesítése a cél.</i>

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Magán a vízfolyáson nincs szükség rekonstrukcióra, viszont a partmenti élőhelyek esetében szükséges az extenzíven kezelt pufferzóna kialakítása. A jelenlegi tulajdonviszonyok miatt azonban ennek nincs rövidtávon realitása. A hosszirányú átjárhatóság biztosítása érdekében a magyarlakai hallépcső átalakítására van szükség.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A Kezelési egységet a sporthorgászat és a víziturizmus érintik, amelyekkel kapcsolatban a 3.2.1.1 fejezetben adtunk meg kezelési javaslatokat.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Az idegenhonos halfajok előretörésével a víztest halállományának természetessége csökken, a víztest ökológiai minőségi állapota az adott víztest referencia állapotához viszonyítva kedvezőtlen irányba változik. Az idegenhonos halfajok a legtöbb esetben igen erős kompetíciós képességgel bíró, széles toleranciaspektrumú fajok, melyek megjelenése és állományainak megerősödése a legtöbb esetben őshonos halfajok visszaszorulását, állományaik egyedsűrűségének csökkenését vonja maga után.

(a) Kezelési egység kódja: KE-26

(b) Kezelési egység meghatározása: Kisvízfolyások

A tervezési terület összes, állandó vízü patakját ide soroltuk: Szölnöki-patak, Szakonyfalui-patak, Grajka-patak, Hársas-patak, Huszászi-patak, Lugos-patak, Magyarlaki-patak, Vörös-patak, Berki-patak, Zala, Magyarósi-patak, Szentjakabi-patak, Szőce-patak, Kerka-patak, Kerka-patak, Szentgyörgyvölgyi-patak. Nagyon kis mederszélességük miatt ezek a vízfolyások többnyire nincsenek foltszerűen lehatárolva az élőhelytérképen, így a kezelési egység megjelenítése nem lehetséges. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytípusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- U8 Folyóvizek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 3260 Alföldektől a hegyvidékekig előforduló vízfolyások *Ranunculion fluitantis* és *Callitriche-Batrachion* növényzettel

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- balkáni hegyiszitakötő (*Cordulegaster heros*)
- folyami rák (*Astacus astacus*)
- szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus*)
- ingola fajok (*Eudontomyzon* spp.)
- hegyi billegető (*Motacilla cinerea*)
- függő cinege (*Remiz pendulinus*)
- törpegém (*Ixobrychus minutus*)
- jégmadár (*Alcedo atthis*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok: karéliei-kérész (*Eurylophella karelica*), sötét hegyiszitakötő (*Cordulegaster bidentata*), csermely szitakötő (*Onychogomphus forcipatus*), négypúpú karmosbogár (*Macronychus quadrituberculatus*), fűrges cselle (*Phoxinus phoxinus*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egység állapotát és az ott élő jelölő értékeket alapvetően három tevékenység befolyásolja jelentős mértékben: vízkárelhárítási célú mederfenntartási munkálatok, tisztított szennyvíz befogadása és a tározótavak működése. A tevékenységekre vonatkozó kezelési javaslatokat az alábbiakban tárgyaljuk:

Mederfenntartási munkálatok:

- Legfeljebb a lefolyást gátló fák és uszadék eltávolítása engedhető meg. A patakok árnyalását folyamatosan biztosítani kell, kerülendő a ligeterdők tarra vágása.

- A mederben végzett mederbiztosítási, partbiztosítási tevékenység kerülendő. Ez alól az olyan szakaszok képeznek kivételt, ahol erre a termőföldek vagy lakóingatlanok előltésének megelőzése érdekében van szükség. Ezek a beavatkozások azonban ebben az esetben is csak pontszerűen végezhetőek.
- Az iszapoltási, kotrási tevékenység kerülendő. Kizárólag abban az esetben végezhető, ha a település árvízi biztonságát, lakóingatlan védelmét szolgálja.
- Inváziós növényfajok irtása kizárólag mechanikus módszerrel vagy a vízi szervezetekre nem veszélyes vegyszerrel lehetséges.

Szennyvízkezelés:

- A tervezési területen található szennyvíztisztítók hatékonyságát növelni kell, hogy mindig megfelelően tisztított szennyvíz kerüljön a patakokba.
- Meg kell szüntetni a tisztított szennyvíz közvetlen bevezetését a vízfolyásokba, azt először egy gyökérzónás tavon kell átvezetni, így biztosítva a további biológiai tisztulást.
- A kisvízes nyári időszakokban, amikor a beeresztett szennyvíz mennyisége meghaladja a patak természetes vízhozamát, gondoskodni kell a szennyvíz máshol történő elhelyezéséről.

Hosszirányú átjárhatóság:

- A hosszirányú átjárhatóság érdekében a völgyzárógátas tavak esetében hallépcsőt kell kialakítani. További tavak kialakítása nem kívánatos.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 120/1999. (VIII. 6.) Korm. rendelet a vizek és a közcélú vízellátási-művek fenntartására vonatkozó feladatokról

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása, idegenhonos halfaj nem telepíthető. <i>Megjegyzés: Mivel az idegenhonos fajok telepítését az 1996. évi LIII. törvény 14. §-a természetes és természetközeli állapotú vizek esetében általánosan megtiltja, ennek kapcsán a tilalom hatékony érvényesítése a cél.</i>

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A szabályozott mederszakaszok esetében vizsgálandó az eredeti meder helyreállításának lehetősége. A hosszirányú átjárhatóság biztosítása érdekében a tározótavaknál hallépcső átalakítására van szükség.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A Kezelési egységet a sporthorgászat és a víziturizmus érintik, amelyekkel kapcsolatban a 3.2.1.1 fejezetben adtunk meg kezelési javaslatokat.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Az idegenhonos halfajok előretörésével a víztest halállományának természetessége csökken, a víztest ökológiai minőségi állapota az adott víztest referencia állapotához viszonyítva kedvezőtlen irányba változik. Az idegenhonos halfajok a legtöbb esetben igen erős kompetíciós képességgel bíró, széles toleranciaspektrumú fajok, melyek megjelenése és állományainak megerősödése a legtöbb esetben őshonos halfajok visszaszorulását, állományaik egyedsűrűségének csökkenését vonja maga után.

(a) Kezelési egység kódja: KE-27

(b) Kezelési egység meghatározása: holtágak, mocsarak és bányatavak

A kezelési egységbe soroltuk a Rába folyó mentén található holtágakat, melyek egy része időszakosan még kapcsolatban van a folyóval, másik része teljesen lefűződött, de még nem töltődött fel teljesen, így legalább időszakos vízborítással rendelkezik. Szintén ide soroltuk a Rába mentén található, régóta felhagyott kavicsbányatavakat, melyek fejlett vízinövényzettel rendelkeznek. Szintén ebben a kezelési egységben kapnak helyet a völgyzárógátas tavak ülepítői és mocsári növényzettel benőtt sekély vízü mederszakaszai, illetve korábbi anyagnyerőhelyeken kialakult mocsarak. Hasonló kezelési igényük miatt ide kerültek a mélyebb fekvésű területeken kialakult mocsarak és zsombéksásosok. A kezelési egységhez 103 élőhelyfolt tartozik, 40 ha kiterjedésben. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytypusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- A1 Állóvízi sulymos, békalencsés, rucaörömös, tócsagazos hínár
- B1a Nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
- B2 Harmatkásás, békabuzogányos mocsári-vízparti növényzet
- B4 Lápi zsombékosok
- U9b Állóvizek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 3150 Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel
- 7230 Mészkevelő üde láp- és sásrétek

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- lápi álarcos-szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*)
- réti csík (*Misgurnus fossilis*)
- sárgahasú unka (*Bombina variegata*)
- mocsári béka (*Rana arvalis*)
- erdei béka (*Rana dalmatina*)
- dunai göte (*Tryturus dobrogicus*)
- kis vizicsibe (*Porzana parva*)
- jégmadár (*Alcedo atthis*)
- billegető cankó (*Actitis hypoleucos*)
- törpegém (*Ixobrychus minutus*)
- parti fecske (*Riparia riparia*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:--

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Kifejezetten ezekben a kezelési egységekben gazdálkodási tevékenység nem folyik és ez a továbbiakban sem kívánatos, beleértve a halászati vagy más szabadidős tevékenységet is. Közvetlen környezetük azonban mind a mezőgazdaság, mind az erdőgazdálkodás által érintett. Az erdővel körülvett holtágak és bányatavak esetében javasolt a partmenti fás növényzet folyamatos borításának biztosítása a megfelelő árnyalás miatt. A partifecske (*Riparia riparia*) fészkelőhelyeinek védelme érdekében, a meredek, leszakadt partfalakat meg kell őrizni, becserjésedés esetén ezek bozótmentesítése szükséges. A szaproxilofág bogarak és odúlakó madarak érdekében a holtágak mentén az átlagosnál nagyobb mennyiségben előforduló odvas és holt fákat meg kell kímélni. Gyepes területeken pedig kerülni kell a holtágak itatóhelyként vagy pihenőhelyként való használatát. Az idegenhonos inváziós lágy- és fásszárú növényeket egyaránt vissza kell szorítani a kezelési egység környezetében, ezek irtása kizárólag mechanikus módszerrel vagy a vízi szervezetekre nem veszélyes vegyszerrel lehetséges.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
- 120/1999. (VIII. 6.) Korm. rendelet a vizek és a közcélú vízellátási-művek fenntartására vonatkozó feladatokról

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet nem irtható (vágás, nádégetés, cserjék kivágása).
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása, idegenhonos halfaj nem telepíthető. <i>Megjegyzés: Mivel az idegenhonos fajok telepítését az 1996. évi LIII. törvény 14. §-a természetes és természetközeli állapotú vizek esetében általánosan megtiltja, ennek kapcsán a tilalom hatékony érvényesítése a cél.</i>
V25	Horgászvízként és halastóként nem hasznosítható.
V55	Nádgazdálkodás nem végezhető.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt tartós vízborítású, jelentős felületű holtmedrek összekapcsolása javasolt az élő Rába medrével. Indokolt esetben javasolt a holtmedrek kotrással történő medermélyítéssel nagyobb víztérfogató, stabilabb vízháztartású víztér kialakítása, ezáltal egy korábbi szukcessziós állapot visszaállítása. A tartós vízborítással rendelkező holtágakban és tavakban javasolt az inváziós halfajok gyérítése.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt vizes élőhelyeket az orvhorgászat és az illegális hulladéklerakás is veszélyezteti. Ezek felszámolására a területre való bejutás szabályozása és a fokozottabb természetvédelmi őri jelenlét javasolt.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységbe tartozó vizes élőhelyek megőrzéséhez elsősorban a vízellátás megőrzésére, illetve a holtágak esetében ennek növelésére van szükség a folyóval való összekapcsolás révén. Az inváziós növényfajok bejutását az élőhelyre meg kell akadályozni a környező területek mentesítése révén. A mocsarasodó állóvizekben élő közösségi jelentőségű szitakötő- (lápi álarcos szitakötő) és halfajokat (réti csík, lápi póc) az idegenhonos fajok, elsősorban a fekete törpeharcsa (*Ameiurus melas*) és az ezüstkárász (*Carassius auratus*) veszélyezteti, így ezeket el kell távolítani. A vízínövényzet irtását tiltani kell, mert ez biztosít megfelelő szaporodóhelyet a közösségi jelentőségű halfajoknak, valamint a kételtűeknek (pl. dunai götte) és madaraknak (pl. kis vizicsibe [*Porzana parva*]). A holtágak kiemelkedő természeti értékük és sérülékenységük miatt nem hasznosíthatóak horgászati célra.

(a) Kezelési egység kódja: KE-28

(b) Kezelési egység meghatározása: mesterséges tavak

A kezelési egységbe kerültek a nagyméretű, völgyzárógátas horgász, illetve fürdőtavak, mint a Hársas-tó, Himfai-tó, Vadása-tó és a Borostyán-tó, valamint a bányatavak közül a fiatalabbak és más kisebb mesterséges tavak vízínövényekkel benőtt szegélyeikkel együtt. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek (E helyen csak a lehatárolás szempontjából elsődleges élőhelytipusokat jelenítjük meg, az érintett élőhelyek teljes listája a 7. táblázatban található):

- U9 Állóvizek
- U9d Állóvizek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- Nem érint Natura 2000 élőhelyet

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- dunai götte (*Tryturus dobrogicus*)
- jégmadár (*Alcedo atthis*)
- törpegém (*Ixobrychus minutus*)

*Érintett, egyéb kiemelt fajok: nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*)*

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Karbantartási munkálatok:

A tavakban szaporodó védett és közösségi jelentőségű kételtű- és halfajok érdekében a hínárnövényzetet a szegélyben csak a horgászállások közvetlen közelében szabad ritkítani. A munkálatokat az ívási, illetve a zsenge ivadék megerősödése utáni, valamint a téli veremelés megkezdése előtti időszakra, július 1. és október 31. közé szükséges időzíteni. A nádas vagy gyékényes szegélyeket a bennük fészkelő védett madárfajok érdekében fenn kell tartani, levágásuk évente legfeljebb a teljes területük 1/3-át érintheti. Ezt a madarak fészkelési idején kívülre, szeptember-február közé kell időzíteni.

Halgazdálkodás:

A természetvédelmi törvény értelmében kizárólag őshonos halfajok telepíthetők, a megjelenő inváziósokat irtani kell.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

b) Javasolt előírások:

Kód	Kezelés leírása
V13	Nyílt vízfelületek hínárvágással történő mozaikos kialakítása szükséges a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett módon, a mozaikok méretére és azok kialakításának időzítésére vonatkozóan.
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása, idegenhonos halfaj nem telepíthető. <i>Megjegyzés: Mivel az idegenhonos fajok telepítését az 1996. évi LIII. törvény 14. §-a természetes és természetközeli állapotú vizek esetében általánosan megtiltja, ennek kapcsán a tilalom hatékony érvényesítése a cél.</i>
V51	A nádas minimum 30-40%-át nem szabad learatni.
ÚJ	Inváziós növényfajok irtása kizárólag mechanikus módszerrel vagy a vízi szervezetekre nem veszélyes vegyszerrel lehetséges.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kisvízfolyások kezelési egységben javasolt hallépcsők kialakítása itt is javasolt a völgyzárógátas tavak megkerülésének érdekében.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

A kezelési egységbe sorolt vizes élőhelyeket az orvhorgászat és az illegális hulladéklerakás is veszélyezteti. Ezek felszámolására a területre való bejutás szabályozása és a fokozottabb természetvédelmi őri jelenlét javasolt.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A hínárnövényzet kímélete a petéiket erre rakó hal- és kételtűfajok miatt szükséges, a nádas szegélyeké pedig a benne fészkelő madarak miatt. Szinte mindegyik állóvízben jelen vannak az inváziós halfajok, amelyek az őshonos fajok visszaszorulását okozhatják, ezért eltávolításuk fontos. A vegyszeres növényzetirtás során nagy a víz szennyeződésének kockázata, ezért a vízpartokon csak mechanikus módszerek használhatóak.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

A, KTT és KMT egyaránt

Gyeprekonstrukció

Háttér és célkitűzések:

A gyepterületek a tervezési terület legveszélyeztetettebb élőhelyei, ezért állapotuk helyreállítása, javítása kiemelt feladat. A leggyakoribb probléma az alulhasználat vagy a művelés felhagyása következtében jelentkező csejésedés, gyomosodás, illetve a kiszorító hatású magassásfajok elszaporodása. Kiemelt természetmegőrzési célkitűzés tehát a folyamatok visszafordítása azokon a gyepterületeken, ahol még legalább nyomokban megvannak az eredeti természetközeli gyepes élőhely elemei.

A gyepterületek kiterjedésének növelésére egy másik lehetőség a szántóterületek gyepesítése. Ezt célszerű a tájban található, a gyepesíteni kívánt területhez termőhelyi jellemzőit tekintve hasonló, fajgazdag gyepterületről származó kaszálék elterítése útján vagy kombájnnal végzett magaratásból származó magkeverék elvetésével végezni. A kereskedelmi forgalomban kapható, kevésfajú, nem a tájból származó génkészlettel rendelkező magkeverékek használata kerülendő.

Érintett közösségi jelentőségű élőhelyek és jelenlegi kiterjedésük:

6410 Kékperjés láprétek	180 ha
6440 Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei	176 ha
6510 Sík- és dombvidéki kaszálórétek	486 ha
6520 Hegyi kaszálórétek	524 ha

Érintett kezelési egységek és az élőhelyfejlesztési beavatkozásokkal érintett területük:

KE-4 Magassásrétek	60 ha
KE-5 Üde és nedves gyepek	140 ha
KE-6 Kiszáradó láprétek és magaskórósok	50 ha
KE-7 Csenkeszes sovány gyepek	173 ha
KE-8 Jellegtelen gyepek	150 ha
KE-10 Csarabosok	0,07 ha
KE-11 Szántók	1000 ha

Alkalmazandó módszerek:

A cserjésedett gyepterületeken kézi vagy gépi cserjeirtás alkalmazandó. A kivágott cserjéket elsősorban aprítékolás útján ajánlott megsemmisíteni. Égetni, csak ha nincs más megoldás, és csak a kivágott cserjék helyén rakott kupacokban lehet. Ügyelni kell arra, hogy sem a cserjeirtást végző gép, sem a kivágott anyag elszállítását végző gép ne okozzon a talaj- és gyepfelszínben maradandó kárt. A cserjesarjakat évente több (legalább 3) alkalommal szükséges visszavágni, zúzni. Amint lehetséges, át kell állni a kaszálással vagy legeltetéssel történő kezelésre. A kezelés gyakoriságát a fásszáruak sarjadási erélye és a gyomok aránya alapján kell meghatározni. Legeltetés esetén minden hasznosítást követően tisztító kaszálás elvégzése szükséges. A gyomos, jellegtelen gyepterületek évente két-három alkalommal történő kezelése szükséges. Fontos, hogy a kaszálásból, legeltetésből kihagyott területrészeket úgy kell kijelölni, hogy azok gyommentesek vagy gyomokkal csak alacsony mértékben fertőzöttek legyenek. Ezt érdemes a természetvédelmi kezelővel egyeztetni. A gyepterületek peremén széles (minimum 3 méter) bokorsáv felhagyása javasolt, amely fészkelőhelyet biztosít a bokorlakó poszáta fajoknak és a töviszűrő gébicsnek (*Lanius collurio*). Ezen cserjesávok kezelését szakaszosan, több évre elnyújtva kell elvégezni.

A szántók gyepesítésére ajánlott a jó fajkészletű gyepekről aratott magok vagy ezekről

származó kaszálék szétterítése. Mindkét módszer esetében igen fontos a betakarítás időpontjának helyes meghatározása, de így is csak a fajkészletnek egy viszonylag szűk spektrumát lehet átvinni, hiszen a fajok magérési ideje egymástól jelentősen eltérhet. A szaporítóanyag gyűjtését és kijuttatását ezért érdemes többször is megismételni, nyáron és ősszel gyűjtött anyagot is kijuttatni. A vetés legjobb ideje egy csapadékos őszi időszak, ekkor a legnagyobb a csíranövények túlélési esélye. A széna szétterítését igen nagy körültekintéssel kell végezni, egyenletesen, legfeljebb néhány cm vastagságban fedheti be a célterületet, hiszen egyébként épp a területre ráhordott anyag fogja megakadályozni a betelepíteni kívánt célfajok csírázását, fejlődését.

Résztvevők:

ŐNPI, állami erdőgazdaság, egyéni gazdálkodók

Tervezett költségvetés és forrás:

Minden rekonstrukcióra javasolt terület helyreállításához a szükséges forrás nem becsülhető. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság 2020-2026 között 60 ha magas aranyvesszővel fertőzött terület és 40 ha cserjék és magassások által borított gyepterület természeti állapotának javítását végzi el megközelítőleg 200 millió forintból, az Európai Unió és a Magyar Állam által finanszírozott, GRASSLAND-HU projekt keretében.

Erdőrekonstrukció

Idegenhonos fafajok uralta erdők, illetve erdeifenyvesek átalakítása

Háttér és célkitűzések:

Az Őrség Natura 2000 területen jelenleg mintegy 600 ha-t meghaladó kiterjedésben vannak jelen az idegenhonos lombos fafajok uralta erdők (elsősorban a KE-23 kezelési egység, kisebb mértékben a KE-21 és KE-18 kezelési egységek), illetve 12600 ha-t meghaladó kiterjedésben a fenyő monokultúrák (elsősorban a KE-22 kezelési egység, kisebb mértékben a KE-21 és KE-18 kezelési egységek). A lucfenyvesek szűkárósítás nyomán kialakult drasztikus pusztulása miatt a lucosok visszaszorítása és fafajcserés felújítása már zajlik. Mivel a tervezési terület országos jelentőségű védett természeti terület, ezért az idegenhonos fafajok alkotta állományok véghasználatát követően – a természetvédelmi törvénynek megfelelően – őshonos fafajokkal történik a felújítás. Fontos természetvédelmi cél volna azonban, hogy a felújítások célállományainak főfafaja ne a területen egyébként őshonos erdeifenyő legyen, hanem – termőhelytől függően – valamely jelölő élőhely fafajkészlete, melyben az erdeifenyő csak mint elegyfaj juthat szerephez. Tehát, termőhelytől függően a célállománynak a 9130 Szubmontán és montán bükkösöket, a 91G0 * Pannon gyertyános-tölgyeseket, a 91M0 Pannon cseres-tölgyeseket, a 91E0 * Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdőket és a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők fajkészletét kell céloznia.

A fentiek alól a tervezési terület kiemelkedő természeti értékének minősülő mészkerülő erdeifenyvesei, illetve a láposodó erdeifenyvesei kivételt képeznek, melyek fenntartása fontos természetvédelmi cél.

Érintett jelölő élőhelyek:

- 9130 Szubmontán és montán bükkösök (Asperulo-Fagetum)

- 91E0 * Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (kiemelt jelentőségű élőhely)
- 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*)
- 91G0 * Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal (kiemelt jelentőségű élőhely)
- 91M0 Pannon cseres-tölgyesek

Érintett kezelési egységek:

Érintetlen erdők (KE-18)

Jellegtelen erdők (KE-21)

Kultúrfenyvesek (KE-22)

Idegenhonos fafajú faállományok (KE-23)

Alkalmazandó módszerek:

Lucfenyvesek és őshonos fafajok elegy nélküli állományok

A lucosok többsége drasztikusan pusztul, így kisebb lépésekben történő átalakítására általában nincs lehetőség. Ezekben az esetekben a lucosok véghasználatát követően a termőhelynek megfelelő jelölő élőhely fafajaival mesterséges felújítást kell végezni. A területen a vad elleni védelemről is gondoskodni kell.

Ugyanezt az eljárást javasoljuk az összes idegenhonos fafaj (lombos és tűlevelű egyaránt), illetve az erdeifenyő által alkotott elegyetlen állományban, melyekbe őshonos lombos fafaj nem elegyednek.

A fentiek alól az elegyetlen akácok kivételt képeznek, kezelésüket alább tárgyaljuk.

Őshonos lombos fafajokkal egyes idegenhonos fafajok, illetve az erdeifenyő által uralt erdők

Azokban az idegenhonos fafajok uralta állományokban, illetve erdeifenyvesekben, melyekben számottevő őshonos lombos elegy jelenik meg bármely szintben (újulati-, cserje-, második lombkorona- vagy felső lombkoronaszintben), ott az átalakítást fokozatosan, az őshonos fafajok megsegítésével, az idegenhonosak rovására kell elvégezni. Ezzel nem csak a termőhelyet, illetve a moha-, gyp- és cserjeszintet kíméljük, hanem egy többkorú, szerkezetgazdag állomány kialakulását segítjük elő.

A fiatalabb, elegyetlen fenyvesek esetében az őshonos lombos fafajok alávetésével, illetve ültetésével is érdemes próbálkozni, mely sikere esetén ugyancsak e pontban tárgyaltak szerint lehet eljárni.

Akácok

Az akácot jelentős elegyarányban tartalmazó erdők átalakítására a leghatékonyabb és legdrasztikusabb módszereket kell választani, amelyek hosszú távon orvosolják a problémát. A 8 cm-nél nagyobb törzsátmérőjű egyedek esetében a vegyszeres injektálás, majd a fa pusztulása után annak eltávolítása alkalmazható. A kisebb fák esetében pedig a vegyszeres törzskenést kell alkalmazni.

Résztvevők:

Erdőgazdálkodók

Tervezett költségvetés és forrás:

Jelenleg nincs rá pályázati forrás.

Cseres-kocsányos tölgyesek és láposodó erdeifenyvesek rekonstrukciója

Háttér és célkitűzések:

A tervezési terület változó vízgazdálkodású termőhelyein egykor elterjedt, jellemző élőhelyek voltak a cseres-kocsányos tölgyesek, melyek mára drasztikusan visszaszorultak. Ugyancsak ennek a termőhelynek az unikális erdőtársulása a láposodó erdeifenyves.

Mindkét élőhely alapvető veszélyeztető tényezője a termőhely jellemző vízviszonyainak megváltoztatása, mely az érintett területen (elsősorban a Nádasdi-fennsík) lecsapoló árkok hálózatának kialakításával történt. A cseres-kocsányos tölgyesek esetében a lecsapolás mellett kiterjedt faállománycserére is sor került, termőhelyükön elsősorban erdeifenyő ültetvényeket hoztak létre.

Cél, hogy a láposodó erdeifenyvesek jelenleg ismert állományait hosszú távon megőrizzük, illetve, hogy a cseres-kocsányos tölgyeseket minél nagyobb területen rekonstruáljuk.

Érintett jelölő élőhelyek:

- 91M0 Pannon cseres-tölgyesek

Érintett kezelési egységek:

Láposodó erdeifenyvesek (KE-20)

Jellegtelen erdők (KE-21)

Kultúrfenyvesek (KE-22)

Alkalmazott módszerek:

A két élőhely esetében a megőrzés, illetve a helyreállítás alapvetően a termőhely vízháztartásának helyreállításával képzelhető el, mely a gyakorlatban a lecsapoló csatornahálózat felszámolásával oldható meg. A láposodó erdeifenyvesek esetében ez a beavatkozás elegendő lenne az élőhely jelenlegi feltjainak hosszú távú megőrzéséhez. A cseres-kocsányos tölgyesek esetében a termőhely helyreállítása mellett a fenyő monokultúrák visszaalakítása is szükséges, mely az erdeifenyvesek véghasználatát követő mesterséges felújítással, vagy – természetes újulat jelenléte esetén – folyamatos erdőborítás mellett, esetleg fokozatos felújítógáccsal képzelhető el.

Résztveők:

Erdőgazdálkodók

Tervezett költségvetés és forrás:

Jelenleg nincs rá pályázati forrás.

Tanúfa Szigetek Hálózatainak (TSZH) kialakítása

Háttér és célkitűzések:

A korábban mezőgazdálkodási táblák között jellemző fásszerű állományok (mezővédő fasorok, ligetek, hagyásfák, cserjesorok) táji léptékben szorultak vissza a területhasználat intenzifikációjával. Ezen tájképi elemek a biodiverzitás menedékeiként szolgálnak, így természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőséggel bírnak. A Tanúfa Szigetek Hálózata (TSZH) elnevezésű élőhely-fejlesztési terv táji léptékben emeli egy felépítésében strukturált kulcsfontosságú mikrohabitat, a cserjeszinttel övezett szoliter fák és fasorok sűrűségét. Ezen élőhelyek szükségesek a jelölő madárfajok számára mind fészkelési, mind táplálkozási vagy territórium határoló funkciójuk miatt. A stabilan meglévő idős faegyed önmagában is különböző magasságokban kínál mikrohabitatot különféle madárfajoknak (csúcshártya ágakon kiülő, éneklőhely, várta, törzsben lévő odvak stb.). A fát körülvevő cserjeszint pedig a talajtól számított 4 méteres magasságig biztosít fészkelő-, búvó- és táplálkozóhelyet bokrakó fajoknak.

Érintett jelölő fajok:

- rétisas (*Haliaeetus albicilla*)
- töviszúró gébics (*Lanius collurio*)
- erdei pacsirta (*Lullula arborea*)
- füleskuvik (*Otus scops*)
- karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*)

Egyéb érintett fontos fajok: Búbos banka (*Upupa epops*)

Érintett kezelési egységek:

Utak (KE-2)

Magassásrétek (KE-4)

Üde és nedves gyepek (KE-5)

Jellegtelen gyepek (KE-8)

Szántók (KE-11)

Alkalmazott módszerek:

A TSz-ek lehetnek foltszerűek (> 10 m átmérő) vagy lineáris elrendeződésűek (fasorok). Megtörténhet már létező élőhelyfoltok bevonása a hálózatba, és új foltok/fasorok kialakítása. Különösen madárfajoknál ismert jelenség a költőhelyhűség, amely nem csupán egy egyed egész életén át történő visszatérést jelent, hanem generációkon átívelő viselkedést. Emiatt a gépesítés által lehetővé vált gyors és nagy skálán ható tájtalakításhoz nem könnyű a fajok alkalmazkodása. Ezért a bevált költőhelyek, és így a TSz-ek hosszú távú fenntartása a hálózat működésének alapfeltétele. A szigetek térbeli eloszlása is kiemelkedően fontos: olyan élőhelyek közelébe kerüljenek kialakításra, amelyek a költési szezon során jelentkező különböző táplálkozási és viselkedési szükségességeket képesek kielégíteni (gyepek, komplex művelésű területek). A szigetek pedig akkor képesek hálózatként funkcionálni, ha megfelelő számban kerülnek kialakításra. Így tudják az elvárt lépegetők funkciót betölteni.

Résztveők:

ÖNPI, állami erdőgazdaság, egyéni gazdálkodók

Tervezett költségvetés és forrás:
Jelenleg nincs rá pályázati forrás.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A legtöbb faj megőrzéséhez elegendőek a kezelési egységeknél megadott javaslatok. Az alábbiakban a speciális kezelést igénylő fajokat soroljuk fel.

Lápi tarkalepke (Euphydryas aurinia) megőrzési program

A tervezési terület egyik legritkább és legértékesebb lepkefaja, amely lápréti ökotípusának utolsó hazai állományai találhatóak itt. Az elmúlt 10 évben drasztikus visszaszorulása figyelhető meg, melynek során számos kisebb állománya tűnt el. A megmaradt populációk egymástól nagy távolságra, elszigetelve léteznek. A visszaszorulás okai egyrészt a nem megfelelő kezelésben, másrészt az elszigetelt populációkat sújtó tényezőkben keresendők. Ennek megfelelően az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság a meglévő állományok esetében a megfelelő kezelésen keresztül tervezi megerősíteni azokat. Ennek megfelelően minden évben felméri a petecsomók/hernyófészkek helyét, majd ennek alapján jelöli ki a kaszálatlanul hagyandó területeket. A kaszálást évente két alkalommal, először június második felében, majd augusztus második felében végzi el. A meglévő állományok összekapcsolásának érdekében jelenleg zajlik az ökológiai folyosók tervezése.

Sápadt szemeslepke (Lopinga achine) élőhelyfejlesztése

Ez a fokozottan védett lepkefaj két szomszédos patak völgyben él a Vendvidéken, ahol azonban az élőhelyei átalakulóban vannak. Az élőhelyeül szolgáló égerligetek sok helyen záródni kezdtek a megjelenő gyertyán és mogyoró alsó lombkoronaszint miatt, így eltűnőben van a tápnövénye, a rezgősás (*Carex brizoides*). Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság megkezdte az élőhelyek megvásárlását és kísérleti kezelését, amelynek folytatására van szükség a lepkefaj hosszú távú megőrzéséhez. A faj élőhelyeül szolgáló völgyekben az erdőállományok záródását legfeljebb 70%-on kell tartani, a melyet a második lombkoronaszintben található árnyékoló gyertyán és mogyoró egyedek eltávolításával kell elérni. Ezt az élőhelyfejlesztést eddig az egyik völgyben, 5 különböző helyszínen végezte el az ÖNPI, de továbbiakra van szükség, hogy legalább 2-3 szorosára lehessen növelni az alkalmas élőhelyek kiterjedését.

Lápi növényfajok ex situ szaporítása és visszatelepítése

A Magyar Természettudományi Múzeum és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai megkísérelték visszatelepíteni a szőcei láprétekre a hajdan nagy tömegben jelen levő, mára azonban eltűnt karcsú pásztorbotmohát (*Hamatocaulis vernicosus*). A 2016-ban megkezdett kísérlet biztató eredményekkel szolgált, mert valamennyi kitelepített egyed túlélte és folyamatos növekedést mutat. Ez minden bizonnyal a rendszeres, körültekintő kezeléssel magyarázható, melynek folytatása a jövőben is indokolt.

A keskenylevelű gypjúsás (*Eriophorum angustifolium*) az elmúlt évtizedek során erősen megritkult az Őrség és a Vendvidék területén, ezért megőrzése érdekében az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság és az ELTE Fűvészkert munkatársai három helyszínen, összesen mintegy 200 darab, mesterségesen szaporított egyedet ültettek ki olyan élőhelyekre, melyekről korábban ismert volt a növény. A telepítés két helyszíne közül a visszaellenőrzésekkor az egyikken előkerültek a kiültetett egyedek, itt tehát sikeres volt a kiültetés. A másik helyszínen újabb állományerősítésre lesz szükség.

A Szent István Egyetem közreműködésével az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak sikerült a tőzegeper (*Potentilla palustris*) űrségi helyzetét stabilizálni. A dugványszaporítás útján nyert egyedek új, a korábbinál alkalmasabb élőhelyre kerültek. Az újonnan telepített egyedek mindegyike túlélte és virágzott, majd termést is érlelt. A korábban ültetett egyedek láthatóan megerősödtek, vegetatív úton is terjedésnek indultak. A kezelés folytatása, a faj új állományainak létrehozása és megerősítése a jövőben is fontos feladat.

A kereklevelű harmatfű (*Drosera rotundifolia*) tőzegmohalápok, forráslápok víz- és fényigényes faja. Lápréti környezetben állományainak fenntartása speciális kezelést igényel: állományai felett a vegetációs időben kéthavonta, de legalább évente három alkalommal vissza kell vágni a növényzetet, míg az azokat körülvevő vegetáció a harmat visszatartása érdekében foltokban (lehetőség szerint visszavágásonként más helyen) megkímélendő. Ez a kezelés csak kézi szerszámokkal valósítható meg, ezért igen munkaigényes. Stabilan tőzegmohák uralta lápok területén csak a vízháztartás megőrzésére és a becserjésedés megakadályozására kell ügyelni.

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság a Lápok Háza bemutatóhely udvarán létrehozta a lápi növények szaporító kertjét, mely területén a tőzegeper (*Potentilla palustris*), a keskenylevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*), a kereklevelű harmatfű (*Drosera rotundifolia*), a fehér májvirág (*Parnassia palustris*) ex situ szaporítása történik. A kert célja, hogy a veszélyeztetett fajok természetes populációit megerősítse, új populációk létrejöttét segítse.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A kaszálás hangyaboglárka lepkékre gyakorolt hatásának kísérletes vizsgálata

A tervezési terület négy üde kaszálórétjén 2007 óta zajlik a kaszálás időzítésének és gyakoriságának hangyaboglárka fajokra (*Maculinea teleius*, *M. nausithous*) gyakorolt hatásának kísérletes vizsgálata. Mindegyik rét területe négy kezelési csoportra oszlik: (1) egyszeri korai kaszálás (június eleje), (2) egyszeri késői kaszálás (szeptember eleje), (3) kétszeri kaszálás (június eleje + szeptember eleje) és (4) kontroll (kaszálatlan). A vizsgálat során a hangyaboglárka lepkék, tépnövényük és hangyagazdáik mennyiségét hasonlítjuk össze a kísérletes csoportok között. A kísérlet részletes leírása és eddigi eredményei az arról megjelent tudományos közleményekben találhatóak (Körösi et al. 2014, Szépligeti et al. 2016, Kenyeres & Szentirmai 2017).

Halátjárók hatékonyságának vizsgálata a Rábán

Számos közösségi jelentőségű halfaj számára az egyik legjelentősebb veszélyeztető tényező az élőhelyüket jelentő vízfolyások keresztirányú elázása okozta élőhelyfragmentáció. Az ezt a hatást mérsékelni hivatott halátjárók működésének jobb megértése érdekében az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság 2019-ben indított egy kutatást, melyben a tervezési területen található szentgotthárdi hallépcső és csónakcsúszda is érintett. A vizsgálat során domolykó, paduc és márna egyedeket jelölnek meg egyedi mikrocsoporttal a duzzasztók alvívén, majd a halátjárókba épített kettős jelfogó kapuk segítségével detektálják a mozgásukat. A kettős kapu segítségével megállapítható a halak mozgásának iránya is, valamint, hogy átjutnak-e a halátjárókon. A kutatás során legalább 3000 halegyedet jelölnek meg a Rába két és a Pinka egy halátjárójánál. Az rajtuk átjutni képes halak aránya alapján minősítik a halátjárók hatékonyságát, majd ezt összevetik a műszaki paramétereikkel (kialakítás, hossz, meredekség, vízhozam, vízszint, stb.). A kutatás célja, hogy az eredmények alapján megfogalmazhatóak legyenek a halátjárók működőképességének kritériumai.

Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretében zajló felmérések

A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretében összesen 18 monitorozási tevékenység zajlik a tervezési területen, amelyeket az alábbi táblázatban összesítünk:

9. táblázat Monitoring programok

Monitorozó program	Felmérési helyszínek	Felmérési gyakoriság
Élőhelyek	T-085 Órség 5x5 km-es kvadrát, R-113 Kerka-Kerca völgye 5x5 km-es kvadrát	tízévente
Növénytársulások: <i>Cyclamini-Fagetum</i>	Szabó-völgyi Erdőrezervátum	néggyévente
<i>Carici echinatae-Sphagnetum</i>	Fekete-tó	háromévente
<i>Anthyllido-Festucetum rubrae</i>	Orfalu: Navrata	kétévente
<i>Luzulo-Callunetum</i>	Farkasva: Zsilavek, Szalafő	kétévente
Növényfajok: <i>Blechnum spicant</i> , <i>Drosera rotundifolia</i> , <i>Doronicum austriacum</i> , <i>Daphne cneorum</i> , <i>Eleocharis carniolica</i> , <i>Lindernia procumbens</i> , <i>Galanthus nivalis</i> , <i>Matteuccia struthiopteris</i> , <i>Potentilla palustris</i> , <i>Menyanthes trifoliata</i> , <i>Trollius europaeus</i> , <i>Iris sibirica</i> , <i>Gentiana pneumonanthe</i> , <i>Erythronium dens-canis</i> , <i>Fritillaria meleagris</i>	A kijelölt növényfajok előfordulási helyei, illetve meghatározott mintaterületek	háromévente
<i>Lycaena dispar</i>	Kondorfa: Máli-rét, Nagyrákos: Szala-menti rétek	évente
<i>Maculinea teleius</i>	Szalafő: Szala-rét, Csörötnek: Csikó-legelő	évente
<i>Euphydryas aurinia</i>	Magyarszombatfa: Gödörházi láprét, Apátistvánfalva: Templom-domb	évente
Üde gyepek nappali lepke közösségei	10 kiválasztott réten	évente
Makroszkopikus vízi gerinctelen közösségek	Patakok	háromévente
Halközösségek	Rába folyó	háromévente
Kételtű- és hüllőfajok	Kis Vadkacsás-tó, Hársas-tó, Szentgotthárd-Farkasfa melletti Sásos-tó, szakonyfalui Cigányrudas	évente
Gőtefajok	Bárkás-tó, Szalafő: pityerszeri tókák	évente
Pelefajok	Szalafő Pityerszer	évente
Épületlakó denevérefajok	Kondorfa, Rábagyarmat, Nagyrákos, Csákánydoroszló, Ivánc, Kistrákos,	évente

	Apátistvánfalva, Felsőszölnök, Őriszentpéter, Szőce, Órimagyarósd, Szalafő	
Kis lile és billegető cankó	Rába: Szentgotthárd-Csákánydoroszló	évente
Ritka és telepesen költő madárfajok	nem releváns	évente

Hód-monitorozás

A Rába és a kisebb folyóvizek mentén az hód (*Castor fiber*) állomány növekvőben van, ezért az ökoszisztémára gyakorolt hatása egyre fokozódik. A faj gátépítési tevékenysége révén új élőhelyeket hoz létre, mellyel bizonyos fajoknak (pl. kétéltűeknek) kedvező feltételeket teremt. Más fajok számára az áramlási viszonyok megváltozása kedvezőtlen lehet. Mindezek mellett a hód élettevékenységével komoly gazdasági károkat is okoz, illetve szélsőséges esetben (pl. gátakba kotorék ásása) árvízvédelmi kockázatot is jelenthet. Ebből következően fontos lenne a faj állománynövekedésének nyomonkövetése és annak monitorozása, hogy milyen hatással van az élővilágra, illetve az emberi tevékenységekre.

Gyep-kezelés monitorozás

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság a kezelések hatását monitorozza saját gyepterületein. Ennek keretében minden évben rögzíti az alkalmazott kezelést, annak időzítésével és az érintett terület lehatárolásával együtt. Rögzíti továbbá a kezelési egységeken belül lehatárolt egyes élőhelyfoltok határainak változását és a rajtuk tapasztalható gyomosodási, degradációs folyamatokat, valamint a védett növényfajok gyakoriságának változásait. Emellett 10 kiválasztott mintaterületen zajlik a növényzet változásainak cönológiai monitorozása és a nappali lepkék sáv menti számlálása.

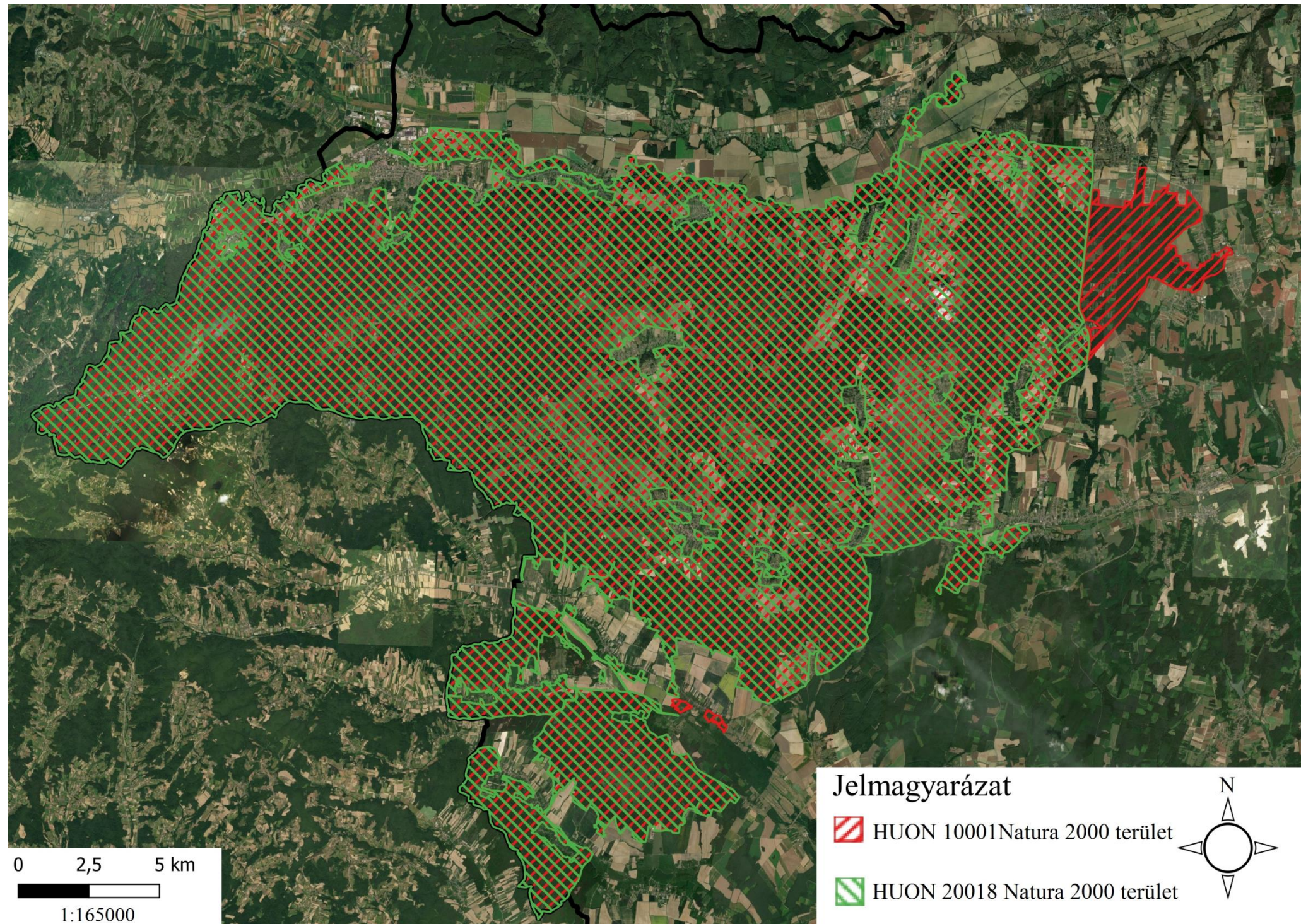
Erdő-kezelés monitorozás

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság a kezelések hatását monitorozza saját erdőterületein. Ehhez az Erdei életközösségek védelmét megalapozó többcélú állapotértékelés a magyar Kárpátokban c. projektben kidolgozott módszereket adaptálta (<http://karpatierdeink.hu/HUN/6-feladatcsomag>).

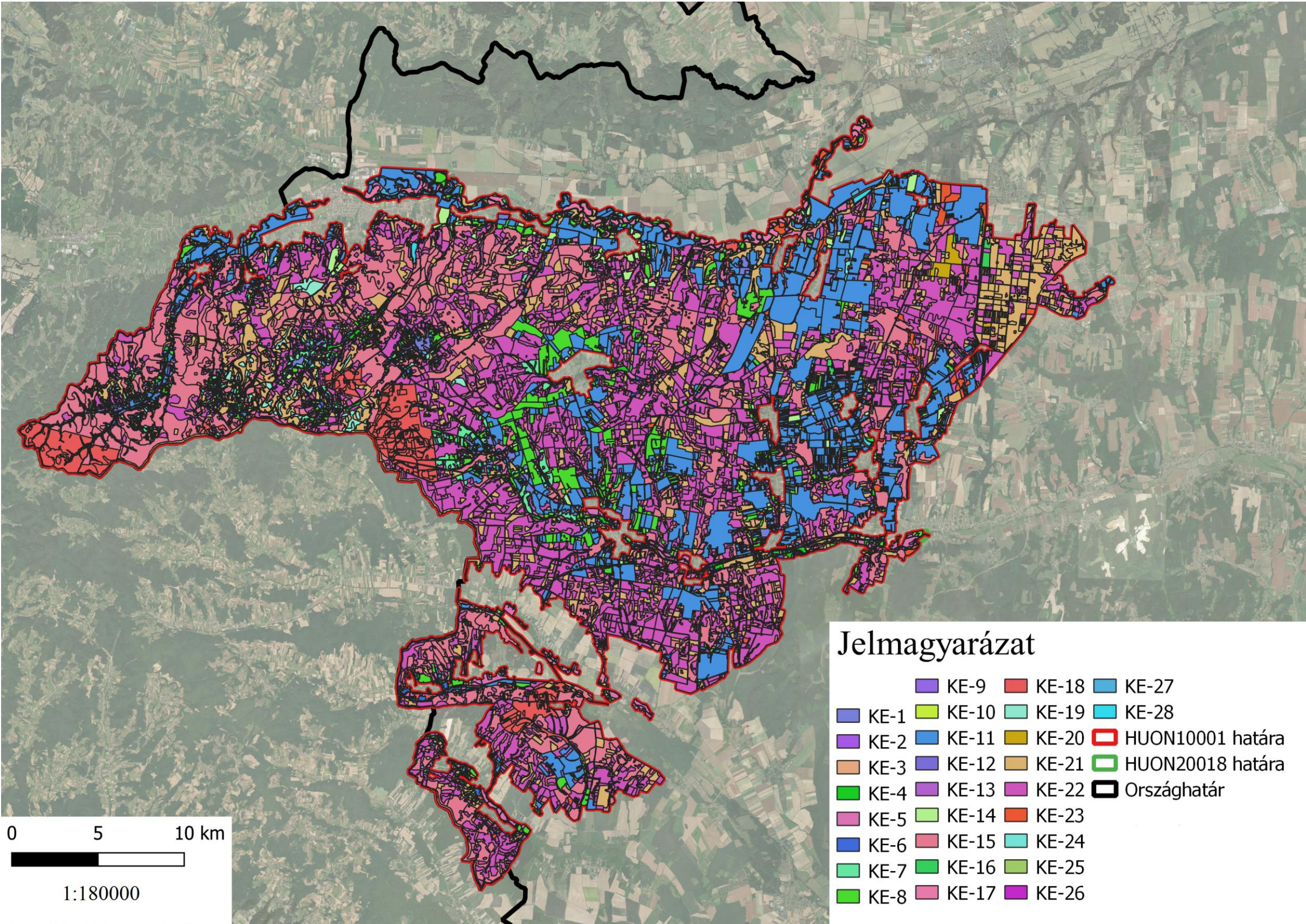
3.2.5. Mellékletek: a tervezési területen javasolt természetvédelmi kezelések, valamint a művelési ág lehetséges megváltoztatásának összegzése (térkép és táblázat)

3.2.5.1. A tervezési terület áttekintő térképei

1, A KMT és KTT áttekintő térképe

2, A Kezelési Egységek áttekintő térképe

3.2.5.2. A tervezési terület kezelési egységei

A tervezési terület egyes kezelési egységeinek térképeit a digitális melléklet tartalmazza. A térképekhez tartozó jelmagyarázat alább található.

Jelmagyarázat

	községhatár
	HUON20018 Natura2000 terület határa
	HUON10001 Natura 2000 terület határa
	Őrségi Nemzeti Park
	Kezelési egységek
	Ex lege védett lápterület

Kezelési egységek:

- KE-1 Beépített területek, udvarok
- KE-2 Utak
- KE-3 Bányák és anyagnyerőhelyek
- KE-4 Magassásrétek
- KE-5 Üde és nedves gyepek
- KE-6 Kiszáradó láprétek és magaskórósok
- KE-7 Csenkeszes sovány gyepek
- KE-8 Jellegtelen gyepek
- KE-9 Tőzegmohaláp
- KE-10 Csarabosok
- KE-11 Szántók
- KE-12 Kaszáló gyümölcsösök
- KE-13 gyümölcsösök
- KE-14 Kiskertek, csemetekertek, karácsonyfások
- KE-15 Bükkösök és gyertyános-tölgyesek
- KE-16 Cseres-kocsányos tölgyesek
- KE-17 Ligeterdők
- KE-18 Érintetlen erdők
- KE-19 Mészkerülő erdeifenyvesek
- KE-20 Láposodó erdeifenyvesek
- KE-21 Jellegtelen erdők
- KE-22 Kultúrfenyvesek
- KE-23 Idegenhonos fafajú faállományok
- KE-24 Fás vagy cserjés foltok és sávok

KE-25 Rába folyó

KE-26 Kis vízfolyások

KE-27 Holtágak, mocsarak és bányatavak

KE-28 Mesterséges tavak

3.2.6. A tervezési terület helyrajzi számait és erdőrészteit érintő kezelési egységek

A tervezési terület helyrajzi számait érintő kezelési egységek listáját a digitális melléklet tartalmazza, Ms Excel fájl formájában. A táblázat első munkalapján a tervezési terület helyrajzi száma, a másodikon az erdőrésztei találhatóak. A táblázat szűrhető ez egyes ingalanokra vagy erdőrésztelekre.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

A természetvédelem jogi hátterének alapját Magyarország Alaptörvényében (2016) találjuk meg:

„Vállaljuk, hogy (...) a Kárpát-medence (...) természet adta értékeit ápoljuk és megóvjuk.”

A tervezési terület megőrzését számos további jogszabály és intézkedés teszi lehetővé. Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területként vonatkozik rá az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004 (X.8) Kormányrendelet, amely a kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és fajok megőrzéséhez szükséges szabályokat állapítja meg és ehhez kapcsolódóan számos jogszabályba és stratégiaileg meghatározó dokumentumba beépítésre kerültek. A Natura 2000 területen belül a gyepeként hasznosított élőhelyek természetvédelmi szempontból megfelelő kezelését a 269/2007 (X.18) Kormányrendelet írja elő. A tervezési terület 1978 óta tájvédelmi körzet része, amelyet a 4/2002. (II. 27.) KöM rendelet Őrségi Nemzeti Parkká nyilvánít. A Natura 2000 területként való jelölésének céljait elsősorban különböző kompenzációs és önkéntes alapon működő támogatásokon keresztül lehet elérni. Az Őrségben 43% az állami tulajdonú területek aránya, ezzel szemben a területek 57%-a természetes személyek, gazdasági társaságok vagy jogi személyek tulajdonában áll. A magántulajdonosok számára mind az erdők, mind pedig a gyepek és a szántók esetében érhetőek el támogatások az alább részletezett módon.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Bevezetés

Az Európai Unió mezőgazdasági támogatási rendszere, a közös agrárpolitika (KAP) két pilléren nyugszik: az első pillér (KAP I.) a közvetlen támogatásokat és a piaci intézkedéseket finanszírozza, teljes egészében az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) terhére. A második pillér (KAP II.) az unió vidékfejlesztési politikáját szolgálja, melyet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) regionális vagy nemzeti források társfinanszírozásával működtet.

A Natura 2000 területen gazdálkodók a KAP I. pillér támogatásain túlmenően részesedhetnek a KAP II. pillér forrásaiból is, melyeket a 2014-2020 közötti időszakra Magyarországon a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 tartalmaz. A betartandó előírásokat a 2015-2018 között folyamatosan megjelentetett pályázati felhívások foglalják magukba. A 2007-2013 közötti időszakban igénybe vehető támogatások egy részének felhasználása még nem zárult le, az ezekről szóló jogcímrendeletek továbbra is hatályban maradnak mindaddig, amíg történik belőlük kifizetés – ez elsősorban az erdős támogatások esetében fordulhat elő.

A 2014-2020 közötti időszak lezárultával – hasonlóan a 2007-2013 közötti időszak végéhez – átmeneti szabályokat terjesztett elő az Európai Bizottság. Ennek értelmében a 2021. évre egy átmeneti időszakot hirdettek meg, amelyben a KAP II. pillért érintően többek között a terület- és állatlétszám alapú vidékfejlesztési támogatásokat – amelyek jellemzően több éves kötelezettségvállalásúak – meghosszabbíthatja a tagállam. Az átmeneti évben várhatóan a KAP I. pillér alá tartozó közvetlen támogatások is elérhetőek lesznek a jelenlegi feltételek mellett. Az átmeneti szabályok miatt az új tervezési ciklus előre láthatóan 2023-tól indul, és 2027-ig tart.

A 2021-2027 között elérhető agrártámogatásokról aktualizált összefoglalás található az állami természetvédelem honlapján: <http://www.termeszetvedelem.hu/natura-2000-finansziroz-as-2021-2027>

A jelenlegi támogatási időszakban a Vidékfejlesztési Program keretében számos olyan intézkedés elérhető, ahol a Natura 2000 területeken gazdálkodók támogatási forrásokhoz juthatnak vagy előnyt élvezhetnek a pontozási rendszerekben.

Legfontosabbak ezek közül a kompenzációs jellegű kifizetések, melyek a gyepterületek és magánerdők esetében érhetők el. A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó földhasználati szabályok betartása azonban független attól, hogy a gazdálkodó igényelte-e a támogatást vagy sem. Az adminisztratív eszközök tekintetében a Natura 2000 területekre járó kompenzáció ráépül az egyéb elérhető támogatásokra, a gazdálkodók a Natura 2000 intézkedés mellett jogosultak többek között az egységes területalapú támogatásra (SAPS) is.

Az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrészlet területén felmerülő költségek és jövedelemkiesés ellentételezése céljából a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, melynek összege az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően változik.

Az önkéntesen vállalt előírások elsősorban az agrár-környezetgazdálkodás, ökológiai gazdálkodás és az erdészet, erdő-környezetvédelem, természetmegőrzés témakörébe integrálódnak.

Az agrár-környezetgazdálkodási (AKG) kifizetési rendszer olyan önkéntes alapon működő program, amelyben résztvevők az agrár-környezetgazdálkodási célok elérésének érdekében többlet tevékenységek elvégzését vállalják gazdálkodásuk során. Amennyiben a gazdálkodó az adott Natura 2000 gyepterület vonatkozásában kompenzációs támogatás igénybevételére jogosult, úgy a gyepterületeket érintő AKG tematikus előíráscsoportok esetén a támogatási összeg a kompenzációs támogatás összegével csökkentésre kerül.

Egyes esetekben az erdőkre lehívható támogatások szektortól függetlenül is igénybe vehetők (pl. természeti katasztrófa (vízár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, másodlagos erdőkárok megelőzésére, illetve erdőszerkezet átalakításához), más esetben az állami és önkormányzati szektor kizárásra került.

Támogatás vehető még igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, és ezáltal növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez (az erdő esetében az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházásokhoz nyújtott támogatás, a mezőgazdasági területek esetében az élőhelyfejlesztési és vízvédelmi célú nem termelő beruházások).

A tervezési területen elérhető támogatások rövid ismertetése

Mezőgazdálkodás

A tervezési területen az egységes területalapú támogatás mellett megjelenő zöldítés és a Vidékfejlesztési Program részeként képező Agrár-környezetgazdálkodási (AKG) és Ökológiai gazdálkodás támogatás, valamint a Natura 2000 gyepterületeken biztosított kompenzációs

kifizetések járulnak hozzá a természetvédelmi célok eléréshez. Ezek közül a zöldítés a mezőgazdasági területek élőhelyi változatosságát, a Natura 2000 kompenzációs támogatás a gyepek természetvédelmi szempontú használatát mozdítja elő, az AKG különböző programjai az extenzív gyep-, és szántógazdálkodást támogatják önkéntes alapon. A területen elérhetőek a gazdák számára az Őrség és Vendvidék Magas Természeti Értékű Terület támogatási csomagjai is.

Az éghajlat és környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtandó támogatás (zöldítés)

A támogatás célja:

Az éghajlat és környezet szempontjából előnyös gyakorlatok kötelező előírásának célja, hogy a mezőgazdasági tevékenységet végzők nagyobb mértékben járuljanak hozzá a környezeti és természeti erőforrások megőrzéséhez.

Teljesítendő előírások:

Az előírások három gyakorlatot fednek le:

- állandó gyepterületek fenntartása,
- növénytermesztés diverzifikálása
- ökológia jelentőségű terület (EFA) kijelölése a mezőgazdasági területeken.

Állandó gyepterületek fenntartása:

Állandó gyepnek az a terület minősül, ahol a gyepet vagy egyéb takarmánynövényt vetés nélkül vagy vetéssel termesztik és a mezőgazdasági üzem vetésforgójában legalább öt évig nem szerepel. Az állandó gyepnek minősített területek fedvényként lehatárolásra kerülnek a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerben (MePAR), mely fedvény évenként felülvizsgálatra kerül.

Terménydiverzifikáció:

Azok a gazdálkodók, akik

- 10 és 30 hektár közötti szántóterülettel rendelkeznek, legalább két különböző növénykultúrát kötelesek termesztetni. A termesztett növénykultúrák közül a legnagyobb területet elfoglaló növénykultúra részaránya nem haladhatja meg a teljes szántóterület 75%-át;
- 30 hektárt meghaladó nagyságú szántóterülettel rendelkeznek legalább három különböző növénykultúrát kötelesek termesztetni. A termesztett növénykultúrák közül a legnagyobb területet elfoglaló kultúra részaránya nem haladhatja meg a teljes szántóterület 75%-át, a két legnagyobb területet elfoglaló növénykultúra együttes részaránya nem haladhatja meg a teljes szántóterület 95%-át.

Ökológiai jelentőségű területek kijelölése:

A 15 hektár fölötti szántóterületen gazdálkodók kötelesek szántóterületük legalább 5 %-ának megfelelő kiterjedésű ökológia jelentőségű terület kijelölni.

A tervezési területen releváns önkéntes mezőgazdasági támogatások az alábbiak:

1) VP-4-10.1.1-15 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés (AKG 2015), VP-4-10.1.1-16 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés (AKG 2016) és VP-4-10.1.1-21 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés (AKG 2021)

A két felhívás fő céljai a vidéki területek fenntartható fejlődésének támogatása, a környezet állapotának megőrzése és javítása, a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentése, környezetvédelmi szolgáltatások biztosítása, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló mezőgazdasági gyakorlat erősítése. Fenti célokat a felhívások úgy próbálják elérni, hogy a gazdálkodók olyan önkéntes vállalatokat tehetnek, amelyeknek pozitív környezeti hozzáadott értékei vannak. Ezekért az önkéntes vállalatokért cserébe a gazdálkodók normatív, vissza nem térítendő, területalapú támogatásban részesülnek.

2) VP-4-11.1.-11.2.-15 Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása, VP-4-11.1.-11.2.-18 Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása, VP-4-11.1.-11.2.-21 Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása

A felhívás célja egyrészt a konvencionális területek ökológiai művelés alá vonásának ösztönzése, másrészt az ökológiai művelésbe vont területeken a gazdálkodási mód fenntartása. Az ökológiai gazdálkodási támogatás olyan önkéntes alapon működő kifizetési rendszer, amelyben a résztvevők az ökológiai gazdálkodási célok elérésének érdekében a gazdálkodásuk során többletvekenységek elvégzését vállalják.

3) VP4-12.1.1-16 Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések

A felhívás célja kompenzációs támogatás nyújtása azoknak a gazdálkodóknak, akik Natura 2000 mezőgazdasági területeken folytatnak gazdálkodást. Ezzel a támogatással biztosítható a jogszabályi előírásoknak megfelelő gazdálkodás által generált esetleges bevételkiesés vagy többletköltség ellentételezése. A támogatás kötelezettségvállalási időszaka 1 év, ami minden évben január 1-től december 31-ig tart.

4) VP4-4.4.1-16 Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások

A felhívás célja az agrár-élőhelyek környezeti hozzáadott értékének növelése, az élőhelyek közötti mozaikosság, illetve ökológiai folyosók biztosítása különböző telepítéseken keresztül.

5) VP4-4.4.2.2-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: vízvédelmi és vizes élőhely létrehozása, fejlesztése

A felhívás célja a területi vízvisszatartás elősegítése, illetve a felszíni és a felszín alatti víztesteket érő terhelések, szennyezések csökkentése, megakadályozása. Mindemellett a felhívás hozzájárul a biodiverzitás megőrzéséhez, valamint a vizeink mennyiségi és minőségi védelmének biztosításához. Két célterületre igényelhető támogatás:

- a) Partmenti vízvédelmi pufferzóna kialakítása, fejlesztése
- b) Vizes élőhelyek kialakítása

6) VP4-10.2.1.1.-15 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése, VP4-10.2.1.1.-21 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése

A felhívás célja az alacsony létszámmal rendelkező védett őshonos és a veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták (a 2021-es felhívásban ezeken felül még a fajtarekonstrukció alatt

álló mezőgazdasági állatfajták) nőivarú – baromfifélék esetén vegyes ivarú – állományának a fajták eredeti tartási, takarmányozási körülményekhez hasonló, in situ feltételek közötti, tenyésztésben történő életképes populációjának fenntartása a genetikai állomány megőrzéséről és az adott állatfajták fennmaradását biztosító tenyésztési programokról szóló jogszabályok keretein belül. A felhívások közvetetten kapcsolódnak a Natura 2000 területek megőrzéséhez azáltal, hogy a védett őshonos állatfajtákat az eredeti tartási körülményeiknek megfelelően szükséges a támogatás keretében is tartani – így a támogatásban résztvevő állatok legeltetési területkezelésre is alkalmazhatók.

Erdőgazdálkodás

A területen található erdőkben többféle forrásból érhetők el támogatások, melyekről az alábbiakban egy rövid áttekintést adunk. Csak azokat a támogatásokat, illetve célterületeket emeltük ki, amelyek a tervezési terület természeti értékeinek megőrzése szempontjából előremutatóak lehetnek. A támogatásra jogosultak körét az 10. táblázatban foglaltuk össze.

A tervezési területen releváns erdészeti támogatások az alábbiak:

1) VP4-12.2.1-16 Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések

A felhívás célja kompenzációs támogatás nyújtása azoknak a magán erdőgazdálkodóknak, akik Natura 2000 erdőterületeken folytatnak gazdálkodást. Ezzel a támogatással biztosítható a jogszabályi előírásoknak megfelelő gazdálkodás által generált esetleges bevételkiesés vagy többletköltség ellentételezése. A támogatás kötelezettségvállalási időszaka **1 év**, ami minden évben január 1-től december 31-ig tart. A gazdálkodók a támogatási kérelmet – ami egyben kifizetési igénylésnek is minősül – minden évben az adott évi egységes kérelemben nyújthatják be. A felhívás további kötelezően megvalósítandó eleme az egyszeri **képzésen** való részvétel. Az összes támogatási forma közül kiemelkedően fontos az évről évre igénybe vehető NATURA 2000 kompenzációs támogatás, mert ez jelentős összegű, viszonylag könnyen igényelhető rendszeres támogatás, jól beépült a gazdálkodói köztudatba.

A NATURA 2000 támogatással kapcsolatban az állami erdők okoznak nehézségeket:

1. Nem jogosultak az állami tulajdonú erdőgazdálkodók a támogatás igénybevételére.
2. Nem tudnak és – a nem kellően kidolgozott szabályozás miatt – nem akarnak pályázni azok a nem állami erdőgazdálkodók, akiknek kezelésében az osztatlan közös tulajdonból kifolyólag állami erdőterületek vannak.

Az erdőgazdálkodók körében végzett felmérés alapján megállapítható, hogy többségük igénybe veszi a Natura 2000 kompenzációs támogatást. Ezzel szemben az Erdő-környezetvédelmi Támogatás célprogramjaiban jellemzően nem vesznek részt, mert teljesíthetetlennek tartják az előírások többségét, illetve ehhez képest túl alacsonynak a támogatás mértékét.

2) VP5-8.2.1-16 Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása

A tervezési területen a felhívás „Gyepgazdálkodással kombinált fás legelő vagy fás kaszáló újonnan történő létrehozása” elnevezésű célterülete releváns.

3) VP4-15.1.1-17 Erdő-környezetvédelmi kifizetések

A felhívás célja, hogy támogatást nyújtson azon erdőgazdálkodóknak, akik **önkéntes alapon**,

a vonatkozó jogszabályi előírásokban és az erdőtervben foglalt jogosultságait kihasználva, a kötelezettségeken túlmutató erdő-környezetvédelmi vállalkozásokat tesznek. Mindezzel a tudatos erdő-környezetvédelmi gazdálkodási módok elterjesztését, a fajok adaptációs készségének növelését, az egyes területeken az erdőtípus, fajösszetétel, illetve gazdálkodási mód megváltoztatása a cél. A felhívás keretében 3 különböző célterületre igényelhető támogatás:

- a) Örökerdő erdőgazdálkodás
- b) Erdőállományok kézimunka igényes ápolása
- c) Természetkímélő anyagmozgatás

4) *VP5-8.5.1.-16 Az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások*

A felhívás a teljes erdőszerkezet átalakítás támogatásával elsősorban a meglévő erdő természetességi állapotához képest magasabb természetességi állapotú vagy a sarjeredetű állomány helyett magasabb ökológiai értékű, legalább azonos természetességgű, nem sarjeredetű állomány létrehozását kívánja előmozdítani. Az erdő egyes szerkezeti elemeinek átalakítása, több szintes állományszerkezet kialakítása, valamint az adott termőhelynek megfelelő természetes erdőtársulásokká történő átalakítás erdőszerkezet átalakítás segítségével valósítható meg. A felhívás keretében az intenzíven terjedő idegenhonos fa- és cserjefajok eltávolítása is támogatható. Az erdei élőhelyek változatosságának növelése szempontjából további fontos élőhelyfejlesztési lehetőség az erdei tisztások kialakítása vagy helyreállítása.

5) *VP4-8.5.2.-17 Az erdei ökoszisztémák térítésmentesen nyújtott közjóléti funkcióinak fejlesztése*

A felhívás célja, hogy a magyar erdők közjavainak ingyenes elérhetőségének lehetősége jelentősen bővüljön. A felhívás keretében az alábbi tevékenységek támogathatóak:

A) **erdei pihenőhely kialakítása vagy továbbfejlesztése:** jellemzően gyalogos kirándulás vagy gyalogtúra során rövid pihenésre szolgáló, közúton jellemzően nem megközelíthető, kisebb közjóléti berendezés-együttes,

B) **erdei kirándulóhely és településkörnyéki kirándulóhely kialakítása vagy továbbfejlesztése:** intenzíven látogatott, huzamosabb ott tartózkodást biztosító vagy kirándulási célt szolgáló, többfunkciós közjóléti berendezés-együttes, amely a kirándulók számára pihenési, rekreációs lehetőséget is biztosít.

6) *VP5-8.6.1-17 Erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására és piaci értékesítésére irányuló beruházások*

A felhívás célja az erdőgazdálkodás hatékonyságának javításához és a természetközeli gazdálkodási módok elterjedéséhez szükséges eszközök és géppark kialakításának ösztönzése, valamint az erdei termékek és melléktermékek gazdasági hasznosításához szükséges **elsődleges feldolgozást** szolgáló gépek és berendezések biztosítása, beleértve a **lokális megújuló energia rendszer kiszolgálását**, faipari feldolgozás előkészítését szolgáló gépeket, technológiát is.

7) *VP4-15.2.1.1-16 Erdészeti genetikai erőforrások megőrzése*

A támogatás célja, hogy a magyarországi erdészeti fajok genetikai erőforrásainak megőrzésével a meglévő genetikai változatosságot, mint az alkalmazkodóképesség alapját és fajok evolúciós potenciálját hosszú távon megvédje és fenntartsa.

10. táblázat: Az erdészeti támogatásra jogosultak mátrixa

A táblázatban X-szel jelöltük azokat, akik az adott felhívás esetében **jogosultak** a támogatást igénybe venni.

	50% vagy afölötti <u>állami</u> tulajdonú erdőgazdálkodó, központi költségvetési szerv	Magánjogi erdőgazdálkodó	Jogszerű földhasználó	Megjegyzés
VP4-12.2.1-16 Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések		X		
VP5-8.2.1-16 Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása			X	Magánjogi földhasználók, települési önkormányzatok és társulásaik vehetik igénybe.
VP4-15.1.1-17 Erdő-környezetvédelmi kifizetések		X		<u>Támogatásra jogosult még:</u> települési önkormányzatok, amennyiben állami tulajdonban lévő erdő erdőgazdálkodója.
VP5- 8.5.1.-16 Az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások	X	X		Jogosultsági feltételeknek meg kell felelni. Többségi állami tulajdon esetén a kormány előzetes hozzájárulása kell.
VP4-8.5.2.-17 Az erdei ökoszisztémák térítésmentesen nyújtott közjóléti funkcióinak fejlesztése	X	X		Többségi állami tulajdon esetén a kormány előzetes hozzájárulása kell.
VP5-8.6.1-17 Erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására és piaci értékesítésére irányuló beruházások	X	X		<u>Támogatásra jogosult még:</u> önkormányzati erdőgazdálkodók, mikrovállalkozások, erdészeti szolgáltató vállalkozások. A támogatást igénylők körére vonatkozó részletes feltételeket a pályázati felhívás 4.1. fejezete tartalmazza.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Mezőgazdálkodás

Bár a támogatási rendszerek, elsősorban az MTÉT előírások sokat alakultak az előző programok óta, mégis sokat vesztek népszerűségükből a gazdák körében. Az MTÉT programban jelenleg mindössze 8 gazda vesz részt, 173 ha területtel, amely a fele a 2015 előtti részvételnek. A gazdákat elsősorban a meg nem értett előírások, a sok adminisztráció és a gyakori ellenőrzések tartják vissza a részvételtől. Ez fokozottan érvényes a néhány hektáros gazdákra, akik esetében a támogatás összegéhez képest tényleg aránytalanul sok extra adminisztrációt jelentenek a programok, ráadásul saját maguk nem is tudják ezt elvégezni.

Megoldásként javasoljuk, hogy kis gazdaságokra szabott, speciális támogatási programot hozzanak létre a tervezési terület adottságaihoz igazodva. A program előírásainak kidolgozásába pedig a letelejtől fogva vonják be a gazdálkodókat, hogy életszerű és kivitelezhető megoldások szülessenek. Ennek szükségességére a jelen terv egyeztetési folyamata is rámutatott. Javasolt támogatások mértékét eredmény-alapúvá tenni, ahol nem a feltételezett jövedelmekiesés kompenzációja a támogatás, hanem a gazdálkodó által létrehozott ökoszisztéma szolgáltatások megfizetése a társadalom részéről. Ezzel lényegesen nagyobb rugalmasság volna adható, több lehetőségük lenne a gazdáknak választani a különböző megoldások közül. A terület alapú támogatások mellett nagy szükség lenne a természetkímélő gazdálkodás révén előállított termékek támogatására is, hogy azok versenyképesek legyenek a piacon. Erre jó lehetőséget kínálna a Nemzeti Parki Termék Védjegy rendszer továbbfejlesztése.

Erdőgazdálkodás

A jövőben javasolt az állami tulajdonú gazdálkodókra is kiterjeszteni a kompenzációs támogatás igénybevételeének lehetőségét. Ebben a rendszerben az előírásonként igényelhető támogatás összege lenne az, ami arra ösztönzi a gazdálkodókat, hogy minél többet vállaljanak az előírások közül. Az érvényben lévő erdő-környezetvédelmi program célprogramjait a Natura 2000 területre alkalmazott programmal javasolt kiváltani. Ilyen módon speciális természetvédelmi igények szerint is differenciálni lehetne az előírásokat, és lehetővé tenni például fafajcserét, holtfa és hagyásfa visszahagyását is. A program alapját értelemszerűen a jelen tervben rögzített kezelési előírások képeznék, amelyek kifejezetten a terület jelölő értékeinek és egyéb védett természeti értékeinek megőrzését célozzák.

Természetvédelmi szempontból kívánatos lenne az alábbi pályázatok megújítása:

Pályázat címe	Pályázat kódszáma
NATURA2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések	VP4-12.2.1-16
Erdő-környezetvédelmi kifizetések	VP4-15.1.1-17
Erdészeti genetikai erőforrások megőrzése	VP4-15.2.1-16
Erdészeti genetikai erőforrások fejlesztése	VP4-15.2.1.2-17
Az erdei ökoszisztémák térítésmentesen nyújtott közjóléti funkcióinak fejlesztése	VP4-8.5.2-17
Erdősítés támogatása	VP5-8.1.1-16
Az erdőgazdálkodási potenciálban okozott	VP5-8.3.1-17

erdőkárok helyreállítása	
Az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások	VP5-8.4.1-16

Kíváncsinos lenne beépíteni a pályázatokba – a jelen pillanatban előkészítés alatt álló - az egyes erdészeti hatósági eljárások, bejelentések, valamint hatósági nyilvántartások eljárási szabályairól szóló 433/2017. (XII. 21.) Korm. rendelet módosításáról szóló kormányrendelet azon részeit, amely az örökerdő tervezését szabályozza. Annál is inkább, mert a tervezet értelmében az örökerdő kezelési tervekben a gazdálkodóknak jelentős mozgásterük van, hiszen az egy önellenőrzésre épülő rendszerbe lenne beintegrálva. Így könnyedén tehetőek a természetvédelem számára is előnyös vállalkozások (holtfa, biotópa stb.), amelyek pályázati keretek között támogathatók, értékelhetők és számon kérhetők.

3.3.2. Pályázati források

A tervezési területen jelenleg több pályázati projekt megvalósítása zajlik, amelyekre vonatkozó információkat az alábbi táblázatban foglalunk össze:

11. táblázat: A tervezési területen zajló pályázati projektek

Kód	Cím	Kedvezményezett	Időtartam	Költségvetés	Fenntartási tervhez való kapcsolódás
KEHOP-4.1.0-15-2015-00001	Természetvédelmi rendeltetésű területek muraközi lóval történő kezeléséhez szükséges istálló és kiszolgáló létesítmények fejlesztése	ÖNPI	2016.04.01.-2020.04.30.	443 974 000 Ft	Gyepek fenntartásához szükséges infrastruktúra kialakítása
KEHOP-4.1.0-15-2016-00039	Erdőt természetesen – leromlott állapotú erdei élőhelyek rekonstrukciója az Őrségben	ÖNPI	2016.09.01. – 2021.06.30.	379 345 000 Ft	Jelölő erdei élőhelyek helyreállítása
KEHOP-4.1.0-15-2016-00060	Magyartarka szarvasmarhával történő természetvédelmi célú területkezelés infrastrukturális feltételeinek kialakítása	ÖNPI	2017.01.01 – 2021.02.28.	407 982 000 Ft	Gyepek fenntartásához szükséges infrastruktúra kialakítása
ATHU077	WeCon–Vizes élőhelyek ökológiai hálózatának fejlesztése az osztrák-magyar határ régióban	ÖNPI, FHNPI, osztrák partnerek	2018.01.01.-2020.12.31.	108 589 000 Ft	Közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok megfelelő kezelését megalapozó felmérések, kutatások
LIFE17 IPE/HU/000 018	GRASSLAND-HU	ÖNPI, konzorciumi partnerek	2019.01.01-2026.12.31.	344 960 000 Ft	Közösségi jelentőségű gyepek élőhelyek helyreállítása
	D2C - DaRe to Connect - Supporting Danube Region's ecological Connectivity by linking Natura 2000 areas along the Green Belt	ÖNPI, konzorciumi partnerek	2018.06.01. – 2021.05.31.	48 000 000 Ft	Ökológiai folyosók tervezése a közösségi jelentőségű

					fajok élőhelyei között
	Contracts 2.0 – Innovative contracts for farmers and nature	ÖNPI, konzorciumi partnerek	2019.05.01 – 2022.04.30	24 000 000 Ft	Hatékonyan működő agrár-támogatási rendszer lehetőségeinek kutatása

3.3.3. Egyéb

Az erdők esetében megfogalmazott természetvédelmi célok eléréséhez szükséges volna az erdészeti hatóság, a természetvédelmi hatóság és a nemzeti park igazgatóság közötti szorosabb és intenzívebb együttműködés. Mivel az erdők kezelését elsősorban a körzeti erdőtervek határozzák meg, fontos, hogy abban a természetvédelmi szempontok megfelelő súllyal szerepeljenek. Ennek érdekében szükséges lenne közös erdőkezelési koncepció kialakítása a hatóságok és természetvédelmi kezelők között.

A KE-17 Ligeterdők, illetve a KE-18 érintetlen erdők kezelési egységekbe sorolt égerligetek esetén gyakori helyzet, hogy a jellemzően keskeny, vízfolyások menti állományok jelentős része művelési ágat tekintve nem erdőként van nyilvántartva. Legtöbb esetben ezek az élőhelyfoltok nem rendelkeznek erdőtervvel sem. Ennek megfelelően erdőként való kezelésük, illetve annak szabályozása nem egyértelmű, mely nagyban nehezíti az érintett élőhely hatékony védelmét. Éppen ezért a szóban forgó élőhelyfoltokat fontos lenne erdőként nyilvántartásba venni.

A KE-19 mészkerülő erdeifenyvesek kezelési egység esetében az élőhely, illetve a hozzá kötődő sajátos életközösség megőrzése megkívánja az erdő záródásának alacsonyan tartását. Ezt a célt szolgálhatná a kezelési egységbe sorolt erdőrészek felnyitott erdővé való besorolása.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

Egyeztetési folyamat csak a KTT-re vonatkozóan

Mivel a KTT-re vonatkozó fenntartási terv készült el először és lett véleményezésre bocsájtva, ezért ennek egyeztetési folyamatát az alábbiakban dokumentáljuk. A teljes komplex fenntartási terv egyeztetésének bemutatása ezen részfejezet után található.

A terv egyeztetését két különböző megközelítés szerint végeztük el. Az erdők esetében, mivel a körzeti erdőtervezés folyamata eddig is jó lehetőséget biztosított a természetvédelmi javaslatok egyeztetésére, kevesebb energiát fordítottunk az egyeztetésre. Az elkészült kezelési javaslatokat terepbejárások során vitattuk meg az erdőgazdálkodókkal, majd a kész terv írásban történő véleményezésére biztosítottunk lehetőséget. A gyepek esetében azonban a tervezés az elejétől részvételi módszerrel zajlott a gazdálkodók teljes bevonásával.

Részvételi tervezés a kezdetektől

Az Őrség Natura 2000 terület esetében a gyepterületekre készülő fenntartási terv jó példáját adja a valódi részvételi tervezés folyamatának. A részvételi folyamatok egyik alapja ugyanis, hogy az érintettek már a tervezési munka kezdetén bevonásra kerüljenek, így a folyamat során elkészült terv nem csupán egy egyeztetési anyag lesz, hanem iteratív közös munka, amelynek célja, hogy erősen építsen a helyiek tapasztalataira, tudására, és a végén egy konszenzusos döntés szülessen. A Natura 2000 előírások jogszabályban rögzítettek, s ez az adottság bizonyos szempontból korlátozza a részvételi folyamatot, hiszen ezen előírásokon változtatni nem lehet. Ám az egyeztetések kapcsán szervezett találkozók, megbeszélések a gazdálkodók és az ŐNPI között új, közvetlenebb kapcsolatokat eredményezhetnek. A terv részvételi módon történő elkészítése hosszútávon a természetvédelmi célok hatékonyabb elérését és fenntartását hivatott elősegíteni, valamint a gazdálkodók és az ŐNPI közötti kapcsolatok erősítéséhez is hozzájárulhat.

A részvételi tervezést az Argeomentum Kft. 2017 nyarán kezdte el. A tervezési folyamat tartalmát tekintve két fő szakaszra osztható. A feltáró szakasz 2018 szeptemberétől októberig tartott, amikor gazdálkodói interjúk zajlottak. Eme első szakasz során a tervezési folyamat előkészítése, a gazdálkodók körének feltárása, és a részvételi hajlandóság feltérképezése valósult meg. Ugyanezen időszakban az ŐNPI mezőgazdálkodási gyakorlatáról is egyeztetések zajlottak a Természetmegőrzési és az Őrségi Területkezelési Osztály munkatársai között. A második szakaszban, 2019 januárjától áprilisig, a tervezési folyamat második évében zajlott a közös tervezési folyamatra nyitott gazdálkodókkal való közvetlen konzultáció, amin keresztül jobban megismertük a gazdálkodói gyakorlatot Natura 2000 gyepeken. A közvetlen konzultációk a 2019 októberétől folytatódtak, amikor további gazdálkodók kerültek bevonásra.

3.4.3. Felhasznált kommunikációs eszközök

Egyeztetési módok az első szakaszban

A munka feltáró szakaszában a következő feladatok valósultak meg:

1. Felmérés az ŐNPI elvárásairól/terveiről a Natura 2000 gyepekkel szemben, és a gyepekre vonatkozó kezelési szabályok kialakítása: **fókuszcsoport, interjúk** az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság Természetmegőrzési és Természetvédelmi Őrszolgálati Osztályának vezetőivel és munkatársaival
2. A helyi gazdálkodók körének, a jellemző földhasználati módok és a gyepekre vonatkozó jelenlegi művelésmódok feltárása: összesen 46 gazdálkodóval készült **interjú** a helyi tapasztalatokról, természetvédelemről, természetvédőkkel fennálló kapcsolatokról. A gazdálkodók mellett az ŐNPI néhány kiválasztott munkatársával, természetvédelmi őrével is készült interjú (összesen 5), amelyek célja természetvédelmi célok elérésének és az ŐNPI gazdálkodási tevékenységeinek egyéni értelmezési keretének feltárása volt. Szervezett keretek között közös gondolkodás zajlott az ŐNPI mezőgazdálkodási tevékenységéről az Őrségi területkezelési és a Természetmegőrzési Osztály munkatársainak részvételével.
3. Az interjúzási szakaszt követően került megrendezésre 2018. október 18-án az a **gazdálkodói fórum**, amelyre valamennyi korábban felkeresett gazdálkodó meghívást kapott (az ŐNPI munkatársakkal együtt a résztvevők száma 29 volt). A fórum célja volt a tervezési folyamat ismertetése, lépéseinek bemutatása, az interjúk során feltárt problémák és vélemények visszacsatolása a gazdálkodók felé, az ŐNPI

tevékenységével (főként gazdálkodásával) kapcsolatos kérdések megvitatása, és a tervezési folyamatba való bekapcsolódási hajlandóság felmérése.

Egyeztetési módok a második szakaszban

A feltáró szakaszt követően a következő egyeztetési folyamatok zajlottak:

1. Az ÖNPI kollégák részvételével került megrendezésre egy **fókuszcsoportos** beszélgetés, amelynek célja volt annak kidolgozása, hogy hogyan lehet a Natura 2000 gyepgazdálkodási szabályokat rugalmasabbá tenni, és a gazdálkodók által megfogalmazott problémákra terepi megoldást adni a kötelező Natura 2000-es szabályok keretein belül.
2. Ezt követően **személyes, egyéni egyeztetések** zajlottak 11 gyepgazdálkodóval, melynek része volt a gazda egyes parcelláinak terepi bejárása. A személyes egyeztetések olyan gazdálkodókkal történtek meg, akik a fórum vagy az interjúk során nyitottnak mutatkoztak a közös tervezésre és területeik alapján megfeleltek a kritériumoknak. Valamennyi gazdálkodói egyeztetésről írásos összefoglaló készült, amelyben rögzítésre kerültek a gazda és az ÖNPI munkatársai közötti megállapodások részletei. Az összes gazdálkodó jóváhagyta az összefoglalóját, így ezek alapján megtervezhető a következő fázisban a munkacsomagok és tevékenységek ütemezése az egyes Natura 2000 parcellákra vonatkozóan.
3. Javaslatok kidolgozása az ÖNPI kollégákkal egy működőképes gyp zónarendszer vázlatra, ami összefoglalja a természetvédelmi és mezőgazdálkodási értékeket, célokat, és útmutatóul szolgál a következő évre.
4. Terepbejárással egybekötött egyeztetés az erdőgazdálkodókkal a kezelési javaslatok tervezetéről. Előzetesen megkerestünk a tervezési terület két legjelentősebb erdőgazdálkodóját, a Szombathelyi Erdészeti Zrt.-t és a Zalaerdő Zrt.-t, valamint rajtuk kívül még további 10 magán erdőgazdálkodót. Nekik eljuttattuk a kezelési előírások tervezetét. A tervezet egyeztetése kezelési egységenként egy-egy kiválasztott erdőrészletben történt, az összes gazdálkodó részvételével.

Az elkészült fenntartási terv egyeztetése

A gazdálkodókkal történt egyeztetések során az erdőgazdálkodók több alkalommal is jelezték, hogy az erdőtörvény, és a természetvédelmi szempontból optimális kezelés esetenként nincs összhangban. Legszemléletesebb példaként a természetvédelmi szempontból kiemelkedő jelentőségű pionír fafajok (pl. mint számos rovarfaj tápnövényei) kímélete említhető, melyből, ha optimális mennyiségben kímélnék meg a felújításokban, akkor a felügyelő nem veszi át a felújítást.

A probléma orvoslására javasolták a gazdálkodók, hogy szükséges volna megteremteni annak a jogi lehetőségét, hogy bizonyos természetvédelmi célok vállalása esetén az általánostól eltérő szabályozás vonatkozzon az adott erdőrészletre.

3.4.2. Kommunikációs eszközök és címzettek összefoglalva

Felhasznált kommunikációs eszköz	Kommunikáció címzettje	Időpont	Résztevők száma	Téma
ÖNPI fókuszcsoporth	ÖNPI munkatársai (Természetmegőrzési és Természetvédelmi Őrszolgálati Osztály)	2018. július 25.	8 fő	a részvételi tervezési folyamattal szembeni elvárások, célok tisztázása
Gazdálkodói interjúk	ÖNPI munkatársak és gazdálkodók	2018. szeptember - október	46 fő	tapasztalatok a N2000 szabályokkal és a természetvédelemmel kapcsolatban
ÖNPI interjúk	ÖNPI munkatársak	2018. szeptember - október	5 fő	tapasztalatok és terepi nehézségek a N2000-rel kapcsolatban
fórum	gazdálkodók, érintett hatóságok, települési önkormányzatok	2018. október 18.	29 fő	a feltáró szakasz eredményeinek bemutatása, további egyeztetési hajlandóság felmérése
ÖNPI osztályok közötti egyeztetés	ÖNPI munkatársak	2018. november 16.	8 fő	az ÖNPI gazdálkodási és természetvédelmi tevékenységeinek egyeztetése, különös tekintettel a N2000-es gyepekre
ÖNPI egyeztetés	ÖNPI munkatársak	2019. január 21.	8 fő	természetvédelmi célok, elvárások parcella szinten; gazdálkodói kérdések és problémák és az ezekre adható válaszok
Személyes terepi egyeztetések	ÖNPI munkatársak és gazdálkodók	2019. április - december	25 fő	parcella szintű egyeztetések
fórum	gazdálkodók, érintett hatóságok, települési önkormányzatok	2019. április 11.	25 fő	parcella szintű egyeztetések tanulságai, térségi és vidékfejlesztési ötletek átgondolása (pl. vágópont)
Terepbejárással egybekötött egyeztetés	Tervezők (Silva Naturalis Kft.), ÖNPI munkatársak, erdőgazdálkodók	2019. december 9-13.	20 fő	erdőkre vonatkozó kezelési javaslat tervezet egyeztetése a gazdákkal kezelési egységenként egy-egy kiválasztott erdőrészletben

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Véleményadó érintett szervezet/személy	Időpont	Vélemény	Vélemény kezelése, indoklás
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Gyepterületek hasznosítása legeltetéssel vagy kaszálással: Ezzel kapcsolatban általános egyetértés volt.	Nem igényel kezelést.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Legeltethető állatfaj betartása: Egy javaslat érkezett, hogy darabszámot is érdemes lenne meghatározni.	Az egyedi mérlegelés lehetővé tétele érdekében az előírások között szerepeltetjük, hogy a gazdálkodónak legeltetési tervet kell készítenie és az NPI-vel egyeztetni.

gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Túllegeltetés elkerülése: Előfordult olyan terület, ahol az NPI szemszögéből túllegeltetés volt jelen, de a gazdálkodó nem rendelkezett több területtel, kevesebb állatszámmal pedig nem érte meg fenntartani a gazdaságot.	Az egyedi mérlegelés lehetővé tétele érdekében az előírások között szerepeltetjük, hogy a gazdálkodónak legeltetési tervet kell készítenie és az NPI-vel egyeztetni.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember - október	Gyepfelszín károsodásának megelőzése: A gazdálkodók egyetértettek az előírás fontosságával, azonban szinte valamennyien megemlítették, hogy a legnagyobb kárt a gyepfelszínben a vaddisznó túrása okozza. Illetve sokszor nem a legeltetés, hanem a taposás jelenti a gondot. A vaddisznó által feltárt gyepfelszínt szükséges elboronálni. A legtöbb gazdálkodó számára nem volt ismert, hogy a rétboronálás nem tiltott.	A tervben javaslatot teszünk a vadállomány csökkentésére, de megvalósítására az ÖNPI-nek nincs hatásköre.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	A gyepek trágyázásának tiltása: A legtöbb gazdálkodó nem értett egyet a szabályozással, mert a véleményük szerint kaszáló esetén kimerül a gyeper, ha nem kerül vissza semmilyen tápanyag	Mivel a Natura 2000 előírásokat kormányrendelet írja elő, az ÖNPI nem tud kompromisszumot kötni Naturás gyeper. A tervbe ugyanakkor bekerült egy olyan lehetőség, hogy a szántó művelési ágú, a gypesedés kezdeti fázisában lévő területeken a trágyázás lehetséges.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	A gyepek 5-10%-ának kaszátlanul hagyása: Sok gazda nem értett egyet, mivel nehéz szűk réteken meghagyni a bűvósávot, illetve, hogy elősegíti a gyomok terjedését vagy a vadkárt. Bűvósávot nem táblaként kellene hagyni, az Őrségben ugyanis kis gyeptáblák vannak, van, ahol a táblakénti bűvósáv nem megvalósítható. Táblaszegélyen nem akarnak bűvósávot az erdősülés miatt meghagyni. Bűvósávot ne kelljen sokáig fennhagyni, még abban az évben lehessen lekaszálni.	Tisztázásra került több elvárás ezzel a szabállyal kapcsolatban: a bűvósáv ne legyen kétszer ugyanazon a helyen meghagyva; nem kell, hogy egyenes csík formában legyen meghagyva, hanem foltok is megfelelnek; több gazdával meg lett beszélve, hogy az illetékes természetvédelmi őrs segítségével lesz a bűvósáv kijelölve. Nagyon gyomos területeken nem szükséges meghagyni a bűvósávot, de ezt előzetesen egyeztetni szükséges az őrral. A „bűvósáv” elnevezés félreértéshez vezethet: a sáv rovaroknak, madaraknak alkalmas, kevésbé fontos apróvadnak.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Belvíz elvezetésének, gyepek öntözésének tiltása: A belvízelvezetés tiltása minden olyan gazdának gondot okozott, aki folyó vagy víz mellett gazdálkodik	A jogszabályban tiltott tevékenységet a fenntartási terv nem engedheti meg. Ugyanakkor abban az esetben, ha a belvíz mesterséges eredetű (pl. vasúti töltés okozza) és meglévő árok eltömődése okozza, az árok tisztításával megszüntethető. Ehhez hasonlóan, ha a belvíz a patakokban feltorlódott uszadék miatt keletkezik, a torlasz eltávolítható.

gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Éjszakai munkavégzés tiltása: A többségnek nincs problémája a szabállyal, ám azért lehetne rugalmasabban kezelni az időjárás függvényében.	Jogsabályi előírásokkal ellentétben javaslatot a terv nem fogalmazhat meg.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Engedély bekérése a természetvédelmi hatóságtól az okt. 31- ápr. 23. közötti legeltetéshez: Ezt a szabályt több gazda nem értette vagy nem ismerte. Úgy értelmezték, hogy egyáltalán nem lehet legeltetni október és április között. A legtöbb gazdálkodó nem kért engedélyt téli legeltetésre.	A személyes egyeztetésekben résztvevő gazdákkal sikerült tisztázni a szabályt. Fontos, hogy az illetékes ör jobban ismerje a gazdálkodó igényeit, a szorosabb kapcsolattartás lehetőséget ad az ilyen és ehhez hasonló kérdések/félreértések tisztázására. A legeltetési terv készítése pedig megadja a megfelelő kereteket.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Vadászati hatósági engedélyek beszerzése a vadkárelhárító kerítésekhez: Sokan ezt a szabályt sem értették, magyarázatra szolgált, hogy a vadkerítések építéséhez van szükség az engedélyre. Elolvassa, előjöttek a történetek a vadászokkal kapcsolatos konfliktusokról, a vadász-gazda alárendeltségi viszonyokról.	A természetvédelmi hatóság engedélyét is kérni kellene a kerítés építéséhez, mert ez a két szereplő (NP, vadászok) gyakran szemben áll egymással. Ugyanolyan kárt tud okozni a vad a gyeppen, mint az túllegeltetés.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Madárbarát kaszálás (kaszálás iránya és vadriasztó lánc használata együttesen): Az őzgidák ellen nem hatékony, nem riasztja el.	Intézkedést nem igényel.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Inváziós növények terjedése elleni védekezés: A kaszálás ideje és száma a kulcs az inváziós növények visszaszorítására a gazdák szerint.	Az NPI ezzel a megfigyeléssel egyetért; ha nagyon elterjedt az inváziós növény, akkor nem szükséges bűvósávot kialakítani, de a gazdának ezt muszáj egyeztetni és rögzíteni az illetékes ÖNPI kollégával.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Kaszálás tervezett időpontjának bejelentése: Ezzel a szabállyal sok elégedetlenség van, mert rugalmatlan a rendszer, a kaszálást nem lehet túlságosan előre tervezni. Igény van rá, hogy a NP adjon visszajelzést, ha megkapta a bejelentőt. Az 5 napos bejelentési kötelezettség nem életszerű (nem lehet biztosan tudni 5 nappal előtte, hogy lehet-e kaszálni).	A bejelentés jogszabályi előírás és abszolút indokolt is. A visszajelzésre vonatkozó igényt kezeltük a 3.3.3 fejezetben.
gyepgazdálkodó	2018. szeptember – október	Kaszált szálas takarmány lehordása a területről 30 napon belül: Nem okoz gondot a gazdáknak.	Intézkedést nem igényel.

Bodonczi László Szombathelyi Erdészeti Zrt.	2019. december 9. Magyarország 24 A erdőterület	A Bükkösök és gyertyános- tölgyesek (KE-15) kezelési egység kapcsán felmerült az igény a két élőhely külön kezelési egységbe történő besorolására.	A bükkösök és gyertyános-tölgyesek kezelési előírásaiban nem lenne különbség, illetve erre konkrét javaslat nem is érkezett, ezért a szétválasztást nem tartjuk indokoltnak.
Kungli József	2019. december 9. Magyarország 24 A erdőterület	A NATURA 2000 fenntartási terv további egyeztetéseinekél fontos, hogy az erdőterület módosítása, illetve maga a pályázatok kiírása összhangban legyen a NATURA 2000 fenntartási tervben megfogalmazott célokkal, kezelési javaslatokkal elvárt gazdálkodói magatartással.	A jogszabályok összehangolásának szükségességével egyetértünk, de a megoldás túlmutat a fenntartási terv keretein. A 3.3.3 fejezetben rögzítettük az igényt.
Bodonczi László Szombathelyi Erdészeti Zrt.	2019. december 9. Magyarország 24 A erdőterület	Az erdőterület és a végrehajtási rendelet, vagyis az erdészeti jogszabályok és a NATURA 2000 fenntartási terv szinkronba hozása esetén olyasmire gondolunk például, hogy a folyamatos erdőfenntartás befejezési feltételei alól - amiket az erdőterület és végrehajtási rendelete ír elő - indokolt esetben a természetvédelmi hatóság kérjen mentességet, ha az természetvédelmi vagy kifejezetten NATURA 2000 fenntartási célokat szolgál. Ilyen például a pionír fajok aránya vagy megléte egy-egy folyamatos erdőfenntartás vagy befejezett erdőfenntartás.	A jogszabályok összehangolásának szükségességével egyetértünk, de a megoldás túlmutat a fenntartási terv keretein. A 3.3.3 fejezetben rögzítettük az igényt.
Takács Imre	2019. december 9. Magyarország 24 A erdőterület	A kezelési terveknek egy modelltábla rendszerét kellene kialakítani, tehát 20 éves korfokontként, hogy mit várunk el fajonként összetételben, záródásban, korosztályviszonyokban, együtességükben.	A tervkészítés útmutatója nem ad lehetőséget a javaslat megvalósítására. A modelltábla típusú megközelítés természetvédelmi szempontból sem feltétlenül szerencsés, mert magában hordozza a homogén erdőszerkezet kialakulásának veszélyét.
Kungli József	2019. december 9. Magyarország 24 A erdőterület	A jelenlévő erdőgazdálkodók együttes véleménye, hogy az erdő életkorához köthető erdőfenntartási és fahasználati módjainak megfelelő szakaszolás és ezen szakaszokhoz köthető kezelési javaslatok jobban segítenék az erdőgazdálkodót és az erdészt is.	Az egyes kezelési egységekhez rendelt konkrét kezelési javaslatok – ahol ez releváns – ennek megfelelően szerepelnek.
Kungli József	2019. december 9. Magyarország 24 A erdőterület	Az erdőgazdálkodó által vállalt Natura 2000 fenntartási tervben szereplő kezelési javaslat elfogadása esetén az kerüljön rá az erdőterület leíró	A soron következő erdőtervezés alkalmával lehetőség nyílik a megjegyzés feltüntetésére.

		lap megjegyzés rovatába. Ezen megjegyzésben foglaltak alapján az erdészeti hatóság is fogadja el azt.	
Kungli József	2019. december 9. Magyarföld 1 F erdőrésztlet	A jellegtelen erdők (KE-21) kezelési egység esetén a fiatal és középkorú erdők jelölő erdei élőhelyé való átalakításában a mikro-tarvágások alkalmazását javasolják az erdőgazdálkodók.	A mikrotarvágások alkalmazását nem tartjuk elfogadhatónak, mert nem szolgálják a természetesség növekedésének célját. A mikrotarvágások továbbra is a homogén állomány szerkezet fenntartását eredményeznék. Javaslatunk a famagasság sugarú lécek alkalmazása.
Lukács István Zalaerdő Zrt.	2019. december 9. Szentgotthárd-Farkasfa 52 H2 erdőrésztlet	A kultúrfejtések (KE-22) kezelési egység esetén az erdők jelölő erdei élőhelyé alakítása elsődlegesen a természetes úton megjelenő lombfelgyűlésre alapozva történjen, fokozatosan.	A kezelési javaslatban megfogalmazottak is ezt a célt szolgálják.
Takács Imre	2019. december 9. Szentgotthárd-Farkasfa 52 H2 erdőrésztlet	Az elegyetlen erdőfejtések (KE-22) átalakítását lombos erdőkké ne tegyük kötelezővé, hagyjuk meg az erdőgazdálkodóknak az erdőfejtő főfajjal történő erdőfelújításának lehetőségét, azzal a kitételrel, hogy 30-40% lombos elegyet kell biztosítani már erdőfelújításkor.	A javaslat természetvédelmi szempontból nem támogatható, mert a Natura 2000 célkitűzések elérését – a jelölő élőhelyé alakítást – nem segíti elő.
Takács Imre	2019. december 9. Szentgotthárd-Farkasfa 52 H2 erdőrésztlet	Az őrségi erdőknél javasolt lenne a vonzó, mert ezzel az avarfelszínt megbolygatjuk, nyers talajfelszín is kialakul. Ez szerintem támogatandó lenne.	Egyes helyzetekben elképzelhető, hogy a vonzó járna természetvédelmi hozadékkal, de ez egyedi elbírálást igényel.
Gergács Judit Zalaerdő Zrt.	2019. december 9. Szentgotthárd-Farkasfa 52 H2 erdőrésztlet	Nem értek egyet azzal, hogy az álló és fekvő holtfa mennyiségét hektáronként 30 brm ³ -re és 50 brm ³ -re növeljék. Mikor kell ezt a mennyiséget megtartanom/bemutatnom?	A holtfa jelentősége mind természetvédelmi szempontból, mind gazdasági szempontból jól alátámasztott, így nem változtattunk rajta. A gazdálkodó kérésére azonban konkretizáltuk az elvárt mennyiség elérésének határidejét.
Gergács Judit Zalaerdő Zrt.	2019. december 9. Szentgotthárd-Farkasfa 52 H2 erdőrésztlet	Nem értek egyet azzal, hogy az érintetlen erdők hálózata úgy tervezik kialakítani, hogy legalább 500 méterenként legyen egy fatermesztést nem szolgáló (csak természetvédelmi kezeléssel érintett) erdőfolt. Az erdőfolt fogalma nincs kellően kidolgozva. Javasolom a már szakmailag bevezetett helyileg kötött mikroélelőhely mint érintetlen terület további alkalmazását.	Az érintetlen erdők hálózata ökológiai szempontból kiemelkedően fontos, így továbbra is megtartottuk a javaslatok között. A gazdálkodó kérésére azonban konkretizáltuk a kiterjedését.

Kungli József	2019. december 9. Szentgotthárd- Rábatótfalu 25 D1 erdőrészlet	A jelenlévő erdőgazdálkodók és a fenntartási tervet készítők együttes véleménye az, hogy a mészkérülő erdeifenyveseket (KE-19) elsősorban az erdőtörvényben felnyílt erdőként megfogalmazott formában kell a jövőben kezelni, mert így biztosítható a jellemző mohák, lágyszárúak és törpecserjék létfeltétele a tápanyagszegény környezetben.	A javaslat nem fogadható el, mert a 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet szerinti felnyíló, illetve felnyitott erdő kritériumainak nem felel meg.
Kungli József	2019. december 9. Szentgotthárd- Rábatótfalu 25 D1 erdőrészlet	Javasolt volna, hogy az állam vegye meg vagy cserélje el a mészkérülő erdeifenyveseket (KE-19), biztosítva a HUON20018 Őrség kiemelt jelentőségű természet-megőrzési funkciót.	A javaslat természetvédelmi szempontból támogatandó, de a fenntartási terv nem a megfelelő fórum erre.
Takács Imre	2019. december 9. Szentgotthárd- Rábatótfalu 25 D1 erdőrészlet	A kis területű kezelési egységeket, a láposodó erdeifenyvesek, mészkérülő erdeifenyvesek, cseres-kocsányos tölgyesek, esetleges facsoportok egy kezelési egységbe kerüljenek.	Az említett kezelési egységbe sorolt élőhelyek markánsan elkülönülő kezelést kívánnak, így a javaslat természetvédelmi szempontból nem támogatható.
Kungli József Bodonczi László Bartl Tamás	2019. december 13. Daraboshegy 15 A erdőrészlet	Az Idegenhonos fafajú faállományok (KE-23) kapcsán merült fel, hogy a jelölő élőhelyek természetességének javítását nagyban segítené, ha az idegenhonos, illetve inváziós fajok visszaszorítását, ezzel a természetesség növelését jelentősebb mértékben támogatnák.	A javaslat természetvédelmi szempontból támogatandó, terv 3.3.1 fejezetében tárgyaljuk.
Bodonczi László	2019. december 13. Daraboshegy 15 A erdőrészlet	Az erdőtervezésnél probléma, hogy minden olyan erdőnek a megjegyzés rovatába be van írva, hogy az idegen honos fafajokat ki kell belőle szorítani, ahol nemhogy abban az erdőrészletben, de abban községben sincs akác, de ezt panelként beleteszik. Ez nem érdemi információ, de így nem derül ki, hogy melyikre kell odafigyelni. Megkönnyítené a helyzetünket, hogyha csak a ténylegesen érintett erdőrészletek esetében lennének feltüntetve.	A javaslat természetvédelmi szempontból támogatandó, de a fenntartási terv nem a megfelelő fórum erre.
Kungli József	2019. december 13. Daraboshegy 15 A erdőrészlet	Lehetséges megoldás, ha a rossz termőhelyi adottságok és klímaváltozás együttes hatására láthatóan elakadosodó, elvöröstölgyesedő helyeken,	A felnyílt, illetve felnyíló erdő csak abban az esetben fogadható el megoldásként, ha a termőhely igazolhatóan nem alkalmas zárt erdő fenntartására.

		továbbá az erdőfelújítások hatósági előírásokkal pénznyelőként történő működése esetén a felnyílt erdők kezelési formája felé fordulni. Ebben az esetben, ha erdőfelújításról van szó, őshonos fafajokkal történne az erdőfelújítás, a záródás alsó határa 50% is lehet, a vörös tölgy, akác irtandó. Amennyiben nem erdőfelújításról van szó, hanem az akác és vörös tölgy részterületen történő visszaszorításáról, ott a vegyszer használat szerves része legyen a védekezésnek, valamint a felnyílt erdő miatt a záródás alsó határa itt is lehessen 50%.	
Kungli József	2019. december 13. Daraboshegy 15 A erdőrészlet	Megoldás lehet az idegenhonos fajok visszaszorítására, ha az akácos, vöröstölgyes erdőrészletekre nem jár Natura 2000-es pénz! Az akácosok, vöröstölgyesek őshonos fafajú erdőkké való átalakítására írjanak ki pályázatot jó sok pénzzel, hogy érdemes legyen az átalakítást elvégezni és így felnyílt erdőt létrehozni!	Az idegenhonos fajok alkotta állományok Natura 2000 támogatásának megvonása tökéletesen egybevág a természetvédelmi érdekekkel. A felnyílt, illetve felnyíló erdő csak abban az esetben fogadható el megoldásként, ha a termőhely igazolhatóan nem alkalmas zárt erdő fenntartására.
Raposa Gábor Szombathelyi Erdészeti Zrt.	2019. december 13. Nádasd 13 A és B erdőrészlet	A láposodó erdeifenyvesek (KE-20) kapcsán hangsúlyozza, hogy az erdőtörvény és a Natura 2000 fenntartási terv között összhangot kell teremteni.	A jogszabályok összehangolásának szükségességével egyetértünk, de a megoldás túlmutat a fenntartási terv keretein.
Raposa Gábor Szombathelyi Erdészeti Zrt.	2019. december 13. Nádasd 13 A és B erdőrészlet	A láposodó erdeifenyvesek (KE-20) kapcsán megoldás lehet, hogy a különleges kezelést igénylő élőhelyeket természetvédelmi kezelésbe adják.	A javaslat természetvédelmi szempontból támogatandó, de a fenntartási terv nem a megfelelő fórum erre.
Vas Megyei Kormányhivatal Szombathelyi Járási Hivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Földművelésügyi Osztály	2020.02. 26.	nincs észrevétel	Kezelést nem igényel.
Szombathelyi Erdészeti Zrt.	2020.02.28.	A Szombathelyi Erdészeti Zrt. vagyonkezelt területén található láposodó erdeifenyvesek természetvédelmi kezelésébe	A nagyon ritka élőhely megóvása csak természetvédelmi kezeléssel valósítható meg. Erre természetvédelmi kezelő alkalmasabb, mint az erdőgazdaság.

		történő átadását társaságunk nem javasolja.	
Vas Megyei Kormányhivatal Szombathelyi Járási Hivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Környezetvédelmi és Természetvédelmi Osztály	2020.02.28.	A terület megnevezésének pontosítását, javasoljuk „Jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület”.	A VM által 2018-ban kiadott útmutatónak megfelelő az elnevezés. Nem szükséges változtatás.
Vas Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	2020. 03. 02.	nincs észrevétel	Kezelést nem igényel.
Vas Megyei Kormányhivatal Szombathelyi Járási Hivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Erdészeti Osztály	2020.02. 26.	- Rendkívül fontosnak tartanánk az állami és magántulajdonú (45-55 %) területek differenciált tervezését.	A fenntartási terv logikája megkívánja, hogy az azonos élőhelyeket egységesen kezeljük, hiszen ugyanazon élőhely megóvása érdekében szükséges teendők függetlenek attól, hogy kinek a kezelésében áll. Ráadásul a tervben megfogalmazott javaslatok megvalósulása önkéntes vállalatok alapján, támogatás fejében valósulhatnak meg.
		- A javasolt erdőgazdálkodási korlátozások általában indokolatlanul eltúlzottak. A javasolt kezelési módszerek nélkülözik a fokozatosság elvét.	A fokozatosság a tervben benne foglaltatik, hiszen a tervezési területen számos eltérő korú erdőrészlet található, melyekben a javasolt beavatkozásokat más-más időben kell végezni.
		- Hiányoljuk az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (továbbiakban: Evt.) szerinti természetességi kategóriák szerinti differenciálást a tervből, ugyanis az Evt. számos korlátozást ezekhez köt.	A fenntartási terv alapvetően ÁNÉR alapú, a tervezést élőhelytérkép alapján kell végezni és a javaslatokat is az élőhelyekre kell megfogalmazni. Az ÁNÉR a Németh–Seregélyes-féle természetességi rendszert használja, mely nem feleltethető meg a 2009. évi XXXVII. törvény természetességi kategóriáival. Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó.
		- Az üzemterv fogalmát a hatályos Evt. nem használja, erdőtervet kell szerepeltetni a 47. és 74. oldalon. Ugyanitt a 74. oldalon az „üzemtervezésre” való utalás jelen szabályok szerint nem lehetséges, az erdészeti hatóság hivatalból csak szabad rendelkezésű erdőt vehet nyilvántartásba.	Az üzemtervet módosítottuk erdőtervre. Az „üzemtervezéssel” kapcsolatos problémára a 3.3.3. fejezetben felhívtuk a figyelmet.

		-Erdőtervek szerepét, hatósági együttműködést hangsúlyozni	A 3.3.3 fejezetben kitérünk az erdőtervezés jelentőségére és az erdészeti és természetvédelmi szakma szorosabb együttműködésének szükségességére.
		- Fenyőfajok 30%-ra emelése - A klímaváltozás hatásai miatt elkerülhetetlen a bükkösök fokozatos tölgyessé alakítása.	- Az eredeti javaslat átfogalmazva, megtartva a 10%-os javaslatot. - Tény, hogy a bükkösök átalakítása a bükkös élőhelyek fontos veszélyeztető tényezője. A jelzett helyen csak a veszélyeztető tényezőket kell tárgyalni, az okait nem.
		- Az elegyes erdeifenyvesek a területen tájhozónak tekintendők, 54,5 % a fenyves állománytípusok aránya	A kifogásolt bekezdés így kezdődik: „Az idegenhonos vagy nem termőhelyhozónak fajok állományai (... erdei- és lucfenyvesek...)...” Ebben a kontextusban az erdeifenyves monokultúrára kell gondolni, melyek valamely jelölő élőhely termőhelyén lettek létrehozva (pl. cseres-kocsányos tölgyesek).
		- Vágásos üzemmódban is lehet természetközeli módszereket alkalmazni, pl. lékes gyérítések, szálalóvágások.	Hiába végeznek lékes gyérítést, ha utána az egész állományt levágják. A szálalóvágás már valóban természetközeli eljárás. A jelzett helyen egyébként csak a veszélyeztető tényezőket kell ismertetni, nincs mód a kivételek hangsúlyozására.
		-A vágásos gazdálkodás akkor okoz erős negatív hatásokat, ha nagyobb vágásterületek keletkeznek.	A vágásterületek nagysága döntő, a mikrotarvágások (<0,3 ha) hatásai még nem tekinthetők erősnek, e fölött már lényeges változások állnak be a mikroklimában, a talaj felső rétegében. A jelzett helyen egyébként csak a veszélyeztető tényezőket kell ismertetni, nincs mód a kivételek hangsúlyozására.
		-Az árvízvédelmi szempontokat nem lehet ignorálni.	A jelölt helyen mindössze annyi van feltüntetve, hogy az árvízvédelmi céllal végzett beavatkozások, mely jelölő értékeket veszélyeztetik. A beavatkozások szükségességével kapcsolatban e helyen nem került semmi megfogalmazásra.
		-A túlzott vadállomány a természetközeli erdőgazdálkodás nagy gátja is.	A jelölt helyen az adott veszélyeztető tényező élőhelyre kifejtett hatását kell tárgyalni, így a gazdálkodással kapcsolatos problémák kifejtésére itt nincs lehetőség.
		-Fakitermelő brigádok hagynak szemetet? Ezt nevesíteni - aggályos. A turisták nem veszélyesebbek?	Általánosítottuk a szövegben.
		-A műszereződő fenyvesek megőrzése érdekében aktívan kellene tenni.	A jelölt helyen az adott veszélyeztető tényező élőhelyre kifejtett hatását kell tárgyalni, a kezeléssel kapcsolatos javaslatok másik fejezetben szerepelnek.

	-A "hagyományos tájhasználat" így nagyon szélesen értelmezett, hiszen erdők vonatkozásban az állami (45 %) és magánerdők aránya hasonló. A magánerdők egy részében van csak igazán "hagyományos" gazdálkodás.	A leírás a móltra, az élőhelyek kialakulására utal, nem a jelenlegi használatukra.
	-Az erdei élőhelyek közül a mintegy 55 %-nyi fenyves állománytípus biztosan a kezelést igénylő élőhelyek közé sorolandó. Ebből ráadásul még mindig ~1600 ha lucos található. A mintegy 14 %-nyi bükkös sorsa is erősen kérdéses.	A jelzett helyen a természetvédelmi szempontból, a védendő érték jelentősége miatt prioritást érdemlő értékeket kell ismertetni. Az említett problémákkal más fejezet foglalkozik.
	-Fontos cél lenne a műszerűlő fenyvesekben az erdőgazdálkodás irányítása, támogatása. Ki lehetne emelni az Evt. szerinti "felnyitott" erdőként való kezelés lehetőségét.	A javaslattal egyetértünk, a tervbe bedolgoztuk.
	-Beavatkozás nélküli erdei élőhelyek - E kijelentéssel erdészeti szakmai oldalról nem lehet egyetérteni, szinte minden magyarországi erdő az erdőgazdálkodás következtében olyan amilyen. Rövidtávon (~10-30 év) persze működhet a magára hagyás, de akkor is hol marad a jövő nemzedék számára is fenntartható erdőélés?	Azzal egyetértünk, hogy a hazai erdők többsége azért olyan amilyen, mert gazdálkodnak benne. Azzal azonban lehet vitatkozni, hogy a gazdálkodás hatására kialakult állapot természetvédelmi szempontból mennyire kedvező. Megítélésünk szerint a természetes erdőtársulásaink (ebben a tájban) magárahagyással hosszú távon is fenntarthatók volnának. A következő nemzedékek fenntartható erdőélését a jelzett helyen szereplő bekezdés nem tárgyalja, mindössze annyit említ, hogy a felsorolt erdei élőhelyek alkalmasak volnának a magárahagyásra.
	-Erdők hármas funkciója, melyek közti egyensúlyt nagy területen nem szabad átbillenteni csak a természetvédelmi szempontok szerint.	Egy erdő egyszerre a hármas funkciót nem tudja azonos súllyal betölteni. Jelenleg Natura 2000 és többségében nemzeti parki oltalom alatt álló erdőkről van szó. Nyilvánvaló, hogy e körülmények miatt a természetvédelmi funkciónak kell hangsúlyosabban érvényesülnie.
	-Az erdők hasznosításának igénye elsősorban a faanyagra koncentrálódik, a N2000 területen az erdők által évente megtermelt növedék kb. 181 ezer m³/év, kb. 3 mrd Ft. Ennek egy kisebb részéről lehet mondani (faanyagtermelést nem szolgáló erdők), de általános cél ez nem lehet.	Általános célként ez nincs megfogalmazva. A jelzett helyen arra hívja fel a figyelmet a fenntartási terv, hogy a természetes erdőtársulások alkalmasak lennének erre. Lehet, hogy egyszer tényleg eljön majd az idő, amikor megengedhetjük magunknak, hogy a védett erdőket ne a faanyagért tartsuk fenn, hanem más ökoszisztéma szolgáltatásaikért.

	Emellett fontos igény az erdőjárás igénye, mely azonban nem kötődik az érintetlenséghez, sőt.	Megítélésünk szerint az erdőjáró is szívesebben jár egy változatos erdőben, mint pl. egy fenyő monokultúrában.
	-A bükkösök megőrzésének hangsúlyozása helyett inkább a legkevesebb természetvédelmi kárt jelentő átalakításukról kellene beszélni.	Megítélésünk szerint a bükkösök megőrzése folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodási módokkal még sokáig megvalósítható. Többek között ezért lenne fontos a bükkösökben a vágásos gazdálkodástól elállni.
	-A faanyagtermelésből kivonás helyett egyre többet kellene örökerdőként ill. átmeneti üzemmódban kezelni! Cél lenne a jelenleg is folyamatos erdőborítású üzemmódban lévő erdők kezelésének természetvédelmi szempontból legjobb módjairól írni. A teljes területen 877 ha örökerdő, 1857 ha átmeneti üzemmódú erdő és 788 ha faanyagtermelést nem szolgáló erdő van, ezekkel is foglalkozni kellene a tervben!	A kezelési terv koncepciója szerint egyrészt az érintetlen erdők területét is célszerű volna növelni (hiszen egy nemzeti park területéről van szó), másrészt meg a folyamatos erdőborítás mellett történő gazdálkodás arányát is. A fenntartási tervben ez a logika érvényesül.
	-A tervezési területen egyébként az állami erdőkben Evt. szerint megkövetelt folyamatos erdőborítású területek aránya síkvidéken 26, dombvidéken 25 %, a kötelező arány a második körzeti erdőtervezésnél 13, ill. 25 %!	Ennek ellenére azt gondoljuk, hogy a természeti értékek megóvásához ennél többre volna szükség, melyet támogatások biztosításával lehetne megvalósítani.
	-Kérjük a fokozatosság elvére utalást betenni a fenyvesek átalakításához! Jelenleg 55 %-nyi az arányuk!	Mivel a lucfenyvesek látványosan szorulnak vissza, az erdeifenyvesek egészségi állapota is kívánnivalót hagy maga után, ezért az átalakításukat nem lehet a távoli jövőbe eltolni, gazdálkodói érdek is, hogy helyükön elegyes, állékony állományok álljanak. Némi fokozatosságot egyébként a különböző vágáskorok biztosítanak.
	-Mellőzés helyett inkább azt kellene hangsúlyozni, hogy az árvízvédelmi célú beavatkozások során a természetvédelmi célokat is figyelembe kell venni, az ártéri gazdálkodást fejleszteni?	A legtöbb esetben nincs is szükség árvízvédelmi beavatkozásokra. A szöveget módosítottuk „lehetőség szerint mellőzni kell”-re
	-Itt kellene utalni a körzeti erdőtervekben rögzített előírásokra, melyeket be kell tartani. A N2000 területen belül ~65 %-nyi erdőtervezett, a körzeti erdőtervek alapvetőek a természetmegőrzésben is.	A jelzett helyen erre az utalásra nincs lehetőség

		-Evt. szerint "Felnyitott" erdő kialakítása? (52.o.)	A csarabosok kis kiterjedése miatt külön erdőrészlet kialakítása nem kivitelezhető.
		-Az erdőgazdálkodás szerepe a Natura 2000 területen kiemelkedő, ezért annak sokrétűségében kellene ezzel foglalkozni. pl. rendeltetések (1040 ha talajvédelmi, 142 ha árvízvédelmi, 171 ha kísérleti - Pro Silva is, 214 ha parkerdő), üzemmódok (lásd előbb), természetesség...	Véleményünk szerint nem a természetvédelmi elvárásokat kell az erdészeti besorolásokhoz igazítani, hanem éppen fordítva. Az egyes erdőrészleteknek a természetvédelmi célnak megfelelő rendeltetést és üzemmódot kell adni.
		-Az erdészeti adattári besorolás eltér a természetvédelmi szempontú besorolástól, miért?	Mert más szempontok alapján értékel a két szakterület.
		-A magán és állami erdőgazdálkodás vonatkozásában a megfogalmazható korlátozások és javaslatok nem lehetnek egyformák!	A megfogalmazott javaslatok élőhelyalapúak, természetvédelmi szempontból nem lehet különbséget tenni az alapján, hogy ki az erdő kezelője.
		-E tekintetben a fenyevesek nem tájhonosak?	De, az erdeifenyőt a terv is fontos elegyfajként kezeli (kivételes esetekben főfajként is).
		"Folyamatos erdőborítást biztosító fahasználati módok", mint ilyen definiálva nincsen, de tudjuk, hogy az előhasználatok (TI, TKG, NFGY) a haszonvételi gyérítés (HGY), a szálalóvágás (SZV), a készletgondozó használat (KGH), az egyéb termelés (ET) és a felújítási kötelezettségen nem keletkeztető egészségügyi termelés (EÜ) nem szakítja meg a "folyamatos erdőborítást".	Valóban nem így értettük, a „Folyamatos erdőborítást biztosító fahasználati módok” szövegrészt „Folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódok”-ra módosítottuk.
		-A folyamatos erdőborítás igazából nem fahasználat, hanem üzemmód szinten értelmezhető (átmeneti, örökerdő és faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód).	Az érintett szövegrészben módosítottuk a fahasználatot üzemmódra.
		-Itt már elfogadjuk tájban honosnak az erdeifenyőt, akkor ez általában is így kellene legyen.	Természetvédelmi szempontból a faj tájhonossága eddig sem volt vitatott, főfajként való alkalmazása annál inkább. A tájban csak a neki megfelelő termőhelyen (pl. kavicshányat) tekinthető honosnak ez a faj, egy bükkös termőhelyen nem.
		-Túlzott a holtfa elvárás	A fenntartási terv koncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor válhatnak valós előírássá, ha azok mögött támogatási rendszer is áll.

			Ennek megfelelően úgy gondoljuk, hogy, ha a gazdálkodónak kompenzálják a bennhagyott faanyagot, akkor nem lehet túlzó. Európai vizsgálatok szerint egyébként egy kezeletlen bükkösben a holtfa mennyisége eléri a teljes fatérfogat 20-30%-át (100-200 m³/ha), mely lényegesen több, mint amit a tervben javasolunk.
		-Minden holtfa visszahagyása nem írható elő, lehetnek balesetvédelmi, közjóléti, közelítési szempontok is, ezekre utalni kellene.	Átfogalmaztuk.
		-Biotópfa esetében is fontos lenne a természetességi állapothoz kötés.	Biotópfa az alacsonyabb természetességi állományokban is kifejezetten nagy jelentőséggel bír.
		-"Vadtűrőképesség" - elég széles spektrumon belül változhat. Utalni kellene a vadgazdálkodási tervekben meghatározott létszámhoz való viszonyra.	Az ezzel kapcsolatos adatokat a megalapozó dokumentáció tartalmazza.
		-Külön kellene venni az állami és a magánerdőket, magánerdőben ekkora érintetlen részek kijelölése nem képzelhető el, ahhoz állami tulajdonba kell venni a területet.	A fenntartási terv koncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor válhatnak valós előírássá, ha azok mögött támogatási rendszer is áll. Ennek megfelelően úgy gondoljuk, hogy, ha a gazdálkodónak kompenzálják az érintetlenül hagyott erdő miatti kiesést, akkor nem lehet túlzó.
		-Azaz 9-25 ha-onként 3-5 ha érintetlen, ez 12 és 56 % közti arány! Túlzó elvárás. A foltok kiterjedése állami erdőben elfogadható, az állami élőhely terület arányában megfogható (védett 5, fokozottan védett 10 %). A 300-500 m értelmezhetetlen.	A javaslatot a következők szerint módosítottuk: 3-5 ha-os foltok kialakítása a teljes erdőterület 10%-ának mértékéig, illetve ezek között legalább 300 m-enként lépegetőkővek kijelölése.
		-Valószínűtlennek tűnik, hogy sok olyan faj van, mely a teljes érintetlenséget kívánja meg.	Ilyen fajok pl. a vadmacska, a fehérhátú fakopáncs és a remetebogár.
		-Nagyobb hálózatban megkívánni a 3-5 ha-os foltokat és több hagyásfa csoportot kijelölni ezek közt.	A javaslatot a következők szerint módosítottuk: 3-5 ha-os foltok kialakítása a teljes erdőterület 10%-ának mértékéig, illetve ezek között legalább 300 m-enként lépegetőkővek kijelölése.
		-Átmeneti üzemmód - két formája: átvezetés örökerdőbe, illetve max. 1,5 ha-os végvágásokat eredményező "finomabb" gazdálkodás. Evt. § (3)	Az élőhelyek leromlásának megelőzése érdekében továbbra is a 0,5 ha-t javasoljuk.

	-KE-16 élőhelyek tömegesen fordulnak elő a megyében, a csak örökdő gazdálkodásban való kezelésük túlzónak tűnik.	A tervezési terület szempontjából kevésbé érdekes, hogy a megyében mennyi Cseres-kocsányos tölgyes van. Az Őrség Natura 2000 területen jelölő élőhely, és összesen kevesebb, mint 20 ha van belőle. Ezek megőrzése aligha képzelhető el másként.
	-KE-17 élőhelynél az átmeneti üzemmódnál is látható 1,5 ha-os területi korlátozást javasoljuk.	Az élőhelyek leromlásának megelőzése érdekében továbbra is a 0,5 ha-t javasoljuk.
	-"Ugrósáv" felújítógáz égeresben, illetve tarvágás. Az érintett területek 50 m-es hosszát 100 m-nek javasoljuk.	A terepi egyeztetésen megjelent gazdálkodókkal egyetértésben alakult ki az 50 m-es kompromisszum. Javasoljuk megtartani. Megjegyzendő, hogy ez a vízfolyás két oldalán váltakozva értendő!
	- KE-18 Ezekre nyilvánvalóan szükség van, kijelölésükkor a balesetvédelmi szempontokat kell még figyelembe venni (utak mente, belterület, épületek, közjóléti létesítmények).	A baleset- és vagyonvédelmet belefoglaltuk.
	- KE-19 Különleges értékek, melyek megőrzése aktív természetvédelmi szempontú beavatkozásokat kíván. Külön erdőrésztbe?	Egyetértünk, a megfelelő helyen beírtuk a tervbe.
	- KE-20 Különlegességek, külön erdőrésztbe?	Kifejezetten érzékeny élőhely, mely megkívánja, hogy a befoglaló erdőrésztet is különleges gondnal kezeljék. Ennek megfelelően nem tartjuk jó ötletnek a láposodó foltok leválasztását az a befoglaló erdőrésztből.
	-KE-21 Csak amelyek alkalmasak természetes felújításra, és a várható felújulás megfelel a természetvédelmi céloknak is.	Úgy gondoljuk, hogy ez minden erdőrésztben alkalmazható. Ahol a természetes mag eredetű felújulás feltételei valamilyen oknál fogva nem adóttak, ott a sarj eredetű újulat is betöltheti a természetvédelmi elvárásokat. Az erdei fenyő ebben az esetben is csak elegyfajként fogadható el.
	-KE-22 Fenyvesben lombelegy - nem elég csak a gyertyán, változatos lombelegyre van szükség.	Az észrevételnek megfelelően átfoglaltuk.
	-KE-23 Kötelező szerkezetátalakítás állami erdőkben, magánerdőkben támogatással lehetőségként, illetve állami tulajdonba vétellel kötelezően.	Figyelembe véve, hogy a tervezési terület egyben nemzeti parki védettséget is élvez, így a szerkezetátalakítást a természetvédelmi törvény is megköveteli.
	-KE-24 Sok nem erdőtervezett terület van ezek közt, erre utalni kellene.	Beépítve az utalás a szövegbe.

		-Nyugodtan lehetett volna 30 % fenyő arányig vizsgálni a területet, különösen fiatalabb erdőknél a fenyők hatása az élőhelyre az elegyarányánál csekélyebb.	Megítélésünk szerint a 30% fenyőelegy már magában hordozza annak a veszélyét, hogy egy természetes felújítás során a terület elfenyvesedik.
		-Rendkívül ambíciózus elképzelés az örökerdő üzemmód kapcsán. A teljes területen az örökerdők aránya 3 %, átmeneti üzemmódú 7 % és fane 3 %. Jelenleg üzemmód váltásra kötelezni állami erdőben lehet, azonban a jelen szabályok szerint a kötelező arányok dombvidéken 20, síkvidéken 30 évre előre teljesültek.	A javaslat a megfelelő támogatási rendszert feltételezi.
		-Világos, de konkrét szabályokat nem tartalmazó útmutatás. (64.o.)	A javaslat az átállás ütemére vonatkozik.
		-Magánerdőkben az érintetlenül hagyás (kompenzáció nélkül) aggályos.	A terv alapkoncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor valósulhatnak meg, ha kompenzáció is lesz.
		-Érintetlen erdők KE-18: Ez önmagában az erdővel borított terület 7 %-a. Az ezen túl javasolt érintetlenül hagyandó 3-5 ha-os foltok és további hagyásfa csoportok területe, a meglévő 3 % faanyagtermelést nem szolgáló erdők együtt az erdőterület akár 1/3-át is elérheti. Ez évi ~60 ezer m3 folyónövedékről való lemondással járna.	A 3-5 ha-os foltok kijelölésének koncepcióját átdolgoztuk.
		-KE-18: Természetvédelmi célú fakitermelés viszont előfordulhat, meg kellene ezt említeni.	Tartalmilag szerepel a szövegben.
		-KE-19: Természetvédelmi célból felnyitott erdők?	A javaslatba befoglaltuk.
		-KE-21: E "jellegtelen" erdőkben végképp túlzó holtfa mennyiségi elvárást fogalmaztak meg.	A jelentősebb holtfa mennyisége lehetővé tenné, hogy a jellegtelen erdőkben is növekedjen a diverzitás, így már középtávon is javulna a természetességük.
		-KE-22: Nem véletlenül fordulnak elő a területen nagy arányban. Az őrési tájhoz hozzá tartoznak.	A fenyőültetvényeket nem tartjuk a tájhoz tartozónak.
		-KE-22: Utóbbi 10-20 évben inkább jellemző a fajokban való gazdagodás, lombosodás, magánerdőkben a fokozatos lombos erdővé alakítás. A	Kezelési egységek kialakításának elvárásai nem teszik lehetővé a túlzottan elaprózott besorolást.

		kezelési egység megérdemelné a finomabb osztályozást, pl. lombosodó fenyvesek 60-80 % fenyő arány esetén és a kultúrfenyvesek 80 % fölötti fenyővel.	
		-KE-22: Az "elegyfajok"-at úgy kell értelmezni, hogy azok a természetvédelmi céloknak is megfelelő összetételűek legyenek.	Ezzel egyetértünk.
		-KE-23: Az "elegyfajok"-at úgy kell értelmezni, hogy azok a természetvédelmi céloknak is megfelelő összetételűek legyenek.	A szövegben pontosítottuk.
		-KE-26: Az árvízvédelmi célú beavatkozásokat nem szabad megtiltani.	Nem tiltja a terv, csak korlátozza.
		-Erdőrekonstrukció: Még mintegy 1600 ha lucos van a területen	Melyek átalakítása folyamatosan zajlik.
		-A lucosok utáni felújítások esetében az elegyes erdeifenyvesek létrehozása is nagy előrelépés, legalább részben el kell ezt is fogadni	A pusztuló lucosok helyén nincsenek olyan szélsőséges termőhelyek, hogy ilyen mértékben kéne az erdeifenyőt preferálni. Megítélésünk szerint a megfelelő lépés a jelölő élőhelyek fajkészletével történő felújítás.
		-Elegyetlen fenyvesek: Ültetés is lehet. Támogatni kellene.	A szöveget a javaslatnak megfelelően kiegészítettük.
Veszprém Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály Bányászati Osztály	2020. 02. 19.	a 3.2.1.1. fejezetben (d) pontjában szereplő általános kezelési javaslattal a bányaterületek rekultivációjával szemben az az észrevétele, hogy a tájrendezési feladatokat kizárólag a tájrendezési előtervben foglaltakkal és a bányatelek megállapítása tárgyában hozott határozat előírásaival összhangban kell megtervezni és az újrahasznosítási célnak megfelelően a műszaki üzemi tervben foglaltak szerint kell elvégezni.	Az előírást kiegészítettük, azzal, hogy a véleményben szereplő tervekkel összhangba kell hozni a természetvédelmi szempontokat.
		A bányászati tevékenység során keletkezett, de annak befejezése után is fennmaradó bányatavakra és azok partjára - a külön jogszabályban foglaltak mellett - a vízügyi jogszabályok rendelkezései az irányadók.	Nem igényel kezelést.

MOL Nyrt.	2020. 02. 27.	A MOL Nyrt. KT MOL Zala Régió Bajánsenyei Bányaüzeme és a bányauzem 224 számú Bajánsenye-I. bányatelek teljes terjedelmében az Őrségi Nemzeti Park területén van.	A fenntartási terv megalapozó dokumentációjában rögzítettük ezt a tényt.
		A MOL Nyrt. mindenképpen szeretné azt, hogy a fenntartási terv tartalmazza, vagy rosszabb esetben utalással vegye figyelembe azt, hogy az Őrségi Nemzeti Park területén szénhidrogén bányászati tevékenység folyik!	A 3.2.1.1 fejezetbe beszúrtunk egy bekezdést erre vonatkozóan.
		A bányászati létesítmények (Gyűjtőállomások, CH kutak, vezetékek, villamos hálózatok) a bányatörvény hatálya alá tartoznak és az iparági jogszabályok kötelezettségeket írnak elő a bányavállalkozó, így a MOL Nyrt. részére.	Az előírásokat áttanulmányoztuk és megállapítottuk, hogy a tervben megfogalmazott kezelési előírások azokkal nem ellentétesek.
		A társaságunk számára fontos azt, hogy a szükséges és tervezett karbantartási munkálatok, vagy éppen a havária helyzetek elhárítása egyszerű bejelentéssel elvégezhető legyen.	A fenntartási tervben erre vonatkozó tilalom nem szerepel.
Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság	2020. 02. 28.	A 102. oldalon a „Kisvízfolyások kezelése KE-26”: Mederfenntartási munkálatok utolsó pontját kérjük kiegészíteni a következő kivétellel: magáningatlanok bevédése.	A tervben a „kerülendő” megfogalmazás már épp elég rugalmasságot biztosít. További kivételek megfogalmazását nem tartjuk indokoltnak.
		Az iszapolási, kotrási tevékenység kerülendő.” Kérjük kiegészíteni a következőkkel: kivéve, ha a kotrás a település árvízi biztonságát, lakóingatlan védelmét szolgálja.	Kiegészítés megtörtént.
		Kérjük feltüntetni a vízügyi kezelő feladatát szabályozó előírást is: - A kötelező mederfenntartási munkákról a 120/1999 (VII.6) Korm. rendelet 5-6.§-a rendelkezik.	A jogszabályt feltüntettük a kötelezően betartandó előírásoknál.
		A további völgyzárógátas tavak kialakításának tiltása ellentmond az Öntözési stratégiának (Öntözésfejlesztési Stratégia megalkotásáról szóló 1744/2017. (X. 17.) Kormányhatározat) és a	Az előírás a völgyzárógátas tavakra vonatkozik, amely ellentétes a terület természetvédelmi célkitűzéseivel. Más megoldással (pl. oldalbukó) történő tározók kialakítását nem tiltja.

		Nemzeti Vízstratégiának.	
		Rába folyót érintően a fenntartási tervet összhangba kell hozni a Rába nagyvízi mederkezelési tervével.	A fenntartási terv és a nagyvízi mederkezelési terv összhangba hozása folyamatban van. Jelen tervben akkor fog megjelenni, ha ez a munka lezajlott.
		- 18. oldal - Veszélyességi tényezők között szerepelő D02-val kapcsolatban jelezzük, hogy a vízminőség romlás nem igazolt. Egyedül csak a Körmenátnél levő vízerőmű nem átjárható.	A vízminőségromlást kutatási adatok igazolják. Ez vitathatatlan tény. A gátak pedig akadályozzák a halak hosszirányú mozgását, még abban az esetben is, ha hallépcsővel vannak ellátva, mivel ezek a meder egészéhez képes lényegesen kisebbek.
		- 22. oldal - Veszélyességi tényezők között szerepel J04 jellel: A folyószabályozási munkák, mint pl. kotrás szükségesek az árvizek biztonságos levezetése miatt. Ezek a kotrások pontszerű beavatkozásként, illetve rövid szakaszokat érintően valósulnak meg, így a bekezdésben említett élőhelyek élőhelyének megszüntetése nem jelenthető ki egyértelműen.	Az élőhelyek megszűnése a vízügyi beavatkozások helyszínén egyértelmű. A veszélyeztető tényező csak ezekre a helyekre és nem a teljes folyószakaszra értelmezendő.
		- 73. oldal - KE-17 - Ligeterdők kezelési egység. Álláspontunk szerint nem lehet általánosan előírni a Rába mentén, hogy az elsődleges levezető sávtól számított 50 méteres sávban a gazdálkodás, fenntartási munkák felhagyása történjen meg, mivel nem egységesen homogén nagyságú az elsődleges levezető sáv. Ugyanakkor a másodlagos levezető sáv is számottevően részt vesz árvízi levezetésben, amit a ligeterdők meghagyása esetén hátrányosan befolyásol az áramlási viszonyok tekintetében.	A magárahagyás természetvédelmi szempontból kívánatos. A szövegezésen finomítottunk és a javaslatot az alábbi módon vettük figyelembe: „A magárahagyás abban az esetben valósítható meg, ha ez nem okoz jelentős árvízvédelmi kockázatot.”
		- 102. oldal - Vízgazdálkodás - KE-25 - Rába kezelési egység: A természetközeli folyóállapotok megtarthatók azokon a helyeken, ahol ez nem jár árvízi kockázattal növekedéssel.	A javaslatnak megfelelően kiegészítettük a szöveget: „Elsődleges cél tehát a jelenlegi kedvező ökológiai állapot hosszútávon történő fenntartása a természetvédelmi és árvízvédelmi célok összehangolásával.”
		- 103. oldal - Vízkárelhárítási tevékenységek: A folyómederbe bedőlt és bedőlő félben lévő fák	A javaslattal összhangban az alábbi kivételt építettük be a tervbe: „Ez alól kivételt képeznek a vízi létesítmények al- és felvízi oldalának

		eltávolítása szükséges, mert árvizek alkalmával ezek az uszadék fák hidak és műtárgyak előterében, folyókanyarulatokban megakadhatnak, rongálhatják azokat, szűkítik az árvízi levezetésben résztvevő keresztmetszetet, elősegítik a zátonyosodás kialakulását, megváltoztatják a folyó áramlási viszonyait, ami meggyorsítja és kedvezőtlen irányba befolyásolhatja a folyómeder, kanyarulatok vándorlását, kialakulását, jelentős árvízi előntési kockázatot hordoznak magukban. Kérjük a korlátozás törlését.	500-500 méteres szakaszai, valamint a települések belterületeinek be- és kivezető 500 m-es szakaszai.”
		Árvízi levezetés szempontjából kedvezőtlen helyen kialakult zátonyosodás lehetőséget biztosít az uszadékok fennakadásának, a növényzet, majd sziget kialakulásának, így ugyanaz a folyamat indul el.	A javaslattal összhangban az alábbi kivételt építettük be a tervbe: „Ez alól kivételt képez a vízi létesítmények (pl. hidak, duzzasztógátak) közvetlen környezete.”
		Árvízi levezetés szempontjából a legnagyobb árvízi kockázatú helyeken legelőnyösebb a meder és a partok, az elsődleges és másodlagos levezető sávok gyepterületi ártérben tartása, ezért kerülendő a fenntartási jellegű, valamint az árvízi biztonság megtartását szolgáló növényzetirtás felhagyása. Ez esetben jelentős árvízi kockázattal, kezelhetetlen árvízi levezetéssel lehet számolni. Javasoljuk a korlátozás törlését.	A megadott kivételek eleve teljesítik a javaslatban megfogalmazott kérést. Változtatás így nem szükséges.
		A mederbiztosítási, partbiztosítási tevékenység tiltásának kivételei közé kérjük betenni a Rába folyó belterületi szakaszait.	A megadott kivételek eleve teljesítik a javaslatban megfogalmazott kérést. Változtatás így nem szükséges.
		Ahol a meder keresztmetszete jelentősen csökkent a feliszapolódás miatt, valamint árvízvédelmi problémákat jelent a feliszapolódás, ott szükséges a kotrási munkával visszaállítani az árvízi levezetés szempontjából biztonságos állapotot. A kivételek közé kérjük betenni a Rába folyó belterületi	Kivételek kiegészítése megtörtént.

		szakaszait.	
		103. oldal - Hosszirányú átjárhatóság: Azon duzzasztók esetében, ahol a hosszirányú átjárhatóságot külön műtárgy szavatolja, a fenti intézkedés értelmezhetetlen. A duzzasztók egyik járulékos lehetősége, amit ki lehet használni, a vízerőmű telepítése (Megújuló energia - zöld energia – természetvédelem).	A hallépcsővel ellátott duzzasztók negatív hatása is bizonyított, így természetvédelmi szempontból nem támogatható.
		A duzzasztóműveknél, minden esetben megállapításra került az ökológiai vízigény, mely értékeket a természetvédelmi kezelő határozta meg a létesítmény üzemeltetési engedélyében. A fenntartási terv véleményezési változatában meghatározott célok nem egyeztethetőek össze a létesítmények kezelőinek céljaival, hiszen a vízi létesítmények ilyen irányú átépítése nem követelhető meg a gazdasági szereplőktől.	A felülvizsgálatot továbbra is fontosnak tartjuk. A duzzasztó átépítése természetesen csak az érdekeltekkel történő egyeztetés és megfelelő támogatás esetén valósulhat meg.
		Kutatás - monitorozás A 116. oldalon a Kutatás, monitorozás című fejezetben bemutatott kutatási – monitorozási tevékenységek közé javasoljuk felvenni a hódok életterének és tevékenységének monitorozását is.	A hódállomány és hatásának monitorozásával kiegészítettük a 3.2.4 fejezetet.

A részvételi folyamat tanulságai, hosszútávú hozadékai

A gazdálkodók és a természetvédelmi szakemberek közötti egyeztetések lehetőséget nyújtottak a közös tanulásra és egymás gondolkodásmódjának, értékeinek megismerésre általánosan és az egyes parcellákat illetően is. A konkrét területekre vonatkozó gondolatok mellett szinte minden esetben elhangzott, hogy a természetvédelmi célokat is figyelembe vevő mezőgazdálkodás biztosításhoz hatékonyabb vidékfejlesztésre van szükség országos és térségi szinten egyaránt, melyben a gazdálkodók szerint az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságnak irányító szerepet kellene vállalnia.

A megbeszélések eredményei rámutattak arra, hogy az Őrségi gyepterületek kulturális, gazdasági és ökológiai rendszerek is egyben, melyek értékelése során a történeti léptékű,

holisztikus megközelítés alapvetően fontos. Továbbá azt is figyelembe kell venni, hogy a gyepterületek az egyes gazdaságokban különböző szereppel bírnak gazdálkodók számára; mindegyik terület más és más lehetőséggel és értékkel rendelkezik.

Fontos látni, hogy a természetvédelmi és mezőgazdasági szabályozások jelentős hatással bírnak ezekre a területekre. Az egyik legfontosabb korlátozó tényező a gazdálkodók szempontjából, hogy a Natura 2000-es szabályok teljes mértékben tiltják a gyepek trágyázását (szerves és műtrágya). A gazdálkodók többsége a gyepek romlásának okaként a Natura 2000-es védettségnek köszönhető trágyázás elmaradását tartja, de mindegyik esetben kiemelték, hogy ez a hiány az odafigyelő és nem nagymértékű szerves trágyával történő szórásra vonatkozik és nem a műtrágyázásra. A hígtrágyáról megoszlottak a vélemények.

Jelentős problémát jelent a vadkár, ezen belül a vaddisznó túrása. A gyepek felszaggatásával ugyanis a gyomfajoknak (pl. parlagfű) lehetősége nyílik megtelepedni és elterjedni a jó természetességi értékkel bíró gyepeken is. Ez tehát gazdálkodási és természetvédelmi szempontból is gondot jelent, ugyanakkor egy olyan közös platformot teremt a gazdálkodók és az ÖNPI munkatársai között, amely alapját biztosíthatja az együttműködésnek, a közös probléma elleni együttes fellépésre. Munkánk egyik legnagyobb eredménye éppen ez, vagyis annak kölcsönös felismerése mind az ÖNPI kollégái, mind a gazdák részéről, hogy egymásra vannak utalva. Tudatosan be kell építeni a kommunikációt és a folyamatos egyeztetéseket a mindennapi munkába.

Számos ötlet, ugyanakkor tudáshiány is felmerült a különböző gazdálkodási módok természetvédelmi hatásai kapcsán a gazdálkodóknál. Ezek közé tartozik, például, hogy mely gyomfajok tűnnek el legeltetés vagy a kaszálás hatására, milyen hatással van a különböző típusú és mértékű trágyázás a gyepek élővilágára. Számos konkrét kísérleti ötlet született az egyeztetések során, mint például:

- alacsony minőségű gyepterületeken trágyázás hatásának vizsgálata kontroll területek és szálastakarmány termelésre használt területek összehasonlításával;
- a gyepek növényzetének fajszám növelése érdekében szénamurha szórása (a szénamurha arról a területről vagy szomszédos fajgazdag területről származzon).

Ezen túlmenően több olyan ismerethiányra, illetve téves kommunikáció eredményeként kialakult félreértésre is fény derült, amelyek jelentősen meghatározzák a gyepek használatát és természetvédelmi értékét, mint például:

- a gyeppé alakult szántó művelési ágú területek beszántásáról és átminősítéséről a falugazdással kell egyeztetni;
- téves információ következtében a gazdálkodók nem merték elvégezni a gyepterővel való kezelést vagy azt gondolták, hogy szabályt sértenek a tavaszi gyepterővel való kezeléssel.

Az első fórumot követő személyes egyeztetések tapasztalatai a gazdák területeit illetően rámutattak arra, hogy a gazdálkodók igénylik a közvetlen kapcsolatfelvételt, nem csak azért, mert ezáltal úgy érezhetik, fontos a jelenlétük és tevékenységük a táj fenntartásához, hanem azért is, mert számos téves következtetés tisztázódott, megválaszolatlan kérdések kerültek új megvilágításba a párbeszédnek köszönhetően. Ahogy a gazdavisszajelzések is mutatják, érdemes ezeket a közvetlen egyeztetéseket rendszeresíteni és kiszélesíteni.

3.4.4. A komplex fenntartási terv egyeztetésének dokumentációja

Mivel a komplex fenntartási terv kibővült a jelölő madárfajokra vonatkozó javaslatokkal és további érintett településekkel is, ezért egy teljes egyeztetési eljárás került lefolytatásra. A komplex terv társadalmi egyeztetését a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány végezte.

A következő kommunikációs eszközök kerültek felhasználásra az egyeztetési eljárás során:

1. 2021 szeptemberében összesen 67 érintett önkormányzat, hatósági szerv, civil szervezet, vadásztársaság, horgászszervezet és állami erdőgazdálkodó kapott értesítést elektronikus és postai úton a komplex fenntartási terv véleményezhetőségéről és további egyeztetési lehetőségekről.
2. 2021. október 14.-én terepbejárásra került sor, ahol az érdeklődők egy erdészeti (KE-15 Bükkösök és gyetyános-tölgyesek) és egy gyepgazdálkodási (KE-5 Üde és nedves gyepek) kezelési egységet nézhettek meg a gyakorlatban. A terepbejáráson bemutatásra került a Pro Silva szemléletű erdőgazdálkodás és a megfelelő biodiverzitás fenntartását lehetővé tevő gyepgazdálkodási forma. Összesen 12 jelenlévővel zajlott az egyeztetés (ebből hét fő gazdálkodó, három résztvevő az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságtól, kettő a Gyöngybagolyvédelmi Alapítványtól).
3. 2021. október 14.-én lakossági fórum nyílt Őriszentpéteren. A személyes találkozó célja volt a tervezési folyamat ismertetése, lépéseinek bemutatása, a KTT-re elkészült és a komplex fenntartási terv különbségeinek ismertetése, továbbá a vélemények és visszajelzések megismerése a gazdálkodók felől. Összesen 13 jelenlévővel zajlott az egyeztetés (ebből nyolc fő gazdálkodó, három résztvevő az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságtól, kettő a Gyöngybagolyvédelmi Alapítványtól).

A következő önkormányzatok, szervezetek és hatóságok értesültek a véleményezés lehetőségéről:

1.	Alsószőlőnk Önkormányzata
2.	Apátistvánfalva Önkormányzata
3.	Bajánsenye Önkormányzata
4.	Csákánydoroszló Önkormányzata
5.	Csöde Önkormányzata
6.	Csörötnek Önkormányzata
7.	Daraboshegy Önkormányzata
8.	Felsőjánosfa Önkormányzata
9.	Felsőmarác Önkormányzata
10.	Felsőszenterzsébet Önkormányzata
11.	Felsőszőlőnk Önkormányzata
12.	Gasztony Önkormányzata
13.	Halogy Önkormányzata
14.	Hegyhátszentjakab Önkormányzata
15.	Hegyháthodász Önkormányzata
16.	Hegyhátsál Önkormányzata

17.	Hegyhátszentmárton Önkormányzata
18.	Ispánk Önkormányzata
19.	Ivác Önkormányzata
20.	Kercaszomor Önkormányzata
21.	Kerkáskápolna Önkormányzata
22.	Kétvölgy Önkormányzata
23.	Kisrákos Önkormányzata
24.	Kondorfa Önkormányzata
25.	Magyarföld Önkormányzata
26.	Magyarlak Önkormányzata
27.	Magyarszombatfa Önkormányzata
28.	Nádasd Önkormányzata
29.	Nagyrákos Önkormányzata
30.	Orfalu Önkormányzata
31.	Órimagyarósd Önkormányzata
32.	Óriszentpéter Önkormányzata
33.	Pankasz Önkormányzata
34.	Rábagyarmat Önkormányzata
35.	Rátót Önkormányzata
36.	Szaknyér Önkormányzata
37.	Szakonyfalu Önkormányzata
38.	Szalafő Önkormányzata
39.	Szatta Önkormányzata
40.	Szentgotthárd Önkormányzata
41.	Szentgyörgyvölgy Önkormányzata
42.	Szőce Önkormányzata
43.	Vasszentmihály Önkormányzata
44.	Velemér Önkormányzata
45.	Viszák Önkormányzata
46.	Zalalövő Önkormányzata
47.	Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME Vas megyei helyicsoportja)
48.	Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
49.	Magyar Természetvédők Szövetsége
50.	Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért
51.	Sporthorgász Egyesületek Vas Megyei Szövetsége
52.	Országos Magyar Vadászkamara Vas megyei Területi Szervezete
53.	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Vas Megyei Igazgatóság
54.	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (központ)
55.	Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat
56.	Veszprémi Bányakapitányság
57.	Vas Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztály
58.	Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi Főosztály
59.	Vas Megyei Kormányhivatal Földhivatali Főosztály
60.	Szombathelyi Erdészeti Zrt
61.	Zalaerdő Zrt

62.	Rábavölgye Vadásztársaság
63.	Pinkamente Vadásztársaság
64.	Hármashatár Vadásztársaság
65.	Hársas Patak Vadásztársaság
66.	Vadása Vadgazdálkodási Egyesület
67.	Őrségi Vadásztársaság

3.4.5. A véleményezhető komplex fenntartási tervre érkezett módosítási javaslatok hatósági és területi kezelő szervek részéről

Véleményadó szervezet	Időpont	Véleményezett pont	Módosítási javaslat/vélemény	Vélemény kezelése, indoklás
Szombathelyi Erdészeti Zrt.	2021. október 5.		A05 veszélyeztető tényező: A veszélyeztető tényezők között szereplő magányos fák fogalom pontosítás szükséges, meg kell jelölni erdei hagyásfáról, vagy gfyeppterületen álló fáról van szó. Gyakorlati madártani tapasztalataink szerint a rétisas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) említése itt nem indokolt, mint olyan faj, amelyre a veszélyeztető tényezők komoly hatást gyakorolnak.	Mindkét típusról szó van, a fenntartási tervben pontosítottuk. A rétisas - igaz, hogy elsősorban az Alföldön - előszeretettel fészkel akár magányos fákon, akár néhány faegyedből álló facsoportban, elsősorban az agrártájban. Mivel a tervezési területen vannak ilyen jellegű élőhelyek, így bent hagyjuk ezt a megjelölést.
			B01 veszélyeztető tényező A veszélyeztető tényező esetében pontosítás szükséges, hogy önerdősülésről vagy engedély nélküli erdőtelepítésről van szó.	A veszélyeztető tényezők megnevezése egy, az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. A veszélyeztető tényezők átnevezése nem megengedett a tervkészítéskor.
			B02 veszélyeztető tényező A fenyők 10%-ot meghaladó területi aránya az Őrség jellemzője több száz év óta. A fenntartási terv általános hiányossága, hogy nem foglalkozik az éghajlatváltozás erdőkre gyakorolt hatásával. Gyakorlati tapasztalataink szerint már jelenleg is érzékelhető, hogy a bükkösök területi aránya folyamatosan csökken, az MTA és az ERTI kutatásai szerint a bükkösök a mai Magyarország területéről néhány száz év múlva – szórvány magas hegyeségi előfordulásait kivéve – eltűnnek. A prognózisok alapján egyértelműen igazolt és megfelelő szakmai döntés, ha a pusztuló bükkösök helyén tölgyeseket (csereseket) hozunk létre.	A fenntartási terv készítésekor szorítkozni kell a hatályban lévő jelölő élőhelyek és fajok állományai természetességi állapotának javítására. A klímaváltozás okozta valószínűsíthető vegetáció átalakulás nem szolgálhat indokul, hogy ezt az átalakulási folyamatot felgyorsítsuk. A gazdasági megfontolások indokolhatják az állományalkotók cseréjét, a biodiverzitás védelme azonban nem.

			B03 veszélyeztető tényező Az erdőfenyvesek idegenhonos vagy nem termőhelyhonos kategóriában szerepeltetése így önmagában nem helytálló, főleg nem az akáccsal egy kategóriába sorolva. Alapvető, hogy az agresszívan terjedő idegenhonosakat, az idegenhonosakat és az őshonos nem termőhelyhonosakat különböztesse meg a terv. A fenntartási tervben mindenképpen ki kellene térni a tulajdonviszonyokra, hiszen az érintett területen az akácok alapvetően magántulajdonban vannak.	A terv 24-26. táblázata az erdőállományok különböző bontásait mutatják a tulajdonforma szerint. A tulajdonforma és cålállomány-típus összevetés táblázat az akácot is tartalmazza. A veszélyeztető tényezők megnevezése egy, az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. A veszélyeztető tényezők átnevezése nem megengedett a tervkészítéskor. Így a legjobb megközelítést tudjuk csak alkalmazni.
			B03 veszélyeztető tényező: Gyakorlati madártani tapasztalataink alapján a balkáni fakopács (<i>Dendrocopos syriacus</i>) jellemzően a lakott területek madara, nem erdei faj.	A tervkészítők jogosnak találják az észrevételt, kikerült a veszélyeztetett fajok listájából az említett veszélyeztető tényezőnél
			B06 veszélyeztető tényező: A vágásos gazdálkodás akkor okoz erős negatív hatásokat, ha olyan véghasználatokat végeznek, melyek eredményeképpen nagyobb vágásterületek keletkeznek. A megállapítás kifejezetten csak a tarvágásokra vonatkozhatna, de itt (amint a címben is látható) a tarvágás kivételével a többi fakitermelést értékeli. A leírtak tehát alapvetően nem vonatkozhatnak az erdőneveléshez (tisztítás, gyérítések), természetes felújításhoz és szálaláshoz kapcsolódó fakitermelésekre.	Felújítóvágások a tarvágáshoz hasonló hatással bírnak az erdők természetességére, mivel nagyon rövid időn belül vágják le az idős állományt. Éppen ezért a B06 veszélyeztető tényező általánosságban igaz a vágásos erdőgazdálkodásra.
			B06 veszélyeztető tényező: A vízfolyások menti fák „mederkarbantartási” céllal való kivágása kapcsán javasoljuk a meghatározás pontosítását a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény és a végrehajtására kiadott nagyvízi meder, a parti sáv, a vízjárta és a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról, hasznosításáról, valamint a folyók esetében a nagyvízi mederkezelési terv készítésének rendjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 83/2014. (III. 14.) Korm. rendeletben megfogalmazottak figyelembevételével.	A parti sávok kezelése valóban speciális eset, de ez mit sem változtat azon, hogy a partmenti fás vegetáció eltávolítása veszélyeztetési jelölő értéket.

			B06 veszélyeztető tényező: A fokozottan védett (madár) fajok esetében eleve tilos a költési időszakban végzett fakitermelés, illetve védett természeti területen tilos a vegetációs időszakban fakitermelési munkát végezni.	Az idős és/vagy odvas faegyedek kitermelésével - függetlenül, hogy az mikor történik - megszűnik a jelölő fajok fészkelőhelye, ezért helyénvaló, mint veszélyeztető tényező.
			B16 veszélyeztető tényező: Az erdészeti szaknyelv szerinti a szállítás időjárás-biztos úton történik. Tekintettel a gépjármű szerelvények terhelésére, súlyára a faanyag szállítására puha, felázott talajon nem kerülhet sor. Amennyiben kiszállításra, illetve főleg közelítésre gondoltak az anyag összeállításánál, úgy módosítani kellene a veszélyeztető tényező megnevezésében.	A veszélyeztető tényezők megnevezése egy, az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. Jelen esetben ezért a veszélyeztető tényező címének átnevezése nem áll módunkban. A szöveges leírást pontosítottuk: "A faanyag kiszállítással, közelítéssel történő mozgatása, szállítása, puha, felázott talajon való munkavégzés..."
			B20 veszélyeztető tényező: A hatályos jogszabályok a védett természeti területen a vegyi anyagok használatát a természetvédelmi hatóság engedélyéhez kötik. Fontosnak tartjuk, hogy a fentiek rögzítve legyenek a hatások tárgyalásánál, hiszen így egészen más egy veszélyeztető tényező hatása, mintha engedélyhez nem kötött tevékenységről lenne szó. A Társaságnál a fenntartási tervvel érintett területen a növényvédőszer használat évente átlagosan 100 ha, amely az általunk kezelt terület 0,008%-a. A fentiek alapján a táblázatban jelzett 26%-os érintettségi arány nagyságrendekkel túlzó, módosítását kérjük.	Az érintett területet és a jelentőségét csökkentettük. Ugyanakkor a veszélyeztető tényező attól függetlenül fenáll, hogy a tevékenység engedélyköteles.
			L02 veszélyeztető tényező: Az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásai a felsorolt esetekben is döntő jelentőségűek, annak hatását ellensúlyozni természetvédelmi kezeléssel nem, vagy alig lehet.	Nem igényel átdolgozást

		N05 veszélyeztető tényező: A klímaváltozás következményeként fellépő, az erdőket kiemelten veszélyeztető tényező a légköri aszály, így a veszélyeztetett élőhelyek felsorolást indokolt kiegészíteni a bükkösökkel.	Kiegészítést megtettük
A tervezési terület jelenlegi arca évezredes emberi behatások nyomait viseli magán és szinte nincs olyan része, amely ne függene az emberi hasznosítástól. Ez a kultúrtáj kiváló példája annak, amikor a hagyományos tájhasználat különleges természeti értékeket hoz létre.	A szövegben említett "hagyományos tájhasználat" így nagyon tágan értelmezhető, hiszen erdők vonatkozásában az állami (45%) és magánerdők aránya hasonló. Az őrségi erdőgazdálkodást jól ismerők tudják, hogy a magánerdők egy részében van csak igazán "hagyományos" gazdálkodás. Ennek következménye az itteni erdők változatos megjelenése. Kérjük a szöveg módosítását!	A leírás a múlt, az élőhelyek kialakulására utal, nem a jelenlegi használatukra.	
A legtöbb rét jelenleg csak évente egyszer kaszálják, így itt a kezelés intenzitásának növelésére van szükség.	A leírtak általánosságban nem fogadhatóak el, van olyan rét-típus, ahol az évi egyszeri kaszálás is elegendő, sőt olyan is van, ahol a fajgazdagság kialakulását az évi egynél ritkább kezelés hozta létre, vagy tartja fenn. Ez élőhelytípusonként, sőt területenként is változó.	Általánosságban elmondható, hogy az évi kétszeri kaszálás a legmegfelelőbb kezelési mód természetvédelmi szempontból, de ritka esetekben az ettől való eltérés indokolt lehet. A kiegészítést megtettük.	

		Az Őrségben kiemelten fontos, hogy a kis parcellák egyébként is mozaikos tájhasználatot, tájszerkezetet hoznak létre, itt bizonyos területnagyság alatt (pl. 1 vagy 2 ha) öncélúnak tűnik a kaszálatlan foltok, sávok meghagyása. Mivel az egymás melletti kis parcellákat valószínűleg nem egyszerre kaszálják, így a szomszédos parcella menekülési útnak megfelelő. Annál is inkább, mert e fejezet elején még a kétszeri kaszálást szorgalmazták az anyag készítői. A két javaslat pedig ellentmondani látszik egymásnak. Másrészt a legtöbb réten előfordulnak özönnövények, tehát a kaszálatlan sávok meghagyása éppen a gyomosodást növelheti, propagulum forrása lehet az özöngyomoknak. Minden kaszáló személytől nem várható el, hogy az özönnövényeket felismerje. Indokolt esetben (fészék stb.) egyetértünk a kaszálatlan foltok fennhagyásával. Mai gyakorlat szerint esetenként a nemzeti park akkor is kéri a kaszálatlan sáv meghagyását, ha a gazdálkodó özönnövény-fertőzöttség miatt mentességi nyilatkozatot tesz.	Amennyiben az egymás melletti kis parcellák esetében közeli időpontban történik a kaszálás, az nem jelent menedéket sok faj számára. Például a védett lepkefajok esetén nem ugyanazt a refúgium hatást éri el egy hagyássáv, kaszálatlan folt, mint a szomszédos parcella, ami még a szaporodási életciklusban ugyanúgy lekaszálásra kerül. A kétszeri kaszálás és az évente változó helyen meghagyott hagyásfoltok megkövetelése nincsenek egymással ellentmondásban: az ökológia tudományából jól ismert strukturális komplexitás és architekturális diverzitás szintjét növelik táji szinten, ami pedig a biodiverzitást növeli (Simberloff 1976 óta). Kaszálatlan foltok kijelölése nyilván valóan nem az inváziós foltokban fog történni (kivéte l fészkelés lehet).
	A hegyi kaszálórétek esetében a legfőbb cél, hogy kezelésük folytatódjon, hiszen a felhagyás ezeken a legjellemzőbb. A rajtuk élő rendkívül ritka nedűgombafajok (pl. rózsaszínű nedűgomba [Hygrocybe calyptriformis], vörösdő nedűgomba [H. punicea]) érdekében vegyszermentes, extenzív használatuk folytatására van szükség.	Javasoljuk, hogy a szárazúást is fogadják el kaszálás helyett olyan helyen, ahol a kaszálás és a szénagyűjtés műveletei mai viszonyok között technikailag szinte kivitelezhetetlenek (pl. géppel nem járható területek, vagy nem fér el a gép, ezért csak kézzel lehet szénát gyűjteni, lehordani), vagy irreálisan magas költséggel oldható meg a művelet. Azt is figyelembe kell venni, hogy bizonyíthatóan bizonyos magas természetességű, fajgazdag területeket éppen a szárazúzás tartott fenn napjainkig (pl. Szalfő10TI, 6TI) továbbá, hogy az Őrségi Tájvédelmi Körzet első kezelési terve a szárazúást még a kezelése k között említette. A jelenlegi szabályozás nem említi a szárazúást csak a kaszálást, ennek beemelését vagy elfogadtatását kérjük a kezelési javaslatok közé.	Ezek a kaszálás kezelési módszer a preferált, mivel akkor a növényi biomasz a lekerül a területről és nem engedi a tápanyag feldúsulást. Szárazúzásnál ez a biomasz sokkal inkább a területen marad.

		Az erdei élőhelyek közül a mintegy 55%-nyi fenyves állománytípus biztosan a kezelést igénylő élőhelyek közé sorolandó. A fenyves állománytípusban ráadásul még mindig cca. 1600 ha lucos állomány található. A mintegy 14%-nyi bükkös sorsa is erősen kérdéses, a klímaváltozás hatásai miatt. Fontos célnak kellene lennie a mézskerülő fenyvesekben az erdőgazdálkodás irányítása, támogatása. Megemlítjük, hogy lehetőségként alternatívát jelent az Evt. szerinti "felnyitott" erdőként való kezelés. Felnyitott erdő: Evt. 6/B§ (1): vágásos üzemmódú erdő termőhelyi viszonyoknak megfelelő záródásnál alacsonyabb, de legalább ötven százalékos záródással.	A jelzett helyen a természetvédelmi szempontból, a védendő érték jelentősége miatt prioritást érdemlő értékeket kell ismertetni. A klímaváltozás okozta valószínűsíthető vegetáció átalakulás nem szolgálhat indokul, hogy ezt az átalakulási folyamatot felgyorsítsuk. A gazdasági megfontolások indokolhatják az állományalkotók cseréjét, a biodiverzitás védelme azonban nem.
	Kezelést nem igénylő természeti értékek Ebbe a csoportba sorolható az erdei élőhelyek nagy része, mivel ezek fenntartásához hosszú távon nincs szükség emberi beavatkozásra. Ideális esetben az ezekkel kapcsolatos természetvédelmi cél ez emberi beavatkozások fokozatos és teljes megszüntetése volna. Jelenlegi állapotuk és a hasznosításuk iránti erőteljes igény miatt azonban legtöbbjük esetében rövidebb távon nem elérhető cél az érintetlenség elérése.	Azzal a kijelentéssel, hogy az erdei élőhelyek fenntartásához hosszú távon nincs szükség emberi beavatkozásra, erdészeti szakmai szempontból nem lehet egyetérteni. Szinte minden magyarországi erdő az erdőgazdálkodás következtében lett olyan, amilyen. Elvileg elképzelhető rövidtávon (~10-30 év) a magára hagyás, de akkor is hol marad a jövő nemzedék számára is fenntartható erdőélés? Kiemelten felhívjuk a figyelmet az erdők hármas funkciójára, melyek közti egyensúlyt nagy területen nem szabad átbillenteni, csak természetvédelmi szempontok szerint. Az erdők hasznosításának igénye elsősorban a faanyagra koncentrálódik, a Natura-2000 területen az erdők által évente megtermelt növedék kb. 181 ezer m³ /év, a megtermelt faanyag értéke: kb. 3 milliárd Ft. Ennek az értéknek csak egy kisebb részéről szabad lemondani (faanyagtermelést nem szolgáló erdők), de általános cél ez nem lehet. A fentiekén kívül fontos igény az erdők látogatása, amely szintén nem kötődik az érintetlenséghez sőt, az erdőt látogatók igénylik a feltárt, közjóléti létesítményekkel is ellátott erdőterületeket.	A mérsékelt égövön az erdők klimax társulások, amelyek megfelelő környezeti viszonyok fennállása esetén évszázadokig képesek megközelítően azonos formában fennmaradni. Így - a réti vegetációval ellentétben, szigorúan vett fennmaradásuk szempontjából nincs szükség emberi beavatkozásra. A hasznosítás milyensége és mértéke ettől a ténymegállapítástól független emberi vonás, és a fenntartási terv éppen ennek a hasznosításnak a milyenségét és mértékét igyekszik a gazdasági és rekreációs szempontokon túl is ármaylni.

	Hosszabb távon azonban fontos célkitűzés a 9130 Szubmontán és montán bükkösök (Asperulo-Fagetum), a 91G0* Pannon gyertyános-tölgyesek Quercus petraea-val és Carpinus betulus-szal, a 91E0* Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae), a 91F0 Nagy folyókat kísérő keményfás ligeterdők Quercus robur, Ulmus laevis és Ulmus minor, Fraxinus excelsior vagy Fraxinus angustifolia fajokkal (Ulmion minoris) és a 91M0 Pannon cserestölgyesek élőhely-típusokból összeadódó érintetlen erdőtömbökből álló hálózat kialakítása. Ennek érdekében az inváziós fajokkal nem fertőzött erdők közül fokozatosan egyre többet kell kivonni a faanyagtermelésből.	Nem helyes a bükkösök megőrzésének hangsúlyozás, sajnos úgy tűnik, hogy a klímaváltozás következtében területcsökkenésük megállíthatatlan. Így inkább a legkevesebb természetvédelmi kárt jelentő átalakításukról kellene beszélni. A leírtak alapján az anyag készítői számára az tűnik végcélnak, hogy minél több erdőterületet kivonjanak a gazdálkodás köréből. Inkább egyre több – arra alkalmas - erdőterületet kellene örökerdőként, illetve átmeneti üzemmódban kezelni! Fontosnak tartjuk, hogy a kezelési terv írjon a jelenleg is folyamatos erdőborítású üzemmódban lévő erdők kezelésének természetvédelmi szempontjairól. A teljes területen 877 ha örökerdő, 1857 ha átmeneti üzemmódú erdő és 788 ha faanyagtermelést nem szolgáló erdő van, ezekkel is foglalkozni kellene a tervben! A felvázolt jövőképpel nem értünk egyet, mivel fenntartható erdőgazdálkodással is lehet szinten tartani, sőt növelni a biológia sokféleséget, amint azt néhány sorral lejjebb az anyag is tartalmazza. Másrészt pongyola megfogalmazás az „egyre többet” kitétel, a tervben – még ha koncepció szintjén is – pontosabb adatokra van szükség!	A fenntartási terv készítésekor szorítkozni kell a hatályban lévő jelölő élőhelyek és fajok állományai természetességi állapotának javítására. A klímaváltozás okozta valószínűsíthető vegetáció átalakulás nem szolgálhat indokul, hogy ezt az átalakulási folyamatot felgyorsítsuk. A gazdasági megfontolások indokolhatják az állományalkotók cseréjét, a biodiverzitás védelme azonban nem.
	Fontos cél emellett a kultúrfaenyvesek, valamint a fenyőfajok vagy az idegenhonos fafajok által dominált állományok jelölő élőhelyekké alakítása, ezzel ez utóbbiak kiterjedésének növelése.	Kifejezetten kérjük, hogy az őshonos, elegyes erdőfaenyveseket kezeljék külön a nem őshonos fafajoktól! A kultúr erdőfaenyvest meg kell különböztetni a természetközeli, amint a terv más részeiben a szerzők azt megtették! A 40-50 évvel ezelőtt létrehozott kultúr erdőfaenyvesek léte nem ok arra, hogy az Őrségi tájat évszázadok óta jellemző erdőfaenyvő kategorikusan visszaszorítsák, olyan termőhelyekről, ahol a fafajnak helye van, és természetesen is jól újul, továbbá elegyes állományokat alkot. Továbbá kérjük a fokozatosság elvére történő utalást is betenni a faenyvesek átalakításához! Jelenleg 55%-nyi az arányuk!	Mivel a lucfaenyvesek látványosan szorulnak vissza, az erdőfaenyvesek egészségi állapota is kívánnivalót hagy maga után, ezért az átalakításukat nem lehet a távoli jövőbe eltolni, gazdálkodói érdek is, hogy helyükön elegyes, állékony állományok álljanak. Némi fokozatosságot egyébként a különböző vágáskorok biztosítanak.

	3.2.1.2.2. Erdőgazdálkodás A tervezési terület erdei élőhelyei 10 kezelési egységbe kerültek besorolásra. A kezelési egységek felállítása alapvetően a kezelési javaslatok alapján történt, ennek megfelelően több élőhelytípusnál jelentős összevonásokra került sor. Általánosságban a tervezési terület erdei kapcsán hosszú távon elérendő célként a tájhoz fajok alkotta, faj- és szerkezetgazdag, többkorú állományok kialakítását, illetve fenntartását foglalmaztuk meg.	Az erdészeti adattári besorolás szerint a terület 96%-a tájhoz fajokkal borított, 65%-a természetközeli természetességgű. Ez nyilván eltér a természetvédelmi szempontú besorolástól, de az eltérés okaira a kezelési tervben ki kellene térni. Továbbá kérjük, az erdészeti adattár szerint természetességi adatok rögzítését a kezelési tervben.	A fenntartási terv alapvetően ÁNER alapú, a tervezést élőhelytérkép alapján kell végezni és a javaslatokat is az élőhelyekre kell megfogalmazni. Az ÁNER a Németh–Seregélyes-féle természetességi rendszert használja, mely nem feleltethető meg a 2009. évi XXXVII. törvény természetességi kategóriáival. A biológiai sokféleség hosszútávú fenntartásához nem elegendő a természetközeli erdők fenntartása, hanem jelentős kiterjedésű természetes erdő állományokra is szükség van. Az Evt szerint a természetközeli erdők kategóriájába 20% elegyarányig a kategóriában megengedett a tájidegen faj!
	Ennek megfelelően a tájhoz fajok alkotta erdők esetében csaknem kizárólag a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódok alkalmazását, valamint a tarvágások területének minimalizálását javasoljuk.	A folyamatos erdőborítás igazából üzemmód szinten értelmezhető (átmeneti, örökös és faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód), így a vágásos üzemmódban tervezett használati gyéritések és szálalóvágások is vélhetően megfelelnek a folyamatosságnak.	A terv egy korábbi változatában fahasználati módok szerepeltek, de ezt az erdészeti hatóság véleménye alapján üzemmódra cseréltük.
	Külön hangsúlyozandó a lombos pionír fajok kímélete, illetve a tájban honos erdőfenyő elegyfajként való továbbra is kívánatos alkalmazása.	Az erdőfenyővel, mint fő fajjal is számolni kell, ahol a termőhely az erdőfenyőnek alkalmas, elegyes állományok kialakítása a cél!	Megítélésünk szerint a megfelelő lépés a jelölő élőhelyek fajkészletével történő felújítás. Az erdőfenyő elegyfajként alkalmazandó.
	Az erdő szerkezeti elemei közül külön kiemelés érdemel a holtfa kérdése. Napjainkra közismert tényé vált, hogy az álló és fekvő holtfa szerepe rendkívül sokrétű az erdei életközösségekben. Ennek megfelelően nagy hangsúlyt fektettünk a kérdésre a megfogalmazott javaslatok között.	Hangsúlyozzuk, hogy az utóbbi 1-2 évtizedben az erdőtervezésben és az állami erdőgazdálkodás gyakorlatában nagyságrendi elmozdulás történt a holtfa érdekében, amely mértéke már a természetvédelmi elvárásokat is teljesíti. Kérjük, hogy a fentiek kerüljenek bele az anyagba.	Valóban történt pozitív elmozdulás, azonban a holtfához kapcsolódó biológiai sokféleség megőrzéséhez az 5 m3/ha alkalmazott mennyiség nem elégséges- Natura 2000 területeken 30 m3/ha lenne az ideális.

		A leírt mennyiségek rendkívül eltűlöztek, a leírtak tudományos megalapozottsága nem ismert. Véleményünk szerint 10-15 m³ /ha holtfa visszahagyása a területen eleget tesz az erdei életközösség igényeinek. Álláspontunk szerint a Natura-2000 területen fennálló védelmi cél nem indokolja a korábbi 5 m³ /ha előírásokhoz képest 6-10 szerez mennyiségű holtfa visszahagyását. Másik megközelítés szerint lehetne általánosan természetességi állapothoz kötni és a meglévő fakészlet százalékában meghatározni a holtfára vonatkozó elvárást. Azaz átmeneti erdőig 5% illetve fokozottan védetteknél 10%, míg kultúr- és ültetvényerdőknél csak az őshonos elegy %-ában meghatározva a holtfa mennyiségét. Tájékoztatásként a közelmúlt és a jelenlegi jogszabályi előírások a holtfával kapcsolatosan az alábbiak: A 2020. 07. 01-én érvényben lévő Evt. szerint: 27. § (1) Természetvédelmi rendeltetésű, a 7. § (1) bekezdés a) és b) pontja szerinti természetességi állapotú erdőben b) nevelővágások, bontás jellegű véghasználatok és egészségügyi termelések során, továbbá a hagyásfa csoportok területén – amennyiben az erdővédelmi kockázatot nem eredményez – a természetes úton megjelenő holt faanyagból a fennálló védelmi céltól függő méretű, összetételű és elhelyezkedésű, hektáronként együttesen 5 köbméter mennyiségű álló és fekvő holt faanyagot kell visszahagyni a területen; 28. § (1) Natura 2000 rendeltetésű, a 7. § (1) bekezdés a) és b) pontja szerinti természetességi állapotú erdőben b) nevelővágások, bontás jellegű véghasználatok és egészségügyi termelések során, továbbá a hagyásfa csoportok területén – amennyiben az erdővédelmi kockázatot nem eredményez – a természetes úton megjelenő holt faanyagból a fennálló védelmi céltól függő méretű, összetételű és elhelyezkedésű, hektáronként együttesen 5 köbméter mennyiségű álló és fekvő holt faanyagot kell visszahagyni a területen; A 2021. 07. 01-én érvényben lévő Evt. szerint: 27. § (1) Természetvédelmi rendeltetésű erdőben b) nevelővágások, bontás jellegű véghasználatok és egészségügyi termelések során, továbbá a hagyásfa csoportok területén – amennyiben az erdővédelmi kockázatot nem eredményez – a természetes úton megjelenő holt faanyagból a fennálló védelmi céltól függő méretű, összetételű és elhelyezkedésű álló és fekvő holt	
	A tervezési terület védett területeket is érintő részén általánosságban javasoljuk a 30 m³ /ha, míg a fokozottan védett területeken az 50 m³ /ha – természetes úton keletkező – holtfa- mennyiség visszahagyását.		A holtfa jelentősége mind tudományos, természetvédelmi szempontból, mind gazdasági szempontból jól alátámasztott, így nem változtattunk rajta.

		faanyagot kell visszahagyni a területen; 28. § (1) Natura 2000 rendeltetésű erdőben b) nevelővágások, bontás jellegű véghasználatok és egészségügyi termelések során, továbbá a hagyásfa csoportok területén - amennyiben az erdővédelmi kockázatot nem eredményez - a holt faanyagból a fennálló védelmi céltól függő méretű, összetételű és elhelyezkedésű, álló és fekvő holt faanyagot kell visszahagyni a területen;	
	Javaslatunk szerint a jelzett mennyiség eléréséig – a baleset- és vagyonvédelmi szempontból aggályosokon kívül – minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó, majd annak elérése után a holtfa mennyisége fenntartandó.	A leírtak részünkről elfogadhatatlanok. Ha a fentiekhez hozzájárulnánk, akkor a nagy területen pusztuló, jelenleg még fel nem újult bükkösökben (pl. Hegyhátszentmárton 2,5,6,7 tag) nem lehetne egészségügyi fakitermelést végezni. Ennek következtében több tíz, vagy száz hektár, lábon álló száradó erdőt kellene fennhagynunk, ami még radikális természetvédelmi célnak is túlzás, nem beszélve arról, hogy milyen erdővédelmi problémákat generálna a jelenség.	A holtfához kapcsolódó biológiai sokféleség hosszútávú sikeres megőrzéséhez, nem elegendő az 5m3/ha holtfa mennyiség, a 10-15 m3 sem feltétlenül elegendő a természetes folyamatok érvényesüléséhez. Természetvédelmi szakmai szempontok figyelembe vételével 30 m3/ha lenne a minimum támogatandó érték.
	A jelzett mennyiségeknek legalább 30%-ának álló holtfának kell lennie. A fenti értékekbe a holtfa minden korhadtsági állapota beleértendő. A holtfához kötődő javaslatok a terület 13 jelölő fajai közül a skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>) és a nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>) állományainak megőrzését segítik elő.	A fentiekben leírtak az állami erdőkben már bevált gyakorlatnak tekinthetők.	A holtfához kapcsolódó biológiai sokféleség hosszútávú sikeres megőrzéséhez, nem elegendő az 5m3/ha holtfa mennyiség, a 10-15 m3 sem feltétlenül elegendő a természetes folyamatok érvényesüléséhez. Természetvédelmi szakmai szempontok figyelembe vételével 30 m3/ha lenne a minimum támogatandó érték.
	A javaslat szerint a biotópfának jelölt őshonos faegyedek végérvényesen a területen maradnak, azokat pusztulásuk után sem lehet kivágni. Hektáronként legalább 6 biotópfát kijelölését javasoljuk. A biotópfák hosszú távú megőrzése a terület jelölő fajai közül a nyugati piszdedenevér (<i>Barbastella barbastellus</i>) és a nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>) állományainak megőrzését segítik elő.	Hektáronként 1-3 biotópfát kijelölésével értünk egyet. Biotópfák esetében is fontos lenne a természetességi állapothoz kötés.	A biotópfák jelölő fajok mellett számtalan egyéb faj számára biztosítanak élőhelyet (mikroélőhelyet). Természetvédelmi szakmai szempontok figyelembevételével minimum 6 db/ha lenne a támogatandó érték. Egy nem jó természetességgel rendelkező erdőrészletben is biztosíthatja pozitív hatásait, így nem értünk egyet a természetességi állapothoz kötéssel.

	A tervezési terület legnagyobb területfoglalású erdei jelölő élőhelyei a bükkösök és gyertyános-tölgyesek (KE-15) közös kezelési egységbe kerültek. A két élőhelytípus esetében – a fent tárgyalt általános javaslatokon túl – további jelentős ökológiai állapotjavító javaslat a gazdálkodás alól mentesített erdők hálózatának kialakítása.	Célszerű lenne külön venni az állami és a magánerdőket, magánerdőben ekkora érintetlen részek kijelölése nehezen képzelhető el, ahhoz állami tulajdonba kell venni a területeket.	A kezelési javaslatok ugyanúgy vonatkoznak magán és állami erdőkre is. Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó.
	A javaslat szerint 3–5 ha-os, a gazdálkodás alól mentesített foltokat kell kijelölni a teljes erdőterület 10%-ának mértékéig. Ezt természetesen a terepviszonyok vagy egyéb tényezők (pl. inváziós fajok állományai) jelentősen befolyásolhatják. Ezek célja, hogy olyan fajgazdag életközösségek kialakulását tegyék lehetővé, amelyekben az érintetlen erdőkhöz kötődő fajok (pl. gerinctelenek, gombák) populációi is hosszú távon stabilan fenn tudnak maradni. A hálózat akkor válik teljessé, ha a 3–5 ha-os foltok között legalább 300 m-enként 0,1–0,5 ha-os „ökológiai ugrókövek” is kijelölésre kerülnek. Ezek szerepe, hogy a gazdálkodás alól mentesített erdőkben élő populációk között a genetikai kapcsolatot megteremtse.	A leírtak megvalósítása esetén 9-25 ha-onként 3-5 ha érintetlen területet kellene kialakítani, amely 12 és 56% közti arányt jelentene! (Vagy még több, ha az erdőtömbben más művelési ágú terület is van.) Rendkívül túlzó elvárás, továbbá nem is feltétlen összefüggőek az élőhelyek. A 300-500 m értelmezhetetlen! Ha már felmerült a gondolat, miért nem lehet nagyobb hálózatban javasolni a 3-5 ha-os foltokat és több "ugrókövet", azaz hagyásfa csoportot kijelölni ezek közt? Így összerakható kisebb érintetlen területen is a célnak megfelelő hálózat.	Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó.

		Hangsúlyozzuk, hogy Magyarországon - illetve ismereteink szerint Európában - csak a bükkös élőhely típusra vonatkozóan vannak – néhány évtizedre tekintő tapasztalatok a folyamatos erdőborításos erdőgazdálkodás bevezetésére, annak működő gyakorlatára vonatkozóan. (Európában fenyő – elsősorban jegenyefenyő – állományok esetében is működik a modell, bizonyos termőhelyi és klimatikus viszonyok között.) A tölgyes élőhelytípusok esetében még csak kezdeti próbálkozásokról lehet beszélni. A folyamatos erdőborítás bevezetésének legfőbb problémája: a hiányos, illetve szakaszos makktermés, továbbá a magyarországi erdőkben található nagyvad létszám mértéke. A két élőhelytípus eltérései indokolják a tervezetben közös kezelési egységbe (KE15) sorolt bükkös és a gyertyános tölgyesek szétválasztását, külön kezelését. A tervezési területen egyébként az állami erdőkben Evt. szerint megkövetelt folyamatos erdőborítású területek aránya síkvidéken 26%, dombvidéken 25% (TÉNYADATOK!), a 14 kötelező arány a második körzeti erdőtervezésnél 13% illetve 25% (TERVADATOK)! Ezek az adatok magukért beszélnek. Evt. 10. §-a szerint: (1) Az egyes erdőtervezési körzetekben a természetes, természetserű, illetve származék természetességi állapotú, az állam 100%-os tulajdonában álló, Natura 2000, természetvédelmi, talajvédelmi, tájképvédelmi vagy közjóléti elsődleges rendeltetésű erdők területének az e törvény hatálybalépését követő a) első körzeti erdőtervezést követően a hegy- vagy dombvidéki erdők legalább egyötöd, síkvidéki erdők legalább egytized részén, b) második körzeti erdőtervezést követően a hegy- vagy dombvidéki erdők legalább egynegyed, síkvidéki erdők legalább egynolcad részén, c) harmadik körzeti erdőtervezést követően a hegy- vagy dombvidéki erdők legalább egyharmad, síkvidéki erdők legalább egyhatod részén, örökzöld, faanyagtermelést nem szolgáló vagy átmeneti üzemmódú erdőgazdálkodást kell folytatni.	A bükkösök és gyertyános-tölgyesek természetesen sok tulajdonságukban különböznek, azonban hosszú távú fennmaradásukhoz hasonló kezelési módszerekre van szükség. Ezért indokolt az egy kezelési egységbe való vételük. Egyetértünk a megállapítással: a magyarországi erdőkben található nagyvadállomány létszáma akadály a folyamatos erdőborítás mellett történő gazdálkodás számára, így ezt a fenntartási terv is a veszélyeztető tényezők (G08) között tárgyalja.
--	--	--	--

	A tervezési terület egykor nagy kiterjedésű, de napjainkra drasztikusan visszaszorult jelölő élőhelyei a cseres-kocsányos tölgyesek (KE-16). Ritkaságuk miatt hosszú távú megóvásuk csak a kifejezetten kíméletes, extenzív gazdálkodás mellett képzelhető el. Ennek megfelelően javasoljuk az örökerdő üzemmódra való áttérést, és a továbbiakban a természetes újulatra alapozott, kisebb lélek nyitása mellett való gazdálkodást.	A tervezési területen lehet, hogy ritka élőhelyek, de egyébként tömegesen fordulnak elő a megyében és a Társaság kezelésében. Nem kiemelt jelentőségű erdei élőhelyek. A csak örökerdő gazdálkodásban való kezelésük túlzónak tűnik.	A tervezési terület szempontjából kevésbé érdekes, hogy a megyében mennyi Cseres-kocsányos tölgyes van. Az Őrség Natura 2000 területen jelölő élőhely, és összesen kevesebb, mint 20 ha van belőle. Ezek megőrzése aligha képzelhető el másként.
	Az érintetlen erdők (KE-18) elnevezésű kezelési egységbe az Őrségi Nemzeti Park természeti övezetbe sorolt erdőrészelei, illetve az égerligetek jó (4-es és 5-ös) természetességű állományai kerültek.	A felsoroltakon kívül több száz hektár egyéb erdőterület is bekerült az érintetlen erdők közé. (Az ÖNP-vel közösen elfogadott A zóna javaslat területénél jóval nagyobb területet soroltak az érintett erdők közé, amit az égerligetek területe sem támaszt alá: pl. Nagyrákos 10C, 10D, 12B.) A felsorolt nagyságrendű erdőterületek érintetlenül hagyásához nem járulunk hozzá, mivel ez a térségben állami erdőket kezelő Szentgotthárdi Erdészeti Igazgatóság védett területeinek kb. negyed része lenne!	Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. A terv alapkoncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor valósulhatnak meg, ha kompenzáció is lesz.
	A tervezési terület jellemző, de ritkuló élőhelyei a mészkerülő erdeifenyvesek (KE-19).	Szalafőn szerintünk több ilyen is van (pl. Szalafő 11 J1), illetve a besorolt Szalafő 1B és 1C részletek, szinte elegenden lucosok, nem erdeifenyvesek.	A besorolás egyrészt a rendelkezésünkre álló élőhelytérkép, másrészt a karakterfajok előfordulása alapján történt és lehetnek benne hiányosságok. A terv következő átvizsgálásánál ezeket terepen fogjuk ellenőrizni, jelenleg azonban erre a pontosításra nincs lehetőség.

		A bükkösök esetében fontos szempont, hogy a klímaváltozást, ezen belül is az aszályt, nagyon hangsúlyosan figyelembe vegyünk. Ugyanis a felmelegedés ezt a típust érinti leginkább, különösen az idősebb állományokat, ahol a termőhely egyébként is kedvezőtlen (határtermőhelyek), vagy a talaj vízháztartásával van probléma (erősen pangóvízesedik), vagy a mikroklima kedvezőtlen (pl. nyugati kitettség). A bükkösök felújításukkor figyelembe kell venni, hogy ha már az idős erdő a pusztulás jeleit mutatja, és nincs, vagy csekély az újulat, akkora inkább gyertyános-tölgyes irányába kell az erdő felújítását (felújulását) terelni.	A klímaváltozás okozta valószínűsíthető vegetáció átalakulás nem szolgálhat indokul, hogy ezt az átalakulási folyamatot felgyorsítsuk. A gazdasági megfontolások indokolhatják az állományalkotók cseréjét, a biodiverzitás védelme azonban nem.
	Kezelési egység kódja: KE-15 (b) Kezelési egység meghatározása: Bükkösök és gyertyános-tölgyesek A kezelési egység 99%-a az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.		
	Kezelési egység kódja: KE-15 (b) Kezelési egység meghatározása: Bükkösök és gyertyános-tölgyesek (d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok: A kezelési egységbe sorolt mindkét élőhely-típus esetében kiemelten fontos természetvédelmi cél az állományok ökológiai állapotának javítása, fejlesztése. Ez alapvetően az álló és fekvő holtfa mennyiségének növelésével (védett területen legalább 30 m³ /ha, míg fokozottan védett területen 50 m³ /ha, melynek legalább 30%-a álló holtfa.	Ezt a fejezet elején lévő általános részben már kritizáltuk, elfogadhatatlannak tartjuk, véleményünket leírtuk.	Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. A terv alapkoncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor valósulhatnak meg, ha kompenzáció is párosul hozzá. A holtfához kapcsolódó biológiai sokféleség hosszútávú sikeres megőrzéséhez, nem elegendő az 5m³/ha holtfa mennyiség, és a 10-15 m³ sem elegendő a természetes folyamatok érvényesüléséhez. Természetvédelmi szakmai szempontok figyelembe vételével 30 m³/ha lenne a minimum támogatandó érték.
	Kezelési egység kódja: KE-15 (b) Kezelési egység meghatározása: Bükkösök és gyertyános-tölgyesek Az elvárt mennyiség eléréséig minden természetes úton keletkező holtfa visszahagyandó.	Ezt a fejezet elején lévő általános részben már kritizáltuk, elfogadhatatlannak tartjuk, véleményünket leírtuk.	Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. A terv alapkoncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor valósulhatnak meg, ha kompenzáció is párosul hozzá. A holtfához kapcsolódó biológiai

			sokféleség hosszútávú sikeres megőrzéséhez, nem elegendő az 5m3/ha holtfa mennyiség, és a 10-15 m3 sem elegendő a természetes folyamatok érvényesüléséhez. Természetvédelmi szakmai szempontok figyelembe vételével 30 m3/ha lenne a minimum támogatandó érték.
Kezelési egység kódja: KE-15 (b) Kezelési egység meghatározása: Bükkösök és gyertyános-tölgyesek Az elegyfajok kapcsán kívánatos volna legalább 30% elegyfaj jelenléte, melybe a tárgyalt élőhelyek esetén a bükk, a kocsányos és kocsánytalan tölgy és a gyertyán nem számít bele.	Az erdőtörvény végrehajtási rendelete szerint ezeknél a célállomány típusoknál a befejezési korai tőszám főfajánál 4000 db, további, főfajként értékelhető elegy fafaj 1000 db (20 %). 30%-os elegyfaj esetén a fő fajokként értékelhető elegy fafaj legalább 1500 db úgy, hogy a gyertyánnal ez esetben elegyfajként nem is számolhatunk. Ez egyrészt nagyon nehezen kivitelezhető, másrészt kimutathatóan jelentős többletköltségeket jelent a gazdálkodónak a tarvágást követő mesterséges felújítás esetén.	A többletköltségeket a jövőben bevezetendő támogatási rendszer volna hivatott fedezni, így nem az erdőgazdálkodót terheli majd.	
Kezelési egység kódja: KE-15 (b) Kezelési egység meghatározása: Bükkösök és gyertyános-tölgyesek Fontos feladat az inváziós, illetve intenzíven terjedő fajok visszaszorítása is. Az intenzíven terjedő fajok kapcsán külön kiemelve az akác esete, melyre a tervezési területen jellemző, hogy a bükkösökben és gyertyános-tölgyesekben spontán megjelenik, különösen akkor, ha ott valamilyen beavatkozás történik. Ennek megfelelően a beavatkozások előtt a környékbeli akácegyedeket javasolt vegyszeres úton (augusztus és október között végzett törzsinjektálással vagy kéregsebzéses kenéssel) kiirtani. Ugyancsak fontos volna az ellene való mihamarabbi fellépés, ha az adott állományban spontán megjelenik.	Szakmai tapasztalataink szerint október helyett szeptember hónapot javasoljuk az akác elleni védekezés határhónapjának.	A védekezés kivitelezésében nagy szerepe van az időjárásnak. Egyes esetekben október is alkalmas még a feladat elvégzésére. Ennek figyelembe vételével nem indokolt a módosítás.	
Az átállás ütemezése a következők szerint javasolt: a következő 10 évben az állományok 1/3-át, az azt követő 20 évben szintén 1/3-át javallott átsorolni.	Rendkívül ambiciózus elképzelés az örökzöld üzem módjának. A teljes területen az örökzöld aránya 3%, átmeneti üzem módú 7% és fatermesztést nem szolgáló 3%. Jelenleg üzem mód váltásra kötelezni állami erdőben lehet, azonban a jelen szabályok szerint a kötelező arányok dombvidéken 20, síkvidéken 30 évre előre teljesültek. Az átállást az erdőtörvény 10. §-ban előírt ütemben tudjuk elfogadni!	A javaslat a megfelelő támogatási rendszert feltételezi.	

		A faj- és élőhelyvédelem miatt általában nem követendő a fokozatos felújító vágás, amely eddig homogén állományokat eredményezett és a jövőben is ezt tartana fenn.	Ez a megállapítás így nem fogadható el, mivel nem tényyszerű és általában nem jellemző a fokozatos felújító vágások nyomán létrejövő állományokra. A felújító vágásokra általában a nem egyenletes bontás a meghatározó, így nem is jönnek (jöhetnek) létre homogén állományok, az újulat is jellemzően többkorú, és elegyes.	
			Az erdőterületre vonatkozó kezelési előírás – javaslatokkal kapcsolatos módosítási javaslataink a KE-15 (bükkösök és gyertyános-tölgyesek) kezelési egységen kívül, vonatkoznak a KE-16 (cseres-kocsányos tölgyesek), KE-17 (ligeterdők), KE-18 (érintetlen erdők), KE-19 (mészkerülő erdei fenyvesek), KE-20 (láposodó erdei fenyvesek), KE-21 (jellegtelen erdők), KE-22 (kultúrfenyvesek) és a KE-23 (idegenhonos fafajú faállományok) kezelési egységekben leírt, azonos tartalmú kezelési előírás – javaslattal kapcsolatos módosításokra is!	Válaszok az előzőeknek megfelelően.
			E49: A „talaj-előkészítés” helyett valószínű „teljes talaj-előkészítés”-t akartak írni a szerzők. A részleges (kézi vagy gépi) talaj-előkészítés teljes elhagyása – alapvető erdészeti szakmai szempontok figyelembe vételével – megvalósíthatatlan, mert nagymértékben csökkenti (vagy ellehetetleníti) az erdősítés sikerét. Teljes talaj-előkészítés nem fordul elő az állami erdőkben az Őrségben. A tuskózás sem fordul elő, így annak tiltása is okafogyott.	Az előírás javaslatok megnevezése egy az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. Jelen esetben ezért az előírás javaslat pontosítása nem áll módunkban
			E51: A kezelési javaslat részben ellentétes a vonatkozó erdészeti jogszabályokkal, a 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet 8. mellékletében az egyéb lágy lombos célállománytípusban főfafajként a rezgő nyár, kecskefűz nem szerepel.	A felsorolás nem csak a főfajokat, hanem az összes elegyfajt is tartalmazza. A fajok felsorolása egyébként az előző verzióhoz érkezett erdészeti hatósági vélemény miatt került be a tervbe.

		E53: Természetes felújítás esetén a mesterséges kiegészítés tilalmát, nem tudjuk elfogadni. A kezelési javaslatban leírtak ellentétesek a vonatkozó erdészeti, szakmai szabályokkal is. Amennyiben a természetes újulat természetes felújításban van, akkor nem is értelmezhető a fenti állítás. Természetes felújításban pótlás értelmezhető, amit viszont megtiltani nem lehet, mert bármikor adódhat olyan helyzet, hogy az újulatot pótolni kell. Ez a szakmai előírás a gazdálkodónak is terhet jelent ugyan, de az erdő érdekében nem szabad korlátozni, tiltani.	Elképzelhető, hogy az előírásjavaslat megfogalmazása nem teljesen egyértelmű, ezen azonban nem áll módunkban változtatni. A tervkészítési útmutató felülvizsgálata során javasolni fogjuk az előírás pontosítását. A lényege azonban az, hogy amennyiben egy erdőben megvan a megfelelő mennyiségű és minőségű természetes újulat, akkor a felújítást erre kell alapozni.
		E70: Az akác fafaj esetében – tekintettel a magoncok esetenként több ezres darabszámára, továbbá a tuskósarjak tömegére - a kéregre kenés, fainjektálás a gyakorlatban megvalósíthatatlan, nem beszélve az óriási költségeiről. Az akác újulat és a tuskósarjak tömegének megjelenése ellen, - a megelőző tuskókenésen kívül – a fafaj lombozatának herbicides kezelése a megoldás. Akác nagyszámú fiatal sarjai és magról kelő egyedek ellen a háti permetezésre is szükség van. Az erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények körét ki kell egészíteni a szükséghelyzeti engedéllyel erdészeti felhasználásra engedélyezett növényvédő szerekkel. Az általunk javasolt szövegmódosítás: erdészeti felhasználásra engedélyezett és erdészeti felhasználásra szükséghelyzeti engedéllyel rendelkező készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).	Az előírás a javasolt permetezést is lehetővé teszi. Az alkalmazható készítmények körének bővítésére az tervkészítési útmutató következő felülvizsgálata során tudunk javaslatot tenni.
		E70 Jelenleg nincs tudomásunk könnyen elérhető, beszerezhető színező anyagról, javasoljuk, hogy csak a kenéshez legyen kezelési javaslatként előírva a színező anyag.	Szakmai gyakorlati tapasztalatok alapján az ételfesték erre bevált módszer. További részletek: Rosalia kézikönyvek 3. Özönnövények visszaszorításának gyakorlati tapasztalatai
		E70 Az injektálással, kéreghántás után vegyszerezéssel kapcsolatos előírást célszerű összevonni a hasonló témájú másik ponttal.	Az előírás javaslatok megnevezése egy az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. Jelen esetben ezért az előírás javaslatok összevonása nem áll módunkban

		E86: Pontosításra van szükség, hogy mit kell érteni a faanyag elszállításán, bele értendő-e közelítés és kiszállítás, vagy nem. Ettől függetlenül nem fogadjuk el ezt a kitételt, hozzátéve, hogy a gazdálkodó érdeke is a faanyag minél előbb történő kiközelítése. A tilalmi időben védett természeti területen a faanyagmozgatás a természetvédelmi hatóság engedélyével történhet csak. Ehhez képest további szigorítást nem tartunk indokoltnak, az engedélyezés során érvényesíti a hatóság a természetvédelmi szempontokat. (Abban az esetben, ha március 31-ig kitermelt fát nem sikerült kiközelíteni, és engedély kérelmet nyújtott be a gazdálkodó a természetvédelmi hatósághoz, de az engedélyt kiadása csak április 30. után történik, a javasolt határidő nem is teljesíthető.)	A közelítés, kiszállítás is beleértendő tevékenység, illetve a területről való teljes körű elszállítás. A xilofág rovarfajok védelme érdekében (köztük több jelölő faj) szükséges a kezelési előírás. Amennyiben a fa a területen marad ezek a fajok szaporodó helyként használják, majd utána mégis elszállításra kerül a faanyag az közvetve és közvetlenül is veszélyeztetni szaporodási sikerüket. Továbbá a veszélyeztető tényezők megnevezése egy az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. Jelen esetben ezért a veszélyeztető tényező pontosítása nem áll módunkban. Ennek fényében a módosítási javaslatot nem fogadjuk el.
		VA02: A vadkárelhárító kerítés bontásának legkésőbbi időpontjára javasoljuk az öt éves revízió évét.	Az előírás megváltoztatására a tervkészítési útmutató következő felülvizsgálata során tudunk javaslatot tenni.
	(a) Kezelési egység kódja: KE-18 (b) Kezelési egység meghatározása: Érintetlen erdők A kezelési egységbe döntően természetszerű állományok kerültek besorolásra, melyek döntő többségét az Őrségi Nemzeti Park leendő A zóna besorolású erdőrészei adják. Ezek az erdők állami tulajdonban vannak... A kezelési egységbe összesen 1965,37 ha erdő tartozik.	A KE-18 területe önmagában az erdővel borított terület 7%-a. Az ezen túl javasolt érintetlenül hagyandó 3-5 ha-os foltok és további hagyásfa csoportok területe, a meglévő 3% faanyagtermelést nem szolgáló erdők együtt az erdőterület akár 1/3-át is elérhetik! 20 Az elképzelés megvalósulása évi cca. 60 ezer m3 folyónövedékről való lemondással járna. Ezen kívül a felsorolt területek nagysága (1900 ha) lényegesen több, mint bármelyik tervezetben szereplő „A zóna” területe. Olyan területek is szerepelnek, amik biztosan nem égerligetek, és nem is „A zónások” (Pl. Nagyrákos 10C, 10D, 12B). Kérjük módosítani a kezelési egységbe sorolt erdőterületeket!	Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. A terv alapkoncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor valósulhatnak meg, ha kompenzáció is jár majd hozzá.

	(a) Kezelési egység kódja: KE-18 (b) Kezelési egység meghatározása: Érintetlen erdők Ezek az erdők állami tulajdonban vannak. A kezelési egység leendő A zónát érintő területén a fontosabb természetszerű erdei élőhelyei a gyertyános tölgyesek, a bükkösök és a mészkerülő lomelegyes fenyvesek köréből kerültek ki. Ebbe a kezelési egységbe soroltuk az égerligetek jó (4-es és 5-ös) természetességű állományait is, melyek között magántulajdonú részletek is vannak, és olyanok is, melyek nem érintik a leendő A zónát. A kezelési egységbe összesen 1965,37 ha erdő tartozik.	A KE-ben sorolt terület nagyságot rendkívül túlzónak tartjuk, mert lényegesen meghaladja a bármelyik változatban tervezett „A zóna” területét. Kérjük módosítani a kezelési egységbe sorolt erdőterületeket!	Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. A terv alapkoncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor valósulhatnak meg, ha kompenzáció is lesz.
	(a) Kezelési egység kódja: KE-19 (b) Kezelési egység meghatározása: Mészkerülő erdőfenyvesek A tervezési területre jellemző élőhely, de a jobb természetességű állományai igen megritkultak. Eredetüket tekintve minden bizonnyal elsődleges és másodlagos – a tájhasználat hatására kialakult – állományok is előfordulnak, de ezek egymástól nem különíthetők el egyértelműen. A faszintet uraló erdőfenyő mellett változó elegyarányban jelenhetnek meg pionír lombos fajok (bibircses nyír, rezgő nyár), illetve többnyire gyenge növekedésű zárterdei fajok (gyakrabban kocsánytalan tölgy, szelídgesztenye, ritkábban bükk, gyertyán). A vizsgált területen a Vendvidék keleti részén (Orfalu, Kétvölgy) és Szalafő körzetében vannak még állományai.	A kezelési egységbe sorolt állományokon kívül szerintünk Szalafő községhatárban még több olyan erdő is van, ami ide tartozik (pl. Szalafő 11J1), ellenben a besorolt 1B és 1C részletek szinte elegyetlen lucosok, nem erdőfenyvesek. Kérjük a kijelölés módosítását.	A besorolás egyrészt a rendelkezésünkre álló élőhelytérkép, másrészt a karakterfajok előfordulása alapján történt és lehetnek benne hiányosságok. A terv következő átvizsgálásánál ezeket terepen fogjuk ellenőrizni, jelenleg azonban erre a pontosításra nincs lehetőség.

	(a) Kezelési egység kódja: KE-22 (b)Kezelési egység meghatározása: Kultúrfenyvesek Azok a fenyőállományok kerültek ebbe a kezelési egységbe, melyekben a fenyőfaj(ok) (fajtól függetlenül) elegyaránya legalább 70%. A vizsgált területen igen elterjedt élőhely-csoport. Számos típusuk létezik, mindegyikre jellemző az erős emberi behatás, a szerkezeti elemekben és fajokban való szegénység, uniformizálódás. A kezelési egységbe összesen 12885,98 ha erdő tartozik. A kezelési egység teljes egészében az Őrségi Nemzeti Park országos jelentőségű védett természeti területre részét képezi.	Nem véletlenül fordulnak elő a területen a fenyvesek ilyen nagy arányban. Az utóbbi 10-20 évben inkább jellemző ezekre az erdőkre a fajokban való gazdagodás, lombosodás, magánerdőkben a fokozatos lombos erdővé alakítás. A kezelési egységre javasoljuk a finomabb osztályozást, pl. lombosodó fenyvesek 60-80 % fenyő arány esetén és a kultúrfenyvesek 80% feletti fenyővel!	Kezelési egységek kialakításának elvárásai nem teszik lehetővé a túlzottan elaprózott besorolást.
	(c) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok: Általánosságban kijelenthető, hogy a tervezési területen – a mézskerülő és a láposodó erdeifenyvesek kivételével – nem cél az erdeifenyő uralta élőhelyek fenntartása, az erdeifenyő jelenléte, mint elegyfaj volna kívánatos. Ennek megfelelően természetvédelmi szempontból ezek valamely jelölő élőhelyé való átalakítása volna a legkedvezőbb. Hogy konkrétan melyikre, azt a termőhelyi adottságok határozzák meg, de általánosságban bükkösök, gyertyános-tölgyesek vagy cseres-kocsányos tölgyesek jöhetnek szóba, de helyenként a patakmenti ligeterdők is érintettek.	A besorolt területek közül jelentős területnagyságon olyan erdeifenyves termőhelyek is vannak, ahol az állományok lombelegyes erdeifenyvesek is lehetnének, illetve azzá alakíthatók, megfelelő belenyúlással. A fentiek alapján nem látjuk indokoltnak minden ide besorolt erdeifenyves lombos állománnyá történő átalakítását (pl. Szalafő, Ispánk); továbbá az erdőfelújításokat erdeifenyővel is lehessen végezni, lombelegy kiegészítéssel. (Megjegyezzük, hogy a leírtak már most is gyakorlat az állami erdőgazdálkodás erdőművelési munkájában.) Kérjük a besorolt területek módosítását!	Megítélésünk szerint a megfelelő lépés a jelölő élőhelyek fajkészletével történő felújítás.

		3.2.1.2.3. Vadgazdálkodás A tervezési területen a túltartott nagyvadállomány károkat okoz a gyepekben, az erdők aljnövényzetében és rendkívül nehézzé teszi az erdők természetes felújítását. A vaddisznó és kisebb mértékben a vörös róka jelentős predációs nyomással bír a földön fészkelő védett és jelölő madárfajokra. A probléma országos jelentőségű, a nagyvadállomány apasztása lokálisan nem elegendő. A gyepek megőrzéséhez, az erdők természetességének növeléséhez és a folyamatos erdőborítás melletti gazdálkodáshoz a nagyvadlétszámot az erdő ökológiai eltartóképessége alá kell szorítani oly módon, hogy védett és veszélyeztetett élőlények állományait, élőhelyek fennmaradását és az erdőfelújítások sikerességét kerítés hiányában ne veszélyeztesse. Az 504-es számú Rába-menti-Kemenesháti vadgazdálkodási tájegység tervének rendeletéből az alábbi nagyvadfajokra vonatkozó állománykezelési előírásokat emeljük ki:	Az anyag vadgazdálkodási résznek ki kellene térnie az aranysakál megjelenésére, illetve tevékenységének hatásaira az érintett terület vadállományára vonatkozóan, az aranysakállal kapcsolatos természetvédelmi álláspont kifejtése. A tervezési területen a túltartott nagyvadállomány – a felsorolt eseteken kívül – jelentősen megnehezíti az erdők mesterséges felújítását is.	A fenntartási tervnek nem célja az aranysakál vadállományra vonatkozó hatásának kifejtése, és természetvédelmi állásfoglalás a kérdésben.
--	--	--	---	--

	Az anyag vadgazdálkodási résznek ki kellene térnie Gímszarvas A tájegységben a gímszarvasállomány mennyiségét tekintve nagyon jelentős. A jelentett létszámok és a teríték alapján országosan a felső negyedben helyezkedik el. Az állomány minősége a trófeabírálati adatok alapján a vadgazdálkodási tájegységek között a középső harmadban helyezkedik el. Az állomány minősége országos viszonylatban közepes/jó. A vadgazdálkodási tájegység adatai alapján a vadászati nyomást fokozatosan kell emelni olyan szintre, hogy 10 éven belül a tájegység becsült gímállománya a fenntartandó legkisebb gímlétszám és az élőhelyet nem veszélyeztető legmagasabb szabadterületi gímlétszám közé csökkenjen, a 12,25 db szarvas 1000 hektáronkénti állománynagyságra. Őz A vadgazdálkodási tájegység adatai alapján a terítéket fokozatosan növelni kell addig az egyensúlyi állapotig, amikor az őzállomány hasznosításának mértéke és a hasznosítás összetétele is biztosítja a vadgazdálkodási egység területén célként meghatározott 23 db őz 1000 hektáronkénti létszám fenntartását. Vaddisznó Az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj területén a vaddisznó szabad területi létszámát a következő 10 évben a 2017-ben becsült létszámnak legalább felére (40-60%-kal) kell csökkenteni és a továbbiakban 7,5 db vaddisznó 1000 hektáronkénti szinten tartani a létszámot. az aranyakál megjelenésére, illetve tevékenységének hatásaira az érintett terület vadállományára vonatkozóan, az aranyakállal kapcsolatos természetvédelmi álláspont kifejtése. A tervezési területen a túltartott nagyvadállomány – a felsorolt eseteken kívül – jelentősen megnehezíti az erdők mesterséges felújítását is.	Gímszarvas esetében a helyes megfogalmazás a 12/2018.(VII. 3.) AM rendelet az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységének vadgazdálkodási terve alapján fenntartandó legkisebb gímlétszám helyett, az élőhelyet nem veszélyeztető legmagasabb szabadterületi gímlétszám. Ez utóbbi szám gím esetében nem 12,25 db, hanem 16 db szarvas 1000 hektáronkénti állománynagyságot tekintve. Őz esetében, – szintén a tájegységi terv alapján – nem 23, hanem 27 db az 1000 hektáronkénti fenntartható létszám: A vaddisznó esetében a fenntartási terv-javaslat vadgazdálkodási részének egyik hiányossága, hogy nem foglalkozni az afrikai sertéspestis (ASP) érintett területre vonatkozó előírásaival, hosszútávú szabályozásaival. Az állategészségügyi hatóság az ASP Nemzeti Akciótervének hosszú távú tervében 5 db/1000 ha állománysűrűséget határoz meg, - melyet 2025. február 28-ig kell elérni-, szemben a fenntartási terv-javaslatban megfogalmazott 7,5 db vaddisznó 1000 hektáronkénti számával.
--	--	---

	A vadgazdálkodók számára javasoljuk tartós vadkíméleti területek alkalmazását, ahol a vad nyugalma hatékonyan tudják biztosítani. Ennek jelentősége – a vadgazdálkodó egyéb érdekein felül – az olyan nagyméretű, több száz egyedet számláló szarvascsapatok kialakulásának elkerülésében játszik fontos szerepet, amelyek mozgásuk során órák alatt képesek értékes élőhelyeket, teljes erdőszéleket, gabonaszéleket stb. teljesen tönkre tenni. Szintén ebből az okból kifolyólag javasoljuk az 1-2 állományapasztó társas vadászat helyett egyéni vadászatok (lesvadászat, cserkelés stb.) alkalmazását.	Az Őrségben jelenleg is folyik egyéni vadászat szinte egész évben, minden vadászterületen, és csak a társas, állományszabályozó vadászatokkal együtt tudják a vadászatra jogosultak az előírt kilövési terveket teljesíteni, a vadlétszámot mérsékelni. Az érintett területen található vadlétszám nagyságára való tekintettel, csak egyéni vadászattal nem lehetséges teljesíteni (elérni) az előírt vadkilövési tervszámokat, a fenntartható állománylétszámot.	Nem igényel módosítást.
	3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés A, KTT és KMT egyaránt Gyeprekonstrukció Háttér és célkitűzések: A gyepterületek kiterjedésének növelésére egy másik lehetőség a szántóterületek gyepesítése. Ezt célszerű a tájban található, a gyepesíteni kívánt területhez termőhelyi jellemzőit tekintve hasonló, fajgazdag gyepterületről származó kaszálék elterítése útján vagy kombájjal végzett magaratásból származó magkeverék elvetésével végezni.	A leírtak a rendes gazdálkodás keretét jelentősen meghaladó elvárást fogalmaznak meg. A megvalósítását csak szektorsemleges többlettámogatással tartjuk reális elképzelésnek.	A többlettámogatás bevonásával egyetértünk, ahogy az a fejezet más részeiben kifejtésre kerül. Jelenleg zajló gyeprekonstrukció is hazai és Uniós többletforrás bevonásával történik.
	A kereskedelmi forgalomban kapható, kevésfajú, nem a tájból származó génkészlettel rendelkező magkeverékek használata kerülendő.	További lehetőség (ami itt évszázadokig működött), hogy a parlagba nem vetünk, csak kaszáljuk, és a parlagból előbb-utóbb (gyeptípustól, vízgazdálkodástól, gyomosodástól függően) természetközeli kaszáló jön létre.	A véleményező által említett módszer hatékonyságát nehezíti az özőnfajok terjeszkedése illetve, hogy megvannak e a magbankban illetve a környéken olyan őshonos jól terjedő fajok amik képesek a kolonizációra. Ezek hiányában sok esetben szükséges a felülvetés.

	A cserjésedett gyepterületeken kézi vagy gépi cserjeirtás alkalmazandó. A kivágott cserjéket elsősorban aprítékolás útján ajánlott megsemmisíteni. Égetni, csak ha nincs más megoldás, és csak a kivágott cserjék helyén rakott kupacokban lehet. Ügyelni kell arra, hogy sem a cserjeirtást végző gép, sem a kivágott anyag elszállítását végző gép ne okozzon a talaj- és gyepfelszínben maradandó kárt. A cserjesarjakat évente több (legalább 3) alkalommal szükséges visszavágni, zúzni.	A visszavágás meghatározása (évente legalább 3) részben ellentétetes a szöveg többi részében szereplő munkaműveletek számával. Javasoltjuk, hogy itt a visszavágás számát töröljék.	Mivel itt a gyeprekonstrukciója a cél ezért indokolt a háromszori vágás
	Erdőrekonstrukció Idegenhonos fafajok uralta erdők, illetve erdeifenyvesek átalakítása Háttér és célkitűzések: Az Őrség Natura 2000 területen jelenleg mintegy 600 ha-t meghaladó kiterjedésben vannak jelen az idegenhonos lombos fafajok uralta erdők (elsősorban a KE-23 kezelési egység, kisebb mértékben a KE-21 és KE-18 kezelési egységek), illetve 12600 ha-t meghaladó kiterjedésben a fenyő monokultúrák (elsősorban a KE-22 kezelési egység, kisebb mértékben a KE-21 és KE-18 kezelési egységek). A lucfenyvesek szűkösítés nyomán kialakult drasztikus pusztulása miatt a lucosok visszaszorítása és fafajcserés felújítása már zajlik. Fontos természetvédelmi cél volna azonban, hogy a felújítások célállományainak főfaja ne a területen egyébként őshonos erdeifenyő legyen, hanem – termőhelytől függően – valamely jelölő élőhely fafajkészlete, melyben az erdeifenyő csak, mint elegyfaj juthat szerephez.	Jelenleg még mintegy 1600 ha folyamatosan pusztuló lucos van a területen. A lucosok utáni felújítások esetében, az elegyes erdeifenyvesek létrehozása is nagy előrelépés, tehát az őshonos erdeifenyőt, mint főfajt is el kell fogadni!	A pusztuló lucosok helyén nincsenek olyan szélsőséges termőhelyek, hogy ilyen mértékben kéne az erdeifenyőt preferálni. Megítélésünk szerint a megfelelő lépés a jelölő élőhelyek fajkészletével történő felújítás.

	Fontos természetvédelmi cél volna azonban, hogy a felújítások célállományainak főfafaja ne a területen egyébként őshonos erdeifenyő legyen, hanem – termőhelytől függően – valamely jelölő élőhely fafajkészlete, melyben az erdeifenyő csak, mint elegyfaj juthat szerephez.	A fenti természetvédelmi cél megfogalmazásával alapvetően nem értünk egyet, javasoljuk a szöveg módosítását! A tárgyalt régióban jelentős az a terület, élőhely, ahol a termőhely az erdeifenyőnek megfelelő (pl. Szalafő kavicsos talajai, vagy más kőzségek dombtetői termőhelyei); továbbá az erdeifenyő természetes úton is újul. Ezek a termőhelyek nem szabad kizárni kategorikusan az erdeifenyőt, mint főfafajt, inkább a létrejövő erdőállományok elegyességét kell hangsúlyozni, annak érdekében cselekedni. Az utóbbi évtized klímaváltozása és egyéb biotikus (pl: tölgy csipkés poloska) és abiotikus károsításai miatt felértékelődött a természetesen felújult (felújított) erdeifenyves állományok jelentősége. (Pl. pocokkáros gyertyános-tölgyes helyén nincs is sok választási lehetőség erdeifenyőn kívül).	A pusztuló lucosok helyén nincsenek olyan szélsőséges termőhelyek, hogy ilyen mértékben kéne az erdeifenyőt preferálni. Megítélésünk szerint a megfelelő lépés a jelölő élőhelyek fajkészletével történő felújítás.
	A Rába és a kisebb folyókák mentén az hód (Castor fiber) állomány növekvőben van, ezért az ökoszisztémára gyakorolt hatása egyre fokozódik. A faj gátépítési tevékenysége révén új élőhelyeket hoz létre, mellyel bizonyos fajoknak (pl. kételtűeknek) kedvező feltételeket teremt. Más fajok számára az áramlási viszonyok megváltozása kedvezőtlen lehet. Mindezek mellett a hód élettevékenységével komoly gazdasági károkat is okoz, illetve szélsőséges esetben (pl. gátakba kotorék ásása) árvízvédelmi kockázatot is jelenthet. Ebből következően fontos lenne a faj állománynövekedésének nyomonkövetése és annak monitorozása, hogy milyen hatással van az élővilágra, illetve az emberi tevékenységekre.	Gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezünk a hód, mint védett állat, folyamatos és jelentős kártételével kapcsolatban. A fenntartási tervnek ki kellene térnie a hód kártételének vizsgálatára, különös tekintettel az erdőállományokra. Szükség lenne továbbá a természetvédelem részéről javaslatot is összeállítani a faj állományszabályozására vonatkozóan, mivel a jelenlegi intézkedések, a jelenlegi gyakorlat hatékonysága e területen gyenge.	Módosításban megfogalmazottak meghaladják a fenntartási terv célját és kereteit. Az eredeti szöveg javaslatot tesz a folyamatos monitorozásra és a jövőbeni kutatásokra, gazdasági hatásokra.
		A kezelési egységeket ábrázoló térképek kapcsán kiemelten megjegyezzük, hogy a tervezett kezelési egységek határvonalai nincsenek összhangban sem az ingatlan-nyilvántartással, sem az erdészeti hatósági nyilvántartással, de még a természetbeni állapottal sem. A tervezet sok esetben indokolatlanul, feleslegesen sorolja az adott ingatlant, erdőrészletet vagy annak csak egy részét a tervezett kezelési egységbe.	A kezelési egységek meghatározása ÁNÉR kategóriák kezelési egységekké való beillesztésével készült. Ennek köszönhetően fordul elő, hogy egy erdővel körül zárt tisztás valamilyen nem erdei kezelési egység típusba esik.

		Kérdésként merül fel, hogy egy több száz hektáros - egységesen érintetlen erdő besorolású - erdőtömbön belül van-e értelme, illetve létjogosultsága a gyepek kezelési egység kijelölésének. Illetve milyen területi minimum mellett értelmezhetők az egyes kezelési egységek? Megfontolandó az is, hogy egy viszonylag kis területű erdőrészletre vonatkozóan megéri-e több, egymással ellentétes kezelési egységet kijelölni. Kérjük, a felsoroltak alapján az anyag javítását!	Az erdőkben található tisztások némelyike kiemelkedő természeti értéket képvisel, így fenntartása indokolt. A kezelési egységek és földrészletek, valamint erdőrészletek megfeleltetése sok hibát tartalmazott az alkalmazott térinformatikai eljárások miatt. Ezeket igyekeztünk javítani és a táblázatokat lecseréltük.
		A kezelési egységek térképi lehatárolásánál mindenképp javasoljuk az erdészeti hatósági nyilvántartással való megfeleltetést, hiszen az Evt. 33.§ (1) bb) pontja szerint az erdészeti hatóságnak a körzeti erdőtervezéskor lehetősége van az erdőrészletek határvonalának felülvizsgálatára, módosítására, melyet terepi mérések és légifelvételek alapján végez.	Az élőhelyfoltok és az erdőrészletek határa sok esetben nem egyezik meg. A szükséges módosításokat a körzeti erdőtervezés során fogjuk kezdeményezni.
		Az egyes kezelési egységekre vonatkozó ingatlan adatok, azaz a külön-külön lementett táblázatok kapcsán javasoljuk az érintett helyrajzi számok és erdőrészlet azonosítók pontos megfeleltetését. Jelenleg a táblázat rendkívül félrevezető, mivel az érintett ingatlan helyrajzi száma mellett nem a földrészleten található erdőrészlet azonosító szerepel, hanem két egymástól független felsorolásról van szó.	A táblázatokat a javaslatnak megfelelően átalakítottuk.

			Társaságunk is javasolja az Evt. szerinti természetességi kategóriák szerinti differenciálást, mivel a jelenleg hatályos jogszabály is ezekhez a kategóriákhoz rendel számos korlátozást. Továbbá a fenntartási tervben szereplő javaslatok esetleges erdőtervekbe történő adoptálása esetén az ellentmondások is elkerülhetők lennének. A tervező válaszok között olvasható, hogy az erdészeti adattári és a természetvédelmi besorolás azért tér el egymástól, mert más szempontok alapján értékeli a két szakterület. Társaságunknak az az álláspontja, hogy a hatósági nyilvántartásokat (legyen az ingatlan-, erdészeti-, vagy természetvédelmi nyilvántartás, esetleg Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer) egységesíteni kell a köztük fennálló ellentmondások feloldása céljából!	A fenntartási terv alapvetően ÁNÉR alapú, a tervezést élőhelytérkép alapján kell végezni és a javaslatokat is az élőhelyekre kell megfogalmazni. Az ÁNÉR a Németh–Seregélyes-féle természetességi rendszert használja, mely nem feleltethető meg a 2009. évi XXXVII. törvény természetességi kategóriáival. Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. Az ellentmondások feloldása támogatandó, de felülmúlja a fenntartási terv kereteit.
Zalaerdő Zrt.	2021. október 7.		Tisztázni kell, hogy a fenntartási tervben megfogalmazottak ajánlások vagy kötelezően teljesítendő korlátozások, és hogy milyen gazdálkodói kört érintően, milyen szinten kerülnek rögzítésre az erdőtervben.	Fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. A fenntartási tervben szereplő előírás javaslatok mind állami, mind a magángazdálkodói szereplőkre érvényesek.

			A tervezési területen visszahagyandó természetes úton keletkező holtfa mennyisége túlzó. Kérjük ennek mérséklését. Véleményünk szerint az eddig alkalmazott cca. 5m³/ha lábonálló és fekvő holtfa visszamaradása elégséges.	Ismét fontos hangsúlyozni, hogy a tervben nem jogszabályi korlátozásokról, hanem támogatások fejében önkéntesen vállalható előírásokról van szó. A terv alapkoncepciója, hogy a megfogalmazott javaslatok akkor valósulhatnak meg, ha kompenzáció is lesz. A holtfához kapcsolódó biológiai sokféleség hosszútávú sikeres megőrzéséhez álló és fekvő faegyedekből együttesen van szükség, és a teljes xilofág spektrumot tekintve a holtfa átmérője, érettsége is befolyásolja a rajtuk megélni képes élőlények sokféleségét és tömegességét. Az 5m³/ha holtfa mennyiség adott esetben egyetlen megtermett faegyedet jelent, amely egyértelműen nem elégíti ki a holtfahálózat kritériumát.
			A biotóp fák kijelölésére csak meghatározott állományok és meghatározott kor felett van szükség. A mennyiséget véleményünk szerint 1-2db/ha-ban kellene meghatározni.	A biotópfák jelölő fajok mellett számtalan egyéb faj számára biztosítanak élőhelyet (mikroélőhelyet). Természetvédelmi szakmai szempontok figyelembevételével és tudományos vizsgálatok alapján minimum 6 db/ha lenne a támogatandó érték. Egy nem jó természetességgel rendelkező vagy fiatal erdőrésztben is biztosítja pozitív hatásait.
			A bükkösök és gyertyános-tölgyesek kezelési egységre tett ökológiai javaslat, mely szerint a teljes erdőterület 10%-ának métekéig, 3-5 ha-os gazdálkodás alól mentesített erdők hálózatának kialakítása, valamint gazdálkodás alól mentesített erdők között legalább 300 méterenként 0,1-0,5 hektáros "ökológiai ugrókövek" folyamat feleslege kialakítása indokolatlan és felesleges! A jogszabályban előírt módon, az erdőtervezések során, a még vágásos üzem módú erdők folyamatosan	3-5 ha-os gazdálkodás alól mentesített erdők hálózata biológiai és ökológiai szempontból nem egyenértékű a folyamatos erdőborítású üzem módú erdőkkel. A természetes folyamatok jobban érvényesülnek és több refúgiumot szolgáltatnak egy gazdálkodás alól mentesített erdőben.

		alakulnak át, valamely folyamatos erdőborítású üzemmódú erdőkké. Ez a folyamat feleslegessé teszi az "ökológiai ugróköveket".	
		B02 veszélyeztető tényező: A ZALAERDŐ Zrt. kezelésében lévő erdőrészek az Őrség Natura 2000 területen a 47b Alsó-Őrség erdészeti tájrészletben helyezkednek el. Az erdészeti táj őshonos fafajai között szerepel az erdeifenyő is. Magyarország Erdészeti Tája könyv leírása szerint az erdei fenyő térfoglalása az erdészeti tájban mintegy 50 %. Nem tartjuk indokoltnak és kifejezetten ellenezzük, hogy az erdészeti táj egyik őshonos fafaja az erdeifenyő területi térfoglalása 10% arány alá szorítsuk.	A fenntartási terv készítésekor szorítkozni kell a hatályban lévő jelölő élőhelyek és fajok állományai természetességi állapotának javítására. Véleményünk szerint az erdei fenyő által elfoglalt élőhelyeken a jelölő élőhelyek preferálása a kívánatos célállapot.
		B03 veszélyeztető tényező: nem tartjuk szükségesnek, illetve javasoljuk a felsorolásból az erdeifenyőt kihagyni. Nem együtt kezelendő az invazív fajokkal	A veszélyeztető tényező Agrárminisztérium által kiadott listában megfogalmazott neve: "Erdőfelújítás idegenhonos vagy tájidegen fajokkal, vagy azok betelepítése (beleértve az új fajokat és GMO-kat)" Az erdeifenyő sok esetben nem termőhelyhonos faj és közösségi jelentőségű élőhelyek potenciális termőhelyeit foglalja el. Ezért szükséges egyben tárgyalni.
		B06 és B16 veszélyeztető tényező: Önmagában a Fakitermelés és Faanyag szállítás véleményünk szerint nem veszélyeztető tényező, különösen nem nagy jelentőségű. Veszélyeztető tényező névét ezért Kíméletlen fakitermelésre illetve Kíméletlen faanyag szállításra kellene változtatni.	A veszélyeztető tényezők megnevezése egy, az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. A veszélyeztető tényezők átnevezése nem megengedett a tervek készítésekor. A kifejtésben pontosítást hajtottunk végre.
		N05 veszélyeztető tényező: A klímaváltozás következményeként fellépő, az erdőket kiemelten veszélyeztető tényező a légköri aszály, így a veszélyeztetett élőhelyek felsorolását a bükösökkel indokolt kiegészíteni.	Kiegészítést megtettük.
		E03 Az átmeneti, örökerdő, fakitermelést nem szolgáló üzemmódra történő áttérést csak a jogszabályban meghatározott mértékig javasoljuk elfogadni	A jogszabály egy minimum arányt ír elő, a fenntartási terv pedig javasolja ennek az aránynak a növelését, megfelelő támogatás fejében.
		E08 A rakodó kialakítására konkrét terület meghatározásra lenne szükség	A terv egy általános előírást fogalmaz meg, amelyet a végrehajtás során kell területi szinten pontosítani.

		E49 Talaj-előkészítésre szükség van az erdőfelújítási munkák során, az erdősítés sikerét nagy mértékben befolyásolja. A teljes talaj-előkészítés és tuskózás régóta nem alkalmazott technológia.	Az előírás javaslatok megnevezése egy az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. Jelen esetben ezért az előírás javaslat pontosítása nem áll módunkban
		E50 A vágásterületen történő égetés teljes mellőzése nem indokolt.	A Nemzeti Klímastratégia és a levegőtisztaság biztosítását megcélzó nemzeti jogszabályok tükrében indokolt, hogy minél kevesebb üvegházhatású gáz jusson a légkörbe. Vágásterületen aprítékolt, vagy rőzserakásokban deponált formában elkerülhető az égetés.
		E51 Az erdők felújítását jogszabályban előírt fajokkal, célállománnyal kell végezni.	lásd fentebb
		E53 A természetes újulat mesterségesen történő kiegészítésére továbbra is szükség lehet a jogszabályban előírtaknak megfelelően.	lásd fentebb
		E58 Az erdőfelújítások elegyfajajainak mennyiségéről és fajösszetételéről jogszabály rendelkezik. Ettől eltérni nem lehet.	lásd fentebb
		E70 Színezőanyagot nem minden esetben lehet a felhasznált növényvédőszerhez adni, valamint ilyen színezőanyag nehezen elérhető a piacon.	Szakmai gyakorlati tapasztalatok alapján az ételfesték erre bevált módszer. További részletek: Rosalia kézikönyvek 3. Özönnövények visszaszorításának gyakorlati tapasztalatai
		E70 Javaslatban a felhasználható növényvédőszer között szerepeljenek az erdészeti felhasználásra és az erdészeti felhasználásra szükséghelyzeti engedéllyel rendelkező készítmények.	lásd fentebb
		E80 Milyen tevékenységek időbeli korlátozására gondolnak?	A területre jellemző jelöl fajok életciklusához (zavartalan szaporodás) alkalmazkodva ez területenként és fajonként változhat.

				A közelítés, kiszállítás is beleértendő tevékenység, illetve a területről való teljes körű elszállítás. A xilofág rovarfajok védelme érdekében (köztük több jelölő faj) szükséges a kezelési előírás. Amennyiben a fa a területen marad ezek a fajok szaporodó helyként használják, majd utána mégis elszállításra kerül a faanyag az közvetve és közvetlenül is veszélyezteteti szaporodási sikerüket. Továbbá a veszélyeztető tényezők megnevezése egy az Agrárminisztérium által kiadott listából választható. Jelen esetben ezért a veszélyeztető tényező pontosítása nem áll módunkban.
				E86 mit kell elszállítás alatt érteni? Az időkorlátot az érintett faanyag konkrét vizsgálatához és csak egyeztetéshez kellene kötni.
				KE-18 Érintetlen erdők: A kezelési egységbe tartozó "Érintetlen erdők" kiterjedése csak az A zónában jelenleg is 209,45 ha, ami már így is túlzott mértékű- További érintetlen erdőt az A zónán kívül kijelölni nem indokolt.
				Érintetlen erdők a legalkalmasabbak a jelölő fajok és élőhelyek hosszú távú megőrzésére, így ezek mennyiségének növelése indokolt.
Sporthorgász Egyesületek Vas Megyei Szövetsége	2021. október 9.			Táblázattal kapcsolatos észrevételek: Egy erdőrészt több kezelési egységbe is beletartozik
				lásd fentebb
Sporthorgász Egyesületek Vas Megyei Szövetsége	2021. október 9.			A G14 Ólom használata lövedékként vagy horgászszúlyként veszélyeztető tényező megnevezése egy az Agrárminisztérium által kiadott listából választható, ezért sajnos ennek a változtatása nem áll módunkban. Azonban a tervezők is egyetértenek azzal, hogy elsősorban a lövedékként alkalmazott sörétek ólomtartalmának felhalmozódása okozza a ragadozó madarak esetében a fő problémát. A veszélyeztető tényező a ragadozó madarakban történő fent említett akkumulációra, és nem a Rába folyóra vonatkozik.
				Véleményünk szerint a horgászati tevékenység során használt ólom, - figyelembe véve a Rába folyón tapasztalható horgászati terhelés nagyságát – nem tekinthető a vízterületet érintő kockázatnak.

Sporthorgász Egyesületek Vas Megyei Szövetsége	2021. október 9.		A folyón tapasztalható horgász jelenlét továbbra sem indokolja a természetvédelmi kezelő vagy hatóság korlátozását vagy engedélyezési eljárását, mivel elsősorban a duzzasztott szakaszok stabilabb víztesteire korlátozódik	Nem igényel módosítást.
Sporthorgász Egyesületek Vas Megyei Szövetsége	2021. október 9.		A kezelési tervben feltüntetett szívárványos pisztráng (<i>Oncorhynchus mykiss</i>) és pataki szajbling (<i>Salvelinus fontinalis</i>) jelenlét az Lapincs (Lafnitz) –folyó osztrák területen történő, hivatalos telepítéseknek köszönhetően továbbra sem zárható ki. A hatályos természetvédelmi és halgazdálkodási jogszabályok alapján a fenti idegenhonos (nem inváziós) fajok telepítése csak hatósági engedély alapján történhet, melyre Szövetségünk részéről nincs szándék.	Idegenhonos fajok telepítésével víztestekbe nem értünk egyet, még abban az esetben sem ha jelenleg nem mutat inváziós hajlamot.
Veszprém Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály Bányászati Osztály	2021. október 1.	„3.2.1.2.4. Vízgazdálkodás Vízkárelhárítási tevékenységek: „Homok és kavicsbányászati tevékenység nem javasolt, a kavicsátonyok érintetlenül hagyandóak. Ez alól kivételt képez a vízi létesítmények (pl. hidak, duzzasztógátak) közvetlen környezete.”	Az Őrség Natura 2000 területen a Rátót II. - kavics, homok védnevű bányatelek a Rába folyó egy szakaszát is lefedti. A folyómederre védőpillért jelöltek ki, azon belül bányászati tevékenység nem végezhető. A tárgyi Natura 2000 területen folyómederben bányászati tevékenységet nem végeznek, a vízgazdálkodási célt szolgáló mederkotrás nem minősül bányászati tevékenységnek. A Bányafelügyelet a fenti helytelen szóhasználat miatt az alábbi módosítást javasolja: „Mederkotrási tevékenység nem javasolt....” A Bányafelügyelet javasolja a fenti szabályozás hidrológiai vonatkozásainak az egyeztetését illetékes vízügyi hatósággal.	A javaslatot elfogadjuk, módosítottuk a tervet.

Az egyeztetési folyamat tapasztalatai

Az egyeztetések során kiemelten az erdőgazdálkodók részéről, de az érintett gyep és mezőgazdálkodók felől is elhangzott, hogy a fenntartási tervben foglalt előírás-javaslatok csak komoly kompenzációs támogatás ellenében tarthatóak. A fenntartási terv készítői számos csatornán megerősítették, hogy a terv nem képez jogszabályi alapot, természetvédelmi szakmai javaslatokat tartalmazó dokumentumnak tekinthető.